Національний авіаційний університет
Інститут інноваційних освітніх технологій

Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої ОСВІТИ

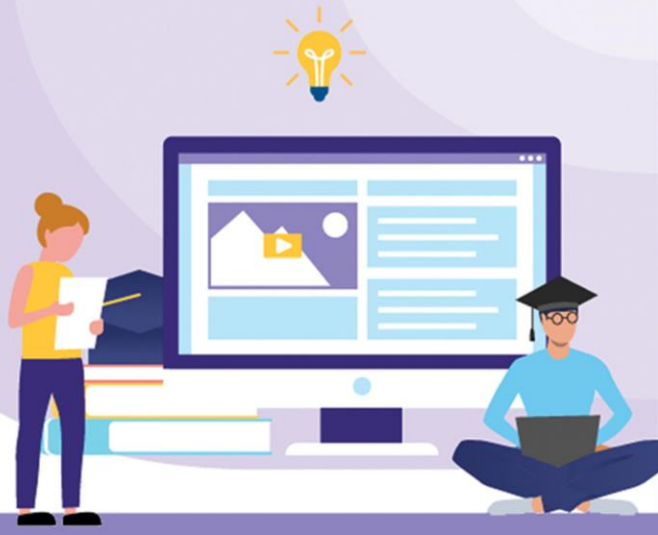

І Всеукраїнська науково-практична конференція

11 березня 2021 року

WWW.IIOT.NAU.EDU.UA

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції
11 березня 2021 року

КИЇВ 2021

УДК 37.091.212.3+378.04]:001.895(06)
Ф796
А437

Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти: зб. наук. праць матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 березня 2021 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. В.А. Бут – К. : НАУ, 2021. – с. 136.

До наукового збірника увійшли статті доповідей учасників І Всеукраїнської науково-практичної конференції «**Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти**» (11 березня 2021 р., м. Київ), що проводилася в Інституті інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету спільно з науковими установами та навчальними закладами освіти України. Адресований науковцям, аспірантам, викладачам ЗВО, вчителям ЗЗСО, педагогічним працівникам ЗПО та працівникам у галузі освіти.

Редакційна колегія:

Бут В.А., кандидат наук з державного управління, директор Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету (голова);

Лахтіонова Л.А., кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету (заступник голови);

Гнатюк В.О., кандидат технічних наук, доцент, заступник директора Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету;

Бруяка О.О., кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри базових і спеціальних дисциплін Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету;

Куделя Л.А., директор Центру обдарованої учнівської молоді Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету;

Божко І.Г., провідний фахівець Центру обдарованої учнівської молоді Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету.

Рекомендовано до друку Науково-методично-редакційною радою Інституту інноваційних освітніх технологій Національного авіаційного університету (протокол № 5 від 14.04.2021 р.).

Посвідчення № 538 від 16.10.2020 р. про реєстрацію проведення заходу: Всеукраїнська науково-практична конференція «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти».

За достовірність наведених даних і посилань несе відповідальність автор публікації.

ЗМІСТ

Антощук Світлана, Лук'янчикова Тетяна. Умови формування обдарованості учнів в системі позашкільної освіти …… 6
Божко Інна. Арт-терапія як засіб саморегуляції для обдарованих учнів старшої школи …… 8
Божко Інна. Використання мистецьких проєктів у дослідницькій діяльності учнів …. 13
Бондаренко Галина. Чинники формування обдарованої молоді на основі передового світого досвіду Японії та Фінляндії …….. 17
Володченко Жанна, Гомоляко Роман. Взаємодія ліги старшокласників і молодіжного центру у розвитку креативного потенціалу учнівської молоді …….. 20
Володченко Жанна, Литовченко Анастасія. Навичка прохання у дітей з розладами аутистичного спектру як засіб їх успішної комунікації з однолітками ……. 23
Володченко Жанна, Шейко Олеся. Формування активної соціальної позиції у дітей старшого шкільного віку в умовах закладу позашкільної освіти …….. 26
Габрусенко Євген. Зв'язок рівня досягнень учнів-членів Малої академії наук з показниками їхнього навчання у закладі вищої освіти ……... 28
Дараганова Ніна. Розвиток обдарованої особистості в умовах дистанційного навчання ……... 31
Демченко Олена. Використання ІКТ в умовах дистанційного навчання майбутніх вихователів обдарованих дітей …….. 33
Долганова Вікторія. Розвиток творчих здібностей школярів у позашкільній діяльності ……. 35
Дьяченко Марина. Розвиток обдарованості учнів в системі позашкільної освіти …….. 37
Дяденчук Альона. Формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти під час гурткової роботи ……. 40
Закусило Анатолій. Турніри юних математиків в Україні …… 42
Кільченко Алла. Методика використання системи «Бібліометрика української науки» для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників ……... 44
Клименко Леся. Використання можливостей цифрового середовища для організації дослідницької діяльності сучасних здобувачів освіти …… 46
Копилець Євгеній. Із учнів спецшколи для дітей з особливими потребами – до еліти юних туристів-краєзнавців ……. 49
Косар Ярослава. Впровадження інноваційних технологій навчання і виховання в освітній процес закладу позашкільної освіти …….. 50
Костиря Аліна. Розширення освітньо-виховного середовища дітей та молоді шляхом залучення до виставкової діяльності ……. 57
Кремінський Борис, Черкаська Людмила. Робота з обдарованою молоддю як педагогічна діяльність щодо розвитку здібностей учнів і студентів ……. 60
Криловець Микола. Соціальне виховання обдарованих дітей …….. 63
Лахтіонова Людмила, Бут Володимир. Особливості процесу наукового дослідження талановитої молоді в умовах пандемії ……. 65
Лисиця Олена. Інноваційні форми роботи як ресурс успішної самореалізації творчої особистості в студії образотворчого мистецтва ……... 67
Лісовець Олег. Активізація пізнавальної активності особистості у роботі гуртка інтелектуальних ігор ……... 71
Ляхоцька Лариса. Використання цифрових технологій при педагогічній взаємодії з обдарованими учнями ……. 74
Майорова Олена. Навчально-дослідницька робота студентів – запорука підвищення якості підготовки майбутніх фахівців ……... 76

Мар'єнко Майя. Етапи проєктування хмаро орієнтованої системи підготовки вчителів природничо-математичних предметів до роботи в науковому ліцеї …….. 78
Марченко Наталія. Засади підготовки викладача до роботи з обдарованими студентами ……... 79
Місюра Вікторія. Формування компетентностей обдарованих учнів в системі позашкільної освіти …… 81
Морозова Віра. Розвиток лідерських якостей у дітей в умовах дитячого центру …… 83
Науменко Оксана. Конкурси, змагання, олімпіади, захист науково-дослідницьких робіт як складові рівня розвитку особистості …….. 86
Останіна Ніна. Формування готовності організатора позашкільного закладу до роботи з обдарованими дітьми та молоддю ……. 90
Островська Людмила. Обдарованість особистості у контексті вивчення проблеми соціальних стереотипів ……... 92
Панкратьєва Вікторія. Впровадження системи медіаосвітніх елементів для формування ключових компетентностей вихованців позашкільної освіти на навчальних заняттях гуртка дослідницько-експериментального напрямку ……. 95
Піонтковський-Вихватень Богдан. Обдарована особистість: прогноз розвитку …….. 98
Побужанська Анжела. Модернізація соціально-стратегічних векторів розвитку та становлення особистості юного громадянина України в мережі закладів позашкільної освіти …… 102
Ревнюк Сергій. Роль манівських досліджень у подоланні екологічної проблеми ……... 104
Родіонова Олена. Проблеми пошуку обдарованої молоді в системі вищої освіти …….. 108
Сечейко Олена. Роль психічної асиметрії в розвитку здібностей особистості …… 110
Сидорова Інна. Інтегроване навчання – основний складник STEM-освіти ……. 112
Синякова Віра. Психологічні особливості обдарованих дітей …….. 114
Станкович Вікторія. Особистісно орієнтована співпраця педагога з обдарованими дітьми в умовах закладу позашкільної освіти ……. 116
Форноляк Інна. Розвиток психологічної готовності вчителів до роботи з обдарованими учнями ……. 120
Хлєбік Світлана. Фасилітативний підхід у соціально-педагогічному супроводі обдарованих дітей в умовах закладу позашкільної освіти …….. 123
Шапошник Наталія. Військово-патріотичне виховання як важливий елемент позашкільної освіти …… 125
Шульга Юлія. На шляху реалізації інформаційно-цифрової компетентності в закладах позашкільної освіти …… 127
Яковицька Лада. Психологічні чинники розвитку креативних здібностей студентської молоді в освітньому середовищі закладу вищої освіти ……... 131
Відомості про авторів …….. 134

УДК 376.545

Антощук Світлана
Лук'янчикова Тетяна

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті представлено матеріали щодо розвитку обдарованості учнів в системі позашкільної освіти. Стаття містить аналіз досвіду роботи з учнями, які займаються науковою творчістю та перелік умов, що сприяють формуванню та розвитку обдарованості учнів. Розглянуто аспекти взаємодії учнів з науковими та педагогічними керівниками творчих розробок.*

Ключові слова: *наукова творчість, позашкільна освіта, обдаровані учні, науково-дослідницька діяльність, формування обдарованості*.

Annotation. *This article presents materials concerning development of students' giftedness in the extracurricular education system. The article contains an analysis of the experience of working with students engaged in scientific creativity and a list of conditions that contribute to the formation and development of students 'giftedness. Aspects of interaction of students with scientific and pedagogical supervisors of creative developments are considered.*

Keywords*: scientific creativity, gifted students, research activities, extracurricular education system.*

Сучасний процес отримання знань у відкритому освітньому середовищі кардинально змінює основне завдання вчителя. На даний час педагогічна діяльність не обмежується передачею певного обсягу знань, а, насамперед, полягає у вихованні творчої особистості, яка володіє набором певних компетентностей у галузі природничих наук, техніки і технологій на сучасному рівні, та у майбутньому займе гідне місце у соціумі, братиме активну участь у різних сферах життєдіяльності від управління до промисловості, сприятиме розвитку освіти і науки.

Для реалізації такої амбітної мети важливо не обмежуватись тільки навчанням у закладах загальної середньої освіти, навіть з профільним ухилом, але й використовувати можливості позашкільних закладів, таких як: Мала академія наук, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України, відповідні кафедри вищих закладів освіти, які зацікавлені у вихованні талановитих майбутніх студентів, палаци дітей та юнацтва, гуртки та курси.

Досвід роботи з учнями, які навчаються у науковому ліцеї з поглибленим вивченням предметів гуманітарного циклу, дозволяє виокремити певні умови організації науково-дослідної діяльності учнів, що будуть сприяти розвитку їх обдарованості.

Першою умовою варто назвати мотивацію до виконання науково-дослідницької роботи. Перед учнями старших класів неодмінно постає проблема вибору подальшого шляху у житті: вибір професії та відповідно до цього вибір закладу вищої освіти, в якому вони планують продовжити навчання. Завдання вчителя – показати, що основи свого професійного шляху вони можуть закласти вже зараз; що творча наукова діяльність – це захоплююча, цікава пригода у житті, водночас бонусом до творчої діяльності, яка сама по собі приносить задоволення та підвищує впевненість у собі, може бути і фінансова складова у вигляді стипендій, грантів, заохочувальних призів для переможців або учасників дослідницьких проектів.

Також вчитель може пояснити, що навіть формальна сторона участі у різноманітних творчих проектах, конкурсах, олімпіадах, українських та міжнародних змаганнях, відображена у грамотах та дипломах, сприятиме у майбутньому отриманню певних привілеїв, таких як: додаткові бали при вступі до вишу, та кар'єрному зростанню, наприклад: можливість влаштуватися на роботу до престижної організацію із достойною зарплатнею.

Не завжди в учнів відразу проявляється здібність до того чи іншого предмету, тому дуже важливо заохочувати їх до участі у різних проектах. Це допоможе їм спробувати свої сили у різних галузях, відчути радість від власних досягнень, і, зрештою, визначитись із вибором майбутньої професії.

Зацікавленість предметом, емоційна складова є дуже важливими для створення мотивації до виконання науково-дослідницьких робіт.

Отже, наступною умовою для формування та розвитку обдарованості можна назвати вдалий вибір теми для дослідження, яка б максимально зацікавила учня, була б близька йому, відповідала його нахилам та здібностям.

Важливо, що вчитель може ознайомити учнів із напрямами роботи у закладах позашкільної освіти, організувати відвідування таких закладів, де в учня на вибір є велика кількість спеціалізованих курсів та напрямів науково-дослідницької роботи, доступ до лабораторій із найсучаснішим обладнанням, або, при неможливості дістатись до них, є можливість працювати онлайн, як це організовано у Малій академії наук.

Необхідно поспілкуватись з учнем, щоб у атмосфері взаємної поваги, зацікавленості, партнерського співробітництва з'ясувати, яка тема викликає у нього інтерес, чим він цікавиться, чим займається у позаурочний час.

Так, наприклад, якщо учень тренується бути машиністом на дитячій залізниці та захоплюється різними видами та історією паровозів, логічною буде дослідження саме такої теми у поєднанні із сучасними інформаційними технологіями. Це може бути розробка сайту дитячої залізниці, яка передбачає дослідження історії паровозів та залізниці, відвідування музеїв, пошук в архівах, зустрічі зі співробітниками «дорослої» залізниці. Бажання зафіксувати побачене може спонукати учня опанувати навички роботи з прикладною програмою, за допомогою якої можна змонтувати з фотографій тривимірну екскурсію найбільш цікавими об'єктами. Для аналізу технічного стану паровозу можна написати програму, яка за визначеними критеріями робить висновки про працездатність рухомого складу залізниці. Для написання такої програми необхідно буде вивчити нову мову програмування.

На етапі вибору теми особливо необхідна допомога з боку спеціалістів у певній галузі. Не завжди це може бути сам учитель або співробітник позашкільного закладу. Зауважимо, що розвиток обдарованості в учня вимагає як педагогічної, так і наукової підтримки водночас. Звідси випливає необхідність паралельного керівництва (супроводу), як з боку педагога, та і наукового співробітника, для успішної реалізації власного учнівського проекту. У деяких випадках цю подвійну роль може відігравати вчитель або представник позакласного навчального закладу, але найбільш вдалі проекти розробляються учнями у випадку, коли роль наукового керівника покладає на себе один з батьків або родичів учня.

Таким чином, співробітництво із багатьма спеціалістами, нова цікава інформація, набуті знання, уміння та навички, емоційне сприйняття результату спрямовує учня на подальші досягнення та самовдосконалення.

Плідним може бути також співробітництво як з учителями, викладачами позашкільних навчальних закладів, а також із батьками, які пропонують учню тему для роботи, особливо якщо результат буде використаний у реальному житті. Задача педагогічного керівника, в такому випадку, спрямувати наукову творчість учня, навчити складати план роботи, пояснити особливості учнівської науково-дослідницької діяльності.

Наприклад, один з батьків працює на гідрометеорологічній станції. Актуальною є задача виміру швидкості течії ріки за допомогою мобільного телефону та додаткової мікросхеми. Для виконання такої роботи учнем виникає необхідність проведення досліджень на стику різних наукових напрямів одночасно: фізика, операційна система для мобільних телефонів, спеціалізована мова програмування, створення мікросхеми. У даному випадку, наприклад, допомога батьків полягала у консультаціях та спільному проектуванні мікросхеми.

Сьогодні, як ніколи, важливо підготувати учнівську молодь до навчання в нових умовах, використання широкого спектру можливостей інноваційних технологій, а також навчити їх критичному мисленню, творчому використанню цифрових технологій та застосуванню набутих компетентностей у науково-дослідницький діяльності. Практичний досвід роботи з учнями, які займаються науковою творчістю, свідчить що формування обдарованості має як спільні риси, так і вимогу індивідуального підходу до кожного учня.

УДК 37.036.5:74

Божко Інна

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Анотація. *Матеріал статті має на меті сприяти розвитку підліткової самореалізації, гармонізації внутрішнього світу здорових, але зайнятих учнів. Завдяки даним в роботі можна поглибити свої знання з кольорознавства, психології; провести діагностику і корекцію негативних змін психічного стану старшокласників й забезпечення учнів засобами саморегуляції психіки.*

Ключові слова: *арт-терапія, саморегуляція психіки, кольоротерапія, музикотерапія.*

Annotation. *The material of the article aims to promote the development of adolescent self-realization, harmonization of the inner world of healthy but busy students. Thanks to the data in the work you can deepen your knowledge of color science, psychology; to diagnose and correct negative changes in the mental state of high school students and provide students with means of mental self-regulation.*

Keywords*: art therapy, mental self-regulation, color therapy, music therapy.*

Арт-терапія базуються на мобілізації творчого потенціалу людини, внутрішніх механізмів саморегуляції і зцілення. Вона відповідає фундаментальній потребі в самоактуалізації – розкритті широкого спектру можливостей дитини і утвердження нею свого індивідуально-неповторного способу перебування в суспільстві.

Арт-техніки набувають статусу самостійного психокорекційного та психотерапевтичного напрямку завдяки простоті і доступності використання, а також через очевидні переваги над вербальними формами роботи. Завдяки тому, що арт-техніки є засобом переважно невербального спілкування, вони є особливо цінними в роботі з учнями, які мають труднощі в словесному описі своїх переживань. Поряд з цим, образотворча діяльність є хорошим засобом зближення дітей. [3]

Використання методів арт-терапії в комплексній корекції обдарованих учнів частково може сприяти задоволенню потреб у: спілкуванні, обміні досвідом та відчутті належності до групи; творчому й осмисленому проведенні часу; саморозумінні і позитивному сприйнятті самого себе; емоційній підтримці і самовдосконаленні; подоланні страхів, стресових станів; самодостатності; вираженні неприйнятних відчуттів і думок в атмосфері терпимості; освоєнні нових моделей поведінки, а також у співвідношенні своїх відчуттів і думок з реальністю; визнанні і розумінні іншими, а також в тому, щоб бути самим собою.

На наш погляд, кольоротерапія і музикотерапія – найбільш ефективні і доступні терапевтичні методи арт-терапії, які можуть бути використані в умовах ліцеїв та гімназій.

В сучасному світі завданням молоді є пошук сприятливих умов для формування здорової, активної, життєрадісної, творчої особистості, саморегуляції її сил в різних видах діяльності. А отже, необхідним виступає поглиблене розуміння свого внутрішнього світу та індивідуальних особливостей, а також корекції душевного стану.

Колір викликає певні і специфічні зміни в психічному світі людини, інтерпретація яких породжує те, що називають колірними асоціаціями і символами, враженнями від кольору.

Малювання – творчий акт, що дозволяє дітям відчути радість звершень, бути самим собою, виражаючи вільно свої почуття і переживання, мрії та надії. Малювання нерозривно пов'язане з емоціями задоволення, радості, захоплення. Малювання, таким чином, виступає як спосіб усвідомлення своїх можливостей та оточуючої дійсності, як спосіб моделювання взаємин і вираження різних емоцій, в тому числі і негативних. Саме це і дозволяє використовувати малювання в корекційно-розвивальних та психіко-регуляційних цілях.

Саморегуляція виступає як функція цілісної психіки людини, в процесах саморегуляції реалізується єдність психіки, її окремих рівнів, сторін, можливостей, функцій, процесів, здібностей і т.п. Вважається, що саморегуляція – це процес цілеспрямованої зміни психічних станів, управління людиною своїми емоціями, відчуттями і переживаннями, свідомий вибір характеру і способу впливу, «внутрішня» регуляція поведінкової активності людини. [7]

До безпосередніх методів регуляції та саморегуляції психічних станів особистості можна віднести деякі емоційні засоби, такі наприклад, як кольоротерапія та музикотерапія.

Кольоротерапія – наука, заснована на властивостях кольору для відновлення душевної рівноваги, лікування численних фізичних недугів, дозволяє активізувати і направити в потрібне русло внутрішні резерви організму.

Мета застосування кольоротерапії – гармонізація внутрішнього світу здорових людей. При відмінності цілей, що визначають діяльність у рамках того або іншого напряму, для досягнення бажаних змін використовуються особливості образотворчого мистецтва. У контексті кольоротерапії образотворча творчість сприймається як прийом, що гармонізує внутрішній світ особистості дитини. [8]

Низка різних поглядів дослідників засвідчує, що основним інструментом кольоротерапії є спонтанна творча діяльність, коли людина не замислюючись виражає в малюнку, імпровізації кольором свої думки і почуття. Особливості спонтанної творчості полягають у тому, що не вимагають особливих здібностей до образотворчої діяльності або художніх навичок, викликають позитивні емоції, допомагають здолати апатію і безініціативність.

Психологи зазначають, що кольоротерапевтичні методи і засоби є одночасно реабілітаційними і креативно-терапевтичними засобами та заходами психо-фізичної гармонізації розвитку дитини.

Колірні сприйняття є важливими враженнями зовнішнього світу, і проблема впливу кольору на людину далеко ще не вивчена. Як свідчить аналіз проблеми в історичній перспективі, колір – джерело багатьох парадоксів мислення. Здавна людина прагнула опанувати здатність кольору впливати на внутрішній стан і використовувала колір з метою створення комфортного середовища існування і штучного відтворення реальності в зображеннях. [1]

Музикотерапія – практика використання звуків, мелодій для відновлення рівноваги емоційного і покращення фізичного стану людини. Музика – потужний лікувальний засіб для впливу на душевний і фізичний стан людини. Ще із давніх-давен користувались цілющими властивостями музики – лікарі Древнього Риму і Єгипту застосовували звуки для лікування душі і тіла. Лікарі Древнього Китаю навіть готували «музичні рецепти» і вірили в те, що мелодія має вплив на органи людського тіла.

Сучасні досягнення вчених у галузі музикотерапії довели, по-перше, магічний емоційний вплив музичного мистецтва на інтелектуальний, психологічний і фізіологічний стан людини, по-друге, сприяли розвитку комунікативності, креативності, емоційної стабільності, вмінь керувати власним емоційно-психічним станом, здатності «бачити» свій внутрішній стан і адекватно на нього впливати. [4]

Переключаючись у сферу мистецтва, учень одержує позитивні емоції, дія яких гальмує негативні, призводить до врівноваження емоційного стану, що так важливо для сучасного «стресового» старшокласника, а особливо – для переобтяженого шкільними навантаженнями і конфліктними ситуаціями обдарованого ліцеїста.

Індивідуальна арт-терапія може використовуватися з широким діапазоном учнів. Деякі школярі у ряді випадків можуть досить успішно займатися як індивідуально, так і в групі: маючи порушену здатність до вербальної комунікації, вони нерідко здатні висловлювати свої переживання в образотворчій формі, навіть якщо деякі з них і не здатні створювати художні образи, проста маніпуляція і гра з матеріалами деколи виявляється дуже важливим чинником їх активізації, тренування мислення, пам'яті і інших здібностей. Для старшокласників образотворча діяльність може бути альтернативною «мовою», точнішою і більш виразною за слова. Ми детально не зупинятимемося на індивідуальній арт-терапевтичній роботі, оскільки для досягнення корекційно-розвивальних цілей найбільш підходить групова арт-терапія.

Але існує цілий ряд причин, з яких ми віддаємо перевагу саме груповим формам арт-терапії. Важливу роль у цьому відіграє їх «економічний» характер, що дозволяє працювати з широким колом учнів одночасно. М. Лібманн, вказує, що групова арт-терапія: дозволяє розвивати цінні соціальні навички; пов'язана з наданням взаємної підтримки членами групи і дозволяє вирішувати загальні проблеми; дає можливість спостерігати результати своїх дій і їх вплив на оточуючих; дозволяє освоювати нові ролі і проявляти латентні (приховані) якості особи, а також спостерігати, як модифікація ролевої поведінки впливає на взаємини з оточуючими; підвищує самооцінку і веде до зміцнення особистої ідентичності; розвиває навички ухвалення рішень.

Терапія творчим самовираженням припускає широкий вибір різних образотворчих матеріалів. Разом з фарбами, олівцями, восковою крейдою або пастеллю часто для створення колажів або об'ємних композицій можуть використовуватися журнали, кольоровий папір, фольга, текстиль; глина, пластилін, дерево, солоне тісто – для ліплення, пісок з мініатюрними фігурками – для «гри з пісочницею», інші матеріали. Папір для малювання повинен бути різних форматів і відтінків. Необхідно мати пензлики різних розмірів, губки для замальовки великих просторів, ножиці, нитки, різні типи клеїв, скоч тощо. Якість матеріалів має бути достатньо високою, оскільки інакше може знизитися цінність самої роботи та її результатів. [6]

Слід враховувати, що вибір матеріалів може бути пов'язаний з особливостями стану і особистості учня, з динамікою арт-терапевтичного процесу в цілому. Надайте школяреві можливість самому обирати матеріал і засоби для образотворчої роботи. Як правило, на початку роботи учні вважають за краще користуватися олівцями, восковою крейдою або фломастерами. Вибір цих засобів буває пов'язаним з потребою старшокласників у психологічній захищеності. На подальших етапах арт-терапевтичного процесу учні поступово освоюють інші матеріали, зокрема фарби, що надають їм великі можливості для виразу різноманітних переживань і роботи з власними відчуттями. Крім того, фарби, змішуючись і створюючи різноманітні відтінки, роблять образотворчий процес менш передбаченим, позв'язаним з проявом тонких нюансів емоційних станів школяра і різних аспектів його досвіду. Коли подолані захисні тенденції, фарби здатні викликати сильний емоційний відгук, відчуття радості відкриття, стимулювати уяву. Глина, тісто, пісок і інші пластичні матеріали мають значні можливості для виразу сильних переживань, зокрема відчуття гніву. Робота з ними припускає великий ступінь фізичної замученості і м'язової активності, що робить її більш енергоємною, такою, що зачіпає психофізіологічні процеси.

Техніка колажу нерідко допомагає учням подолати боязкість, пов'язану з відсутністю «художнього таланту» і умінь. Крім того, використання вже готових предметів і зображень для створення з них нової композиції дає учням відчуття захищеності – старшокласники не так ототожнюють свої переживання з цими предметами і зображеннями, як, наприклад, з власними малюнками, що забезпечує необхідний ступінь дистанційованості від дуже сильних або делікатних почуттів і необхідний ступінь безпеки при образотворчій роботі.

Зображаючи переживання, людина може «відрегулювати» їх на папері і тим самим механічно звільнятися від турбот, негативних емоцій, пригнічення, комплексів, які знижують наповненість самоцінності. Емоційна напруженість (страх, гнів, пригнічення, страждання, незадоволення собою) під час малювання переживається заново, але в особливій, штучній і

безпечній для особистості ситуації. В процесі малювання людина використовує інший спосіб оцінки слова. Підсвідомі конфлікти і внутрішні переживання легше виражаються з допомогою зорових образів. [5]

Малювання – особливий вид комунікації, який дає можливість розповісти про себе таке, що сказати словами людина не може. Малювання сприяє кращому самовираженню особистості, підсиленню власної самоцінності, загостренню емоцій, спостережливості.

Особливо цінним на перших порах є малювання в групах, бо взаємне читання малюнків дає можливість зрозуміти, що і в інших людей такі ж або подібні проблеми, і тим самим підвищує впевненість у собі, можливості подолання труднощів.

Для малювання в групах краще використовувати фарби, бо вони не потребують напруження, як олівці чи фломайстри.

Використовуючи інноваційні методики практичних психологів для занять було підібрано систему вправ з застосуванням малювання та кольоротерапії, які допомогли б учням з виявленими ознаками стресу знизити його рівень. Цикл складається з семи окремих занять, кожне з яких відповідає певному кольору.

Ці заняття були рекомендовані соціальному педагогу та практичному психологу КЗ КОР «Фастівський ліцей-інтернат» як корекційно-розвивальні з метою зниження рівня важковиховуваності, розвитку емоційної культури, корекції емоційно-поведінкових розладів. Підібрані вправи для групових занять (групи учнів – 10-12 чол.) бажано проводити з учнями в період адаптації до нових умов навчання, під час переживання страху, стресу, тривожності, нервового напруження, погіршення настрою тощо.

Заняття є циклом послідовних зустрічей по одній годині кожне, в якому поєднуються вербальний і невербальний компоненти «переробки та трансформації» життєвого досвіду дитини. Завдання підібрані таким чином, що дитина «як би повторює» еволюційний шлях розвитку від стадії хаосу до стадії особистісної і групової інтеграції.

Під час проведення занять ми дотримувалися такого принципу: переконати учнів, що техніка малювання не має значення, головне – передати зміст завдання. Оскільки вправи розраховані на зниження стресу, то після їх проведення у дітей значно поліпшується емоційний стан. Такі заняття можуть проводити не лише практичний психолог і соціальний педагог, а й вихователі, класні керівники ліцею. Також учні можуть самостійно виконувати вправи з метою самокорекції настрою.

Метою корекційно-відновлювальної роботи є: розвиток емоційної стійкості, подолання стресу, формування навичок поводження в екстремальних ситуаціях та збереження психологічного здоров’я учнів.

Теоретичний і практичний матеріал занять циклу має на меті краще пізнати та зрозуміти внутрішній світ, допомогти учням усвідомити причини труднощів у спілкуванні з оточуючими людьми, навчитись аналізувати, регулювати свою поведінку, ознайомитися з правилами та механізмом розв’язання емоційних проблем.

Музикотерапія – психотерапевтичний метод, який використовує музику як лікувальний засіб. Позитивний вплив музики на організм людини відомий з давнини. В стародавні часи та середньовіччя віра в цілющу дію музики була вкрай великою. Та й в наш час її дія дивовижно заспокійлива й освіжаюча, розслаблююча й тонізуюча.

Терапевтичну дію музикотерапії доводить такий феномен як катарсис (потрясіння), стабілізація емоційного стану, емоційна розрядка, використання нових засобів емоційної експресії, полегшення усвідомлення власних переживань, полегшення формування нових стосунків, конфронтація з життєвими проблемами, підвищення соціальної активності. Інший феномен, який іноді виникає зовсім несподівано – це феномен кесона. Він не менш цікавий: обтяжуючі відчуття, байдужість, відсутність інтересу, нудьга, зла іронія, негативізм, ворожість, емоційні реакції. Такі ефекти свідчать про порушення принципу індивідуальності, невідповідності емоційного змісту музики та психічного стану слухача. При цьому є можливість «проробити» болючі проблеми. Мета музикотерапії – уникнути кесона і добитися катарсису.

Сутність нашого розуміння музикотерапії полягає у тому, що ми вважаємо її ефективним засобом, який є і терапевтичним (лікувальним), і виховним, і комунікативним, і розвивально-корекційним, і естетичним. Своїми специфічними формами, засобами, методами вона впливає на старшокласників, виховуючи і перевиховуючи їх, готуючи до адаптації у самостійних життєвих умовах. Ритм, мелодію, гармонію і тембр, які втілені в музичному творі можна вважати прямими носіями терапевтичного впливу. Правильно підібрана мелодія благодійно впливає на учасників занять. Негармонійна музика може за допомогою електромагнітних хвиль змінювати кров`яний тиск, частоту серцевих скорочень, ритм та глибину дихання, що є свідками поганих наслідків.

Мета музикотерапії полягає у тому, щоб за допомогою специфічних виразних засобів сприяти поліпшенню емоційного стану учнів. Змістом її є система різноманітних диференційованих методів позитивного впливу за допомогою активної й рецептивної діяльності.

Активна музикотерапія потребує активної діяльності учасників під час проведення заняття: співу (вокалотерапія), рухів (кінезіотерапія, гімнастика, ритміка, танці), гри на музичних інструментах (інструментальна музикотерапія) та поєднання цих дій. Сам учасник, таким чином, отримує можливість творчого самовираження: відображення свого емоційного стану призводить до зняття напруги, вирішення внутрішнього конфлікту і, як наслідок, до стабілізації психоемоційного стану, регуляції функцій організму.

Музика у виконанні школяра відкриває прямий і легкий вихід скованим емоціям, народжує кращі почуття і пробуджує свідомість. Позитивний ефект забезпечує вокалотерапія. Механізм оздоровчої дії співу підвищує резервні можливості організму людини, корегує порушені функції. Корисним є і хоровий спів, і вправи класичного співу. Це допомагає здійснювати біоакустичну стимуляцію життєво важливих органів.

Танцювально-рухова терапія, хореотерапія, корекційна ритміка – базуються на поєднанні музики та руху, на активній руховій діяльності учасників під музику. Не менш корисним може бути поєднання кількох видів активної музикотерапії – рухів та співу, рухів та гри на інструменті, співу та гри на музичному інструменті.

Рецептивна музикотерапія пропонує сприйняття (прослуховування) музики з терапевтичною метою. В комплексний програмі впливу пасивна музикотерапія є: засобом регуляції емоційних процесів; засобом розвитку почуття прекрасного, естетичного смаку; фоновим супроводом при релаксації, медитації; фоновим супроводом під час інших арттерапевтичних вправ (малювання, колаж, ліплення тощо).

Ці рекомендації щодо музикотерапії зводяться, по суті, до простих правил: для заспокоєння слухача йому потрібно дати прослухати тиху і спокійну музику – вплив мелодійної музики забезпечує седативний ефект; для того, щоб активізувати слухача – голосну і веселу: музика ритмічна, енергійна, а також з помірним темпом і динамікою – є тонізуючою.

Участь у групах музикотерапії сприяє: розвитку необхідних умінь і навичок для ефективної взаємодії з оточуючими у складних ситуаціях; оволодінню новими способами вираження власних почуттів; самопізнанню та кращому розумінню оточуючих людей; оволодінню певними навичками і вміннями щодо безпечної поведінки; розвитку здатності адекватно сприймати навколишнє середовище; появі можливості працювати з власною проблемою та знаходити внутрішні ресурси для її вирішення.

На практиці підтверджується той факт, що одна й та сама пісня може викликати різні емоції, сприймається по-різному, і в одних і тих самих словах кожен знаходить свій зміст. Хтось почує слова і зрозуміє їх пряме значення, хтось довірить більше свої відчуття передачі емоційності, змістовності, невербальній силі голосу, інтонації, тембру голосу. Хтось відчує ритм, та зверне на це всю свою увагу. Педагогу необхідно врахувати всі ці особливості сприйняття. [2]

Людина, яка увійшла в царину музики, повертається до звичного життя заспокоєною та оновленою, стає відчутно іншою, подібно до того, як стає вона іншою після прогулянки по лісу, споглядання світанку, або романтичної зустрічі. Колективний характер занять підсилює і примножує цілющу дію психотерапевтичого впливу на людину завдяки взаємодії з іншими учасниками, їх підтримці, співчутті, розумінні, прийнятті, повазі.

Заняття різними видами арт-терапевтичної діяльності, які мають місце, сприяє психологічному розвантаженню, розвитку креативності та індивідуальності особистості, покращує фізичний та психічний стани. Кожен учень творчий по-своєму і висловлює свій внутрішній світ по різному.

Аналіз наукової літератури переконливо свідчить про необхідність врахування кольору з метою виявлення внутрішньої суперечливості психіки, що сприятиме особистісній психокорекції. В той же час недостатньо дослідженими залишаються механізми сприйняття кольору на людину і можливості його застосування в психокорекції, що становить перспективи нашого подальшого дослідження.

Кольоротерапія спрямована на активізацію діяльності дітей у вираженні своїх почуттів, станів, ставлень кольором, розвиток уміння асоціювати кольори фарб та колірні зображення з настроєм. Отже, колір – найдоступніший засіб виразності малюнків дітей. Важливим є розуміння процесу використання дитиною тих чи інших кольорів як показника рівня розвитку її індивідуального, особистісного бачення й сприйняття зовнішнього світу, відображення внутрішніх переживань, почуттів, станів.

Застосування психотерапевтичних методів для психокорекції дало змогу адаптувати найбільш відомі технології музикотерапії і кольоротерапії до проблем старшокласників в корекції неадаптованої поведінки, в консультуванні з проблемних життєвих ситуацій для досягнення внутрішньої гармонії та реалізації творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Академія кольору. Еволюція науки про колір [Електронний ресурс]: С. 2006-2010. – 2010. – Режим доступу: http://Koloristika,into/t_enk.php.
2. Зязюн І.А., Крамущенко Л.В., Кривонос І.Ф. та ін. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
3. Левус Н. І. методичні матеріали до спецкурсу «арт-техніки активізації внутрішніх ресурсів людини» [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://refdb.ru/look/ 1959610.html
4. Репетій М. Теоретичні аспекти дослідження музикотерапії як засобу збереження фізичного та психологічного здоров'я [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/43107/1/9C.pdf
5. Руденко В.Е. Колір-емоції-особа. // Діагностика психічних станів в нормі і патології. – Л., 1980.
6. Садова І.І. Використання арт-терапевтичних технологій корекції здоров'я у роботі з учнями початкової школи [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_ 2015_18_57.pdf
7. Сергієнко Н.П., Сугак О.С. Психологічні особливості саморегуляції особисті [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol21/sergienko_suhak.pdf
8. Шульга Л.М. Барви натхнення / Л.М. Шульга // Палітра педагога. – 2008. – № 4, 6.

УДК 374.32

Божко Інна

ВИКОРИСТАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ПРОЄКТІВ У ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Анотація. *У статті йдеться мова про сутність проєктної технології, етапи реалізації творчих проектів. Висвітлено низку педагогічних умов для ефективного впровадження проєктних технологій на уроках. Визначено суперечність між теоретичними уявленнями вчителя про впровадження проєктної технології і практичною спрямованістю їх діяльності в навчальному процесі.*

Ключові слова: *проєктна технологія, критичне мислення, творчий проєкт, проєктна діяльність, проєктне навчання, наукова творчість.*

Annotation. *The article deals with the essence of project technology, stages of implementation of creative projects. A number of pedagogical conditions for effective implementation of project technologies in lessons are covered. The contradiction between the theoretical ideas of the teacher about the introduction of project technology and the practical orientation of their activities in the educational process is determined.*

Keywords: *project technology, critical thinking, creative project, project activity, project training, scientific creativity.*

Сьогодні технологія проєктної діяльності вважається однією з перспективних технологій навчання, тому що вона створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне життя, які проєктують у навчанні. [4]

Ліпше один раз спробувати, ніж сто разів почути. Ця прописна істина «працює» і в школі: хоч як не вчи теорію, а на полички розставляє все практика. У цьому і полягає секрет ефективності проєктного навчання. Учень, який виконує проєкт, має змогу досліджувати і робити власні відкриття, а головне – розвиватися саме у тому напрямі, який йому цікавий.

На сучасному етапі розвитку освіти, коли в українській школі виникла необхідність у якісно нових характеристиках освітніх систем, метод проєктів має велику педагогічну цінність. В основі цього методу лежать: розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів; уміння орієнтуватися в інформаційному просторі; уміння самостійно конструювати свої знання; уміння інтегрувати свої знання з різних галузях науки; уміння критично мислити. [3]

Проєкт є творчою роботою, але не всяка творча робота є проєктом. Творча робота – більш вільний вид діяльності, ніж проєктування. Вона не передбачає чіткого структурування діяльності. А проєктне завдання для учня обов’язково поєднує і самостійне розв’язання проблеми, й обгрунтований вибір з альтернативних варіантів, і рефлексією. У цьому полягає принципова відмінність проєкту від творчої роботи. Але чому б не поєднати те, що, на перший погляд, не поєднується?

Поєднуючи, здавалось би, подібні предмети викладання – інтегрований курс «Мистецтво» і технології (креслення), можемо впевнено сказати, що вони стоять на протилежних кінцях творчості. Якщо образотворче мистецтво на уроках у школі – це, дійсно, творча робота, то курс креслення в рамках курсу «Технології» – суто точна наука. Так і в житті: завжди потрібно поєднувати непоєднуване. Але це й є найцікавішим у проєктній творчості. Використання проєктної технології під час викладання мистецьких дисциплін сприяє розвитку таких компетентностей, як уміння самостійно вчитися, комунікативну, інформаційну тощо.

Мета проєктного навчання полягає у тому, щоб створити умови, завдяки яким учні: самостійно й охоче набувають необхідні знання з різних джерел; навчаються використовувати отримані знання для вирішення пізнавальних і практичних завдань; набувають комунікативних умінь, працюючи у різних групах; розвивають дослідницькі вміння (уміння визначати проблеми, збирати інформацію, спостерігати, проводити експеримент, аналізувати, формулювати гіпотези, узагальнювати); розвивають системне мислення. [8]

Позитивному результату та особистісному інтелектуальному розвитку учнів сприяє якісне керування їхньою проєктною діяльністю. Так, під час роботи з учнями варто дотримуватися принципу рівності, шанобливого ставлення до них і довіри. Також практикувати різні форми роботи, як-от: індивідуальні та групові консультації; практичні конференції; психологічні тренінги; заняття з арт-терапії тощо.

Сутність проєктного навчання полягає у тому, що, виходячи зі своїх інтересів, діти разом з учителем проєктують вирішення будь-якого практичного завдання. Матеріал різних навчальних предметів групується навколо комплексів-проєктів. Навчальне проєктування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів: індивідуальну, групову або колективну, яку учні виконують упродовж певного часу. [4]

Навчати учнів проєктної діяльності необхідно безпосередньо під час самої діяльності. А як зробити це ефективно? Упевненість і успіх приходять тоді, коли володієш технологією цієї справи. На нашу думку, головною проблемою у впровадженні технології є недотримання вчителями етапності застосування технології та несформована готовність в учнів до проєктної діяльності.

Практичний досвід свідчить про те, що в учнів старших класів може бути недостатньо сформоване критичне мислення, нерозвинуте вміння планувати дослідну діяльність, не усвідомлення значення етапу планування; виникнення складностей під час організації групової роботи тощо. [7]

У роботі з учнями застосовуємо: активні методи навчання – дискусії, навчальні ігри тощо; елементи розвитку креативного, критичного мислення; прийоми системного аналізу; винахідницькі завдання тощо.

В процесі організації науково-дослідницьких проєктів користуємося такими основними вимогами [2]:

- наявність значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми, завдання, що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку для його розв'язання (наприклад, дослідження історії, технології виготовлення, класифікації та художніх особливостей вітражних композицій – робота у секції Мистецтвознавство «Від минулого до сучасності: технологія виготовлення вітража»);
- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів (наприклад, створення тематичного репортажу про навчальний заклад відповідно до заданої теми та ідеї – робота у секції Журналістика «Спосіб подачі інформації в умовах жанрової кризи за допомогою репортажу»);
- застосування методу проєктів в навчальній та позаурочній діяльності (наприклад, на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 9 класі при вивченні теми «Українське кіно» учням було запропоновано проєкт «Символізм поетичного кіно», який в подальшому (у 10-11 класах) був відтворений у науково-дослідницькі роботи з секцій Фольклористика та Етнологія: «Символіка легенди про лелеку у фільмі «Білий птах з чорною ознакою» і «Відображення символіки вогню у фільмі Ю. Іллєнка «Вечір на Івана Купала» відповідно);
- використання дослідницьких методів: визначення проблеми досліджуваних завдань, що випливають з неї, висунення гіпотези їх розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, коригування, висновки (наприклад, всі ці методи прослідковуються в процесі над роботою «Осмислення образів шкільної програми з української літератури через призму ґендерної ідентичності» у секції Соціологія).

Учителю необхідно підготувати учнів до проєктної роботи. Насамперед, спрямовувати роботу під час уроків на розвиток критичного мислення. Для підвищення мотивації учнів можна використовувати ігрові форми роботи. Наприклад, клас об'єднати в команди, де учні повинні скласти за наданим текстом запитання, а потім по черзі поставити ці запитання одна команда іншій. Учитель може виконувати роль експерта, який оцінює якість поставлених запитань і правильність відповідей, виставляє бали за кожну відповідь. [7]

Та загалом секретом управління проєктною діяльністю учнів є авторська технологія, що поєднує дидактичні та психологічні засади формування творчої особистості учня в певну систему. Ця технологія включає в себе багато відомих у педагогічній науці та практиці методів і прийомів (активні методи навчання, методи розвитку креативного мислення, розвиваючого і продуктивного навчання, прийоми системного аналізу, теорії вирішення винахідницьких задач), але в цілому це власна, оригінальна технологія, оскільки вона об'єднала відомі дидактичні та психологічні засади формування творчої особистості учня в певну систему.

Керівнику проектної діяльності учнів необхідно враховувати вимоги, які пред'являються до навчального проєкту: проєкт розробляється з ініціативи учнів; проєкт варто робити значущим для учнів; робота над проєктом має дослідницький характер і тому

необхідно розробити апарат дослідження; проєкт заздалегідь спланований, сконструйований спільними зусиллями вчителя й учнів; проєкт рекламується в рамках класу, школи з метою підвищення мотивації учнів у його реалізації; проєкт реалістичний, має практичну значимість, зорієнтований на можливості учнів. [4]

Під час проєктної діяльності учні навчаються планувати свою роботу, використовувати велику кількість джерел інформації, аналізувати факти, аргументувати думки, оцінювати себе та інших, презентувати створене перед аудиторією. А найголовніше – у них підвищується самооцінка.

Одна з форм роботи, яка готує до проєктної діяльності учнів, є написання есе – це письмовий твір, під час якого учні вільно трактують певну тему. Учні повинні переконати, що добре оволоділи темою, можуть аргументувати свою точку зору. Учні повинні зрозуміти, що есе – це вільне вираження своїх думок, а досягнення мети твору залежить, наскільки думки будуть аргументованими. [7]

Серед різноманітних засобів активізації художньо-творчої діяльності учнів останнім часом добре зарекомендувала себе така форма організації процесу навчання як майстер-клас, яка дозволяє поєднувати сприйняття творів мистецтва з безпосередньою участю у самому процесі творчості, оволодіння певними технічними прийомами художньої або художньо-педагогічної діяльності. Під впливом такої співпраці з митцями, в учнів відбувається переоцінка вартісності особистої художньої творчості, для них відкриваються можливості власної реалізації у художній галузі, а також реалізується така важлива складова художньої освіти як формування особистості поціновувача мистецтва. [6]

Як показує досвід, проєктна діяльність на уроках художньо-естетичного циклу розвиває в учнів творчі якості. Разом з тим, учні вперше виконують завдання, у яких немає єдино правильного розв’язання. Тож за підходами проєктної діяльності відбувається орієнтування учнів на власне дослідження, у якому передбачений і власний варіант розв’язання проблеми.

Ще один вид мистецьких проєктів – залучення учнів до робіт з художнього оформлення. Їх прикладом можуть служити проєкти, реалізовані учителями образотворчого мистецтва та технологій. Прохання надати допомогу у оформленні шкільних приміщень розцінене як нагода для залучення учнів до благодійності та як можливість для них стати співорганізаторами проєкту, брати участь у обговоренні проблем та прийнятті рішень, співпрацювати у команді, давати оцінку виконаним роботам. [6]

У подальшому учасники мистецьких проєктів виявляли активність до цих видів діяльності і самостійність у їх виконанні. Вони набули певної сміливості у комунікації, рішучості дій, критичності до результатів власної діяльності та роботи інших учасників проєкту, здатності відстоювати власне рішення, досвіду співпраці у команді.

Особливу увагу, на нашу думку, слід приділити тим проектам, які згодом можуть «перерости» в науково-дослідницькі роботи для конкурсу-захисту у Малій академії наук (МАН). Адже під час діяльності в системі МАН учні розвивають творчі здібності, накопичують досвід наукової та проєктної роботи. Він є основою формування інтелектуального і пошукового досвіду, активної, творчої позиції людини при вирішенні будь-яких життєвих проблем.

Ретельна організація наукового пошуку сприяє інтелектуальному особистісному розвитку учнів, удосконалює їхні компетентності, формує впевненість у власних можливостях, підвищує самооцінку.

Та успіх повного циклу роботи над проєктом залежить від багатьох чинників. Зокрема, кожен учень має: усвідомлювати сутність свого наукового дослідження, його категорії тощо; розуміти особливості організації наукової діяльності; дотримуватися вимог ведення дослідження, його викладу, оформлення результатів тощо. [5]

Внаслідок аналізу літературних джерел виявлено переваги методу проєктів. До них належать: максимальний розвиток і самореалізація особистості; зміна ролі вчителя; зміна ролі учня; формування колективізму; дотримання міжпредметних зв’язків; посилення мотивації до навчання; урізноманітнення засобів навчання. [1]

Завдяки застосуванню проєктного методу навчання в учнів, які виконують проєкти і беруть участь у науково-пошуковій роботі, утворюються важливі властивості та характеристики особистості: посилюється мотивація до навчання; розвивається критичне мислення; формуються вміння працювати з інформацією і використовувати наявні знання у конкретних практичних ситуаціях; удосконалюються комунікативні навички. Все ж однією з актуальних проблем ефективного використання проєктної технології залишається недостатньо сформоване в учнів уміння критично мислити.

Хотілося б зазначити, що для вивчення предметів «Мистецтво» та «Технології» проєктна діяльність старшокласників є оптимальним інноваційним прийомом для занурення в художні культурні пласти, для особистісного проникнення у творчість митців та більшого загострення емоційного сприйняття художніх мистецьких творів. [7] Участь учнів у мистецьких проєктах дозволяє спрямувати навчання на усвідомлене застосування набутого ними досвіду, залучити їх до реальної благодійної діяльності, розкриває дидактичний потенціал мистецьких проєктів. [6]

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у розвитку критичного мислення на уроках мистецьких дисциплін та розробці технологічної моделі реалізації творчих проєктів у навчальному процесі сучасної школи.

Список використаних джерел

1. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Psh_2013_10_3.pdf

2. Гончарова Л.М. Інноваційні технології виявлення, навчання та підтримки розвитку обдарованої молоді//Управління школою. – 2017. – № 13-15. с. 86-95.

3. Єлькін А. Проектна технологія навчання: данина моді чи нагальна потреба? / А.Єлькін // Хімія. Шкільний світ. – №12. – 2008. – С. 36-37.

4. Ізбаш С.С. Реалізація творчих проектів у навчальному процесі сучасної школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://magazine.mdpu.org.ua/j-pdf/396-Текст статті-691-1-10-20130205.pdf

5. Маслова В. Форми роботи з обдарованою учнівською молоддю // Вища школа. – 2015. – № 11. – с. 49-50.

6. Мужикова І.М. Мистецькі проекти як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/8.1/11.pdf

7. Просіна О.В. Особливості використання проектної технології на уроках художньої культури в загальноосвітній школі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN25/3.pdf

8. Шамова Т.И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе/ Т.И. Шамова, Т.М. Давыденко. – М.: Пед. поиск, 2001. – 384 с.

УДК 37.013.74 (480)

Бондаренко Галина

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ НА ОСНОВІ ПЕРЕДОВОГО СВІТОГО ДОСВІДУ ЯПОНІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ

Анотація. *У статті представлено аналіз освітнього процесу японської та фінської системи освіти. Розкрито основні принципи освіти у цих країнах. Автор акцентує увагу на ранньому розвитку дітей у Японії та на особливостях освітнього процесу у Фінляндії.*

Ключові слова: *японська система освіти, фінська школа, обдарована дитина, індивідуалізм, ранній розвиток.*

Annotation. *The article presents an analysis of the educational process of the Japanese and Finnish education systems. The basic principles of education in these countries are revealed. The*

author focuses on the early development of children in Japan and the peculiarities of the educational process in Finland.

Keywords: *japanese education system, Finnish school, gifted child, early development.*

Розвиток сучасних глобалізаційних процесів у світі вимагає нових знань, умінь, навичок, підходів щодо розвитку людства. Демократичні та людиноцентристські підходи, з одної сторони, вимагають від нас залишатися автентичними, із своєю традиційною культурою, звичаями як у Японії, з іншої – бути універсальними, креативними, комунікативними, гнучкими, готовими до співпраці, діалогу, вирішення конфліктів, проблем і створення гармонійного, всебічно розвиненого суспільства. Проблемним завданням освіти та школи XXI століття є формування та підготовка нового покоління обдарованих, інтелектуально-емоційних особистостей.

Проаналізувавши останні публікації, у яких досліджено розв'язання проблеми формування обдарованої особистості у світі, можна зробити висновки, що питання виховання та підтримки обдарованих дітей у різних країнах є надзвичайно актуальним. Над цією темою працює багато науковців, психологів, педагогів, зокрема її вивчають І. Бабенко, І.Біла, О. Бочарова, Е.Лодзинська, Л. Чухно, П. Тадеєв, Н. Теличко тощо.

За даними досліджень, що проводяться з 2000 року серед дітей віком 15 років, Міжнародної програми оцінки умінь учнів (Program for International Student Assessment, PISA), метою якої є підвищення якості викладання і організації систем освіти [9], фінська та японська системи освіти визнані одними з кращих у світі, а учні, які навчаються за програмами цих шкіл, вважаються неперевершеними переможцями міжнародних олімпіад та конкурсів.

Аналіз досліджених джерел показує, що високий рівень життя фінів та японців полягає в особливому статусі освіти у цих країнах і базується на людиноцентризмі, гуманізмі, доступності, демократії тощо.

У досліджуваних країнах освітні державні стратегії проголошують, що «*…необдарованих дітей не існує*!» [2, с. 59] Кожна дитина обдарована по-своєму: хтось талановитий в одних напрямках освітньої діяльності, а хтось – у інших.

У Японії *обдарованість* сприймається не як унікальне *явище*, притаманне обмеженій кількості людей, а як те, *що можна удосконалити і розвинути*. Японський вчений, скрипаль та педагог, автор всесвітньовідомої методики музичного розвитку дітей Синъїті Судзуки стверджував, що в кожної дитини можливо розвинути талант завдяки щоденному, наполегливому, систематичному тренуванню [10].

Головне місце в освіті та вихованні дітей у Японії *відіграє родина*. Японці не обмежують дітей ні в чому. Головне правило сім'ї полягає не в тому, щоб заборонити, а в тому, щоб не допустити. *Батьки приділяють величезну увагу проблемі раннього розвитку дитини*. Згідно із твердженнями психологів, у дошкільному віці людина отримує 70 % знань і лише 30 % – за все своє подальше життя [1, 7, 4].

Японці вважають, що дитячий мозок, як чистий аркуш паперу, на якому те, що «запишеться» у ранньому дитинстві, залишиться там назавжди. Тому в юному віці дітям прищеплюють почуття прекрасного, традиційні, моральні і культурні цінності сучасного японського суспільства: повага до навколишнього світу, людей, прагнення до максимальної віддачі, творчість та колективізм.

Японський науковець, інженер і бізнесмен, засновник корпорації «Sony» Ібука Маса́ру, автор всесвітньо відомої книги «Після трьох вже пізно» та натхненник концепції виховання і навчання дітей раннього віку доводив, що від засвоєних у ранньому віці знань залежатиме наскільки дитина стане обдарованою. *Якщо у перші 3 роки не утворилася міцна основа, то немає сенсу вчити, як її використовувати* [8].

Японці вважають, що *не можна примушувати дитину насильно вчитися*. Примус породжує відразу та протест у людини, бажання уникати, ігнорувати, породжує лінь та байдужість до нав'язаного. Тому педагоги намагаються пробудити дитячий інтерес, щоб

мотивувати дитину до розвитку. Головне, на думку японців, – попередження появи нещасливих дітей. Їх у ранньому віці вчать іноземних мов, грі на музичних інструментах не для того, щоб вони в майбутньому стали відомими, заможними людьми, а для розвитку потенційних можливостей, щоб у їхньому житті було більше радості та щастя.

Важливе значення в освіті цієї країни відіграють *рухливі ігри та спорт*, що на думку педагогів, стимулює розумовий розвиток дитини.

В основі виховання японців лежить *формування колективізму*, сприймання інтересів суспільства як власних, усвідомлення кожним своєї ролі в загальному добробуті, самоаналіз власної поведінки.

На відміну від колективізму японців, головним гаслом фінської школи – є *принцип індивідуалізації навчання*. Адміністрації закладів заохочують вчителів до індивідуальної роботи з дітьми, а дітей – до індивідуального навчання. У початкових школах, для поглиблення знань дітей є додаткові заняття з проєктної діяльності, мистецтва, креативного мислення, комп'ютерної графіки, математики тощо. *Кожен учень фінської школи може планувати свій день,* складати свій розклад занять, прилаштувавши його до своїх потреб, захоплень тощо, так як плани уроків у закладах не є постійними [5, 6, 12].

Як і японці, фіни вважають, що назвичайно *важливою для дітей є дошкільна освіта*. Чинна в країні програма «Sure Start» надає всім чотирирічним дітям за місцем їх проживання місця в дошкільних дитячих закладах і навчає основ математики та читання [12]. Також особливістю системи фінської освіти є те, що в *початкових школах проводяться спеціальні заняття, на яких учні можуть розвинути свої здібності та інтереси*.

У Фінляндії, як і в Японії, не існує спеціальної освіти для обдарованих учнів. В освітній політиці *країна уникає розподілу дітей на різні групи і пропагується рівність в освіті* [12, 13]. Згідно з дослідженнями Європейської Комісії і Рапорту «Єврідіс», фінська система освіти не застосовує і не вживає спеціального терміну для визначення цієї категорії учнів [11]. У фінських школах не проводиться селективного відбору обдарованих дітей, а *гаслом роботи шкіл є своєчасність та індивідуалізація* [3, 11, 13]. Завдячуючи високій результативності навчання, деякі заклади освіти, незважаючи на відсутність відбору, вважаються школами для талановитих і обдарованих дітей. Фінська система пропонує обдарованій молоді *навчання у профільних школах* пов'язаних із музикою, спортом, мовами, математикою та іншими науковими профілями, де діти навчаються з 7 класу (іноді 1-3 класу), розвиваючи в повній мірі свій потенціал. Обдаровані учні можуть перейти до старшого класу, якщо рівень навчання в їхньому класі є для них занадто низьким. Вони можуть брати участь у заняттях старших класів; самостійно обирати програми навчання з певних предметів (іноземна мова, математика) на різному рівні, співпрацювати з різними організаціями та установами тощо [11, 12].

Таким чином, досліджений вище матеріал вказує, що, не статус обдарованої дитини робить її такою, а її виховання, правильний і вчасний підхід до навчання, бажання вчитися та невтомна безперервна праця самої дитини, усвідомлення свого місця у світі. Робота з обдарованими учнями вимагає багато зусиль як з боку вчителів, так і з боку батьків. Кожна країна має власне бачення роботи з цією категорією дітей, Японія та Фінляндія у цьому переліку не є винятком.

Список використаних джерел

1. Ашиток Н. Формування гуманістично-ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку на матеріалі дитячої літератури. *Людинознавчі студії. Педагогіка.* 2017. Вип. 5. С. 4-11.
2. Біла І.М. Досвід становлення талантів Японії. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 11 (42) /11/2015. С. 59-62.
3. Бочарова О. А Система роботи з обдарованими учнями в Фінляндії. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2014. № 1. С. 115-119.
4. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 420 с.

5. Данилова, Л.Н. Перспективы использования опыта финской школы в процессе реформирования немецкого образования. *Ярославский педагогический вестник.* 2006. №3. С. 124-128.

6. Данилова, Л.Н. Поддержка талантливой учащейся молодежи в ФРГ и Финляндии. URL : http://vestnik.yspu.org/releases/pedagogika/41_5/ (дата звернення: 01.03.2021)

7. Кирпичёва О.А., Шефер Н.И. Новейшая детская литература. *Молодой ученый.* 2015. № 22.1. С. 56-58.

8. Масару И. После трех лет уже поздно. М.: Олта, 2003. 64 с.

9. Міжнародна програма з оцінювання освітніх досягнень учнів. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki (дата звернення: 01.03.2021)

10. Судзуки С. Взращенные с любовью: Классический подход к воспитанию талантов. Минск: ООО «Попурри», 2005. 192 с.

11. Analiza rozwiązań systemowych w obszarze poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego w krajach unii europejskiej i w krajach EFTA/EOG. URL : http://www.zespoldowna.info/media/2010/04/Analizarozwizasystemowychorzecz nictwa.pdf (дата звернення: 01.03.2021)

12. Edukacja w Finlandii. URL : http://finlandia.2taj.net/Edukacja (дата звернення: 01.03.2021)

13. Edukacja w Finlandii. URL: https://cutt.ly/9lL3Tmb (дата звернення: 01.03.2021)

УДК 364.4:374-053.66

Володченко Жанна
Гомоляко Роман

ВЗАЄМОДІЯ ЛІГИ СТАРШОКЛАСНИКІВ І МОЛОДІЖНОГО ЦЕНТРУ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Анотація. *У статті обґрунтовано зміст поняття креативний потенціал, узагальнено досвід Ліги старшокласників Ніжина та молодіжного центру по розвитку здібностей, креативност, творчої активності учнівської молоді.*

Ключові слова: *потенціал, креативний потенціал, здібності,* «Образ Я» як креативний.

Annotation. *The article substantiates the content of the concept of creative potential, summarizes the experience of the Nizhyn High School League and the youth center for the development of abilities, creativity. creative activity of student youth.*

Keywords: *potential, creative potential, abilities, «Image I» as creative.*

Розвиток індивідуальності молодої людини як особистості і найвищої цінності суспільства є актуальною проблемою сучасності. Головним пріоритетом держави і завданням фахівців соціальної сфери є увага до розвитку креативного потенціалу молодої людини. Саме виявлення здібностей та обдарувань дитини, креативності є основою для її подальшого професійного росту, підготовки до самовдосконалення, самовизначення та самореалізації для успішного життя. Термін потенціал (лат. potentia – сила, міць, можливості), розглядається як сукупність засобів, що є у людини в наявності; як можливість розвинути, використати природні здібності; як риси, що вже існують і можуть бути вдосконаленими; як ступінь потужності в певному відношенні; як здібності людини примножувати свої внутрішні резерви, широко використовується в різних наукових сферах та життєдіяльності людини; як приховані здібності, можливості, ресурси, що можуть виявитися за певних умов і використовуватися в будь-якій сфері діяльності; як внутрішня спрямованість особистості у досягненні мети, покращенні життєдіяльності, само актуалізації; як те, що може стати реальним, проявитися у майбутньому.

«Образ Я» як важливий компонент особистого потенціалу, включає в себе три складові: соціальне, соціокультурне і внутрішнє «Я». Ці компоненти повинні розвиватися у

взаємозв'язку один з одним, починаючи з перших днів життя дитини. Креативна особистість визначається твердим почуттям «Я» як креативного (незалежність суджень, самовпевненість, домінантність з одного боку, з іншого нетерпимість до невизначеності, готовність до викликів соціальним умовностям).

Кожна молода людина має свій потенціал, рівень, якісний прояв та характер розвитку якого, на думку деяких науковців є результатом складної взаємодії спадковості і соціальної сфери (маємо на увазі не тільки досягнення у навчанні, але і в позашкільній діяльності, в ініційованих нею формах активності).

Прикладом такого поєднання і основою для розвитку креативної та активної молоді нашого міста є гурток «Ліга старшокласників Ніжина», який діє при Ніжинському Будинку дітей та юнацтва з 2007 року. До його складу входять представники учнівського самоврядування загальноосвітніх закладів міста, які спрямовують свою діяльність на розвиток молодіжного руху в місті, розбудову демократичного європейського суспільства і процвітання громади міста та країни в цілому шляхом налагодження співпраці з благодійними, громадськими організаціями і органами місцевого самоврядування. Головним партнером гуртка та організацією, з якою налагоджена довготривала та взаємовигідна співпраця, є Комунальний заклад Ніжинський міський молодіжний центр Ніжинської міської ради Чернігівської області.

У 2018 році представники Ліги старшокласників Ніжина разом з керівницею гуртка Анжелою Тимченко об'єднали зусилля і створили громадську організацію «Лабораторія Ініціативної Молоді» та стали ініціаторами створення Молодіжного центру: активно долучалися до адвокаційної кампанії, брали участь у облаштуванні приміщення для молодіжного простору на волонтерських засадах. До першого складу працівників Молодіжного центру входила керівниця Ліги старшокласників Ніжина та її випускники різних років. Станом на березень 2021 року, гурток «Ліга старшокласників Ніжина» та Молодіжний центр вже більше двох років тісно співпрацюють у напрямку розвитку молодіжної політики та реалізації учнівських і студентських ініціатив міста Ніжина.

Активна молодь з числа Ліги старшокласників Ніжина є випускниками найбільш популярних програм здобуття неформальної освіти, які реалізовуються на базі Молодіжного центру. Можна виділити декілька з них: «Активні громадяни» від Британської ради, яка розрахована на поширення серед молодих людей знань та навичок вирішення конфліктів у масштабі країни за допомогою міжкультурного діалогу, який створює і розбудовує мережу молодіжних організацій, на чолі з молодими лідерами; «Молодіжний працівник» – національна програма для сприяння збільшенню кількості молоді, яка бере участь у формуванні молодіжної політики, посилення на загальнодержавному рівні взаємодії державних та молодіжних громадських інституцій щодо соціального становлення молоді; профорієнтаційна програма «Skills Lab: Успішна кар'єра» від CSR Ukraine, Career Hub та Міністерства молоді та спорту України, яка спрямована на розвиток і вдосконалення навичок, які необхідні молодим людям для побудови успішної кар'єри.

Представники Ліги старшокласників Ніжина беруть активну участь у заходах, які спрямовані на включення молоді та врахування їх бачення культурного та соціально-економічного напрямку розвитку Ніжина. Яскравим прикладом цього є проект Анжели Тимченко «Final Ball Hack Day» на базі Ніжинського Будинку дітей та юнацтва, де протягом 2-х годин більше 60 чоловік під керівництвом пітчерів та менторської підтримки експертів генерували у форматі Hack Day нові креативні ідеї для проведення випускного балу 2020 року. Даний проект є щорічним, а у 2020 році він став фіналістом конкурсу «Кращих практик молодіжної роботи в Україні – 2020» [3]. 9 лютого 2021 року гурток «Ліга старшокласників Ніжина», активна учнівська та студентська молодь і депутати Ніжинської міської ради в рамках заходу «Молодіжний діалог», який організовували Ніжинський міський молодіжний центр і Відділ у справах сім'ї та молоді, працювали над

підвищенням рівня партисипації молоді у формування молодіжної політики на рівні громади, обговорювали молодіжні цілі Європейського Союзу та шляхи їх подальшої імплементації.

Свій креативний потенціал Ліга старшокласників Ніжина проявляє у власних ініційованих заходах та проектах, партнером та співорганізатором яких завжди виступає Молодіжний центр. Популярними формами роботи гуртка є створення тематичних відео (до Міжнародного дня прав людини, Дня захисника України та українського козацтва тощо) та соціокультурних і благодійних акцій, крайня з яких дала змогу зібрати більше 2 тис. гривень на лікування онкохворих ніжинців [2].

Проекти Ліги старшокласників Ніжина є унікальними та завжди привертають велику увагу громадськості. Наприклад, Дар'я Свіріна, випускниця Школи Успіху від «Фонду Кличка» стала авторкою та координаторкою онлайн-проекту «Локальна Школа Успіху. Ніжин 2020», який був направлений на розвиток власної упевненості, пошуку натхнення та визначення з майбутньою професією учнівської молоді 13 -17 років [1]. Президент гуртка, Анастасія Щербина, була організатором дводенного онлайн-фестивалю творчості та дисидентського руху «UnKnown Ukraine», де учасники детальніше знайомилися з темою українського дисиденства та його визначними постатями разом зі спеціально запрошеним гостем Вахтангом Кіпіані, автором книги «Справа Василя Стуса. Збірка документів з архіву колишнього КДБ УРСР» [5].

На конкурс молодіжних проектів «Ніжин – молодіжна столиця Чернігівщини» від Відділу у справах сім'ї та молоді у грудні 2020 року від Ліги старшокласників Ніжина було подано 2 ініціативи – онлайн-фестиваль «KOZAK» Анастасії Щербини, Анастасії Кривицької та Ірини Саванчук і мобільний додаток «Save Our Planet» Катерини Коломійченко з командою однодумців [4]. Зокрема «Save Our Planet», який має на меті популяризацію та поширення знань про роздільне сортування сміття та життя у стилі «Zero Waste», став переможцем у номінації «Розумному місту – креативна молодь» і вже доступний для вільного завантаження в Play Маркет. Даний мобільний додаток став частиною реалізації проекту соціальної дії «Ніжин ЕКОдвіж» в рамках програми «Активні громадяни», менеджерами якого є Катерина Коломійченко і керівниця гуртка та директорка Ніжинського міського молодіжного центру Анжела Тимченко.

Висновки. Налагоджена співпраця Ніжинського міського молодіжного центру та гуртка «Ліга старшокласників Ніжина» Ніжинського Будинку дітей та Юнацтва є одним з найголовніших просторів розвитку креативного потенціалу учнівської молоді Ніжинської міської територіальної громади. Опановуючи знання з проектного менеджменту, критичного мислення, громадянської освіти та розвитку власних softs kills в рамках активностей та освітніх можливостей молодіжного центру, представники Ліги старшокласників Ніжина втілюють креативні ідеї у партнерстві з Молодіжним центром та роблять великий вклад у розвиток молодіжного руху в місті.

Список використаних джерел

1. Вихідні – час для відпочинку? А якщо не тільки??? Ніжинська міська рада: веб-сайт. URL: https://bit.ly/3bbTsKF (дата звернення: 03.03.2021)
2. Добру у Ніжині бути: Ніжинська молодь провела благодійну акцію . Mynizhyn:веб-сайт.URL: https://bit.ly/383NsSc (дата звернення: 03.03.2021)
3. Кращі практики молодіжної роботи в Україна – 2020: кат. / авт.-упор.: Молодіжний працівник, 2020. С. 303 – 306.
4. Підвели підсумки Конкурсу молодіжних проектів «Ніжин – молодіжна столиця Чернігівщини». Ніжинська міська рада: веб-сайт. URL: https://bit.ly/3sMryKT (дата звернення: 03.03.2021)
5. UnKnownUkraine – фестиваль творчості та дисидентського руху. Ніжинська міська рада: веб-сайт. URL: https://bit.ly/305G9VF (дата звернення: 03.03.2021)

УДК 364.4:376-056.3

Володченко Жанна
Литовченко Анастасія

НАВИЧКА ПРОХАННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ ЯК ЗАСІБ ЇХ УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ОДНОЛІТКАМИ

Анотація. *У статті розглянуто проблему розвитку навички прохання у дітей з розладами аутистичного спектру, як домінуючої в успішній комунікації цих дітей з однолітками, реалізації творчого потенціалу, здібностей на шляху їх інтеграції у соціум; проаналізовано специфічні особливості мовлення аутичних дітей; описано комплекс корекційно-розвиткових завдань, реалізованих авторами в умовах інклюзивно-ресурсного центру.*

Ключові слова: *аутизм, розлади аутистичного спектру, комунікація, навичка прохання, успішність, корекція, інклюзивно-ресурсний центр.*

Annotation. *The article considers the problem of developing the skill of asking children with autism spectrum disorders, as dominant in the successful communication of these children with peers, the realization of creative potential, abilities on the way to their integration into society; specific features of speech of autistic children are analyzed; a set of correctional and developmental tasks implemented by the authors in the conditions of an inclusive resource center is described.*

Keywords: *autism, autismspectrumdisorders, communication, requestskill, correction, inclusiveresourcecenter.*

Разом із позитивними змінами, що відбуваються в суспільстві у відношенні до дітей з розладами аутистичного спектру мають місце питання, які потребують подальшого вирішення: суспільне визнання існування проблем таких дітей, відсутність реальної допомоги батькам, вихователям, працівникам; байдуже ставленням до проблем таких дітей у суспільстві, неуважність до розвитку здібностей та потенціалу таких дітей. Найпершим і найголовнішим завданням є налагодження соціальної взаємодії та соціальної комунікації, подолання бар'єрів у навчанні та життєдіяльності таких дітей. оскільки саме останні можуть бути причинами багатьох проблем з якими стикаються діти з РАС і які пов'язані з відсутністю певних навичок, зокрема навички прохання, що і викликає специфічні проблеми у дитини, створює бар'єри у розвитку творчих здібностей, подальшому пошуку свого місця у суспільних відносинах Її розвитку має бути присвячений напрям роботи спеціалістів та батьків по реалізації спеціальних методик, які враховують індивідуальні можливості дитини та орієнтуються на завдання індивідуальної програми розвитку.

Розвиток соціальної комунікації та оволодіння мовленням відбувається під час різних видів діяльності (В.С. Мухіна, Г.М. Карпова, Л.Г. Лисюк тощо), в першу чергу – провідних, а саме: в емоційному спілкуванні, ігровій та предметно-практичній діяльності. Спільна діяльність дорослого та дитини є основою формування мовленнєвої взаємодії та фундаментом для реалізації комунікативної функції спілкування. Як зазначають дослідники, успішність соціальної комунікації дітей з розладами аутистичного спектру залежить від врахування різновидів, відхилень та порушень соціальної інтеграції та небажання таких дітей вступати в будь-який контакт із суспільством, зокрема зі своїм оточенням. Коли у зону найближчого розвитку аутична дитина «впускає» інших людей, для неї відкривається пізнавальний та діяльнісний світ суспільного життя, приходить розуміння справжніх дитячих радощів, інтересів, емоцій відбувається позбавлення від аутичного усамітнення та відчуження. Комунікативний процес стає фундаментом для здійснення психологічної корекції порушень розвитку дитини з РАС та її інтеграції в суспільство [9].

Л.С. Виготський визначав, що саме комунікативна функція є основною не тільки у становленні мовлення, оскільки саме від вчасного її розвитку залежить весь подальший

розвиток дитини, але й розвитку здібностей дитини,, впровадження її творчого потенціалу у стосунки з середовищем, регуляції поведінки [1]. Головну роль у становленні та розвитку мовлення відіграють комунікативні фактори, оскільки воно відбувається у процесі спілкування з оточуючими людьми. Дитина виявляє мовленнєву активність в ситуації спілкування та на вимогу дорослого. Потреба у спілкуванні стимулює її до оволодіння мовленнєвими засобами (Д.Б. Ельконін, М.І. Лісіна). О. В. Літвінова визначає, що характерними для дітей з РАС є стійкий дефіцит соціальної комунікації та соціальної взаємодії. Проявами цього є: дефіцит соціально-емоційної взаємодії, від відхилення у соціальному вмінні зблизитися та неспроможності вести нормальну розмову до зниження вміння ділитися інтересами, емоціями, афектами та неспроможності ініціювати чи відповідати на соціальну взаємодію; дефіцит невербальної комунікації, яка використовується у соціальній взаємодії, від недостатньої цілісності вербальної і невербальної комунікації до порушень зорового контакту і мови тіла або до дефіциту у розумінні і використанні жестів та до повної відсутності міміки і невербальної комунікації; дефіцит вміння розвивати, підтримувати та розуміти стосунки, від труднощів у регулюванні поведінки в різних соціальних ситуаціях до труднощів у спільних іграх на уяву і зав'язуванні стосунків та до відсутності інтересу до однолітків [8]. Українська дослідниця Д. Шульженко описала напрямки такої роботи, які сприяють розвитку соціальної комунікації під час: 1) повсякденного життя, живого спілкування в ігрових, побутових та пізнавальних ситуаціях відбувається розвиток соціальної спрямованості мовлення, комунікативна потреба та оволодіння різними видами комунікаційних висловлювань); 2) сюжетно-рольових або театралізованих ігор, які спрямовані на засвоєння мовленнєвих засобів; 3)занять з художньо-естетичного розвитку – ліплення, малювання, конструювання тощо, на яких формуються уявлення та актуалізуються словами); 4)під час занять з розвитку мовлення (засвоєння усіх видів та форм мовлення, які побудовані за принципом моделювання комунікативних ситуацій; 5) логопедичної роботи, в ході якої проводиться корекція звукових та фонематичних процесів [7]. Базима Н.В. вивчаючи мовленнєву активність дітей з РАС, визначила ряд особливостей, а саме: слабка комунікативна здатність; зниження бажання виявляти свою індивідуальність, відсутнє усвідомлення власного «Я»; порушення контактності та вибірковість у спілкуванні; безініціативність у веденні діалогу та підтримці розмови; обмежене розуміння назв предметів, дій, явищ, якостей та властивостей предметів, уміння знаходити і демонструвати відповідні предмети; невідповідність віковим особливостям у мовленні; мають місце постійні ехолалії, недостатній лексичний запас іменників, дієслів, прикметників та обмеженість вживання їх у мовленні; слабка здатність до словозміни; відсутня послідовність, логічність та повнота викладу думок. Індивідам з розладами аутистичного спектру досить складно вступати у взаємодію, давати знати про свої переживання, емоції та потреби. Під час взаємодії використовуються шаблони поведінки, які не відповідають ситуації, а також неадекватні поведінкові реакції у досягненні певної мети [2].

Формування та розвиток навички прохання у дітей з розладами аутистичного спектру в умовах ІРЦ здійснюється за допомогою серії завдань, що складаються з ігор та вправ різних ступенів складності: від порядку зростання складності та відповідно до рівня мовленнєвих можливостей дитини. На практиці в інклюзивно-ресурсному центрі активно використовують прикладний аналіз поведінки в роботі з дітьми з РАС, які мають труднощі в навчанні та опануванні нових навичок (ігрових, соціальних, навички самообслуговування). Головна ідея прикладного аналізу поведінки – пошук та виявлення причини небажаної поведінки дитини [3]. В цьому випадку, коли дитина, здійснює аутоагресію, повідомляючи спеціалісту про те, що їй потрібна перерва, ймовірність успішної корекції дуже велика. Ми можемо навчити дитину навичці прохання або показуючи картку, чи вокалізуючи, або використовувати певний жест. Тоді як види поведінки слугують в якості досягнення певної мети, що й аутоагресія, то з часом потреба в проблемній поведінці зникає. Наступним кроком

прикладного аналізу поведінки є структуроване навчання навичці (формування навички з чіткими правилами). Дефектолог визначає базовий (початковий) рівень функціонування дитини, а потім будує програму навчання, яка враховує оптимальний стиль навчання особливої дитини (його мотивацію, характер труднощів, швидкість засвоєння матеріалу та інші особливості) [6].

Ще однією особливістю розвитку навички прохання є вмотивованість поведінки, яка передбачає отримання бажаного предмету або дії. Деякі діти з розладами аутистичного спектру не засвоюють інформацію так само, як нейротипові діти. Одночасна стимуляція декількох сенсорних джерел (аудіального та візуального), як, приклад, в ситуації прохання, коли необхідно запитати та одночасно дивитися в очі співрозмовнику, не дозволяє аутичній дитині сконцентруватися на інформації та засвоїти її. Складність у прояву ініціативи залежить від недостатнього рівня розвитку соціальних навичок, які зустрічаються доволі часто і викликають ряд труднощів в процесі навчання та адаптації дитини. У інклюзивно-ресурсних центрах застосовують ряд поведінкових методів, які сприяють засвоєнню навичок прохання через покрокове навчання блоками. Візуальні підказки та застосування методу безпомилкового навчання допомагають дитині з РАС засвоїти нові навички без стресу, напруги та тривоги, які виникають через помилки. Ці методи дозволяють швидко та впевнено орієнтуватися в кожній конкретній ситуації.

Визначення предметів, видів діяльності, занять, засобів, які будуть мотивувати дитину до використання навички прохання – дозволять зрозуміти, що може виступити в ролі посилення, ефективного розвитку даної навички. Дуже часто під час формування навички прохання застосовують метод «Попарної оцінки переваг» або метод Фішера: пропонується одночасно два предмети, які заохочують дитину і ставлять її перед вибором. Саме вибір стимулює дитину до мовленнєвої діяльності [4] .

Метод «Множинного вибору без заміщення» передбачає застосування різноманітних сенсорних стимулів з дітьми аутистами, а саме: ігри з водою, мильні бульбашки, звуки природи, що також сприяють розвитку навички прохання. Спеціалісти ІРЦ застосовують метод підказок, який є дієвим на ранніх етапах розвитку навички. Існує п’ять видів підказок: фізична, мовленнєва, візуальна підказка, вказівний жест, моделювання правильної відповіді.

Метод формування поведінки або метод шейпінга, лежить в основі систематичного «перевтілення» вже існуючої поведінки в нову, більш довершену. «Перевтілення» поведінки відбувається за допомогою дій, які все більше і більше нагадують по формі кінцеву поведінку [5].

Отже, навичка прохання, яка є найважливішою, тому що їй передує мотивація, а в результаті дитина отримує бажане. В інклюзивно-ресурсному центрі навичку прохання розвивають, застосовуючи різні методи, підходи та системи. Навчання починається з опанування навички вираження прохання і має проходити декілька етапів розвитку, які передбачають застосування відповідних принципів роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
2. Базима Н.В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом./Н.В. Базима – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018 . – С.144.
3. Мелешкевич О., Эрц Ю. Особые дети. Введение в прикладной анализ поведения (АВА): принципы коррекции проблемного поведения и стратегии обучения детей с расстройствами аутического спектра и другими особенностями развития. – Самара: Издательский дом «Бахрах-М», 2014. 208 с.
4. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. – М.: Теревинф, 2000. – (Особый ребенок). – 336 с.
5. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укладач – Скрипник Т., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 56 с.

6. Улла Кіслінг. Сенсорна інтеграція в діалозі. – Вид-во Теревинф, 2011 – 236с.
7. Шоплер Э. Сборник упражнений для специалистов и родителей. Поддержка детей с аутистическими нарушениями от 0 до 6 лет / Э. Шоплер , М. Ланзинд, Л. Ватерс. – Минск: «Медисон», 2009. – 200 с.
8. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутичних порушень у дітей: Монографія. – К., 2009. – 385 с.
9. Щодо питання систематизації мовленнєвих порушень при аутизмі / О. В. Літвінова // Логопедія. – 2013. – № 3. – С. 48-51.

УДК 364.4:374-053.66

Володченко Жанна
Шейко Олеся

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті обґрунтовано зміст поняття активна соціальна позиція, як основа успішної реалізації творчого потенціалу дітей старшого шкільного віку в умовах закладу позашкільної освіти.*

Ключові слова: *активна соціальна позиція,творчий потенціал, старший шкільний вік, позашкільна освіта.*

Annotation. *The article substantiates the content of the concept of active social position as a basis for successful realization of the creative potential of children of senior school age in the conditions of out-of-school education.*

Keywords: *active social position, creative potential, senior school age, out-of-school education.*

Виховання дітей та молоді, формування їх соціальної активності, відповідальності, принциповості, ініціативності та креативності є питанням, від ефективності вирішення якого залежить майбутнє нашої держави, адже молодь являє собою ту соціальну групу, яка несе в собі величезні творчі потенційні можливості. Значна роль у соціальному становленні, розвитку особистості належить позашкільним навчальним закладам, діяльність яких охоплює вільний час дітей та молоді, заснована на добровільності, особистісно орієнтованому підході до інтересів і здібностей кожного вихованця, є різноспрямованою та полі варіативною, виступає одним із найбільш важливих інститутів виховання і соціалізації дітей та молоді, а також створює умови для соціального розвитку та творчої самореалізації особистості, сприяє соціальній захищеності, профілактиці негативних проявів у молодіжному середовищі. Індикатором благополуччя та сталого розвитку держави є творчі здібності, життєві орієнтації молоді, її активна соціальна позиція, яка може розглядатись як актуальна соціальна потреба, як перетворююча здатність, стійка інтегративна якість особистості, що формується в соціальній діяльності. Соціальна позиція дитини старшого шкільного віку є основою успішної реалізації їх творчого потенціалу і реалізується в певній системі цільових установок, мотивів, що визначають здібності, потреби та інтереси особистості, її включення до діяльності, пов’язаної із реалізацією її творчого, особистісного потенціалу. Як перетворююча здатність вона формується через відповідні соціальні знання, вміння й навички, спрямована на розвиток себе та на перетворення середовища, відповідно до творчого, креативного потенціалу особистості. Як стійка інтегративна характеристика активна соціальна позиція виявляється в ініціативності, соціальній відповідальності, цілеспрямованості тощо; характеризується активною самостійною діяльністю суб’єкта, реалізацією творчого потенціалу.

Проблема соціальної активності є предметом дослідження багатьох науковців: актуальні питання соціального становлення особистості висвітлено в роботах О. Безпалько,

І. Звєрєвої, А. Капської, Л. Коваль, І. Ковчиної, М. Лукашевич; сутність феномену соціальної активності, її структуру та загальні закономірності розвитку розкрито в наукових дописах К. Абульханової-Славської, Є. Ануфрієва, А. Мудрика, В. Петровського, С. Рубінштейна та ін.; питанням розвитку в дітей соціальної активності через колектив, особливостям виховання людини в колективі присвячені праці А. Макаренка. Соціальна позиція – характеристика особистості, яка проявляється у різних видах соціально-значущої діяльності, має складну структуру та включає мотиви, інтереси, установки тощо. При цьому, на думку Л. Божович, «на прояв соціальної активності мають вплив провідні мотиви, що характеризують спрямованість особистості» [1]. Формування у підростаючого покоління активної соціальної позиції є важливим завданням сучасного суспільства, що призводить до розуміння необхідності активізації роботи різних соціальних інститутів, зокрема закладів позашкільної освіти, діяльність яких зараз набуває неабиякої значимості, щодо створення умов для розвитку соціально активної особистості, формуванні у неї готовності та вміння брати участь у діяльності, спрямованій на перетворення соціальної дійсності. До того ж процес формування соціальної позиції має довготривалий характер і є досить складним і суперечливим. Це пояснюється тим, що сама особистість, її творчі здібності, потенціал, соціальне середовище, в якому вона діє, кожного разу є іншими, змінними, не завжди прогнозованими. Це водночас диктує зацікавленість особистості проблемами інших людей, громади тощо; уміння самостійно обирати способи і засоби діяльності; приймати рішення; здійснювати самоконтроль. Тому перед соціальними педагогами, педагогічними працівниками позашкільних навчальних закладів постійно постає проблема: які умови необхідно створити, щоб стимулювати прояв позитивно спрямованої мотивації? Які механізми соціально-педагогічного впливу необхідні, щоб пробудити в молоді бажання реалізувати свій творчий потенціал, здібності до певної діяльності, до зайняття свого місця в системі креативного перетворення соціального середовища?

У підготовці дітей до майбутнього життя у дорослому суспільстві, побудови власної життєвої перспективи, формуванні активної життєвої позиції важливого значення набуває вивчення і максимальне використання особливостей кожного вікового періоду. Так, стосовно формування соціальної позиції, можна зазначити, що вже в початковій школі спостерігається прагнення дітей взаємодіяти з колективом, займати різноманітні ролі, що підвищують їх статус, самооцінку, повагу з боку однокласників і дорослих. У старшому шкільному віці ці особливості виділяються особливо рельєфно: відбувається активне формування стійких цінностей, корекція світоглядних позицій, прагнення заглибитися в певну діяльність. На перше місце висуваються мотиви, пов’язані із життєвими планами, наміри стосовно майбутнього, світоглядні позиції дітей, їх самореалізація і самовизначення, а також загострюються потреби в соціалізації, в міжособистісному комфорті. В цьому віці у дітей формується власна точка зору, позиція стосовно суспільних явищ і подій, яку вони готові відстоювати. Позашкільна освіта, в умовах якої взаємини будуються на партнерських засадах та управляються нормами рівнозначності, в цьому аспекті має важливе значення. По-перше, спілкування з однолітками – це дуже важливий специфічний канал інформації, з якого можна дізнатися багато необхідних речей, отримати відповіді на запитання, задовольнити потреби у знаннях. По-друге, це специфічний вид міжособистісних відносин, під час якого виробляються необхідні навички соціальної взаємодії, уміння підкорятися колективній дисципліні і в той же час відстоювати свої права, співвідносити власні інтереси з колективними. По-третє, спілкування з однолітками – це специфічний вид емоційного контакту, адже усвідомлення приналежності до певної групи, відчуття солідарності, товариської взаємодопомоги не лише полегшує автономізацію від життя дорослих, але і дає незвичайно важливе відчуття емоційної насолоди, благополуччя і стійкості. Саме в цьому віці розширюється коло спілкування, збільшується соціальний простір, який охоплює не тільки школу і сім’ю, але й різні соціальні інституції, зокрема заклади позашкільної освіти, основними завданнями яких є: вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду; створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і

фізичного розвитку вихованців; здобуття учнями, вихованцями первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації; задоволення потреб вихованців у професійному самовизначенні; пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів. Старшокласник в умовах позашкільного закладу може знайти те середовище, де його більше зрозуміють, допоможуть у задоволенні потреби в певній інформації, самовиявленні та самоствердженні, що безпосередньо впливає на формування його соціальної позиції, а значить забезпечить в певній мірі розвиток креативного потенціалу. Рівноправна партнерська взаємодія з друзями розвиває у дітей старшого шкільного віку здатність вільно вступати в різного характеру контакти, координувати свої дії, думки, почуття, співвідносити їх з думками і діями інших, передбачати позитивні та негативні аспекти взаємодії. У свою чергу, перебування в колі однолітків знижує когнітивний егоцентризм, який часто характеризує соціальні відносини дитини старшого шкільного віку; сприяє формуванню соціальної чутливості і моральних установок; відкриває для дітей нові можливості соціоемоційної регуляції поведінки, формування емоційного інтелекту.

Таким чином, творчі об'єднання позашкільної освіти виконують важливі соціально-педагогічні завдання, зокрема: сприяння соціальному становленню дітей та молоді, підготовка їх до активної професійної та громадської діяльності; забезпечення можливостей для самореалізації дітей у соціально й особистісно значущих справах; створення умов для соціального захисту всіх учасників навчально-виховного процесу; забезпечення профілактики девіацій у дитячому і молодіжному середовищі тощо; створення умов для становлення світогляду, формування соціальної позиції особистості на основі здобуття знань про історію, культуру, сучасний розвиток країни; створення системи пошуку, розвитку і підтримки юних талантів і обдаровань; формування активної життєвої позиції, здорового способу життя. Позашкільна освіта сприяє: розвитку творчих рис характеру: цілеспрямованості, ініціативності, самостійності, вимогливості, наполегливості, оригінальності, готовності до впровадженого ризику, а також організованості, відповідальності тощо; творчій самосвідомості, що виявляється у самопізнанні та адекватній самооцінці, самоорганізації, саморегуляції та самовдосконаленні.

Список використаних джерел

1. Божович Л.П. Проблемы формирования личности. Воронеж: НПО МОДЭК, 1995. 352 с.

2. Позашкільна освіта в Україні :навч. посібник. За ред. О. В. Биковської. К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. 224 с.

3. Про позашкільну освіту. Закон України від 22.06.2000 № 1841-III. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text

УДК 376.54-057.87

Габрусенко Євген

ЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ-ЧЛЕНІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК З ПОКАЗНИКАМИ ЇХНЬОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Подано опис навчальних досягнень та науково-дослідної діяльності старшокласників-членів Малої академії наук протягом навчання у закладах середньої освіти, виявлено їх зв'язок із навчальними та науковими досягненнями в закладі вищої освіти на прикладі студентів Факультету аеронавігації, електроніки та телекомунікації Національного авіаційного університету.*

Ключові слова: *навчальний процес, науково-дослідна діяльність, наукові досягнення, успішність, член Малої академії наук.*

Annotation. *A description of the results of training and research activities of high school members of the Small Academy of Sciences during their studies in secondary education, their*

connection with educational and scientific achievements in higher education on the example of students of the Faculty of Air Navigation, Electronics and Telecommunications of the National Aviation University.

Key words: *education, research activity, scientific achievements, success, member of the Small Academy of Sciences.*

Система освіти покликана допомогти молодим людям якомога раніше відчути свої таланти та зростати в них задля майбутньої успішної трудової діяльності, яка приносила б задоволення їм самим та користь Державі. Дослідниками Л.І. Міщик, О.М. Зайцева [1] проаналізовано концептуальні підходи до роботи з обдарованою особистістю в навчальному процесі закладу вищої освіти (ЗВО), розглянуто складові комплексного документа про роботу з обдарованою молоддю – Програми Національного фонду «Україна – дітям», «Обдаровані діти». Авторами зосереджено увагу на соціально-педагогічній проблемі адаптації та діагностики обдарованої молоді у ЗВО.

О.В. Шевчишена [2] охарактеризувала особистісні якості, що сприяють повноцінному розвитку обдарованої особистості, а також ті, які виступають як дестабілізуючий фактор на шляху до її формування. Виявлено, що особистісними детермінантами становлення й розвитку обдарованої особистості є внутрішня позитивна мотивація, наполегливість та цілепокладання, адекватна стабільна самооцінка.

Ґрунтуючись на результатах зазначених та інших досліджень, на Факультеті аеронавігації, електроніки та телекомунікації (ФАЕТ) Національного авіаційного університету будується система профорієнтаційної роботи з молоддю, яка охоплює:

- ранню взаємодію із закладами середньої освіти;
- консультування під час вступної кампанії у ВНЗ;
- супровід навчання у ВНЗ;
- сприяння працевлаштуванню випускників – бакалаврів та магістрів.

Рання взаємодія із закладами загальної середньої освіти (ЗЗСО) включає в себе проведення агітаційних заходів; керівництво науково-дослідною діяльністю учнів, зокрема – роботами за програмами НЦ «Мала академія наук»; підготовку школярів до олімпіад з математики, фізики та ін. Це дозволяє сумісно із педагогічними працівниками ЗЗСО виявити схильності та таланти школярів, допомогти їм почати зростати в них та набути первинного досвіду з науково-дослідної діяльності. Консультування під час проведення вступної кампанії передбачає всебічну допомогу випускникам ЗЗСО в питаннях вибору місця навчання, спеціальності або освітньо-професійної програми, а також адаптації до умов студентського способу життя. Супровід навчання полягає в постійній підтримці та консультуванні з усіх питань організації навчального процесу ВНЗ, успішності навчання, а також участі в науково-дослідній діяльності студентів. Саме в цьому питанні слід акцентувати найбільшу увагу науково-педагогічним працівникам ВНЗ та керівникам навчальних підрозділів.

Наприклад, викладачі ФАЕТ є керівниками науково-дослідних робіт старшокласників ЗЗСО, які виконуються за програмами Малої академії наук. Характерним є факт, що з таких робіт найбільш успішними є ті, які керовані викладачами ЗВО сумісно із вчителями ЗЗСО. Це, на мій погляд, є закономірним, оскільки в такому разі задіяні можливості як вчителів, так й професорсько-викладацького складу, та крім того – потужності навчальних та науково-дослідних лабораторії ЗВО. **Лише за останні три роки** викладачами ФАЕТ сумісно із вчителями ЗЗСО підготовлено 11 учнівських науково-дослідних робіт, з яких всі 11 стали призерами конкурсів Малої академії наук різних рівнів, 1 учень став призером Всеукраїнського рівня, а Максим Дашко під керівництвом доцента Навроцького Д.О. – переможцем Всеукраїнського конкуру 2020 року (вони – перший та другий ліворуч на рис.1).

Рис. 1. Члени Малої академії наук з керівниками та професором, IEEE Fellow Member Ф.Й. Яновським (праворуч) в конструкторському бюро «Sky» ФАЕТ, січень 2019 р.

Далі, цілком природнім є те, що учні – автори науково-дослідних робіт Малої академії наук стають студентами і навчаються за тими спеціальностями, за якими працюють викладачі ЗВО – їхні, тепер уже колишні, наукові керівники. **Продовжуючи статистику за останні три роки** по ФАЕТ, слід зазначити, що всі 11 колишніх членів Малої академії наук навчаються на відмінно, та успішно продовжують науково-дослідну діяльність за напрямами, обраними ще в шкільні роки. Це лише один приклад постійної взаємодії педагогічних працівників ЗЗСО та професорсько-викладацьких робітників ЗВО. Процес подальшого навчання у ВНЗ колишніх «МАНівців» збагачується не лише результативною науково-дослідною роботою, а також участю в чисельних науково-технічних конференціях і конкурсах в Україні та за кордоном, навчанням у закордонних ЗВО терміном від одного місяця до одного семестру, стажуванням у провідних вітчизняних та зарубіжних установах з подальшим працевлаштуванням у них.

Отже, найбільш результативна траєкторія навчання учнів – майбутніх студентів – майбутніх фахівців та учених, починаючи зі старших класів ЗЗСО, повинна складатися з таких етапів:

- виявлення схильностей та можливостей кожного учня ЗЗСО;
- поступове їх залучення до науково-дослідної діяльності;
- виконання науково-дослідних робіт під спільним керівництвом вчителів

ЗЗСО та викладачів ЗВО за програмами НЦ «Мала академія наук»;

- вступ та навчання у ЗВО з постійною участю в науково-дослідній роботі молоді та студентів за планами випускових кафедр;
- стажування та подальше працевлаштування в українських або закордонних установах та підприємствах згідно уподобань і набутого професійного рівня.

Список використаних джерел

1. Л.І. Міщик, О.М. Зайцева. Категорія «супроводу» як соціально-педагогічна умова роботи з обдарованими студентами: монографія. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О.Довженка, 2013. – 221с. – Бібліогр.: с. 182–197.

2. О.В. Шевчишена. Вплив особистісних якостей і властивостей на становлення та розвиток обдарованості в підлітковому віці / Молодий вчений. – Херсон, 2016. – No7. – С.389–394. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_7_94.

УДК 378

Дараганова Ніна

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. *У статті розглянуті питання, пов'язані з навчанням обдарованої молоді у закладах вищої освіти. Установлено, що сьогодні, у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби, на перший план у роботі з молоддю, зокрема й обдарованою молоддю, виходить дистанційна форма роботи.*

Ключові слова: *обдарована молодь,дистанційне навчання, вища освіта.*

Abstract. *The article deals with issues related to the education of gifted youth in higher education institutions. It is established that today, due to the spread of CoronaVirus Disease, remote work comes to the fore in working with young people, including gifted youth.*

Keywords: *gifted youth, distance learning, higher education.*

Інтеграція України у світове співтовариство передбачає розвиток та удосконалення всієї моделі державного управління. Передбачає не лише залучення інвестицій та капіталу, але, і що ймовірно є найголовнішим, усвідомлення значення людського капіталу та спрямування зусиль на проведення суттєвих змін у сфері науки та освіти, зокрема і вищої освіти. І саме за допомогою розвитку цих сфер стає можливим вироблення оптимальних механізмів розбудови нашої країни та подолання посталих перед Україною, як і перед усім світовим товариством, ризиків та загроз.

При цьому питання щодо навчання обдарованої молоді є одним із актуальних та значущих, що постає сьогодні перед українською наукою та освітою. Більше того навчання обдарованої молоді викликає значний інтерес не лише в українській науці, воно є актуальним і для всього світу. І враховуючи значну кількість найрізноманітніших наукових заходів (конференцій, круглих столів, семінарів) із зазначеної проблематики, можна стверджувати як про актуальність цих питань, так і про їх надзвичайно важливість.

Як зазначено у Концепції Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки (на сьогодні – це єдиний програмний документ, що визначає засади правового регулювання роботи з обдарованою молоддю), її метою є забезпечення підтримки обдарованої молоді шляхом створення умов для її творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку.

Ця мета безпосередньо пов'язана з реалізацією таких програмних завдань, як: створення загальнонаціональної системи виявлення та відбору обдарованої молоді; визначення стратегії щодо підтримки та напрямів роботи з обдарованою молоддю; розроблення нових напрямів роботи з обдарованою молоддю шляхом створення науково-методологічного підґрунтя для розвитку ефективних систем виявлення, навчання і професійної орієнтації обдарованої молоді; удосконалення нормативно-правової бази щодо організації та поліпшення науково-методичного забезпечення роботи з обдарованою молоддю; поглиблення міжнародного співробітництва у сфері нових педагогічних технологій навчання і виховання обдарованої молоді тощо [1].

І не зважаючи на те, що від часу прийняття цієї Програми пройшло майже 15 років, й досі є актуальними такі основні напрями роботи, спрямовані на виявлення та розкриття таланту обдарованої молоді та залучення цієї категорії осіб до співпраці, як: проведення щорічних науково-практичних конференцій з проблем виявлення, розвитку та підтримки обдарованої молоді; включення до навчальних програм вищих педагогічних навчальних закладів обов'язкового курсу з питань методики та організації роботи з обдарованою молоддю; створення умов для проведення всеукраїнських олімпіад, конкурсів, конкурсів-захистів, турнірів, фестивалів і забезпечення участі команд обдарованої молоді в міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях; організація та проведення наукових конференцій, семінарів, засідань за круглим столом з проблем виявлення і підтримки обдарованої молоді; висвітлення у засобах

масової інформації про досягнення обдарованої молоді в різних сферах діяльності; популяризація кращого досвіду педагогічних, науково-педагогічних працівників тощо.

Указані напрями є традиційними для роботи з обдарованою молоддю і спрямовані на найбільш повне розкриття таланту обдарованої молодої людини. Справді, кожна обдарована особистість потребує підтримки, і якими б не були сфери прояву обдарованості, вони потребують уваги з боку педагогів, викладачів, які і мають спрямувати зусилля творчої, обдарованої молоді в потрібне русло [2]. Зазначимо, що засади розвитку вищої освіти в Україні, у тому числі і в контексті розгляду питання щодо розвитку обдарованої особистості закладено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, в якій визначено, що найбільш актуальним та перспективним для студентства постає набуття універсальних компетентностей – вміння швидко опановувати нові знання й технології, креативний підхід до виконання завдань тощо. «Актуальності набувають навички системного мислення, програмування, міжгалузевої комунікації, вміння працювати в умовах невизначеності, мультикультурність і володіння декількома мовами, екологічність мислення, мультифункціональність» [3, с. 30].

Крім того, нинішня ситуація щодо поширення коронавірусної хвороби (COVID-19) засвідчила як про наявність суттєвих проблем у найрізноманітніших сферах, зокрема й у сфері наукової та освітньої діяльності. Але також вона засвідчила і про потребу застосування інших методів та прийомів роботи з обдарованою молоддю, які доповнюють традиційні.

Сьогодні на перший план у роботі з молоддю, зокрема й обдарованою молоддю, виходить дистанційна форма роботи. І хоча ця форма роботи не є новітньою для України (ще у 2003 р. у Програмі розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки було відзначено, що дистанційне навчання, яке здійснюється на основі педагогічних, інформаційних та телекомунікаційних технологій, сприяє найбільш ефективному розв’язанню проблем, пов’язаних із задоволенням освітніх потреб громадян упродовж усього життя та забезпеченням доступу до освітньої і професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності та адекватну підготовку [4]), проте саме сьогодні ця форма показала себе як найбільш ефективний метод до проведення навчального процесу у сучасних умовах. Ця форма увібрала у собі традиційні складові навчального процесу, але має новий, сучасний формат та змістове наповнення.

Сьогодні дистанційне навчання – це реальна можливість подолати територіальний розрив між студентом та викладачем та поєднати їх з метою отримання студентами відповідних знань, вмінь та навичок.

Традиційно до суттєвих переваг дистанційної форми навчання відносять такі, як: можливість навчатися у будь-який час (студент будує для себе індивідуальний графік навчання і може самостійно вирішувати, коли і скільки часу упродовж семестру йому приділяти на вивчення матеріалу); перспектива навчання у своєму індивідуальному темпі; навчатися без прив’язки до конкретного місця (у тому числі і безпосередньо вдома) та без відриву від основної діяльності; доступність навчальних матеріалів; мобільність (консультуватися з викладачем за допомогою електронних засобів часто швидше, ніж призначити особисту зустріч); комфортні умови навчання; індивідуальний підхід тощо.

Безсумнівно, що всі ці переваги особливе значення мають для навчання обдарованої молодої людини, враховуючи той факт, що кожна обдарована, творча молода людина потребує індивідуального, особливого та особистісного підходу. І такі традиційно провідні напрями навчання обдарованих студентів, як «залучення їх викладачами до науково-дослідницької роботи в наукових гуртках та проблемних групах, участі в конкурсах наукових робіт та олімпіадах зі спеціальності, а також у студентських наукових конференціях» [5, с. 92] розкриваються при проведенні їх у дистанційному форматі якнайкраще.

При цьому відмінною рисою цього навчання нині є те, що ця форма, крім названих вище переваг, сприяє збереженню життя та здоров’я, як студентів, зокрема й обдарованої молоді, так і викладачів, і є потребою сьогодення.

Висновки. З урахуванням зазначеного вище, можна констатувати, що питання щодо розвитку обдарованої особистості є одним із актуальних та значущих, що постає сьогодні перед українською наукою та освітою.

Пріоритетними напрямами роботи, спрямованими на виявлення та розкриття таланту обдарованої молоді та залучення цієї категорії осіб до співпраці є: проведення щорічних науково-практичних конференцій з проблем виявлення, розвитку та підтримки обдарованої молоді; включення до навчальних програм вищих педагогічних навчальних закладів обов'язкового курсу з питань методики та організації роботи з обдарованою молоддю; створення умов для проведення всеукраїнських олімпіад, конкурсів, конкурсів-захистів, турнірів, фестивалів і забезпечення участі команд обдарованої молоді в міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях; організація та проведення наукових конференцій, семінарів, засідань за круглим столом з проблем виявлення і підтримки обдарованої молоді; висвітлення у засобах масової інформації про досягнення обдарованої молоді в різних сферах діяльності тощо.

На сьогодні, у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби, на перший план у роботі з молоддю, зокрема й обдарованою молоддю, виходить дистанційна форма роботи.

Список використаних джерел

1. Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 202-р. *Кабінет Міністрів України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/.

2. Холод Ірина. «Обдарованість» та «обдарована молодь» – обсяг та змістове наповнення понять. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи,* 2008. URL: https://scholar.google.com.ua/scholar?cluster=13975363863577544066&hl=ru&as_sdt=0,5

3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки. *МОН.* URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf.

4. Програма розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2003 р. № 1494. Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/.

5. Кабанова Д. А. Навчання й виховання обдарованих студентів. *Наукові записки кафедри педагогіки* URL: https://scholar.google.com.ua/.

УДК 378.147

Демченко Олена

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Анотація. *Показано значення спеціальної підготовки педагогів до роботи з одарованими дітьми та особливості її організації в умовах дистанційного навчання. Розкрито можливості використання інформаційно-комунікативних технологій для підвищення ефективності формування компонентів готовності майбутніх вихователів до розвитку обдарованості дітей в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.*

Ключові слова: *обдарованість, обдаровані діти, готовість майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми, інформаційно-комунікаційні технології, відеофрагменти.*

Abstract. *The importance of special training of teachers to work with gifted children and the peculiarities of its organization in terms of distance learning are shown in the paper. Possibilities of using information and communication technologies to increase the efficiency of forming the components of readiness of future educators for the development of children's talents in the educational space of preschool education are revealed.*

Keywords: *giftedness, gifted children, readiness of future educators of preschool educational institutions to work with gifted children, information and communication technologies, video fragments.*

Технології дистанційного навчання в останні десятиліття оформилися як прогресивна парадигма викладацької діяльності, яка підвищує ефективність підготовки майбутніх фахівців, у тому числі й психолого-педагогічного профілю, відповідно до вимог часу. В Україні розроблена законодавча база, в якій визначено нормативно-правові вимоги до організації такої форми навчання (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту»; накази МОН України «Про дистанційне навчання», «Про електронні освітні ресурси», «Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в регіонах України»; «Положення про дистанційне навчання»; «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» тощо). У вітчизняному науковому дискурсі розробляються різні аспекти впровадження дистанційної освіти (В. Биков, В. Гриценко, В. Кремень, В. Кухаренко, В. Олійник, П. Сефаненко та ін.).

У Законі України «Про освіту» пояснюється, що *дистанційна форма* – «це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

Як бачимо, таке навчання передбачає створення особливих умов, які забезпечуються єдністю трьох взаємозумовлених інтегрованих факторів: технологічного, педагогічного, організаційного. Це потребує використання інформаційного освітнього середовища (ІОС), зокрема, різних платформ (ATutor, Claroline, Live@EDU, eFront, Moodle, eLearning Server, SharePointLMS, Blackboard, WebCTCampusEdition, WebCT Vista, IBM LotusLearningSpace, WebTutor, Sakai, Доцент, Прометей, Орокс тощо). До того ж, реалізація дистанційного навчання неможлива без використання сучасних ІКТ.

В умовах сучасних глобалізаційних викликів необхідністю стала організація в закладах освіти різних типів дистанційної форми, в межах якої можна ефективно поєднувати електронне (e-learning), мобільне (m-learning), перевернуте (f-learning), всепроникаюче (ulearning), змішане (b-learning) навчання.

У педагогіці вищої школи зустрічаємо наукові дослідження, спрямовані на розробку різних аспектів підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи з обдарованими дітьми. Вчені [2; 3; 4] шукають шляхи вдосконалення освітнього процесу в ЗВО з метою забезпечення професійного становлення демократичного, інноваційного та творчого педагога обдарованих дітей. Проте використання можливостей дистанційної форми навчання та провадження ІКТ у контекст такої підготовки залишається мало розробленим. Відповідно до цього, організовуючи в закладі вищої освіти з майбутніми вихователями систему роботи, яка забезпечить набуття ними здатності створювати сприятливі умови для розвитку обдарованості дітей, необхідно використовувати сучасні технології.

Підготовку м*айбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми* пояснюємо [5] як систему, частину загальної підготовки, цілеспрямований і спеціально організований процес, що передбачає оволодіння студентами гуманістичними професійними цінностями та усвідомлення необхідності спеціальної роботи з обдарованими дітьми на інноваційних засадах, засвоєння системи інтегрованих філософських і психолого-педагогічних знань у сфері обдарованості, набуття комплексу професійних умінь, формування фасилятивної позиції та абнотивності, розвиток емоційного інтелекту, професійних і соціально зумовлених якостей. Серед організаційно-педагогічних умов, реалізація яких сприятиме реалізації мети такого виду підготовки, нами виділено *використання інформаційно-комунікаційних технологій на різних етапах організації освітнього процесу (аудиторних занять, професійноорієнтованої позааудиторної роботи, самостійної роботи, педагогічної практики тощо) та в умовах дистанційного навчання.*

В умовах завершення освітнього процесу 2019–2020 навчального року в дистанцій формі необхідністю стає забезпечення оперативної й інтерактивної взаємодії, зворотного зв’язку в системі «викладач – студент/студенти», «студент – студент/студенти». Одним з варіантів реалізації цього є створення в мережі Інтернет на різних платформах груп за

інтересами, чатів, форумів тощо. Наприклад, на базі соціальної мережі Фейсбук було започатковано тематичну групу «Коворкінг креативних викладачів і студентів». Це творчий простір для спілкування суб'єктів освітнього процесу та інших зацікавлених осіб з актуальних проблем освіти обдарованих дітей та підготовки педагогів до такого виду професійної діяльності. Зокрема, учасники групи можуть презентувати оригінальні ідеї, проекти і творчі роботи, виконані на різних етапах професійного та особистісного вдосконалення [6].

Так, на практичних заняттях з дисципліни «Навчання і виховання обдарованої дитини» здобувачі ступеня вищої освіти «бакалавр», майбутні вихователі та вчителі початкових класів, отримують творчі завдання. В умовах дистанційного навчання їх виконання, з одного боку, потребує інтерактивної взаємодії студентів у мікрогрупах через ICQ, IRC, Skype тошо. З другого боку, вони користуються різними засобами роботи з текстовою, презентаційною, табличною, графічною та відеоінформацією (офісними онлайн пакетами, веб орієнтованими графічними редакторами, онлайн відеоредакторами тощо). Найкращі роботи презентуються в стрічці групи, після відбувається онлайн обговорення, коментування, ведуться дискусії.

Отже, в сучасних умовах у контексті підготовки майбутніх педагогів у цілому, та безпосередньо до роботи з обдарованими дітьми доречно поєднувати різні форми навчання. Зокрема, виникає потреба використовувати дистанційну освіту, яка, з одного боку, відповідає сучасним викликам. З другого боку, вона забезпечує інтерактивність освітнього процесу, створює можливість для творчого спілкування всіх його суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2017. – № 38–39. – 380 с.
2. Григорович О. Формування інноваційної культури педагога як стратегічна мета національної системи освіти / О. Григорович, О. Демченко, Н. Родюк // Рідна школа. – 2018. – № 9–12 (1060). – С. 32–39.
3. Лимар Ю.М. Використання філософського діалогу у формуванні навичок демократичного спілкування майбутніх педагогів / Ю.М. Лимар, О.П. Демченко, І.С. Турчина // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Випуск 16. – Т. 1. – С. 110–115.
4. Стахова І. Особливості використання інноваційних освітніх технологій у процесі формування пророднича компетентності майбутніх учителів початкових класів / І.А. Стахова // Педагогічний пошук : Зб. наук. праць студентів і молодих вчених. Вип. 8. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – С.129–136.
5. Демченко О.П. Підготовка майбутніх творчих педагогів обдарованих дітей у контексті євроінтеграції / О.П. Демченко // Молодий вчений. – 2019. – № 5.2 (69.2), травень. – С. 47–52.
6. Коворкінг креативних викладачів і студентів : сторінка тематичної групи в соціальній мережі Фейсбук // https://www.facebook.com/groups/1703108269980920/.

УДК 374.1:37.036.5

Долганова Вікторія

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *Розглядається позашкільна діяльність як одна з головних ланок безперервної освіти в системі виховання всебічно розвиненої особистості, найповнішого розкриття її задатків і нахилів, створення умов для розвитку й підтримки талантів та обдарувань у різних галузях знань; забезпечення при цьому можливостей щодо вибору діяльності, до якої дитина проявляє зацікавленість, створення необхідних умов для прояву її природних здібностей.*

Ключові слова: *здібності, універсальна здібність особистості, емоційна забарвленність.*

Annotation. *Extracurricular activities are considered as one of the main links of continuing education in the system of education of a fully developed personality, the fullest disclosure of its talents and inclinations, creating conditions for the development and support of talents and talents in various fields of knowledge; providing opportunities to choose the activity in which the child is interested, creating the necessary conditions for the manifestation of its natural abilities.*

Keywords: *abilities, universal ability of personality, emotional coloring.*

Ефективність роботи щодо формування компетентностей у обдарованої особистості в умовах позашкільної освіти залежить від дотримання ряду умов. Передусім, завдання, які пропонуються їм, повинні бути спрямовані не лише на відпрацювання правила або алгоритму, а містити і такі компоненти, які вимагають здогадки, нестандартного підходу, творчого мислення. З цією метою бажано пропонувати дітям завдання, котрі мають декілька рівноцінних і загальноприйнятих вирішень. Виконуючи такі завдання, дитина має можливість переконатися, що їх розв’язання в ряді випадків може мати кілька варіантів. Отже, виконання такого роду завдань дозволить розвити творчий підхід, самостійно приймати рішення у використанні того або іншого прийому чи засобу. Тобто у школярів поступово виробляється творчий стиль діяльності, здійснюється розвиток уяви, здатність втілювати свої задуми в реальність.

Таким чином, творчі здібності школярів ми розглядаємо як сукупність властивостей і якостей особистості, які дозволяють здійснювати пошук, використовуючи при цьому нестандартні засоби, завдання розв’язувати інтелектуальні проблеми з установкою на відкриття нового, невідомого для себе. До того ж здібності до творчості – універсальна здібність особистості.

Універсальність її полягає в тому, що сформовані її компоненти в будь-якому виді творчості, наприклад, художньому, ігровому тощо, можуть проявлятися й здобувати свій подальший розвиток в інших видах творчої діяльності.

Відомо, що у позашкільній діяльності яскраво розкриваються природні потреби школярів в активній діяльності та самоствердженні. Позашкільна діяльність дає змогу дітям виступати в нових соціальних амплуа, займати ролі, які відрізняються від ролі учня, тобто це особлива сфера, де школярі можуть задовольняти особистісні потреби в самоперевірці та самооцінюванні власного „Я”. Це, так би мовити, зона активного спілкування, в якій задовольняються потреби в контактах. Вільний час – умови для розширення світогляду школярів, до самостійного сприйняття сучасного життя.

Ефективність роботи щодо розвитку у вихованців закладів позашкільної освіти творчих здібностей залежить від дотримання ряду умов.

По-перше, завдання, які пропонуються дітям, повинні бути спрямовані не лише на відпрацювання алгоритму виконання, а містити і такі компоненти, які вимагають інтуїції, нестандартного підходу, творчого мислення.

По-друге, навчально-виховний процес у закладах позашкідьної освіти слід насичувати такою творчою діяльністю, яка б сприяла повному задоволенню і розвитку пізнавальних можливостей гуртківців, надавала їм максимальну свободу для творчого зростання, пробуджувала прагнення цікаво і змістовно проводити дозвілля, тобто він повинен передбачати органічне поєднання професійної діяльності керівників гуртків з творчими намірами і діями дітей в єдиному пізнавально-творчому процесі.

Важливим показником, який свідчить про те, що дитина виявляє творче ставлення до виконання завдань, є наявність усвідомленого спонукання до творчості, потяг її до оволодіння знаннями, вміннями та навичками, які сприяють ефективному здійсненню творчого пошуку.

Наступним показником творчого ставлення особистості до виконання будь-якого завдання є її спрямованість, бо вона є мотиваційним ядром особистості. Також для творчої діяльності важливо яскраво виражене бажання займатися творчістю.

Нарешті, ще один показник – емоційна забарвленість процесу творчого пошуку при розв'язанні різних творчих проблем, наявність позитивних емоцій при досягненні кінцевої мети, відчуття впевненості в собі, у своїх можливостях і здатність знайти вихід з проблемних ситуацій.

Таким чином, час вимагає від нас, педагогів позашкільної освіти, подивитися на тих, кого ми вчимо, не через окуляри напрямку своєї педагогічної діяльності, а з позицій психології, педагогіки, методики та фізіології, і тоді ми, мабуть, зуміємо відповісти на запитання, як же потрібно навчати, виховувати, щоб справді «не втратити» здібності юної особистості, щоб дійсно дієво допомогти їй самоствердитися як творчій особистості, як людині, як професіоналу XXI століття.

Список використаних джерел

1. Бабіч Т. Що таке творчість? / Т. Бабіч // Психолог. – 2007. – № 18–19. – С. 3–10.

2. Волобуєва Т. Розвиток творчої компетентності школярів/ Т.Волобуєва. – Х.: Основа. – 2005. – 112 с.

3. Волощук І. Методи розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку / І. Волощук // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С. 29–37.

4. Воронова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми / Е. Воронова // Психолог. – 2006. – № 25–28. – С. 5–37.

5. Момот Л. До проблеми формування творчих здібностей у процесі навчання / Л. Момот, Л. Шелестова // К.: Педагогіка і психологія. – 2007. – № 2. – С. 53–54.

6. Пєхота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пєхота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська. – К.: А.С.К. – 2003. – С. 109–127.

УДК 159.922.76-056.45:374.09

Дьяченко Марина

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *В статті розглядаються особливості розвитку обдарованості учнів в системі позашкільної освіти. Представлено заходи щодо підтримки пошукової та науково дослідницької роботи учнів-членів Малої академії наук України.*

Ключові слова: *позашкільна освіта, обдарованість, пошукова та науково-дослідницька робота, учні-члени Малої академії наук України.*

Annotation. *The article considers the peculiarities of the development of gifted students in the system of out-of-school education. Measures to support research and research work of students-members of the Small Academy of Sciences of Ukraine are presented.*

Keywords: *afterschool education, genius, exploratory and research work, students-members of the Small Academy of Sciences of Ukraine.*

Проблема обдарованості нині є надзвичайно вагомою. Кожна розвинута держава дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема, оскільки потребує ініціативних, талановитих, інтелектуально розвинених громадян. Мета сучасної системи освіти – формування в учнів вмінь самостійно здобувати потрібну інформацію, виокремлювати проблеми, шукати шляхи їх розв'язання. Пошукова активність є своєрідним внутрішнім генератором, який робить людину творчою. Тому розвиток здатності до пошуку, який допомагає людині досягти потенційних можливостей у відносинах зі світом та іншими людьми, і є головним завданням освітньо-виховних інститутів та суспільства в цілому [3].

Саме позашкільна освіта як одна із складових частин системи безперервної освіти, спрямована на розвиток здібностей, обдарувань дітей, задоволення їх інтересів, потреб у професійному самовизначенні й відкриває великі перспективи для творчої самореалізації школярів.

Наукове обґрунтування теоретичних основ обдарованості учнів представлено в працях українських вчених С. Ананьїна, Н. Ананьєвої, О. Биковської, Г. Костюка, О. Кульчицької, І. Савченко, Т. Сущенко та ін. Значна увага приділяється пошуково-дослідницькой діяльності учнів в системі позашкільної освіти, зокрема, Малій академії наук (МАН) України, котра діє як освітня організація. Функція якої спрямована на виявлення й підтримку талановитої, схильної до науки молоді, залучаючи саме гуртківців до участі у своїх проєктах.

Обдарованість як сукупне виявлення особистісних якостей, взаємодію і єдність інтелектуальних та усіх інших здібностей пропонує розглядати Т. Сущенко. Вчена вважає, що таке визначення забезпечує ширше розуміння природи обдарованої особистості, її талановитості. Висуває п'ять передумов формування обдарованої особистості: наявність від народження відповідних здібностей; наявність з раннього віку обстановки, яка стимулює не тільки розвиток здібностей, а й активне особистісне самовираження; наявність і вдосконалення належних вольових та емоційних якостей: наполегливості, «одержимості» якоюсь ідеєю, уміння цінувати час, керувати собою; раннє систематичне тренування новаторського мислення, вправи в умінні робити щось нове; своєчасне залучення до самостійних експериментів з метою самоствердження [4, с. 64]. Як показує практика, найкращого результату можна досягти поєднавши усі п'ять чинників.

Проблеми обдарованості в сучасній психології, методику діагностики інтелектуальної обдарованості, особливості обдарованих дітей визначала у своїх дослідженнях О. Кульчицька. Формулюючи структуру розвиненої особистості, як складання трьох основних підструктур: високої пізнавальної активності, що базується на високому рівні сенсорних (увага, сприймання, пам'ять) та інтелектуальних (дивергентне й конвергентне мислення, критичність мислення, здатність до узагальнення і прогнозування) компонентів; творчої інтерпретації пізнавального досвіду (вміння порівнювати, співставляти, аналізувати, бачити нове, реконструювати раніше створене, здійснення оригінального підходу до розв'язання проблем, варіативність у розв'язанні задач); емоційної захопленості діяльністю (інтерес, енергійність, висока харизма, впевненість в успіху і «відновлення» в разі неуспіху) [1, с. 28].

Щороку, на виконання міської програми «Обдаровані діти – надія Криворіжжя», відповідно до положень про Малу академію наук України, міського фестивалю «Інтелектуали Криворіжжя» задля створення належних умов для розвитку і підтримки інтелектуально обдарованих учнів протягом навчального року здійснюється робота щодо пошуку, розвитку й підтримки інтелектуально обдарованих дітей, забезпечення зростання рівня пошукової, експериментальної, науково-дослідницької роботи серед школярів міста.

Організаційно-методична робота щодо розвитку і підтримки інтелектуально обдарованої учнівської молоді закладів освіти Кривого Рогу проводиться за напрямами, які передбачають: координаційно-методичну роботу зі заступниками директорів із наукової діяльності в закладах освіти, керівниками учнівських наукових товариств, керівниками профільних гуртків «Юний науковець» КПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради, просвітницьку роботу з учителями базових предметів; партнерську співпрацю з науковцями закладів вищої освіти міста щодо рецензування, консультацій, тьюторського супроводу учнівської науково-дослідницької діяльності та участі в роботі журі І, ІІ етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України; координацію навчання старшокласників Криворіжжя в Дніпропетровському відділенні МАН України, у Всеукраїнських наукових профільних школах та участі у всеукраїнських, міжнародних конкурсах науково-дослідницьких, проєктних робіт, котрі проводить НЦ «МАН України»; організаційно-масову роботу в межах міського фестивалю «Інтелектуали Криворіжжя». Зокрема, проводяться установчі наради за основними напрямами-відділеннями науково-дослідницької діяльності учнівської

молоді, консультаційні наради з питань планування, організації та проведення заходів міського фестивалю «Інтелектуали Криворіжжя», навчання в міській літній біологічній школі старшокласників міста, в гуртках і літніх профільних школах ДВ МАН України, проведення осінньої установчої сесії сумісно з КПНЗ «МАНУМ» ДОР» [2].

Задля удосконалення роботи з інтелектуально-обдарованою учнівською молоддю на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників, котрі проходять на базі Криворізького державного педагогічного університету, запроваджено практичні заняття за темою «Використання в освітньому процесі сучасних методик і технологій. Робота з обдарованими учнями. Підготовка їх до написання науково-дослідницьких робіт».

На базі закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти, за якими закріплено статус міського осередку Дніпропетровського регіонального відділення МАН України, щорічно проводяться І (міські) етапи Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України та Всеукраїнського конкурсу експериментально-дослідницьких робіт із природознавства «Юний дослідник».

Інтелектуальні змагання старшокласників здійснюються за відділеннями: економіки, філософії та суспільствознавства, історії, наук про Землю, математики, фізики та астрономії, комп'ютерних наук, економіки, технічних наук, мовознавства, літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства, хімії та біології, екології та аграрних наук.

Обдаровані учні закладів освіти міста Кривого Рогу щорічно беруть участь в заходах міського фестивалю «Інтелектуали Криворіжжя», таких як: конкурс-захист творчих робіт «Проба пера», «Історичні читання» та конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт «Соціс», «Інфотехнос», «Лінгва», «Едісони XXI століття», «Юний економіст», «Живана», «Юний філолог»; міські тури: Всеукраїнського конкурсу експериментально-дослідницьких робіт із природознавства та біології «Юний дослідник»; знавців біології та конкурс-захист науково-дослідницьких робіт «Я відкриваю світ науки».

Нині виріс інтерес дітей до навчання: в шкільних учнівських товариствах (31 по місту); у системі ДВ МАН України (осіння, зимова та весняна сесії, on-line курси з математики, фізики та астрономії, літні профільні школи МАН); в профільних гуртках КПНЗ «Мала академія наук учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради, котрі працюють на базі закладів освіти міста Кривого Рогу), тому що новий формат конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України дає можливість учням позашкілля брати участь у конкурсі, подавати свої дослідницькі роботи (проєкти); стендові доповіді про методологію, хід, результати дослідження на постерному захисті; виголошувати найбільш вагомі здобутки на учнівській науковій конференції та досягати значних результатів.

Отже, завдяки чітко вибудуваної вертикалі координаційно-методичної роботи, консолідації закладів загальної середньої освіти, закладів позашкільної освіти, закладів вищої освіти з громадськими організаціями міста, розгалуженої системи, забезпечуються значні результати участі вихованців у інтелектуальних конкурсах, самоефективність гуртківців та розвиток обдарованості учнів в системі позашкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Кульчицька О. І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості. *Обдарована дитина*. 2007. № 1. С. 25-31.

2. Про підсумки науково-дослідницької діяльності учнівської молоді в 2019/2020 навчальному році : Наказ комунального закладу «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Криворізької міської ради від 12.05.2020 № 15. URL : https://cutt.ly/EzWZAXO (дата звернення : 28.02.2021).

3. Розвиток дослідницьких здібностей обдарованої учнівської молоді у секціях МАН. URL : https://cutt.ly/nzWJ58s (дата звернення : 25.02.2021).

4. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навчальний посібник. Київ : ІСДО, 1996. 144 с.

УДК 378

Дяденчук Альона

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Анотація. *У статті представлено алгоритм проведення науково-дослідницької роботи на гурткових заняттях з метою формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти. Наведено тематику наукових проєктів, що пропонуються для виконання здобувачами ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка».*

Ключові слова: *професійні компетентності, науково-дослідна діяльність, гурткова робота.*

Annotation. *The article presents an algorithm for conducting research work in group classes in order to form the professional competencies of applicants for higher education. The subject of scientific projects offered for implementation by applicants for the degree of «Bachelor» in the specialty 141 «Electroenergetics, electrical engineering and electromechanics» is given.*

Keywords: *professional competencies, research activities, group work.*

На сьогодні першочерговим завданням, що має бути вирішено закладом вищої освіти (ЗВО), є формування конкурентоспроможного фахівця, а основним результатом діяльності закладу – професійна компетентність випускників. ЗВО необхідно забезпечити не тільки засвоєння здобувачами сукупності теоретичних знань, а й сформувати у них уміння ефективно вирішувати питання і проблеми, що виникають у процесі професійної діяльності. Конкурентоспроможний фахівець повинен вміти виконувати науково-дослідні та дослідні роботи, що забезпечують впровадження та освоєння нової техніки і технології, використовувати сучасні досягнення науки. Науково-дослідні проєкти, як вид позааудиторної діяльності, можуть не тільки розширювати систему теоретичних знань, але й сприяти набуттю і вдосконаленню практичних умінь і навичок, необхідних для проектування та реалізації технологічних завдань.

Метою статті є розробка алгоритму виконання науково-дослідницьких проєктів на гурткових заняттях із метою формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти інженерних спеціальностей.

Гурткова робота, будучи продовженням і поглибленням навчального процесу, сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до творчої реалізації отриманих в університеті знань, умінь і навичок. Члени гуртка, беручи участь в різноманітних наукових заходах у якості слухачів, отримують мотивацію до самостійного проведення експериментів. Обговорення актуальних питань різних галузей наук набуває більш емоційного забарвлення, тим самим спонукаючи студентів до активної науково-дослідницької діяльності. Гуртківці, починаючи вже з перших курсів, опановують методологію наукового пошуку, отримують дослідний досвід. Наукове вирішення суспільнозначущих проблем сприяє підвищенню рівня наукової підготовки і компетентності студентів, готовності до соціальної і професійної мобільності.

Розглянемо вплив науково-дослідної роботи студентів під час гурткової роботи на формування професійних компетентностей для спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка». Здобувач ступеня вищої освіти «Бакалавр» з даної спеціальності повинен здобути наступні фахові компетентності [1]:

– вирішувати практичні задачі із залученням методів математики, фізики та електротехніки;

– вирішувати комплексні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, пов’язані з проблемами виробництва, передачі та розподілення електричної енергії;

– усвідомлювати необхідність постійно розширювати власні знання про нові технології в електроенергетиці, електротехніці та електромеханіці тощо.

З метою формування вищезазначених професійних компетенцій студентам можна запропонувати наступну тематику науково-дослідних робіт:

1. Виготовлення та дослідження теплоізоляційного матеріалу на основі промислових відходів [2].
2. Оцінка потенціалу хвильової енергії в Україні [3].
3. Електроди суперконденсаторів на основі композиційних матеріалів [4].
4. Матеріали на основі оксидів перехідних металів у приладах силової електроніки.
5. Виготовлення сонячного елементу з використанням нанотехнологій.
6. Вивчення матеріалів з ефектом пам'яті форми на прикладі нітінолу.

При виконанні вищезазначених проєктів студентам необхідно розуміти основні фізичні явища та закони класичної і квантової фізики, електрики і магнетизму, методи фізичного мислення; володіти основними методами розв'язання задач і навичками їх застосувати, аналізувати результати проведених дослідів і робити достовірні висновки, володіти навичками виконання експериментальних досліджень, здатністю до самостійного набуття нових знань; мати початкові навички проведення експериментальних досліджень різних явищ й оцінки похибки вимірювань [5].

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що у загальному вигляді алгоритм проведення наукового дослідження здобувачами вищої освіти під час гурткової роботи міститиме наступні етапи:

1. Визначення теми дослідження, висунення гіпотези, складання плану роботи.
2. Опрацювання наукової літератури.
3. Проведення дослідження (проведення експериментів, використовуючи лабораторне обладнання; аналіз отриманих даних; порівняння результатів експерименту з теоретичними положеннями; формулювання висновків; за необхідності візуалізація отриманих результатів).
4. Підбір наукових видань для висвітлення результатів дослідження та оформлення роботи згідно з вимогами обраного видання.
5. Апробація наукового дослідження у вигляді виступів на конференціях різного рівня.

Керівник гуртка при організації такого виду науково-дослідної роботи виступає координатором і модератором, допомагає студентам на кожному етапі дослідження.

Таким чином, у результаті виконання науково-дослідних проектів під час гурткової роботи у здобувачів вищої освіти підвищується якість професійних теоретичних знань; формуються навички постановки і проведення самостійних наукових досліджень; зростає мотивація до вивчення не однієї, а цілого циклу дисциплін; з'являється інтерес до нового виду діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня галузі знань 14 – Електрична інженерія, спеціальності 141 – Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 867. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/141-elektroenergetika-elektrotekhnika-ta-elektromekhanika-magistr.pdf

2. Шквиря В. В., Дяденчук А. Ф. Виготовлення та дослідження теплоізоляційного матеріалу на основі промислових відходів. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених за тематикою «Сучасні комп'ютерні системи та мережі в управлінні»: збірка наукових праць*. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2020. С. 310-311.

3. Аврамов В. О., Дяденчук А. Ф. Оцінка потенціалу хвильової енергії в Україні. *Перспективи розвитку територій: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених.* Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2020. С. 344-346.

4. Шквиря В. В., Тригуб М. С., Дяденчук А. Ф. Електроди суперконденсаторів на основі композиційних матеріалів. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених за тематикою «Сучасні комп'ютерні*

системи та мережі в управлінні»: збірка наукових праць. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 406-408.

5. Дяденчук А. Ф., Пшенична Н. С. Використання міждисциплінарних зв'язків фізики і хімії під час науково-дослідницької діяльності студентів. *Наукові записки молодих учених*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім В. Винниченка, 2020. № 5. URL: https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/1733

УДК 374:001.3+51

Закусило Анатолій

ТУРНІРИ ЮНИХ МАТЕМАТИКІВ В УКРАЇНІ

Анотація. *Подано характеристику Всеукраїнських турнірів юних математиків імені професора М. Й. Ядренка. Наведено деякі відомості з історії проведення цих турнірів. Обгрунтовано значимість таких турнірів для виявлення та розвитку молодої математичної еліти в Україні.*

Ключові слова: *турнір юних математиків, обдарована молодь, математична еліта.*

Annotation. *The description of the All-Ukrainian tournaments of young mathematicians named after Professor MY Yadrenko is given. Here is some information on the history of these tournaments. The significance of such tournaments for the identification and development of the young mathematical elite in Ukraine is substantiated.*

Keywords: *tournament of young mathematicians, gifted youth, mathematical elite.*

1. Всеукраїнський турнір юних математиків імені професора М. Й. Ядренка – це командно-особисте змагання, в якому школярі мають розв'язувати складні математичні задачі дослідницького характеру, презентувати власні розв'язання й узагальнення в переконливій формі, а також захищати їх у науковій дискусії (математичному бою) ([1]).

Перший Всеукраїнський турнір юних математиків (ТЮМ) для школярів був проведений у 1998 році. Цей турнір став традиційним – він проводиться щорічно у жовтні – листопаді в різних містах України за відповідним Наказом МОН України.

2. Турнір юних математиків за своїм форматом проведення дещо схожий на захист наукової роботи – є доповідач, опонент і рецензент.

Турніри проходять у форматі командних математичних боїв за визначеною схемою. У фінальний бій фінального етапу виходять 3 або 4 команди.

Переможців та дипломантів ТЮМ визначає компетентне журі (в роботі якого я маю честь працювати постійно з 2010 року).

Практика показує, що такий освітянський захід є змістовним і надзвичайно корисним для обдарованої шкільної молоді в галузі математики, оскільки багаторічний досвід реалізації цілей математичного турніру надає унікальні можливості кожному учаснику набувати відповідної компетентності на реальному шляху до знань і живого спілкування.

3. Із 2010 року Всеукраїнським турнірам юних математиків присвоєно ім'я видатного вченого і педагога М. Й. Ядренка – фундатора вітчизняної системи роботи з обдарованими юними математиками.

Михайло Йосипович Ядренко (1932-2004) – видатний український математик та педагог, засновник олімпіадного та турнірного руху юних математиків України.

Член-кореспондент Національної академії наук України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор фізико-математичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Особливо слід відзначити титанічну роботу М. Й. Ядренка з виховання талановитої молоді в галузі математики.

Понад 40 років він був постійним організатором шкільних математичних олімпіад різного рівня та математичних гуртків для школярів та студентів, із 1970 року очолював журі Всеукраїнських олімпіад для школярів.

Багато років він виступав з лекціями з математики для школярів на українському телебаченні.

Михайло Йосипович заснував збірник науково-популярних статей для школярів «У світі математики», незмінним редактором якого він був з 1968 по 1991 рік. У 1995 році він заснував однойменний журнал «У світі математики» і був його першим редактором. Також він був керівником Всеукраїнської заочної фізико-математичної олімпіади, яка проводиться журналом «У світі математики».

4. Із 2005 року журі Всеукраїнського турніру юних математиків та його науково-методичну комісію очолює **Микола Олексійович Перестюк** – академік Національної академії наук України, лауреат Державної премії України, лауреат премії імені М. М. Крилова, заслужений діяч науки і техніки України, професор, доктор фізико-математичних наук, завідувач кафедри диференціальних та інтегральних рівнянь Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

5. Особливо (як організаторів цих турнірів) слід відзначити математичну спільноту м. Чернівці, де ТЮМ проходив у 2012, 2014, 2016 і 2019 роках.

Традиційно сильно виступають команди м. Харків і Харківської області.

Зокрема, в 2016 році відбувся фінальний етап XIX Всеукраїнського турніру юних математиків імені професора М. Й. Ядренка на базі Вищого професійного училища №8 м. Чернівці.

У фінальному етапі взяла участь 21 команда з різних куточків України.

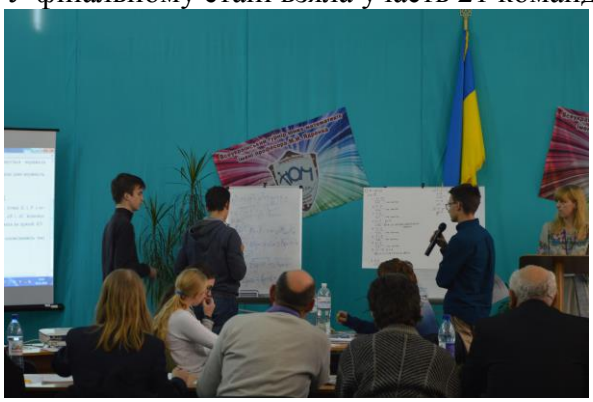

Фінальний бій ТЮМ – 2016

Найкраще тут виступили дві команди м. Харків.

Абсолютну перемогу та диплом I ступеня присуджено команді НВК №45 «Академічна гімназія» Харківської міської ради.

Друге місце та ще один диплом I ступеня виборола команда Харківського фізико-математичного ліцею №27 Харківської міської ради.

Команда обласної спеціалізованої школи-інтернату «Обдарованість» Харківської обласної ради отримала диплом III ступеня.

6. Отже, ТЮМ – це чудовий шанс для обдарованої молоді заявити про себе в математичному середовищі України і в подальшому – у світі.

Змагання такого високого гатунку, безумовно, сприяє виявленню молодої математичної еліти – найкращих учасників, які в майбутньому допоможуть тримати математику в Україні, як науку, на світовому рівні.

Турнір юних математиків імені професора М. Й. Ядренка – це свято її величності Цариці Наук, свято Математики, свято успіху у творчому поєдинку кращих з кращих – молодої математичної еліти України!

УДК 001.89:005.33

Кільченко Алла

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ «БІБЛІОМЕТРИКА УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ» ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. *Стаття присвячена аналізу проблем використання системи «Бібліометрика української науки» як засобу інформаційно-комунікаційної підтримки наукової діяльності. Визначено зміст, форми, методи і засоби як складові використання сервісів системи «Бібліометрика української науки». Прогнозований результат реалізації спецкурсу спрямований на підвищення рівня інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників завдяки застосуванню системи «Бібліометрика української науки».*

Ключові слова: *методика, інформаційно-дослідницька компетентність, наукові та науково-педагогічні працівники, наукова діяльність, система «Бібліометрика української науки», бібліометрія; наукометрія; інформетрія; відкриті електронні науково-освітні системи.*

Annotation. *The article is devoted to the analysis of problems of using the system «Bibliometrics of Ukrainian Science» as a means of IR-support of scientific activity. The categories of students of the special course and the task of study are defined. The structure, the concept of training, educational-methodical, technical and resource support are presented. he content, forms, methods and means as components of the use of the services of the system «Bibliometrics of Ukrainian Science» are defined.*

Keywords: *methodology, information-research competence, scientific and scientific-pedagogical staff, scientific activity, system «Bibliometrics of Ukrainian science».*

Сьогодні у всьому світі актуальною є проблема розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників відповідно до вимог становлення інноваційної освіти в Україні, що потребує від них постійної самоосвіти, саморозвитку, професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації з метою підтримки високого професійно-педагогічного рівня [3]. Постає завдання набуття вмінь і навичок науковими та науково-педагогічними працівниками щодо використання відкритих електронних науково-освітніх систем та їх сервісів, зокрема, бібліометричних та наукометричних, що надають можливість оцінювання їх професійної діяльності з метою підвищення результативності наукових досліджень. Тому однією з проблем підготовки фахівців галузі освіти та науки є науково-методичне забезпечення використання інформаційно-цифрових технологій.

Мета дослідження: обґрунтувати та розробити методику використання системи «Бібліометрика української науки» для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників.

Під *методикою* використання системи «Бібліометрика української науки» для розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників [2, с. 295] будемо розуміти «теоретично обґрунтовану сукупність методів, способів, прийомів і форм використання цього сервісу, застосування яких у науково-педагогічній діяльності науковими та науково-педагогічними працівниками сприятиме підвищенню рівня їхньої інформаційно-дослідницької компетентності.

Для проведення дослідження важливим є розгляд основних термінів і понять: *«бібліометрія»* [6], *«наукометрія»* [5], *«вебометрія», «інформетрія»* та ін. У 2014 році фахівці НБУ імені В.І. Вернадського розробили вітчизняну інформаційно-аналітичну

систему *«Бібліометрика української науки»* (БУН) [1], використання якої надає суспільству комплексну картину стану вітчизняного наукового середовища, розкриває його галузеву, регіональну та відомчу структуру, здійснює статистичне опрацювання даних для отримання різних аналітичних матеріалів. БУН – це загальнодержавна система моніторингу та відстеження тенденцій розвитку української науки, база для отримання відомостей щодо експертного оцінювання результативності окремих вчених, дослідницьких колективів, наукових періодичних видань, а також тем наукових досліджень. БУН функціонує на основі консолідованих даних наукометричних платформ Google Scholar, Scopus, Web of Science, Ranking Web of Research та РІНЦ [4]. Основним джерелом БУН є система Google Scholar. БУН включає 3 розділи: *«Пошук»; «Аналітика»; «Про проект»*.

Для підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної та вищої освіти й розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників розроблено спецкурс *«Використання системи «Бібліометрика української науки»»* [3], що містить інструктивні матеріали, структуру залікового кредиту курсу, відомості щодо мети спецкурсу, категорій слухачів, завдань та концепції навчання, змісту, методів, форм, принципів навчання, прогнозованого результату реалізації спецкурсу та ін.

Важливим завданням сьогодення є введення в практику науки та освіти нових технологій навчання щодо використання відкритих науково-освітніх систем у професійній діяльності наукових і науково-педагогічних працівників, аспірантів і докторантів. Враховуючи науково-методичні джерела та нормативно-законодавчі документи, актуальним питанням є застосування сучасних методів об’єктивної оцінки діяльності науковців.

Опанування науковою спільнотою сервісу БУН сприяє отриманню актуальних в реальному часі рейтингових показників щодо наукових напрацювань українських учених, наданню відомостей та якісно новому рівню повноти й оперативності інформування суспільства щодо вітчизняного наукового потенціалу.

Стрімкий розвиток і поширення нових інформаційно-комунікаційних технологій потребує подальших досліджень використання електронних науково-освітніх систем відкритого доступу. Перспективними є дослідження сервісів бібліометричних і наукометричних систем для оцінювання результативності науково-педагогічних досліджень з метою набуття знань та розвитку вмінь і навичок їх використання, моніторингу наукових результатів для впровадження у практику галузі освіти та науки. покращення показників у професійній діяльності. Це надасть можливість одержати загальну базу відомостей з метою визначення пріоритетних напрямів наукових і науково-педагогічних досліджень, оцінювання наукового потенціалу країни тощо.

Список використаних джерел

1. Бібліометрика української науки. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/bpnu (дата звернення: 18.05.2020).

2. Іванова С.М. Проблема розвитку інформаційно-дослідницької компетентності наукових і науково-педагогічних працівників з використанням відкритих електронних науково-освітніх систем. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 6(68). С. 291–305. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713629/ (дата звернення: 19.05.2020).

3. Кільченко А.В. Зміст спецкурсу «Використання системи «Бібліометрика української науки»» для наукових і науково-педагогічних працівників. *Наукові записки.* Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць Центральноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. Володимира Винниченка, 2019. № 185. С. 210–216.

4. Костенко Л.Й. Бібліометрика української науки. *Дзеркало тижня,* 7 лист. 2014 р. URL: http://www.nbuv.gov.ua/node/1750 (дата звернення: 19.05.2020).

5. Налимов В.В., Мульченко З.М. Наукометрия. Изучение науки как информационного процесса : монографія. М. : Наука, 1969, 192 с.

6. Pritchard A. Statistical Bibliographyor Bibliometrics. *Journalof Documentation*. 1969. Vol. 24 (4), P. 348–349.

УДК 37.02:004

Клименко Леся

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Анотація. *У статті висвітлено роль цифрового середовища в освітній діяльності сучасного закладу загальної середньої освіти як обов'язкову умову взаємодії ІКТ-компетентного педагога з учнем покоління Z. Стаття містить огляд основних мобільних додатків та програм для розширення можливостей науково-дослідницької діяльності сучасних здобувачів освіти..*

Ключові слова: *цифрове середовище, покоління Z, «кліпове мислення», онлайнові наочні засоби, мобільні додатки.*

Annotation. *The article highlights the role of the digital environment in the educational activities of a modern secondary school as a prerequisite for interaction of ICT-competent teacher with a student of generation Z. The article contains an overview of the main mobile applications and programs for empowerment of research activities of modern students.*

Keywords: *digital environment, generation Z, "clip thinking", online visual aids, mobile applications.*

Розвиток цивілізації на сучасному етапі не можна уявити без високих технологій та обладнання, інтегрованих в усі сфери життя людини. Інноваційні моделі розвитку диктують нові пріоритети системі освіти та науки, вимагаючи її стабільної динамічності, невпинного генерування інновацій, які б сприяли безперервному оновленню знань, і як наслідок – економічному й соціальному зростанню країни [9].

Цифрова трансформація освітнього процесу – це насичення фізичного простору освітньої установи електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та впровадження педагогічних технологій на засадах використання інформаційно-комунікаційних технологій та технологій доповненої й віртуальної реальностей. Це один із мегатрендів в освітній сфері. Тому вкрай необхідно вдосконалювати старі методи навчання, вводити й широко застосовувати нові, більш сучасні та актуальні, що дозволить розширити можливості для вирішення актуальних питань сьогодення, швидше враховувати світові тенденції інтелектуального потенціалу [11].

Впровадження та широке використання можливостей цифрового середовища в освітньому процесі зумовлене також психолого-педагогічними особливостями сучасних здобувачів освіти, більшість з яких належать до покоління Z. До закладу освіти зараз приходять абсолютно нові за типом мислення учні – «цифрові» діти [6]. Це діти глобалізації та цифрового суспільства, на соціальний світогляд яких вплинули світова фінансово-економічна криза, розвиток мобільних технологій, технологій на основі Веб 2.0 та цифрових технологій в цілому. Діти, які вільно себе відчувають тільки в мережному середовищі, прекрасно орієнтуючись в штучно змодельованих ситуаціях. Спілкування цих дітей перемістилося в мобільні додатки й переважну більшість відомостей вони теж отримують з інтернет-ресурсів.

Негативним явищем серед покоління Z є «кліпове мислення» (clip thinking) – сприйняття даних короткими яскравими уривками, без намагання встановити між ними логічні зв'язки. З іншого боку «кліпове мислення» захищає мозок від інформаційного перевантаження, прискорює реакцію, що вкрай важливо в сучасному бурхливому, пересиченому інформацією суспільстві.

Сучасні молоді люди можуть майже одночасно робити багато завдань: слухати, писати, висловлювати думки, шукати дані тощо [10]. Вони прагнуть зберігати всю необхідну інформацію в цифровому вигляді, пишуть на папері неохоче і зазвичай тільки на уроках, тому так важливо їх розуміти та використовувати зрозумілу для них «мову гаджетів».

Тому нам, «людям книги», важливо змінювати підходи до навчання молодого покоління, «людей екрана» [3]. Перш за все це стосується формування цифрового середовища та підготовку креативних, творчих вчителів, які вільно використовують ІКТ, відкриті новому досвіду, постійно готові до перегляду та підбору актуальних методів і засобів навчання, вміють добре структурувати навчальний процес, забезпечувати «зворотній зв'язок» та зробити навчальний матеріал «яскравим і візуальним» [5].

І тут ІКТ просто незамінні: вони є тим ланцюжком, який з'єднує інтереси вчителя й учнів. Тільки потрібно навчитися творчо використовувати захоплення дітей гаджетами [12].

При організації науково-дослідницької роботи в закладі загальної середньої освіти потрібно чітко розуміти, що сучасні юні науковці – це теж діти покоління Z і їм притаманні всі вище зазначені риси. Тому на сучасному етапі розвитку шкільної освіти вся дослідницька діяльність має здійснюватися через призму цифрового середовища, враховуючи всі психологічні особливості сучасного здобувача освіти. Тоді обдарована особистість зможе розвиватися в зручному, комфортному, зрозумілому для себе середовищі, й, відповідно, із задоволенням займатися наукою та дослідженнями й досягати помітних успіхів. А підтримка обдарованої особистості на загальнодержавному рівні – це створення потужного потенціалу розвитку держави в майбутньому.

В Україні вже проведена певна робота з даного питання. Зокрема у рамках експерименту «Варіативні моделі комп'ютерно орієнтованого середовища навчання предметів природничо-математичного циклу в загальноосвітньому навчальному закладі» [8] апробовано і започатковано роботу шкіл за такими напрямами: лабораторія хіміко-біологічного профільного рівня, цифрова інженерна лабораторія профільного рівня, природничо-математична лабораторія, що відповідає новим тенденціям реформування старшої школи в профільні ліцеї.

Оновлено онлайнові наочні засоби із природничих предметів, зокрема позитивно зарекомендували себе нові системи комп'ютерного моделювання процесів і об'єктів такі, як Phet, CK-12, Desmos, Yenka, Olabs, Stratum, Mozaik, GeoGebra і ін. Робота в таких системах передбачає використання 3D і 2D моделей реальних об'єктів світу, що надає можливості суб'єкту навчання досліджувати їх характеристики та передбачає проведення власних дослідів і експериментів [11].

Не менш цікавими та інформативними є мобільні додатки з використанням технологій віртуальної та доповненої реальності, що доцільно використовувати в освітньому процесі. Це, наприклад, «Solar System AR» (астрономія), «VR MATH» (алгебра і початки аналізу та геометрія), «Anatomy 4D» (біологія, анатомія), «Atom Visualizer» (фізика) і ін. Цікавим мобільним додатком для відтворення фізичних експериментів є Lab4Physics, яка легко встановлюється на планшети і смартфони, що використовуються як лабораторні інструменти. Тандем смартфона і Lab4Physics є ідеальним рішенням для проведення фізичних експериментів за відсутності спеціального обладнання [7].

Для юних орнітологів – Bird ID, eBird (для вивчення та спостереження за птахами). Щоб визначити будь-яку рослину із сучасними гаджетами, її достатньо сфотографувати й відправити в додаток PlantSnap [1]. Додаток Plantix, розроблений одним з ганноверських стартапів, вміє розрізняти понад 60 захворювань рослин, а також цілий ряд паразитів і ознаки нестачі у рослини поживних речовин. І для цього потрібне лише фото рослини.

Різноманітними є цифрові додатки для юних астрономів. Серед найвідоміших NASA Visualization Explorer (енциклопедія космосу від NASA), NASA Space Weather Media Viewer (додаток для спостереження за Сонцем в реальному часі), Moon Globe (детальна карта Місяця), Solar Walk 2 (інтерактивний путівник Сонячною системою), Redshift (астрономічна енциклопедія, у базі якої міститься 100 тисяч зірок, 700 об'єктів далекого космосу і ін.), Star Chart (дозволяє зрозуміти, що саме ви бачите в даний момент на зоряному небі), Stellarium/Sky Guide (можна легко знайти будь-яку зірку, туманність, планету або навіть комету), Exoplanet Explorer/Exoplanet (для віртуальних подорожей глибоким космосом) [14].

Для вивчення та дослідження хімічних елементів, їх взаємодії між собою корисним виявиться додаток The Elements. Всі елементи в додатку відображаються у своїй фізичній формі за допомогою 3D-моделювання. Додаток Wolfram Alpha дає відповіді на складні наукові питання за кілька секунд, може складати фізичні і хімічні формули, розповісти про властивості матеріалів та геологічні шари Землі, створити детальні карти зірок і багато іншого [2].

Отже, цифрові технології – це невід'ємний та надзвичайно потужний засіб освітньої діяльності для організації досліджень сучасних здобувачів освіти. В сучасній системі освіти поєднання традиційних та інноваційних методів роботи є вкрай необхідним.

У роботі з обдарованими особистостями, враховуючи їх приналежність до покоління Z, використання мобільних додатків, інтернет-ресурсів, доповненої реальності стало вимогою сучасності. Мобільні засоби в процесі навчання сприяють подоланню комунікативного бар'єру, формуванню навичок дослідницької діяльності, підвищенню мотивації до оволодіння життєвими компетентностями, розвитку мислення та використання їх у житті. Але, знаючи переваги цифрових технологій, потрібно розумно й дозовано ними користуватися. Вони не замінюють традиційні методи наукової діяльності, а лише їх доповнюють. Реалізація обдарованої особистості сучасного здобувача освіти залежить від компетентного, креативного, сучасного вчителя, наставника, коуча, який добре орієнтується в цифровому середовищі, розуміє «мову гаджетів» та вміло її інтерпретує.

Список використаних джерел

1. 5 найкращих мобільних додатків для юних дослідників природи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://teach-hub.com/5-najkraschyh-mobilnyh-dodatkiv-dlya-doslidjen
2. Дарія Поперечна. 8 додатків на смартфон, які можуть перетворити вас на справжнього науковця // УП. Життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://life.pravda.com.ua/society/2020/05/31/241157
3. Демонстрування результатів, або використання гаджетів на уроці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journal.osnova.com.ua/article/56523
4. Дідков О. Формування екологічної свідомості та культури засобами освіти та виховання особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ird.npu.edu.ua/files/didkov.pdf
5. Коростіль Л.А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії// Народна освіта. – Випуск №1(34). – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229
6. Мірошникова А. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей // Освіторія. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovym-pokolinnyam-ditej-porady-psyhologa
7. Мобільні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності з природничо-математичних дисциплін// Слободяник Ольга. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/711794/1/Слободяник_тези_Херсон_2018.pdf
8. Наказ МОН від 5.02.2016 №88 «Про проведення дослідно-експерементальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Варіативні моделі комп'ютерно-орієнтовного середовища навчання предметів природничо-математичного циклу в загальноосвітньому навчальному закладі».
9. Особливості стратегії інноваційного розвитку науки в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/ 2017/07/Klimova/3_1.pdf
10. Струтинська О.В. Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства//Open educational e-environment of modern University / –2020. – №9 – С.145-160.
11. Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті: зб. Матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції в рамках Міжнародного

освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти» / упоряд. Н.А. Басараба; за ред. А.Л. Черній, І.В. Вєтрова, В.С. Безрученка. – Рівне : РОІППО, 2020. – 78 с.

12. Федорак С. Українська шкільна освіта vs учні покоління Z. // Studway. – 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studway.com.ua/ukrainska-shkilna-osvita

13. Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти: зб. матеріалів VII Всеукраїнської інтерактивної науково-практичної конференції / упоряд. Н.А. Басараба; за ред. А.Л. Черній, І.В. Вєтрова. – Рівне : РОІППО, 2019. – 126 с

14. Ticket to the Moon: 11 мобільних додатків для вивчення космосу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://womo.ua/11-mobilnih-dodatkiv-dlya-vivchennya-kosmosu

УДК 376.4

Копилець Євгеній

ІЗ УЧНІВ СПЕЦШКОЛИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ – ДО ЕЛІТИ ЮНИХ ТУРИСТІВ-КРАЄЗНАВЦІВ

Анотація. *У статті розкрито можливості особистісного розвитку учнів з особливими освітніми потребами шляхом організації інклюзивного навчання у позашкільній освіті. Автор привертає увагу до власного досвіду роботи з історичного та екологічного краєзнавства з вихованцями школи-інтернату.*

Ключові слова: *інклюзивне навчання, позашкільна освіта, краєзнавство.*

Annotation. *The possibilities of personal developing of pupils with special educational needs through the organization of inclusive learning in out-of-school education are reveals in the article. The author draws attention to his own successful experience of work on historical and ecological study of local lore with pupils of the boarding school.*

Keywords: *inclusive learning, out-of-school education, local lore.*

Стрімким зростанням уваги до забезпечення можливостей повноцінної соціалізації дітей із особливими потребами, зокрема, у системі позашкільної освіти, актуалізуються акумулювання та аналіз накопиченого раніше відповідного досвіду. У зв’язку з цим вважаємо за доцільне привернути увагу до позитивних результатів роботи туристсько-краєзнавчих гуртків, які діяли в 1990-х–2000-х рр. на базі Кобеляцької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Полтавської обласної ради.

За порівняно короткий час вихованці гуртків пішохідного туризму, історичного та екологічного краєзнавства продемонстрували значні досягнення на рівні району, області, а згодом і держави в цілому. Вони стали переможцями Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Краса і біль України» (2003, 2005 рр.), Всеукраїнських конкурсів «До чистих джерел» (2007 р.) та «Парки – легені міст і сіл» (2010 р.). Пошукова робота, розширення та урізноманітнення контактів з однолітками забезпечили їхнє інтелектуальне та особистісне зростання; перед учнями спецшколи відкрилися нові горизонти. Спілкування з випускниками засвідчило, що для багатьох із них найяскравіші враження про шкільні роки пов’язані саме зі здобуванням позашкільної освіти.

Свого часу наш досвід уже був презентований у рамках Всеукраїнського конкурсу на кращий навчально-методичний матеріал туристсько-краєзнавчої тематики (2006 р.), на Всеукраїнській виставці «Музейно-педагогічна палітра України» (2009 р.), на Всеросійському фестивалі педагогічних ідей «Відкритий урок» (2011 р.), на Міжнародному конкурсі «Золотий компас» (2014 р.). Маємо надію, що він певною мірою може прислужитися і сучасним педагогам-практикам.

Психолого-педагогічні та методичні засади організації роботи гуртків досить детально викладені у брошурах [1; 2], де ми намагалися донести до педагогів спецшкіл дві основні тези: *«вам це потрібно»* та *«ви зі своїми вихованцями це можете»*. Перше видання являє собою опис педагогічного досвіду, який засвідчив: діти із затримкою психічного розвитку

можуть брати участь у навчально-дослідницькій діяльності (зокрема, з історичного краєзнавства) і успішно конкурувати в цьому з учнями масових шкіл, у тому числі й навчальних закладів нового типу. У другій брошурі поетапно описано становлення та розвиток навчально-дослідницької діяльності екологічного спрямування у гуртках, що діяли на базі допоміжної школи.

В контексті інклюзивного навчання вважаємо за необхідне наголосити, що, попри роботу гуртків на базі школи-інтернату, краєзнавчо-пошукова діяльність передбачала постійні контакти вихованців із соціальним оточенням, з однолітками міста, району, області, України. Під нашим керівництвом на базі школи-інтернату діяв не лише шкільний гурток, а й гуртки Кобеляцької районної станції юних туристів та Полтавського обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді. У певний період пошукова робота з історичного краєзнавства об'єднувала учнів т.з. масового класу та класів інтенсивної педагогічної корекції.

Вихованці спілкувалися з учнями міської загальноосвітньої школи у ході презентації результатів пошукової роботи, пізнавально-розвивальних ігор, брали участь у районних та обласних масових заходах, організованих відповідно районною станцією юних туристів та обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді, відвідували заклади освіти та екскурсійні об'єкти області, Харкова, Києва. Варто відзначити й підтримку з боку Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, який у січні 2006 р. запросив найактивніших пошуковців із-поміж вихованців кобеляцьких гуртків до кола їхніх ровесників у Центральний табір туристського активу учнів у Закарпатті.

Наостанок зауважимо, що саме досвід інклюзивного навчання в системі позашкільної освіти підкреслює її основну спрямованість: головною метою є не зовнішні досягнення – успішні виступи, перемоги, призові місця тощо, а позитивні особистісні зміни вихованців.

Список використаних джерел

1. Копилець Є.В. Екологічне виховання учнів допоміжної школи-інтернату засобами туристсько-краєзнавчої діяльності: із досвіду роботи / Є.В. Копилець. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2012. – 32 с.

2. Копилець Є.В. Організація позакласної навчально-дослідницької діяльності з історичного краєзнавства у школі інтенсивної педагогічної корекції: з досвіду роботи / Є.В. Копилець. – Полтава, 2006. – 35 с.

УДК 373:004.9

Косар Ярослава

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *На основі аналізу різних теорій творчої технології, описаної у наукових вченнях, автор обґрунтовує найважливіші передумови реалізації педагогічних проектів, теоретичну підготовку педагога до навчального проєктування та здатність майстерно застосовувати ці знання на практиці, що передбачає використання сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.*

Ключові слова: *технологія, проєкт, метод проєктів.*

Annotation. *Based on the analysis of various theories of creative technology described in scientific doctrines, the author substantiates the most important prerequisites for pedagogical projects, theoretical training of teachers for educational design and the ability to skillfully apply this knowledge in practice, using a set of research, exploratory, creative in nature. methods, techniques, tools.*

Keywords: *technology, project method projects.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства позашкільна освіта стає одним з головних факторів формування людського капіталу, його духовного, інтелектуального та економічного розвитку, перехід якої в новий якісний стан співпав у часі не тільки з усвідомлення її як надзвичайно актуального явища для подальшого розвитку освітнього простору України, але й з правовим закріпленням її нового статусу як складової системи освіти.

Водночас утвердження позашкільної освіти як складової структури освіти України, що закріплено в нормативно-правових документах, зумовлює переосмислення місця і ролі методики позашкільної освіти. Саме методика спрямовується на досягнення нової якості позашкільної освіти. А це фактично передбачає вироблення реалізацію нового, цілісного підходу до позашкілля, діяльності позашкільних навчальних закладів, зокрема, пошуки оптимальної організації навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі, який поєднує практичні дії й аналітичний процес. Зміни ці стосуються перегляду змісту навчально-дидактичних матеріалів, форм та методів навчання і виховання підростаючого покоління, інноваційних освітньо-виховних технологій у навчально-виховній роботі і проявляються насамперед у створення виховного простору, спрямованого на розвиток творчого мислення гуртківців, спонукання школярів до предметно-перетворювальної діяльності, розвиток і поглиблення інтересів до певних дисциплін. Пояснюється це тим, що робота в школі, чітко регламентована в часі. В позашкільні заклади діти приходять за власним бажанням, вибирають гуртки за уподобаннями, керуються певними мотивами. Тому керівник гуртка повинен бути не джерелом інформації, а організатором їх мислительної діяльності. Адекватне сприйняття дитини таким педагогом можливе лише при умові розуміння ним мотивів, які спонукають її до діяльності.

Одним із стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації позашкільної освіти є зміни педагогічних методик на впровадження інноваційних технологій навчання і виховання.

Аналіз досліджень та публікацій. Практична значущість окресленої проблеми полягає в доборі методичних прийомів, відповідністі педагогічних технологій, спрямованих на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, забезпеченні високої пізнавальної активності гуртківців, засвоєнню ними конструктивно-технічних компетентностей, розвитку пізнавальних здібностей і творчої активності.

Створення умов для розвитку творчого потенціалу, творчої активності дітей є одним із важливих завдань будь-якого гуртка. А, отже, керівник має здійснювати пошук шляхів для формування такої особистості, яка зможе самостійно навчатися упродовж всього життя. Ця складна і необхідна реформа забезпечується шляхом впровадження і використання нових педагогічних та інформаційних технологій, сучасних досягнень психолого-педагогічних науки, інноваційних систем у праці керівника гуртка.

Здатність керівника гуртка творчо мислити є одним із вирішальних чинників формування творчого мислення у дітей. Для цього він сам повинен володіти тієї методологічною основою, на якій базується мислитель на діяльність. Однак, методичні основи підготовки керівників гуртків мало розроблені. Навчання в гуртках зводиться до запам’ятовування та накопичення інформації. Уникнути цього можна, якщо розвиток творчої діяльності носитиме цілеспрямований характер з перших кроків навчання дитини в початковій загальноосвітній школі від пізнання до розуміння світу техніки, спроби її власної творчої діяльності, що є дуже важливою ланкою у безперервній освіті. Державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, а також організаційні, освітні та виховні засади визначає Закон України «Про освіту», Закон України «Про позашкільну освіту», Закон України «Про охорону дитинства», Положення про позашкільний навчальний заклад, Національна доктрина розвитку освіти, тощо.

В останні десятиріччя в центрі уваги психолого-педагогічної науки знаходиться вивчення особливостей і можливостей людини, умов цілеспрямованої дії на розвиток її творчого потенціалу, створення повноцінного навчаючого й розвиваючого середовища.

Психологічний аспект навчально-виховного процесу знаходимо в працях В. Семиченко. На його думку, «для досягнення найвищого результату діяльності є небажаними і занадто слабкі, і надмірно емоційні навантаження». Навчання повинно бути особистісно зорієнтованим, враховуючи оптимум навантаження для досягнення максимальних результатів.

Аналіз історико-педагогічної літератури дозволяє виділити найвидатніших представників проектної педагогіки як кінця XIX – початку XX століття (С.Русова, С.Шацький, В.Лайд, Д.Дьюї, В.Кілпатрик) так і кінця XX – початку XXI століття (М. Чобітько, А.Лігоцький, І.Єрмаков, С.Шевцов, В.Батечко, В.Жадько та ін.). Метод проектів відображено в дослідженнях Л.Іляєвої, О.Коберника, Н.Матяш, М.Ретівих, В. Сидоренка, В.Симоненка Проблема формування у підростаючого покоління практичних умінь і навичок у навчально-виховному процесі позашкільних навчальних закладів знайшли відображення в багатьох роботах вітчизняних та зарубіжних науковців (Г.Левченко, В. Сидоренко, М.Скаткін, Г.Терещук, Д.Тхоржевський). Характеризуючи особливості поведінки педагога в умовах проектної діяльності видатний український вчений І. Ващенко звертає увагу на те, що педагог «стає місцевим громадським радником», «організатором дитячого життя». Його завдання, зокрема в тім, щоб побудувати план роботи, добрати проекти, цікаві для дітей та відповідно до їх сил, і створити умови, сприятливі для творчої роботи.

До завдань, які забезпечать цілісний розвиток особистості необхідно віднести проектну діяльність, що забезпечує одночасний розвиток, навчання і виховання гуртківців шляхом залучення їх в активну творчу діяльність, результатом якої є розвиток творчого потенціалу гуртківців.

Виклад нового матеріалу. У педагогічному значенні проектування займає визначне місце. Дидакти, педагоги звернулися до цього методу, щоб вирішити свої дидактичні задачі. В основу методу проектів покладена ідея, що складає суть поняття «проект», тобто те, що можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Метод проектів, як зазначає Є.С.Полат, – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, що повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином.

Термін «технологія» і «проект» взаємопов’язані. «Проект» (projectio) у перекладі з латинської означає «кинутий вперед задум».

Метод проектів – це педагогічна технологія, яка містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Створений наприкінці XIX століття метод проектів на сучасному етапі розвитку педагогічної галузі набуває популярності, модифікується, пристосовується до сучасних умов функціонування позашкільного навчального закладу, узгоджується з новими завданнями освіти. «Я знаю, для чого мені треба все, що я пізнаю, і де та як я можу ці знання застосувати», – ось основна теза сучасного розуміння методу проекту. Уміння користуватися ним – показник професійної майстерності педагога, прогресивності методики навчання, розвитку, виховання та соціалізації вихованців. Термін «проект» часто пов’язують із поняттям «проблема». Проект як проблема «може означати справжню ситуацію творчості, де людина перестає бути просто власником ідей, відмовляється від свого, приватного, щоб отримати шанс натрапити на щось інше, наповнитися ним, виявити його в своїй творчості». Розв’язання проблеми передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого, – необхідність інтегрування знань, умінь застосовувати знання з різних галузей науки, техніки, технології

Зарубіжні педагоги вважають, що метод проектів полягає у стимулюванні інтересу дітей до навчання через організацію їхньої самостійної діяльності, постановку перед ними цілей і проблем, розв’язання яких веде до появи нових знань та вмінь. У продуктивному навчанні метод проектів використовувався для розвитку творчості, пізнавальної активності, самостійності, побудови індивідуальних освітніх шляхів учнів.

Інші ж науковці під методом проектів розуміють як спільну діяльність педагога й учнів з створення прототипу, прообразу передбачуваного об'єкта. Найбільш поширеним визначенням методу проектів є наступне: це „система навчання, за якої учні здобувають знання й уміння в процесі планування та виконання поступово ускладнений тактичних завдань-проектів». В основі цього методу лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі. Він завжди передбачає розв'язання проблеми, що вимагає, з одного боку, використання різноманітних методів, і з іншого – інтеграцію знань, умінь з різних галузей науки.Саме таке тлумачення проекту відкриває широкі можливості для його використання в освітньому процесі.

Традиційний зв'язок «керівник гуртка – гуртківець» змінюється на «гуртківець – керівник гуртка». Особливого значення набуває залучення школяра до процесу пошуку. Цінною є співпраця між гуртківцями та керівником. Важливим є не лише результат, а й процес досягнення результату. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури, власного досвіду роботи в Долинській районні станції юних техніків, дають змогу зробити висновок, що на заняттях гуртків засобами проектно-технологічної діяльності створюються можливі та необхідні умови для інтелектуального розвитку гуртківця. Іншими словами, проектно-технологічна діяльність стає випробуванням на творчість, відкриває школяру зону найближчого розвитку інтелекту, а також учить його знаходити подумки шляхи до мети, формувати інтелектуальні вміння, розвивати інтелектуальні здібності та здібності до дії.

Під час роботи над проектом керівник гуртка виконує функцію консультанта. Він допомагає вихованцям у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує, заохочує гуртківців. Суть проектної технології полягає у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів), що адаптує навчально-виховний процес до структурних та організаційних вимог навчального проектування. Вона передбачає розв'язання певної проблеми, виконання завдання, що потребує, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, з іншого – інтегрування знань, умінь, навичок з різних галузей науки, техніки, творчості. Проект може здійснювати педагог у процесі власної професійної діяльності, а може й вихованець як індивідуально, так і під керівництвом педагога. Основна мета розроблення проектів – сприяння творчому розвитку і формуванню гуртківців певної системи творчо-інтелектуальних та предметно перетворювальних знань і вмінь, утілення у конкретних виробах, що виготовляються під керівництвом керівника. Проект – де спеціально організований керівником і самостійно виконуваний гуртківцями комплекс дій, що завершується результатом, створенням творчого продукту. Щоб домогтися такого результату необхідно навчити дітей самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи з цією метою знання з різних галузей, уміння прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів рішення, здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

В основі проектної технології лежить розвиток пізнавальної та дослідницької діяльності учня, уміння конструювати свої знання, де на передній план виступає випереджальний розвиток дитини як творчої особистості. Традиційний зв'язок керівник гуртка – гуртківець змінюється при цьому на гуртківець – керівник гуртка". Особливого значення набуває залучення школяра до процесу пошуку, а керівник виконує функцію консультанта, допомагає вихованцям у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує, заохочує, враховуючи їхні можливості та інтереси.

Як показав конкурс освітніх проектів в Долинській районні станції юних техніків, педагоги, матеріали яких журі конкурсу визнало кращими, намагаються впроваджувати власні підходи до організації проектної діяльності, при цьому, з одного боку, використовують різноманітні методи і засоби навчання, з іншого – інтегрують знання, уміння з різних галузей науки, техніки, мистецтва. Одночасно, застосовуючи проектні технології, вирішується низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань.

Метод проектів посів чільне місце у діяльності нашого позашкільного закладу, адже, проектна діяльність надає шанс розбудити, розвинути, реалізувати в колективі ті особливі якості, що в результаті матимуть суспільну цінність. Крім того, така діяльність індивідуалізує процес конструктивної соціалізації особистості та її природовідповідної самореалізації. Вибираючи науково-методичну проблему закладу „Формування компетентностей керівника гуртка засобами впровадження інноваційних методик", ми ставили собі за мету реалізувати цей принцип освіти, оскільки, в добу модернізації позашкільної освіти в особистісно-орієнтовану основну, увагу слід приділити створенню моделі особистісного підходу до рості професійної майстерності педагогів на підставі інноваційних форм методичної роботи. саме ця ідея й визначена в Національній доктрині розвитку освіти: „Мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України…". Впоратися з цим завданням можна тільки за умови добре організованої і спланованої методичної роботи, з впровадженням інноваційних технологій, удосконаленням професійної майстерності керівників гуртків, що є одночасно й серйозним поштовхом до самоосвіти, умовою його успішної творчої праці. Науково-методичною радою розроблена структура організації методичної роботи, яка сприяє підвищенню рівня методичної підготовки керівників гуртків, реалізації практичного впровадження проблеми закладу. Аналізуючи роботу над проектами, слід відмітити: якщо поставити дитину в умови проектно-технологічної діяльності, то виникає такий парадокс – гуртківці, виконуючи за сутністю одні й ті самі розумові (інтелектуальні) дії, одну й ту саму роботу, яку вони виконували раніше на традиційних заняттях – під час проектної діяльності працюють активно, цілеспрямовано і продуктивно. Це пояснюється їхньою зацікавленістю процесом творчості та її результатом, бо проектно-технологічна діяльність починається з власної ініціативи школяра, із власного об'єкта праці і тому стає бажаною і цікавою. Під час правильно спланованої діяльності всі учасники проекту діють із захопленням, натхненно, їх цікавлять не передбаченні ситуації, каскад проблем, які необхідно розв'язувати, в результаті обов'язковими її компонентами стають психологічне піднесення, веселий настрій, захоплення, натхнення, здивування. У процесі творчої діяльності дитина навіть не усвідомлює інформаційного навантаження, йде з радістю йому на зустріч, сповнена творчих почувань. Така діяльність підсилюється енергією почуттів, монотонність роботи зникає і перетворюється на поліфонічну активність, захоплюючу, приємну і радісну. Привабливий матеріал викликає у школярів сильні позитивні відчуття та переживання, що сприяє його легшому засвоєнню в порівнянні з навчальним матеріалом, який є нудним та байдужим.

Навчальне проектування у роботі гуртків – це комплекс пошукових, дослідницьких, розрахункових видів робіт, що виконуються гуртківцями самостійно (в парах, групах, індивідуально) з метою практичного чи теоретичного вирішення значущої проблеми: її розв'язання передбачає використання різних методів і засобів навчання та інтегрованих знань з різних галузей науки, технічки, творчості. Проектна методика ґрунтується на особистісно-діяльнісному підході, що означає переорієнтацію всього навчального-виховного процесу на постановку і вирішення самими гуртківцями пізнавально-комунікативних і дослідницьких задач та орієнтує проектне навчання як одну з найбільш продуктивних та інтенсивних методик, що сприяє досягненню високих результатів навченості й освіченості особистості. Саме проектно-технологічна діяльність, яка інтегрує види діяльності від появи творчого задуму до реалізації творчого продукту, забезпечує особистісно-орієнтований підхід. Очевидно, що перед керівником гуртка ставиться мета не лише навчити кожного гуртківця сукупності трудових операцій і прийомів, а формувати інтелектуальну й технічно освічену особистість. На мою думку, метод проектів має великі педагогічно-психологічні можливості. Під час виконання проектів вирішуються освітні, розвивальні й виховні завдання:

- створення образу цілісних знань;
- підвищення мотивації в отриманні додаткових знань;

- вивчення методів наукового пізнання, здатність до рефлексії та інтерпретації результатів;
- розвиток дослідницьких і творчих якостей особистості;
- формування комунікативних компетентностей, базового алгоритму соціальної взаємодії, поведінки.

Зверну увагу на те, що в процесі творчої і пошукової роботи прийоми розумової діяльності школярів формуються швидше, ніж під час сприймання та відтворення готових знань. Адже, аналізуючи об'єкт проектування, гуртківець визначає потрібні для його виконання технологічні операції, підбирає необхідні матеріали та інструменти; встановлює послідовність виконання трудових операцій; аналізує і порівнює способи проектування, обирає найефективніші технології обробки деталей, їх з'єднання й оздоблення; в кінцевому результаті у узагальнює способи виконання творчого проекту. На основі таких розумових здібностей і розвивається інтелектуальних потенціал школяра. Крім того, в процесі виготовлення проекту гуртківцям доводиться робити певні розрахунки, обґрунтовувати власні ідеї, будувати нестандартні креслення, використовуючи різні методи моделювання; виявляти недоліки та переваги розроблених конструкцій, виробів; аналізувати та систематизувати знання про об'єкти і засоби праці (матеріали та інструменти); виявляти приховані властивості матеріалів, можливість їх застосування за іншим призначенням; учитися проводити міні-маркетингові дослідження; здійснювати контроль якості обробки деталей виробу; систематично здійснювати самоконтроль і самоаналіз досягнутих результатів своєї роботи; використовувати знання з інших предметів; мова гуртківців збагачується новими термінами, визначеннями. Все це у свою чергу активно сприяє інтелектуальному розвитку школярів.

Проектно-технологічна діяльність виступає одночасно і як засіб пізнання, об'єкт застосування знань, і як критерій їх необхідності, бо в гуртківців під керівництвом керівника з'являється можливість набувати нові знання, виробляються та формуються нові вміння і навички, розвиваються форми самоконтролю, формується звичка індивідуальної, парної, групової і колективної практичної діяльності; їм доводиться створювати нові об'єкти праці за допомогою таких процедур, як створення нового виробу шляхом аналогії, ускладнення виробу, об'єднання об'єктів або їх функцій тощо.

Отже, проектна діяльність є особливим засобом розвитку інтелекту школярів, оскільки її мета в ній самій, у тому, що дитина змінює, переробляє або створює в самому процесі активності інтелекту, почуттів та уяви разом із психомоторикою; в ній закладена модель виконання гуртківцем свого призначення – творити нове, самобутнє та оригінальне. Важливою особливістю проектно-технологічної діяльності є те, що вона орієнтується не на механічне заучування матеріалу, не на шаблонний характер його застосування, а на усвідомлене засвоєння, на потребу застосування знань і вмінь у нових ситуаціях.

Для активізації інтелектуальної діяльності в процесі проектування даються керівником творчі завдання, які дають можливість: усвідомлювати наявність декількох підходів до проектування виробу, передбачити декілька варіантів процесу виготовлення власного виробу, розвивати здібності, сприймати неочікувану інформацію, стимулювати готовність приймати та обговорювати незвичні ідеї, бачити перспективу використання і вдосконалення власного творчого виробу.

Для того, щоб інтерес гуртківця до будь-якого виду творчої діяльності був повноцінним, керівник гуртка повинен постійно: розвивати уяву та інтелект дітей, розвивати гнучкість мислення, запозичати знання і методи роботи з різних галузей науки і техніки. Оскільки, у процесі проектно-технологічної діяльності навчально-виховний процес гуртківців спрямований на активний пошук відповідей на поставлені перед ним запитання, на самостійне знаходження шляхів розв'язання доступних для них завдань, подолання труднощів, – то в них пробуджується справжній інтерес до роботи гуртка.

Застосування методу проектів дозволяє активно розвивати формувати емоційну складову інтелекту школяра, що буде більш результативним за таких умов розвитку

пізнавального інтересу завдяки змісту навчального матеріалу, розкриття практичної значущості теоретичних знань та інтелектуальних умінь; за наявності постійно створюваної ситуації досягнення успіху; навчально-виховна діяльність має забезпечувати найкращі умови для індивідуалізації та диференціації навчання, враховуючи вікові особливості школяра; школяр має бути повністю позбавлений страху перед майбутньою роботою, а об'єкт проектування, що пропонується йому, доступним, посильним, щоб учень міг розкрити та розвивати свої інтелектуальні вміння; врахування індивідуальних потреб школярів.Зазначу, що необхідним фактором тут постає розвиток творчої уяви, фантазії, креативного мислення, інтересів до видів творчості, практичних умінь, а також формування технічного хисту, творчу трудову і винахідницьку діяльності, розвиток здібностей особистості.

Практичні уміння, що формуються в гуртківців в процесі проектно-технологічної діяльності, є необхідною частиною розв'язання проблеми соціальної адаптації. Вони включають уміння здійснювати самостійну діяльність з розробки і планування технологічного процесу, підбору матеріалів з урахуванням економічних і екологічних чинників.

Будь-які дії в межах програми орієнтуються на досягненні заздалегідь поставленої мети, реалізацію окресленої моделі, перетворюються у відповідність їм і мають для конкретного педагога виконавський характер. Натомість, у межах проектної діяльності для педагога є ініціативною і сприймається як потенційний ресурс важлива цінність системи від якої очікується позитивний результат. Водночас поліпшуються умови для творчої самореалізації гуртківців, уміння діяти. Отже, проектний підхід пробуджує ініціативу і творчі здібності особистості. У першому випадку ми навчаємо, розвиваємо і виховуємо людину, у другому – даємо їй освіту. Слід відмітити, що організація навчально-виховного процесу у гуртках буде ефективною, якщо спонукати гуртківців до творчої, особистісно значущої діяльності, що має здійснюватися на основі індивідуалізації та диференціації видів, форм і методів предметно-перетворювальної діяльності школярів, формування компетентності особистості відповідно до інтересів та потреб, що дозволяє розв'язати конкретні завдання:

— ***пізнавальні:*** засвоєння початкових технічних і технологічних знань, елементарних уявлень і понять, ознайомлення зі світом техніки, найпростішими технологічними процесами, елементарною електротехнікою, графічною грамотністю, технічним моделюванням, конструюванням і дизайном;

— ***практичні:*** формування графічної грамотності, вмінь і навичок роботи з різноманітними матеріалами та інструментами, виготовлення іграшок, моделей машин і механізмів, вміння застосовувати отримані знання на практиці;

— ***творчі:*** набуття досвіду власної творчої діяльності; розвиток конструкторських здібностей, просторового й логічного мислення, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу, вирішувати творчі завдання; формування стійкого інтересу до технічної творчості, потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні;

соціальні: виховання поваги до праці та людей праці, дбайливого ставлення до навколишнього середовища, культури праці, формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство та ін.), доброзичливості й товариськості, уміння працювати в колективі.

Висновки. Ефективне досягнення зазначених вище цілей забезпечуються своєрідністю навчально-виховної діяльності позашкільних навчальних закладів, яке має базуватися на застосуванні різноманітних як традиційних, так і інноваційних педагогічних технологій, які сприяють формуванню постійного зростання потенціалу творчої діяльності – стимулювання інтересу і бажання систематично здобувати нові знання, вміння творчо їх застосовувати, формування умінь експериментувати та вести різноманітні дослідження відповідно до вікових можливостей.Представлена стаття спрямована на допомогу керівникам гуртків навчальних закладів, усвідомлення нами значущості новітніх підходів до організації навчально-виховного процесу, що сприятиме підвищенню ефективності розвитку творчого

технічного мислення, опанування певної системи технічних і технологічних знань, вмінь і навичок гуртківців, формування в них компетентностей, системного мислення, вміння бачити зв'язок технічної творчості з предметами шкільного курсу. Розгляд сутності практичної діяльності гуртківців у навчально-виховному процесі здійснюється з позиції віднесення її до сфер діяльності і мислення індивіда, його дій: навчально-пізнавальних, пошукових, дослідницьких, конструкторських та інших.

Список використаних джерел

1. Абашина Н.С. Розвиток ключових життєвих компетенцій через метод проектів // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / Керівник авторського колективу – директор ліцею міжнародних відносин № 51 С.М. Шевцова. Науковий керівник і редактор – канд. істор. наук І.Г. Єрмаков. – К.: «Департамент», 2003. – с.257-258.

2.Активні методи навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: //users.kpi. harkov.ua/lre/ bde/ukr/pedde/ active.htm

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

4. Гусь І.М., Калмикова І.В. Метод проектів // Управління школою. – 2005. – № 5. – с. 8-11.

5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2004. – 351 11. Загуменнов Ю., Шелкович Л., Шварц Г. Особистісно зорієнтовані технології в освіті // Підручник для директора. – 2005. – № 9-10. – с. 10-24.

6. Єрмаков І. Г. Компетентісний потенціал проектної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.edu-ua.net/

7. Іонова М.І. Потенціал методу проектів для розвитку творчої особистості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ioso.ru/distant/project/meth%20project/ metod%20pro.htm

8. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання // Підручник для директора. – 2005. – № 9-10. – с. 4-10.

9. Логвін В. Метод проектів в контексті сучасної освіти // Завуч. – 2002. – №26. – с.8-11.

10. Морзе Н. Метод навчальних проектів … // Вісник програм шкільних обмінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk.iatp.org.ua/print;498/

11. Полат Е.С. Метод проектов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nsk.fio.ru/festival/docs/polat.htm

УДК 371.8

Костиря Аліна

РОЗШИРЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *У статті висвітлені шляхи розвитку виставкової діяльності у закладах позашкільної освіти, як засобу освітнього процесу, бо виставка є одночасно і формою навчання, і формою виховання, і заохоченням, і стимулюванням, і моніторингом та контролем освітнього процесу в закладі позашкільної освіти. Розглянуті також зміст, варіативність вибору видів та методів презентації, удосконалення педагогічних технологій, вмілого поєднання інноваційних та традиційних підходів до системи виставкової діяльності, спрямованих на формування творчої особистості, пошуку методичних рішень в умовах закладу позашкільної освіти, особливості впровадження різнопланових виставок у Сєвєродонецькому міському Центрі дитячої та юнацької творчості педагогічні напрацювання та основні проблеми, які виникли під час організації виставок.*

Ключові слова: *Виставка, виставкова діяльність, творча компетентність, художньо-естетичне виховання, виставкове зонування.*

Annotation. *The article highlights the ways of development of exhibition activities in out-of-school education institutions as a means of educational process, because the exhibition is both a*

form of education and a form of education, encouragement, stimulation, monitoring and control of the educational process in out-of-school education. The content, variability of choice of types and methods of presentation, improvement of pedagogical technologies, skillful combination of innovative and traditional approaches to the system of exhibition activity aimed at formation of creative personality, search of methodical decisions in the conditions of out-of-school education institution, features of introduction of various exhibitions in Severodonetsk and youth creativity, pedagogical developments and the main problems that arose during the organization of exhibitions.

Keywords: *Exhibition, exhibition activity, creative competence, art and aesthetic education, exhibition zoning.*

Однією з найважливіших проблем удосконалення освітнього процесу в закладах позашкільної освіти є пошуки шляхів розвитку творчої особистості, адже освіта, знання, наука, культура, духовність, досвід і традиції – це вирішальна продуктивна сила суспільства.

Сьогодні важливо змоделювати багаторівневу систему заходів освітнього і виховного характеру для формування у дітей та молоді загальнолюдських, морально-духовних цінностей і життєвих пріоритетів.

У досягненні цієї мети потужним джерелом формування освітньо-культурного, творчого потенціалу особистості та дієвим прийомом роботи є виставкова діяльність.

Організація виставкової діяльності у закладі стала системною роботою і досить потужним дієвим засобом долучення дітей, молоді, педагогів, батьківської спільноти, громади міста до освітньо-культурної, художньо-естетичної творчості та створення умов для задоволення особистісних, інтелектуальних, духовних потреб. Вона надає можливість вихованцям розширити освітньо-культурний простір, збагатити художньо-естетичний досвід, сформувати художні компетентності – здатність керуватися набутими художніми знаннями та вміннями.

Виходячи з цього, **метою статті** є розглянути виставкову діяльність як дієвий засіб розширення освітньо-виховного середовища в закладі позашкільної освіти, представити методичні знахідки педагогічного колективу Сєвєродонецького міського Центру дитячої та юнацької творчості щодо забезпечення організації виставкової діяльності (офлайн і онлайн), включаючи аспекти: навчальні, виховні, розвиваючі.

До навчальних аспектів належать:

- формування уявлень про сутність, види та жанри мистецтва;
- засвоєння системи мистецьких знань, художньо-естетичних понять і категорій;
- розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду;
- формування художньої компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями.

До виховних аспектів належать:

- виховання у дітей та молоді та громади міста естетичного сприйняття дійсності та особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва;
- виховання здатності сприймати, інтерпретувати та оцінювати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки й оцінки;
- виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальних можливостей та вікових категорій особистості.

Серед розвиваючих аспектів:

- формування культури почуттів;
- стимулювання художньо-образного мислення;
- формування компетентностних якостей творчої особистості.

Враховуючи всі **аспекти виставки** розрізняють:

- за напрямом: художні, декоративно-прикладної творчості, технічні, наукові, освітні;
- за метою: просвітницькі і торговельні;
- за періодичністю проведення: регулярні, нерегулярні;

- за тривалістю: тимчасові (короткочасні, довготривалі), постійно діючі;
- за змістом: універсальні, галузеві, спеціалізовані, персональні;
- за статусом: самостійні або супроводжуючі певний масовий захід;
- за складом учасників: місцеві, регіональні, міжрегіональні, національні й міжнародні;
- за статичністю: стаціонарні й пересувні;
- за кількістю учасників (експонентів): персональні, групові, колективні;
- за ступенем доступності: платні і безкоштовні;
- за способом ознайомлення глядача з експозицією виставки: реальні або віртуальні [4].

Зміст виставкової діяльності у СМ ЦДЮТ базується на чотирьох освітніх процесах: навчання, виховання, розвиток, соціалізація. Таким чином здобувачам освіти надається сукупність понять, знань, вмінь, навичок, досвіду, якостей, які опановують діти і молодь. Беручи участь у виставках, спрямованих на формування обізнаності та розвитку особистості, здобувачі освіти набувають пізнавальних, практичних, творчих та соціальних навиків. Тобто набувають компетеностностей.

Педагоги закладу постійно використовують організацію виставок (дітей та молоді, педагогів та батьків) як одну з дієвих форм роботи.

Серед найпоширеніших форм виставкової діяльності Центру: тематична виставка, виставка-показ, виставка-огляд, виставка-звіт, виставка-презентація, виставка-конкурс, виставка-ярмарок (виставка-продаж).

Тематика виставок, цілі, завдання, підготовка, організація, оформлення, відкриття, презентація, графік роботи виставок, огляд, проведення екскурсій, занять, закриття, підведення підсумків, заохочення вихованців, педагогів, партнерів, затвердження оргкомітету обов'язково обговорюється на нараді при директорові.

Основні функції виставкової діяльності:

- ознайомлення – діяльність спрямована на загальну організацію вільного часу (дозвілля) – (екскурсія);
- пізнання – практика спрямована на отримання знань (ланцюжок: екскурсія, тематичні заняття, пізнавально-розважальні ігри, підсумкова програма);
- творчість – діяльність спрямована на створення нових матеріальних і духовних цінностей (екскурсія, заняття, майстер-клас, гра-подорож, творча майстерня з виготовлення виробу).

У закладі велика увага приділяється створенню виставкових зон:

- ***хол*** – постійно проводяться тематичні та ярмаркові виставки (наприклад, виставка «Перший крок» – роботи вихованців першого року навчання, тематичні екскурсії для вихованців, батьків, мешканців мікрорайону);
- ***виставкова зала*** – розташовуються постійні виставки. Наприклад, виставка картин – репродукцій «Серія Гімалаї» М. Реріха;
- ***коридори*** – розташовуються фотороботи вихованців та персональні фотовиставки керівників гуртків;
- ***Музей дитинства*** – розташована постійно діюча виставка «Народна лялька»;
- ***музей етнографії «Світлиця»*** – розташована виставка-показ вишивки.

Організовуючи виставки, оргкомітет, на етапі підготовки: визначає освітньо-культурну, естетико-художню функції (тема, мета, завдання, форма, вікова категорія учасників та відвідувачів, інформація про виставку).

Під час організаційного етапу визначаються: комплектування експонатів, художнє оформлення, необхідні супроводжуючі матеріали, виготовлення паспорту, тощо. До інформаційної складової виставки відноситься виготовлення афіші, запрошень, презентацій, буклетів тощо.

Відкриття виставки – це один із найважливіших етапів виставкової діяльності у закладі, урочистий, хвилюючий захід. Завжди з запрошенням авторів робіт, почесних гостей, творчих колективів, вихованців, педагогів, батьків, мешканців мікрорайону, громади міста.

Заключним етапом виставки є – закриття, зустріч з авторами робіт, запрошення гостей, нагородження, яке може бути поєднане з підведенням підсумків освітньої діяльності здобувачів освіти.

Ефективність виставкової діяльності досягається у органічному поєднанні системи принципів освітньо-культурного, художньо-естетичного та національно-патріотичного виховання в цілісну освітньо-виховну систему. Виставкова діяльність у закладі є одночасно і формою навчання, і формою виховання, і заохоченням, і стимулюванням, і моніторингом, контролем освітнього процесу, засобом створення простору, що належить дітям і здійснення комунікації з батьками вихованців, громадою міста, підвищення професіоналізму педагогів Центру у використанні різних педагогічних технологій.

Досвід виставкової діяльності Центру підтверджує, що у роботі педагогічного колективу уже склалася певна система, чітка перспектива, яка відповідає основним завданням освітнього процесу і дозволяє розширити освітньо-виховній процес, створити гармонійне середовище в закладі для творчого і духовного розвитку дітей, молоді та громади міста.

Список використаних джерел

1. Перепелиця О.В. Художньо-творча виставка як підсумок творчої діяльності колективу // Наука і освіта. – 2014. – №7. – С. 147-150.

2. Сліпіч Ю.В. Виставка як форма активізації навчально-виховного процесу у системі позашкільної освіти // Педагогічний альманах. – 2013. – № 19. – С. 33-38.

3. Сидорова І.А. Виставкова діяльність в закладах позашкільної освіти. URL: https://vseosvita.ua/library/vistavkova-dialnist-v-zakladah-pozaskilnoi-osviti-57424. (дата звернення: 09.02.2021 р.).

4. Концепція розвитку виставково-ярмаркової діяльності // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 459-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/2596762. (дата звернення: 23.02.2021 р.).

УДК 378.147-056.45

Кремінський Борис
Черкаська Людмила

РОБОТА З ОБДАРОВАНОЮ МОЛОДДЮ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ І СТУДЕНТІВ

Анотація. *Розглянуто питання пов'язані зі змістом роботи з обдарованими учнями і студентами на основі діяльнісного підходу, аспекти цієї роботи та шляхи вирішення проблеми забезпечення наступності роботи з обдарованою молоддю.*

Ключові слова: *Обдарована молодь, інтелектуальні здібності, розвиток здібностей, діяльнісний підхід, пізнавальні потреби та інтереси.*

Annotation. *Issues related to the content of work with gifted students and students based on an activity-based approach, aspects of this work and ways to solve the problem of ensuring continuity of work with gifted youth are considered.*

Keywords: *Gifted Youth, intellectual abilities, development of abilities, activity approach, cognitive needs and interests.*

Робота з обдарованою молоддю, як вид педагогічної діяльності, перш за все, передбачає наявність суб'єкта, тобто обдарованої молоді. Об'єктивне існування обдарованої молоді ні в кого не викликає сумніву, але проблема полягає у своєчасному виявленні задатків відповідних здібностей та коректній їх класифікації з метою з'ясування напрямків і змісту подальшої діяльності, яка має сприяти найбільш повному розкриттю потенціалу кожної особистості та створенні відповідних умов для реалізації і розвитку природних здібностей.

Поняття обдарованості, таланту і навіть геніальності нерозривно пов'язані з поняттям природних здібностей і ґрунтуються на ньому. У цілому, обдарованість розуміється досить широко і розглядається відповідно до того, який зміст вкладається в поняття здібностей, яке також є дуже складним і багатогранним. Здібності являють собою сукупність індивідуально-психологічних властивостей особистості, які власне відрізняють одну людину від іншої, впливають на ефективність відповідної діяльності, проте не можуть бути ототожнені з наявними навичками, вміннями або знаннями, але можуть пояснити легкість і швидкість отримання цих знань і навичок [1].

У своїх дослідженнях ми дотримуємося точки зору, що найбільш коректним є визначення здібностей на основі діяльнісного підходу, тобто, ґрунтуючись на результатах діяльності і досягненнях індивіда. Певним чином обмеживши предмет нашого дослідження та конкретизувавши його, ми будемо розглядати інтелектуальні здібності та педагогічну діяльність щодо їх розвитку.

З точки зору сучасної науки обдарованість – це індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності [1]. Рівень успішності діяльності людини і досягнуті результати можуть бути використані для визначення ступеня обдарованості індивіда. Відповідно, говорячи про учнів або студентів, обдарованими ми вважаємо тих, хто має суттєві досягнення у навчанні і позитивно проявив себе за результатами науково-дослідницької, пошукової або наукової діяльності, інакше кажучи – це ті учні та студенти, результати навчальної, пошукової та наукової діяльності яких є вищими, ніж у інших їхніх колег.

Але, щоб діяльність була успішною її треба планувати, координувати, спрямовувати, наповнювати змістом, забезпечувати тощо. Молоді люди, навіть якщо вони мають досить суттєві природні здібності, далеко не завжди здатні самостійно забезпечити свою діяльність організаційно і технічно. Традиційно так склалося, що у сферах діяльності, пов'язаних зі спортом або мистецтвом необхідність наявності потужного художнього, технічного, організаційного тощо супроводу вважається незаперечною і є потужною складовою цієї індустрії. Інтелектуально обдаровані молоді люди анітрохи не менше потребують не лише усебічної підтримки, але й глибоко продуманого і науково обґрунтованого спрямування своєї інтелектуальної діяльності. Характерною ознакою плідності такої діяльності є невіддільність її навчальної (освітньої), пошукової (теоретичної) та науково-дослідницької (практичної) складових. Адже давно відомо, що єдиним способом навчитися, наприклад, самостійно розв'язувати задачі є тривале і наполегливе розв'язування задач, тобто діяльність, спрямована на розвиток відповідних здібностей, набуття знань та практичного досвіду. Саме ці завдання і функції, у самому загальному розумінні, і покликана виконувати робота з обдарованою молоддю.

Окремий і досить самостійний напрям педагогічної діяльності, який сукупно називається роботою з обдарованою молоддю, передбачає обов'язкову діяльність у багатьох аспектах, основними з яких ми вважаємо:

– Організаційний аспект: – передбачає педагогічну діяльність пов'язану з організацією заходів, спрямованих на виявлення та подальший розвиток здібностей молодих людей.

– Змістовий аспект: – передбачає педагогічну діяльність щодо науково обґрунтованого визначення конкретно-наукового змісту навчальної та науково-дослідницької діяльності молодих людей.

– Пізнавальний аспект, який є нерозривно пов'язаним зі змістовим аспектом і передбачає педагогічну діяльність спрямовану на задоволення особистих пізнавальних потреб та інтересів обдарованих молодих людей, урахування сучасних тенденцій і новітніх освітніх трендів тощо.

– Педагогічний аспект: – передбачає педагогічну діяльність спрямовану на забезпечення науково-методичної складової роботи з обдарованою молоддю, безпосереднє здійснення процесу навчання.

– Діяльнісний аспект: – передбачає педагогічну діяльність націлену на створення умов для набуття учнями та студентами практичного досвіду власної (пізнавальної) діяльності: – навчальної, пошукової, науково-дослідницької, практично-виробничої тощо.

Крім того дуже важливою і водночас дуже важко втілюваною складовою системного розвитку здібностей обдарованих молодих людей є наступність роботи з обдарованою молоддю між ланками середньої та вищої школи. І на цьому етапі виникає досить багато проблем розв'язання яких неможливе лише у межах навчальної аудиторії. Саме тому робота з обдарованою молоддю є особливо важливою і перспективною у вирішенні проблем, означених далі:

– Кращі, тобто обдаровані випускники середніх шкіл, ставши студентами, з різних причин не завжди знаходять себе у вузі, розслабляються, втрачають темп і рівень навчання і, відповідно, істотно втрачають темп розвитку здібностей.

– Студентів високого рівня, як правило, в академічній групі вузу не так багато, як у класі спеціалізованої школи, звідки часто приходять обдаровані випускники, що обумовлює зниження «інтелектуального навантаження» та втрати темпу розвитку і їх власного академічного рівня навчання і, відповідно, зумовлює зниження загального рівня вимог, на який орієнтуються викладачі.

– Молодь в цілому, а тим більше обдарована молодь, в сучасних умовах схильна масово виїжджати в далеке зарубіжжя для продовження отримання освіти і на роботу. За таких умов викладачі виявляються не зацікавленими вкладатися в своїх найбільш обдарованих учнів, які все одно виїдуть. Виявляється вигідніше вчити не дуже обдарованих студентів, але зате таких, які з більшою ймовірністю залишаться працювати у вузі і хоч б якось продовжать відповідну наукову школу. Але, по-перше, зараз виїжджають навіть не найбільш обдаровані, аби володіли мовою, а по-друге, не дуже здібні випускники стають посередніми фахівцями, які не дуже талановито, а точніше посередньо продовжують розвивати наукові школи і традиції, тобто на зміну обдарованим ідуть посередні («заурядные»). Далі коло деградації замикається!

Одночасно з цим у цілому спостерігається процес зниження престижу і мотивації до навчання. Соціальна захищеність учасників навчального процесу фактично відсутня (з обох сторін). Через повсюдний брак студентів зараз викладачі навіть більше залежать від студентів, ніж студенти від викладачів. Як наслідок, на тлі падіння цінності знань і бажання навчатися, має місце посилення тенденцій до провокування певних конфліктних ситуацій і навіть певного «шантажу» і приниження викладачів неможливістю адекватного покарання несумлінних студентів.

Відповідно постає питання, що потрібно робити і яку конструктивну роль у вирішенні означених проблем може виконувати робота з обдарованою молоддю? Основними напрямками такої діяльності ми вважаємо:

1. Гуртування обдарованих молодих людей відповідно до їх пізнавальних потреб та інтересів і організація цілеспрямованого навчання, науково-дослідницької та наукової діяльності цих груп. Тобто потрібно створювати осередки спілкування обдарованих по інтересах.

2. Організація інтелектуальних змагань, як потужного способу мотивації пізнавальної діяльності, заохочення переможців тощо.

3. Організація стимулювання і морально-психологічної підтримки обдарованих і найбільш успішних, ретельних: – відзначення стипендіями, преміями, відзнаками, надання пільг щодо соціально-побутового забезпечення тощо. Створення педагогічного середовища з відповідним мікрокліматом, сприятливим для перебування, навчання і розвитку обдарованої молоді.

4. Ініціювання новацій, втілення та розвиток вже існуючої системи заходів щодо відзначення учителів, викладачів та науковців, які плідно працюють з обдарованою молоддю.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.

УДК 37.015.31:316.42-056.45

Криловець Микола

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Анотація:*У статті розглядаються проблеми адаптації обдарованих дітей у сучасному соціумі та інноваційні підходи до соціального виховання цієї категорії підростаючого покоління.*

Ключові слова: *соціальне виховання, обдарована дитина,сучасний соціум.*

Annotation. *The article considers the problems of adaptation of gifted children in modern society and innovative approaches to social education of this category of the younger generation.*

Keywords: *social education, gifted child, modern society.*

У світовій практиці час від часу з'являються повідомлення про дітей, які з раннього дитинства наділені надзвичайними талантами. Наприклад, чим пояснити талант відомого в минулому музиканта Вольфганга Амадея Моцарта, який уже в шестирічному віці віртуозно грав на фортепіано і навіть давав концерти в турі по європейських країнах? Звідки в нього такі унікальні здібності? Щоб навчитись гарно грати на фортепіано, потрібні роки. А щоб музика була одухотворенною, музикант повинен вкласти в неї душу, а не тільки віртуозно перебирати пальцями. І звідки у ще не зміцнілого організму така витривалість пальців, таке відчуття музики?

Або ще приклад з минулого. Майбутній «батько кібернетики» Норберт Вінер почав цікавитись наукою, як свідчать ЗМІ, ще з п'ятирічного віку. В одинадцять він отримав середню освіту, у дванадцять вступив у коледж, а в чотирнадцять років йому була присвоєна вчена ступінь. Дитинства, судячи по всьому, у нього не було [1]. Але це вже історія.

Декілька років назад у ЗМІ були повідомлення про сучасних вундеркіндів. Наприклад дев'ятирічний Васудеван із індійського Мадраса всього за декілька секунд добуває корінь в четвертій ступені із будь-якого семизначного числа, тобто здатний здійснювати операції з великими числами значно швидше комп'ютера чи калькулятора. Схожі математичні здібності неодноразово демонструвала й одинадцятилітня Аліса Стронг з австралійського Дарвіна, яка за п'ять хвилин встигала проробити 67 операцій множення і ділення шестизначних чисел.

Ще більше вражає своїми здібностями південнокорейський хлопчик Кім Унг із Сеула. У семимісячному віці він навчився говорити, ходити, читати писати і грати в шахи. У рік він почав вивчати іноземні мови, а в півтора уже розмовляв, окрім рідної, англійською, німецькою та китайською мовами [1].

Як бачимо, є діти, у яких надзвичайні здібності проявляються одночасно в декількох напрямках, а є й такі, що проявлять свої таланти тільки в певному напрямку, тобто «спеціалізуються».

У світовій історії зафіксовано не одну тисячу подібних випадків. Найчастіше зустрічаються діти, які спочатку значно випереджають своїх ровесників але згодом ровесники їх наздоганяють і всі вирівнюються. Таких прикладів досить багато є в кожній країні, в тому числі і в нас. У різних країнах до проблем дитячої обдарованості були і є різні підходи. Зазвичай існують два основних підходи до навчання обдарованих дітей – з утворенням для них спецшкіл і без утворення таких шкіл, але з приділенням посиленої уваги обдарованим і талановитим дітям у звичайних школах. У більшості випадків для талановитих учнів створюються спеціальні школи з різних дисциплін, мистецькі та спортивні школи [4].

Дослідженням проблеми навчання обдарованих дітей активно займаються вітчизняні вчені М.І. Алєксєєва, О.Є Антонова, О.А. Коваленко, Р.А. Науменко, В.Ф. Паламарчук, О.Я. Савченко, С.О. Терепищий та ін., зарубіжні Є.З. Гільбух,

Ю.Д. Бабаєва, Н.С. Лейтес, Т. Мейснер, Р.М. Милграм, О.І. Савенков, Є.Г. Тищенко, М.А. Холодна, В.С. Юркевич та ін.

Ряд дослідників звертають увагу на проблему обдарованості дітей через рівень розвитку психолого-педагогічної науки та характер соціальної ситуації у країні, тобто вони досліджують природу обдарованості, критерії, основи розвитку у процесі навчання і виховання, методи діагностики.

Інші намагаються дати пояснення розбіжностей між обдарованістю та талановитістю з позиції генетично-вікових вимірів, коли обдарованість виступає лише потенційним компонентом, природною передумовою, а талановитість – процесом, який актуалізується під впливом середовищних умов і життєвого досвіду, тобто не кожна обдарована дитина може бути талановитою.

Отже, багатьма науковцями обдарованість розглядається як найнижча сходинка на ієрархічних сходах здібностей, проміжну сходинку займає талант, а верхню – геній [2, с. 19-21].

Незважаючи на високий рівень розвитку інтелекту, креативності, здібностей, існують у обдарованих і проблеми в сучасному соціумі, які ускладнюють процес самоактуалізації, розвитку особистості.

Деякі дослідники звертають увагу на те, що обдарована дитина – не завжди ідеальна дитина. І серед обдарованих дітей досить багато, які «грішать» безладністю, неуважністю, недбалістю, бешкетливістю, норовистістю, боязливістю, інертністю тощо. Свідченням про це є біографії багатьох видатних людей минулого та сьогодення.

Був час, коли вітчизняні дослідники більше уваги приділяли дослідженню звичайних і розумово відсталих дітей, для них розробляли спеціальні програми навчання, готували педагогічні кадри. Допомога ж обдарованим дітям розцінювалася як вирощування інтелектуальної еліти та порушення соціальної справедливості [3].

Сучасні науковці ще боязко беруться за дослідження особистості обдарованих дітей з урахуванням їх гендерної приналежності.

Відомо, що навчання і виховання тісно взаємопов’язані: навчання має бути виховуючим, а виховання – навчаючим. Якщо проблемам навчання обдарованих дітей приділяється біль-менш достатньо уваги з боку науковців, то проблемам виховання – недостатньо.

Разом з тим виховання розглядається як суспільне явище, як дія суспільства на особистість з метою формування у неї соціально значущих якостей (поглядів, уподобань, стосунків та способів поведінки тощо), тобто виховання ототожнюється із соціологізацією [2].

Виховання обдарованих дітей має спрямовуватись на формування в них певних якостей особистості, громадянськості, патріотизму, працьовитості та інших рис. Основними видами виховання при цьому мають бути розумове, моральне, патріотичне, трудове, фізичне, сімейне, естетичне, громадянське, правове, полікультурне.

Процес виховання обдарованих дітей має бути тісно пов’язаний із самовихованням – систематичною та свідомою діяльністю людини, спрямованою на саморозвиток і формування базової культури особистості і здатністю здійснювати самоаналіз, самоорганізацію, самоконтроль, самонавіювання тощо.

Список використаних джерел

1. Валентинов А. Память предков / А. Валентинов // Новости .- 6.12.2006. – С.8.

2. Коваленко О. А. Навчання обдарованих учнів у початковій школі (теоретичний і методичний аспекти): монографія / О. А. Коваленко. – Х.:ХНПУ. – 2010. – 326 с.

3. Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст: [монография] / Н. С. Лейтес. – М.:, 1971. – 279 с.

4. Юркевич В. С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность: [монография] / В. С. Юркевич. – М.: Просвещение, 1996. – 136 с.

УДК 001.814

Лахтіонова Людмила
Бут Володимир

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Анотація. *У статті розкрито особливості підбору та вивчення літературних джерел при проведенні наукового дослідження юними науковцями в умовах світової пандемії. Зроблено рекомендації з підбору джерел дослідження, способів вивчення та опрацювання наукової літератури.*

Ключові слова: *наукове дослідження, література, бібліографія, список джерел, посилання.*

Annotation. *The article reveals the peculiarities of the selection and study of literary sources in the conduct of scientific research by young scientists in a global pandemic. Recommendations for the selection of research sources, methods of studying and processing the scientific literature are made.*

Keywords: *science, scientific research, literature, bibliography, references.*

В сучасних умовах світового карантину процес навчання в закладах освіти перейшов на дистанційну форму. Це викликало відповідні зміни і до процесів самостійних наукових досліджень учнів та студентів. На сьогодні є багато дискусійних питань стосовно переваг та недоліків дистанційної форми навчання, в тому числі і щодо процедур перших наукових кроків з самостійних досліджень юними науковцями. Важкість започаткування та здійснення перших кроків в науці юними дослідниками ускладнюється саме дією карантинних вимог до сучасного життя та процесів навчання.

Будь яке наукове дослідження супроводжується підбором, вивченням та опрацюванням відповідних літературних джерел.

Проте в існуючій навчальній та навчально-методичній літературі з основ, організації та методології наукового дослідження не висвітлено детальних рекомендацій щодо безпосередньої роботи в процесі виконання наукових робіт з літературними джерелами [1 – 6]. Особливої цінності тема набула в умовах дистанційної форми навчання в усіх закладах освіти під час карантину та довготривалої пандемії COVID 19. Тому обрана тема дослідження є доволі актуальною і надважливою.

Метою статті є розробка рекомендацій з підбору і вивчення літературних джерел в процесі здійснення наукового дослідження юними науковцями в умовах пандемії.

Після обрання теми наукового дослідження (реферату, наукової статті, наукової доповіді, курсової роботи, випускної бакалаврської роботи, магістерської роботи) необхідно підібрати відповідні літературні джерела (законодавчі та нормативно-правові акти України, наукову та навчальну літературу, інструктивні матеріали та ін.).

Складання бібліографії та вивчення літературних джерел ведеться під час підготовки і написання наукової роботи.

Літературу юний науковець підбирає самостійно під керівництвом викладача (наукового керівника).

Для цього необхідно на комп’ютері в пошуковій системі «Google» вказати тему дослідження (наукової роботи), уточнити категорію видання: монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті та ін.

Під час складання бібліографії необхідно фіксувати посилання на кожне джерело, щоб не витрачати часу на повторний пошук.

Роботу з літературою слід починати із складання правильного та повного списку законодавчих та нормативно-правових актів України, інструктивних матеріалів, статистичних

збірників, наукової (монографії, наукові статі) та навчальної (підручники, навчальні та навчально-методичні посібники) літератури з посиланням на джерело.

Відібрані для використання літературні джерела рекомендується поділити на дві групи: ті, з якими достатньо ознайомитись з метою вивчення лише окремих питань, що відносяться до наукового дослідження (наукової роботи) і ті, що безпосередньо відносяться до теми наукового дослідження (наукової роботи), які необхідно вивчити повністю і законспектувати (виписати цитати та вказати сторінки джерела).

Методика вивчення літератури як основи наукових досліджень юного науковця, залежить від характеру та індивідуальних особливостей учня/студента (загальноосвітнього рівня, спеціальної підготовки, ерудиції, пам'яті, навичок, старанності тощо). Однак існують загальні правила роботи з науковою та навчальною літературою.

Літературу слід вивчати в такій послідовності: 1) проста та популярна література (підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, довідники); 2) законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні збірники; 3) більш складна наукова література (монографії, наукові статті із збірники наукових праць, тези доповідей на науково-практичних конференціях тощо). Спочатку вивчають загальну економічну/технічну або іншого напрямку літературу в залежності від теми наукового дослідження, потім – спеціальну вітчизняну літературу. І лише після їх опрацювання слід переходити до вивчення спеціальної зарубіжної літератур за темою наукового дослідження.

Перш за все опрацьовується основна література (підручники, навчальні посібники), а потім прикладна (закони і законодавчі акти, інструкції і нормативні акти, статті тощо). Опрацювання книг передує статтям, література попередніх років видання вивчається після літератури останніх трьох років видання.

Працюючи над літературою, рекомендується дотримуватись таких правил:

а) виділити основне у прочитаному;

б) розібратися у термінології і незнайомих словах;

в) записати питання, що виникають під час роботи з літературою (щоб потім незрозумілі положення запитати у наукового керівника);

г) після опрацювання літератури поставити перед собою контрольні питання (наприклад: яка основна ідея автора? Які аргументи висуває автор? З чим можна погодитись з автором? З чим не можна погодитись з автором? Тощо.

Вивчення літератури – це активний процес творчого засвоєння матеріалу для вирішення завдань, поставлених в роботі. Результати опрацювання літературних джерел необхідно зафіксувати у вигляді короткого викладення змісту роботи (виписки цитат, формул із виносками сторінок, на яких вони наведені в літературі). Ці виписки рекомендуються робити на окремих картках чи в спеціальному зошиті, вказуючи в кожній публікації прізвище, ім'я, по батькові автора, назву, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок в роботі) якщо використана журнальна стаття, то вказати назву журналу, рік видання та номер журналу). Виписки із літературних джерел мають бути короткими і чітко сформульованими.

Обов'язково під час роботи над електронними виданнями робити запис – джерело їх посилання.

Якщо в літературних джерелах є кілька думок з певного питання, то бажано навести їх всі та навести і пояснити власну точку зору щодо дискусійних питань.

Перед початком виконання наукової роботи весь зібраний літературний матеріал необхідно переглянути і все зайве викинути.

Юному науковцю рекомендується необхідно підібрати та опрацювати 20–30 найменувань літературних джерел, за інформацією яких буде здійснюватись написання наукової роботи. При підготовці та написанні наукової роботи слід користуватися новими виданнями навчальної, навчально-методичної та наукової літератури, періодичних публікацій та останніми редакціями нормативних актів. Висвітлення питань обраного об'єкту дослідження рекомендується здійснювати на основі літературних джерел (90 % з яких повинні бути видані за останні 5 років).

Таким чином, були зроблені основні рекомендації юним науковцям щодо підбору літературних джерел та складання їх списку, сформульовані правила роботи з літературою, викладені основні вимоги до кількості найменувань джерел та до часу їх видання.

Дотримання та виконання вказаних рекомендацій допоможе юним науковця досягти високих наукових результатів в умовах дистанційного навчання під час пандемії.

Список використаних джерел

1. Білим П.А. Основи наукових досліджень: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 263 – Цивільна безпека / П.А. Білим; Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2018. – 40 с.

2. Юрченко С.О. Основи наукових досліджень: навчальний посібник для студентів спеціальностей «Туризм», «Готельно-ресторанна справа», «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / С.О. Юрченко, О.Є. Юрченко. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. – 204 с.

3. Надикто В.Т. Основи наукових досліджень: підручник / В.Т. Надикто. – Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет, 2015. – 202 с.

4. Конспект лекцій з дисципліни «Основи наукових досліджень» для студентів напрямку 6.040201 «Соціологія» / Укладач Глушкова Л.В. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2016. – 62 с.

5. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень і викладання облікових дисциплін: конспект лекцій (для студентів спеціальності «Облік і оподаткування») / Р.Ф. Бруханський. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 114 с.

6. Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для підготовки магістрів «Інклюзивна освіта, корекційна педагогіка» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, спеціалізації «Інклюзивна освіта, корекційна педагогіка» / Укладач: Висоцька О.Є. – Дніпро: Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» Навчально-науковий інститут управління, 2020. – 17 с.

УДК 374.1:7.02

Лисиця Олена

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ ЯК РЕСУРС УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В СТУДІЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. *В роботі йдеться про інноваційні форми роботи з дітьми, спрямовані на розкриття здібностей вихованців нестандартно мислити, знаходити оригінальні ідеї в студії образотворчого мистецтва «Вернісаж».*

Ключові слова: *покоління «Z», освітні інновації, медіаосвітні технології, акаунт, коучинг і тьюторство.*

Annotation. *The work is about innovative forms of work with children, aimed at revealing the abilities of students to think outside the box, to find original ideas in the studio of fine arts «Vernissage».*

Keywords: *generation «Z», educational innovations, media educational technologies, account, coaching and tutoring.*

Ми працюємо з сучасними дітьми, які дуже відрізняються від нас. Це діти покоління «Z», покоління технологічного прогресу, інноваційних, комп’ютерних та нанотехнологій. Вони не мислять себе без гаджетів, їхнє життя тісно пов’язане з Інтернетом. Щоб змотивувати таких дітей до розвитку та самовдосконалення треба бути «на гребні хвилі». Тому традиційні заняття я суттєво трансформую, хоча цілі та завдання залишаю традиційними: через образотворче мистецтво розвинути загальний світогляд вихованців, удосконалити їхній естетичний розвиток, сприяти найповнішому розкриттю внутрішніх

психологічних характеристик, виховувати емоційно чуттєву сферу психіки, давати змогу самореалізовуватися та спрямовувати їх до зваженого підходу у виборі майбутньої професії.

Отже, заняття з образотворчого мистецтва представляють собою академічну базу знань, оформлену у співзвучні часу методи викладання. В цьому значною мірою допомагають інноваційні форми і методи роботи з дітьми, спрямовані на розкриття здібностей вихованців нестандартно мислити, знаходити оригінальні ідеї.

В своїй практиці я використовую такі найвідоміші освітні інновації:

1) традиційні заняття з викладкою нового матеріалу та проведенням опитування за допомогою тематичних кросвордів, ребусів, диспутів і вікторин з історії образотворчого мистецтва, обговорень творчості митців;

2) нетрадиційні заняття (проєктна діяльність, коучинг, тьюторство);

3) методи оцінювання освітнього результату (перегляди, виставки).

Застосовуючи на заняттях інноваційні форми роботи я забезпечую позитивну мотивацію студійців до навчання, активне функціонування інтелектуальної сфери, формую їхні комунікативні компетенції.

Задіяти не тільки інтелект, досвід і свідомість дитини, а і її почуття, емоції та вольові якості мені вдається шляхом організації різноманітних типів нестандартних занять з використанням інтерактивних методів навчання:

- заняття-зустрічі з творчими людьми, фахівцями, митцями-художниками Борисом Повишевим, Андріаною Кошовою, Володимиром Жегуром; з випускницею студії Вікторією Бліновою – дизайнером і засновницею агенції стилю «Зебра» у нашому місті. Такі зустрічі мотивують та надихають студійців до самовдосконалення, допомагають у зваженому виборі майбутньої професії та досягненні своїх мрій;
- заняття-екскурсії до картинних галерей, музеїв та виставкових залів (виставки сучасних фотографів Дніпропетровщини «Сучасність без купюр», художників Павлоградщини «І немає полотнам твоїм забуття...» та «Натюрморт. Портрет. Пейзаж», виставка сучасного живопису та акварелі у м. Дніпро, персональна виставка художника Володимира Чорного «Я закохався в запах фарби» та ін.);
- заняття-подорожі – малювання на пленері (у парку, вулицями міста, на станції юних натуралістів) – найкраща школа навчання вихованців самостійній творчості та набуття ними досвіду зображення навколишнього світу;
- заняття-ігри, освітні рольові ігри, під час яких вихованці випробовують себе у ролі педагога, екскурсовода чи мистецтвознавця, проводять майстер-класи, віртуальні екскурсії, мистецтвознавчі розповіді;
- аудіо-, відео-, мультимедіа- матеріали – перегляди тематичних фільмів і сюжетів, відеороликів майстер-класів, які обговорюємо та виконуємо на практиці; застосування мультимедійних презентацій під час пояснення нової теми; музичний супровід занять, музична візуалізація.

Я впевнилася, що інноваційна діяльність на заняттях образотворчого мистецтва не можлива без використання сучасних медіаосвітніх технологій, адже це один із ефективних засобів впливу на розвиток художньо-творчої активності вихованців. Мультимедійні засоби навчання мають багато переваг: сприяють розвитку фантазії, художньої уяви, асоціативного сприйняття І мислення, відчуття простору, форми, контрасту, динаміки, кольорової палітри; поєднують теоретичний і демонстраційний матеріал; служать вихованцям слуховою та зоровою опорою для засвоєння знань, ілюстрацією та засобом повторення й узагальнення навчального матеріалу. Тому я використовую інформаційні технології як при підготовці, так і у процесі заняття: при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі. Це дозволяє по новому, комплексно застосовувати на заняттях текстову, звукову, графічну та відеоінформацію – створюється новий мультимедійний контент, який робить процес навчання мобільним, диференційованим, індивідуальним.

Так, мультимедійна презентація викликає у вихованців жваву зацікавленість: виконані на слайдах етапи заняття, основні тези, ілюстративний матеріал концентрують їхню увагу та активізують діяльність.

Використання відеороликів з поетапним виконанням практичної роботи дозволяє гуртківцям бачити кінцевий результат і шляхи його досягнення, працювати швидко, грамотно організовувати свою діяльність.

Удосконалене таким чином заняття заощаджує час на виконання роботи -він зменшується втричі! Це дозволяє збільшити час на закріплення нового матеріалу, самостійне опрацювання та виконання вихованцями творчих завдань, а я маю можливість більше приділяти уваги індивідуальній роботі.

У нашої студії є свій акаунт в мережі Інтернет. Це дуже допомагає в роботі: зближує учасників, дає можливість постійно бути на зв'язку. Тут ми озвучуємо свої задуми та плани, обмінюємося думками та враженнями, вирішуємо актуальні питання та обговорюємо цікаві теми, викладаємо творчі роботи, виконані самостійно та на заняттях. Тут студійці діляться своїми успіхами і досягненнями в інших сферах, адже творчі особистості дуже багатогранні: вони пишуть вірші та прозу, танцюють та співають, грають на піаніно та гітарі. Ми разом вчимося радіти успіхам друзів і співчувати невдачам.

Наш акаунт – по-справжньому сімейний ресурс, він дозволяє дітям і батькам бути разом у не завжди простому процесі пізнання. Присутність батьків важлива і як свідків перемог, що дуже мотивує дитину до нових звершень, і дає батькам можливість не тільки спостерігати за творчим життям своїх дітей, а й побачити їх з іншого боку.

Творчі діти не люблять шаблонів і жорстких рамок, тому інколи, щоб «не відпустити музу», ми спонтанно змінюємо формат заняття або навіть тему. Специфіка занять образотворчого мистецтва дозволяє мені широко застосовувати інтерактивні методи навчання, інноваційні художньо-педагогічні технології та художні техніки, які створюють захоплюючу емоційно піднесену атмосферу, викликають у дітей інтерес до навчання, забезпечують глибоке й осмислене засвоєння знань:

1) завдання-розповіді: розповідь-монолог (доповідь) вихованець готує вдома і доповідає на занятті (здебільше використовується при вивченні творчості художників або етнографічних тем тощо); розповідь-діалог заздалегідь готується двома вихованцями і подається у формі діалогу (запитання-відповідь) або відбувається між педагогом і вихованцем (діалог-опитування); на тематичних заходах «Свято фарб», «Посвячення в художники» ми використовуємо розповідь-інсценування;

2) «мозковий штурм» або «зливу ідей» використовую при обговоренні нової теми (вихованці за невеликий час мають намалювати якомога більше їдей-нарисів для вирішення поставленого завдання);

3) дидактичні ігри («Продовж логічний ряд», вікторини, кросворди, головоломки, пазли) дозволяють вихованцям у більш доступній формі розширювати пізнавальні Інтереси, оволодівати основами образотворчої грамоти;

4) «Сорбонка» допомагає вихованцю самому перевірити свої знання термінів, визначень, дат та Ін., представляє собою картку з питанням з одного боку та відповіддю на звороті (візуалізація знань);

5) «Добери пару» – це вже пари карток із запитанням і відповіддю окремо, (жартома діти його називають «пасьянс»), який також спрямований на ефективне запам'ятовування;

6) «Ей ай гард» (метод домальовування) – за допомогою нетрадиційних художніх технік (кляксографія, плямографія, «чарівні плями») вихованці придумують фантастичні образи комах, тварин та ін.;

7) «Синектика» (метод перевтілення, осягнення почуттів і відчуттів, вживання в образ) використовується мною здебільш при обговорюванні тематичних композицій, щоб вихованцям було легше відчути епоху, ситуацію, почуття. Наприклад, малюючи принцесу необхідно відчути себе принцесою за допомогою чуттєво-образних та розумових уявлень;

8) «Скетчннг» – важливий тренінг, який дозволяє поліпшити навички в малюнку, відобразити емоції, ідеї та враження, зловити рух людини і передати його характер (візуальні замітки у маленькому альбомі, ескізи, замальовки, начерки – скетчі). З начерків починаються всі масштабні проекти;

9) ілюстрування – втілення музичних і літературних образів у художні, розвиває асоціативно-образне мислення;

10) мультимедійні презентації як творчий проект (домашнє завдання) допомагають вихованцям критично осмислити інформацію, формують уміння систематизувати и узагальнювати матеріал;

11) веб-квест (розробка сценарію пошуку інформації за певною темою) активізує вихованців, удосконалює їхні навички у вирішенні проблемно-пошукових завдань, підвищує мотивацію до використання комп'ютерних технологій у навчальній діяльності.

Використання цих методів дозволяє мені не лише формувати мистецькі компетентності та розвивати творче мислення моїх вихованців, а й сприяє їхньому становленню як активних учасників освітнього процесу, формуванню соціальних, комунікативних та інформаційних компетенцій, дуже необхідних сучасним молодим людям для успішної самореалізації.

З вихованцями, які цілеспрямовано готуються до вступу у профільні вищі навчальні заклади, я використовую коучинг і тьюторство. Використовую вже досить довго. І вони дають високі результати: всі мої абітурієнти успішно проходять творчі конкурси і вступають до вузів.

Коучинг – сучасний підхід до навчання, який допомагає зрозуміти суть навчання, залучає, мотивує та підвищує відповідальність вихованця за свої результати. Особистісний підхід, психологічна та інформаційна підтримка, формування мислення успіху та визначення сильних сторін допомагають дитині осмислити свою відповідальність за процес навчання і мати особисту мотивацію, підкріплену особистими цілями.

Використовуючи коучинг, я допомагаю вихованцям навчатися усвідомлено, ефективніше засвоювати матеріал, максимально розкривати свій потенціал, розвивати вміння бачити свої помилки, вчасно їх виправляти і, перетворивши проблеми у задачі, визначати цілі.

Щоб навчання було успішним, його зміст повинен відповідати потребам та інтересам вихованців. Щоб діти ставилися до навчання усвідомлено, знання повинні мати для них особистий зміст. Тому я розробляю для кожного вихованця індивідуальний план навчання за програмою-мінімум та програмою-максимум. Вихованець вчиться самостійно знаходити свої помилки та виправляти їх, що говорить про усвідомленість процесу отримання знань та практичних навичок. В цьому мені допомагають коучингові технології та інструменти: самостійна робота та творчі завдання на занятті; самоперевірка та взаємоперевірка; мозкові штурми та відкриті питання; підвищення усвідомлення та мотивації.

Тьюторство – соціально-педагогічний супровід учнів при виборі та проходженні ними індивідуальних освітніх траєкторій.

В основі тьюторської роботи лежить принцип індивідуалізації. Головний інструмент – це навчання, виховання і створення індивідуальної освітньої програми, яка постійно уточняється, корегується і змінюється за потребою. Навчальний процес, об'єм, режим і характер занять складається, виходячи з пізнавального інтересу, нахилів, здібностей, рівня знань та вмінь дитини.

У тьюторстві я виступаю психологом, мотивуючи вихованців до саморозуміння, самовдосконалення, розвитку та досягнення мрій. Таку психологічну підтримку своїх студійців я здійснюю лід час підготовки їх до вступу у навчальні заклади, під час складання іспитів та під час самого навчання. Водночас мені доводиться проводити роботу і з їхніми батьками, пояснюючи, що діти мають право бути щасливими. Адже часто батьки будують перспективи майбутнього для своєї дитини, особливо коли це стосується вибору професії, не беручи до уваги інтереси самої дитини. Дуже дієвий в цьому випадку вислів: «Нелюбима робота як шлюб з немилим – щастя не буде».

Взагалі, коучинг і тьюторство дуже схожі між собою за формами, прийомами і методами. Але водночас вони різняться: коучинг – поняття більш групове, а тьюторство – більш персоналізоване.

Таким чином, використання коучингових технологій та тьюторства на заняттях образотворчого мистецтва допомагає моїм вихованцям збільшити ефективність навчання та досягти певних результатів, визначитися з вибором майбутньої спеціальності, мотивує їх до постійного розвитку і самовдосконалення.

Симбіоз новітніх освітніх технологій і методик, атмосфера психологічного комфорту та взаєморозуміння дають чудові результати. За останні 5 років творчі роботи моїх вихованців стали переможцями міських конкурсів дитячого малюнку 34 рази, отримали 19 дипломів та грамот переможців обласних конкурсів, тричі були переможцями Міжнародного конкурсу дитячого малюнку «Слов'янське джерело», пам'яті слов'янських просвітителів святих Кирила та Мефодія. Студія образотворчого мистецтва «Вернісаж» постійно представлена своїми роботами в щорічній друкованій збірці Дніпропетровського обласного дитячого конкурсу «Собори наших душ», а твори студійців перебувають у галереях Антібу (Франція) та Клайпеди (Литва).

Часто вихованці студії обирають образотворче мистецтво за професію. За 15 років моєї роботи до профільних вузів за напрямками образотворчого мистецтва вступили 17 моїх випускників, з них 9 – за останні 5 років. Це і архітектори, і художники, і модельєри, і дизайнери, і стилісти. Дуже люблю своїх вихованців і питаюсь ними! Я радію кожному їхньому успіху та досягненням.

Список використаних джерел

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій при організації гурткової роботи у позашкільних навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00640256_0.html

2. Кондратова В.В., Калашнікова О.В. Розвиток творчих здібностей учнів у процесі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в початковій школі // Актуальні питання мистецької педагогіки. – Випуск 5. – 2016. – С. 38-43.

3. Сєркова Н.А. Інноваційні форми роботи з учнями на уроках мистецтва // Мистецтво в школі. – №9. – 2018. – С.25-29.

УДК 374.1

Лісовець Олег

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У РОБОТІ ГУРТКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

Анотація. *У статті проаналізовано особливості роботи з інтелектуально обдарованими дітьми в умовах гуртка інтелектуальних ігор. Визначено потенціал цієї діяльності в активізації пізнавальної активності особистості.*

Ключові слова: *пізнавальна активність, інтелектуальні ігри, гурткова робота.*

Annotation. *The article analyzes the features of working with intellectually gifted children in a circle of intellectual games. The potential of this activity in activating the cognitive activity of the individual is determined.*

Keywords: *cognitive activity, intellectual games, group work.*

Одним із пріоритетних напрямів освітньої політики держави є створення необхідних умов для виявлення, розвитку і підтримки інтелектуально обдарованих дітей і молоді. Адже інтелектуальна обдарованість – це не стільки здатність навчатися, скільки вміння думати, аналізувати, зіставляти факти, тобто виконувати складну інтелектуальну роботу. Саме така особистість, яка вміє самостійно мислити, висувати нестандартні ідеї, прогнозувати та виявляти творчий підхід у будь-якій діяльності, і може стати рушійною силою розвитку

суспільства і держави. Проблема інтелектуальної обдарованості широко розглядається в психолого-педагогічних дослідженнях (Ю. Гільбух, Ф. Гоноболін, В. Давидов, О. Дмитрієв, Л. Занков, Т. Ільїна, А. Люблінська, І. Огородніков, С. Рубінштейн, О. Савченко Г. Щукіна та ін.).

Але науковці недостатньо приділяють уваги організації змістовного дозвілля інтелектуально обдарованих дітей, що сприятиме їх самореалізації, розвитку здібностей та пізнавальної активності. Пізнавальна активність є природнім прагненням людини до пізнання, яке проявляється з перших днів її життя. Пізнавальна активність відображає певний інтерес людини до здобуття нових знань, умінь і навичок, внутрішню цілеспрямованість і постійну потребу використовувати різні способи дії до наповнення знань, розширення знань, розширення кругозору. Задоволення одних пізнавальних потреб призводить до виникнення нових, але ці потреби часто не виникають у дітей самі по собі. Звідси, необхідність створення певних умов, які спонукають до пізнавальної активності.

Однією з таких умов, яка є спонукаючою і ефективною, близькою і природною для дітей та молоді, є організація інтелектуально-ігрової діяльності в умовах гуртка інтелектуальних ігор. В основу цієї діяльності покладені ті інтелектуальні ігри, які базуються на використанні гравцями свого інтелекту та/або ерудиції з метою знаходження правильних відповідей на поставлені запитання за обмежений час. У психолого-педагогічній літературі та в наукових дослідженнях поряд з терміном «інтелектуальні ігри» використовуються також терміни «розвиваючі ігри», «інтелектуально-розвиваючі ігри», «дидактичні ігри», «творчі ігри». Але, як зазначає І. Романова, сутність інтелектуальних ігор полягає в переборюванні розумових труднощів: зовні їх результатом є правильна відповідь або перемога у змаганні, а внутрішньо, і це головне – ті емоції й стани, які супроводжують інтелектуальний процес, набуття особистістю досвіду плідної розумової діяльності, інтелектуального самоствердження [5].

Найбільш популярні нині інтелектуальні ігри – «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг», «Своя гра» та їх численні різновиди – лише в останні десятиліття здобули масове визнання та популярність і, як наслідок, увійшли до практики діяльності освітньо-виховних, культурних, громадських інституцій. Переваги вказаних інтелектуальних ігор полягають у їх доступності для людей з різним рівнем ерудиції, вони не вимагають спеціальної підготовки і специфічних знань від учасників. Тобто, інтелектуальна гра призначена не лише і не стільки для інтелектуально обдарованих учнів, а може охопити широкий учнівський контингент, оскільки сприяє розширенню кругозору, пізнавальній діяльності, застосуванню знань, умінь, навичок у практичній діяльності; вихованню співпраці, колективізму, товариськості, комунікативності. Таким чином, інтелектуально-ігрова діяльність має значний потенціал у процесі формування особистості: стимулювання розвитку розумових здібностей; підвищення пізнавальної активності; сприяння соціальному становленню та самовираженню. Тому важливо враховувати, що ігрові мотиви в процесі цієї діяльності, виконуючи роль першого поштовху, обов'язково доповнюються *пізнавальними мотивами:*

– кожна гра має близький результат (закінчення гри) і стимулює учасника до досягнення мети (перемоги) і усвідомлення шляхів досягнення мети (потрібно знати більше за інших);

– у грі команди або окремі учасники від початку рівні (немає відмінників і трієчників, є гравці). Результат залежить від самого гравця, рівня його підготовленості, здібностей, витримки, умінь, характеру;

– ситуація успіху створює сприятливий емоційний фон для розвитку пізнавального інтересу. Невдача сприймається не як особиста поразка, а поразка в грі і стимулює пізнавальну діяльність (реванш);

– змагальність – невід'ємна частина гри – приваблива для дітей та молоді. Задоволення, отримане від гри створює комфортний стан і підсилює бажання вивчати різні предмети;

– у грі завжди є деяка таємниця – не отримана відповідь, що активізує розумову діяльність учасника, штовхає не пошук відповіді.

На думку Л. Храпаль, саме інтелектуальні ігрові технології можуть виступати ефективним інструментом створення мотиваційного освітнього середовища [6, с. 65]. Мотиваційний компонент інтелектуально-ігрової діяльності доповнюється такими важливими для формування пізнавальної активності дітей та молоді компонентами як змістовий та емоційний.

Змістовий компонент характеризується використанням в інтелектуальних іграх реальних знань з різноманітних галузей: від науки, культури, мистецтва до політики і спорту. Причому, більшість інтелектуальних ігор спрямовані не стільки на перевірку в учасників рівня знань, скільки на набуття ними нових знань у процесі гри. А, як показує досвід, саме знання, здобуті в процесі самостійної творчої діяльності, є найбільш глибокими, міцними і переходять у переконання. Головним інструментом при цьому виступає запитання гри. Зокрема, специфіка запитань гри «Що? Де? Коли?» полягає у пошуку відповіді за допомогою загальних знань та логічного мислення. Основний принцип складання запитань гри сформулював ще В. Ворошилов: «невідоме про відоме, незвичайне у звичайному, неймовірне в очевидному» [2]. Структура запитання містить такий компонент як «коментар», який може виступати потужним інформаційним джерелом. Гравці отримують додаткову, пояснюючу інформацію щодо того чи іншого факту, події, явища, які зазначені у тексті запитання. Таким чином, регулярна участь в інтелектуальних іграх сприяє розширенню кругозору учасників гри, підвищенню інтересу до різних галузей знань, прагненню до самостійного здобуття знань, саморозвитку та самовдосконалення.

Емоційний компонент інтелектуально-ігрової діяльності характеризується позитивним ставленням та стійким інтересом до інтелектуальних ігор з боку учасників. Це забезпечується створенням атмосфери захопленості, змагальності, формуванням відчуття посильності завдань для учасників. На думку Н. Анашиної, саме азарт гри підтримує високий рівень мотивації, що не дає згаснути інтересу [1]. Як відомо, інтерес – єдина мотивація, що здатна зробити будь-яку діяльність приємним зайняттям протягом великого відрізку часу. Різноманітність та варіативність інтелектуальних ігор, інформативність, актуальність завдань, можливості самовираження і самореалізації постійно активізують та підтримують інтерес дітей та молоді, який є основою для формування пізнавальної активності. Важливою для характеристики емоційного компоненту інтелектуально-ігрової діяльності є думка Н. Єсіної, яка вказує, що «інтелектуальні ігри суттєво відрізняються від усіх інших видів ігор тим, що мотив полягає в їхньому змісті, а саме: в інтелектуальних емоціях, у тому особливому емоційному мікрокліматі, який стимулює інтелектуальні почуття (зацікавленість, здивування, задоволення від розумового напруження та переборення труднощів тощо)» [3].

Таким чином, в умовах гурткової роботи засобами інтелектуальних ігор здійснюється активізація пізнавальної активності дітей. Гуртківці проходять шлях від простого захоплення грою до систематичної самоосвіти і власної інтелектуально-ігрової творчості.

Список використаних джерел

1. Азарова Р. Н. Социально-педагогическая организация досуга учащейся молодежи: дис... д-ра пед. наук: 13.00.05. М., 2005. 373 с.

2. Ворошилов В. Я. Феномен игры. М., 1982. 82 с.

3. Єсіна Н. Інтелектуальні ігри як метод профілактики девіантної поведінки підлітків. *Педагогізація соціального середовища в роботі з різними соціальними суб'єктами*: *матеріали наук.-практ. конф*. Харків, 2016. С. 47-49.

4. Лісовець О. В. Досвід організації інтелектуально-ігрової діяльності школярів у Чернігівській області. *Обдаровані діти – інтелектуальний потенціал держави: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 26-30 вер. 2013 р., смт. Гаспра, АР Крим*. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2013. 486 с. С.268-272.

5. Романова І. А. Інтелектуальна гра в навчально-виховному процесі. *Педагогіка* та *психологія: зб.наук.праць*. 2008. Вип. 34.

6. Храпаль Л. Р., Хайбуллин Р. Р. Интеллектуальные игровые технологии как эффективные инструменты создания мотивационной образовательной среды. *Актуальные вопросы педагогических и психологических наук: материалы межд. заоч. науч.-практ. конф. Ч.I (21 мая 2012 г.).* Новосибирск, 2012. С. 64-71.

УДК 378:004

Ляхоцька Лариса

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

Анотація. *У статті розглянуто проблему організації та якості проведення освітнього процесу з використанням цифрових технологій в умовах глобального карантину, пов'язаного з Covid-19. Зроблено акцент на вирішення проблеми застосування цифрових технологій при педагогічній взаємодії з обдарованими учнями в закладах позашкільної освіти.*

Ключові слова: *цифрові технології, педагогічна взаємодія, обдаровані учні, відеоконференція, дистанційне навчання.*

Annotation. *The article considers the problem of organization and quality of the educational process using digital technologies in the context of global quarantine related to Covid-19. Emphasis is placed on solving the problem of using digital technologies in pedagogical interaction with gifted students in out-of-school education institutions.*

Keywords: *digital technologies, pedagogical interaction, gifted students, video conferencing, distance learning.*

Застосування сучасних цифрових технологій в освіті відіграє важливу роль у створенні необхідних умов для саморозвитку обдарованих учнів, активізації когнітивних і творчих здібностей, формування необхідних інформаційно-цифрових компетентностей.

Нові вимоги до організації педагогічної діяльності та підготовки обдарованих учнів, регламентовані такими нормативними документами: указ Президента України № 927/2010 «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді», закон України «Про загальну середню освіту» (ст. 5, 9, 11, 29), наказ МОН України від 27.08.2013 №1236 «Про затвердження Положення про Банк інтелектуальних досягнень дітей та Положення про Експертну раду для визначення найкращих інтелектуальних досягнень дітей», концепція «Нова українська школа» (2016), Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (2020). Зазначені вище документи зумовлюють потребу в безперервному поповненні й актуалізації професійних знань і вмінь педагога, його компетентностей та впровадженні цифрових технологій у його професійну діяльність. Тому є актуальною проблема інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників та впровадження цифрових технологій в роботі з обдарованими учнями.

Цифрові технології знайшли своє місце в освіті, а саме в організації і проведенні дистанційного навчання. У ситуації, в якій сьогодні опинилася Україна і весь світ, стає питання організації та якості проведення освітнього процесу в умовах глобального карантину, пов'язаного з Covid-19. В закладах загальної середньої, позашкільної та вищої освіти це питання вирішується за допомогою дистанційного навчання. Як показала практика, більше проблем виникло в закладах загальної середньої освіти з організацією та проведенням освітнього процесу дистанційно в режимі онлайн. Для вирішення цих проблем МОН України розробило «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» [1], в якому надаються конкретні рекомендації закладам загальної середньої освіти щодо якісної організації освітнього процесу під час дистанційного навчання, особливе місце в цьому процесі належить педагогічній взаємодії учасників онлайн-освітнього процесу.

Педагогічна взаємодія розглядається науковцями як спеціально організована (вибудувана) система впливів, зв'язків, відносин, узгоджених дій і контактів педагогів і учнів, спрямованих на активізацію їх спільної діяльності, а також сприятливих умов для особистісного їх розвитку і зростання, організації активного їх життя [2]. Серед особливостей взаємодії педагогічних працівників, які працюють з обдарованими учнями, відзначимо опитування за допомогою відкритих питань та партнерська допомога таким учням під час обговорення певних наукових проблем; провокування учнів виходити за межі типових відповідей; намагання зрозуміти, як учні дійшли певного висновку. Педагогічні працівники з увагою та інтересом слухають відповіді учнів, але не дають оцінки, намагаються показати що всі їх відповіді приймаються. Таке поводження призводить до того, що учні більше конструктивно спілкуються один із одним і менше залежать від педагога.

На нашу думку, всезростаючий обсяг інформації, її активне використання в різних сферах діяльності, створення сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури актуалізують необхідність використання в процесі педагогічної взаємодії закладу освіти цифрові технології. Їх застосування здійснюється за такими напрямами, як засіб доступу до необхідної інформації та її засвоєння; забезпечення доступу до науково-методичної літератури; логічне впорядкування і систематизація матеріалу; оперативна консультаційна допомога; створення умов для зацікавленої активної участі учнів в освітньому процесі. Серед переваг використання інформаційно-цифрових технологій у процесі педагогічної взаємодії є застосування комп'ютерних програм, за допомогою яких створюються презентації, відеоролики, е-оголошення, е-методичні рекомендації, інструкції для учнів, е-фотоальбоми тощо, які задіють аудіальні і візуальні сенсорні шляхи, що сприяє кращому засвоєнню і запам'ятовуванню інформації та надають можливість зберігати таку інформацію. Створення сайту закладу освіти, вайбер-групи, дає можливість кожному учаснику освітнього процесу отримувати своєчасну й оперативну інформацію про особливості діяльності закладу освіти, режим дня, науково-масові заходи. Опрацювання звукових листів, відеоматеріалів із різних проблемних питань, перегляд фільмів із наукової тематики, участь в онлайн-тренінгах, аналіз проблемних ситуацій, перегляд презентацій і прем'єр книг – це шляхи для підвищення рівня ІКТ-культури учасників освітнього процесу. Цифрові технології активно використовуються в онлайн-взаємодії (діалогова взаємодія) з обдарованими учнями при проведенні масових наукових заходів, наприклад, організація дистанційних конференцій (відеоконференцій) за участю фахівців у галузі наукових досліджень. На нашу думку, модель партнерської взаємодії з обдарованими дітьми кожний педагог розробляє самостійно, ґрунтуючись на принципах взаємоповаги, взаємодовіри, взаєморозуміння, співпраці, усвідомлення своєї ролі та відповідальності. Заслуговує на увагу впровадження дистанційних форм спілкування з обдарованими дітьми за допомогою діалогової взаємодії [3] та викладання матеріалу під час онлайн-семінарів, майстер-класів, обговорення і представлення практичних матеріалів на онлайн-платформах Google Classroom, ZOOM тощо, розміщення відео заняття, що в онлайн-режимі проводить педагогічний працівник на сайті закладу освіти. Можливе застосування мобільних додатків Messenger, Viber, Facebook у межах навчального часу.

Останнім часом у педагогіці набув поширення споріднений із поняттям «освітнє середовище» термін інформаційно-освітній простір. Інформаційно-освітній простір покликаний підвищити якість навчання за рахунок використання досягнень сучасних інформаційних технологій, організації дистанційного управління освітнім процесом і забезпечення веб-доступу до різних захищених освітніх веб-ресурсів. Найголовнішим завданням інформаційно-освітнього простору, на нашу думку, є забезпечення дистанційного навчання обдарованих учнів освітніми й довідковими веб-матеріалами, що значно спрощує підготовлення до семінарів, практичних чи написання науково-дослідних робіт.

Звернемо увагу на такий аспект педагогічної взаємодії з обдарованими учнями в глобальній мережі інтернет, як правила спілкування у віртуальному середовищі закладу освіти. Учасникам освітнього процесу слід пам'ятати, що тут, як і в реальному житті, існують свої правила поведінки, своєрідна культура віртуального спілкування, яку ще називають нетикет. Зазначимо, спілкування педагогічних працівників із обдарованими учнями в наукових, тематичних форумах, чатах та співтовариствах характеризується певним рівнем кваліфікації та знань, де потрібно бути компетентним в тих чи інших питаннях. Для такого спілкування потрібно бути готовим професійно і відповідно до вимог нетикету: намагатись бути толерантними, не ігнорувати правила культурного спілкування для різних інтернет-ресурсів, писати коротко та зрозуміло, бути об'єктивними, слідкувати за граматикою, виконувати загальноприйняті правила поведінки в чатах та форумах, залишатись ввічливими один до одного, адже це, чи не найголовніше правило хорошого віртуального спілкування [4].

Таким чином, застосування інформаційних технологій у роботі з обдарованими учнями, безперечно, є однією з провідних тенденцій розвитку сучасного освітнього процесу. Сьогодні науково-дослідницьку роботу обдарованих учнів важко уявити відстороненою від інформаційного простору, адже більшість із них добирають теоретичний матеріал для дослідження із електронних наукових збірників чи монографій, користуються електронними словниками та енциклопедіями, надсилають науковим керівникам свої статті, наукові роботи для перевірки на е-пошту, одержують онлайн-консультації, створюють власні е-книги з авторською науковою інформацією в них. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці законодавчих, нормативних документів, навчально-методичних матеріалів із питань використання цифрових технологій, захисту прав та інтелектуальної власності учасників освітнього процесу – педагогічних працівників закладів освіти та обдарованих учнів.

Список використаних джерел

1. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/
2. Ціпан Т. Інноваційні форми та методи педагогічної взаємодії школи і сім'ї у вихованні учнівської молоді: збірник наукових праць «Інноватика у вихованні». 2020. № 12. Том 1. 299 с. С. 235–241. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/15-20-PB.pdf
3. Пінчук О. П. Особливості педагогічної взаємодії у середовищі дистанційного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: https://core.ac.uk/ download/pdf/11083672.pdf.
4. Культура віртуального спілкування: методичні поради. Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с. URL: http://www.ounb.km.ua/vidanya/2014/kvs.pdf

УДК 378.1: 33

Майорова Олена

НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТІВ – ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. *У статті представлено матеріали щодо навчально-дослідницької роботи студентів. Стаття містить досвід роботи викладача в цьому напрямку, аспекти керівництва дослідницькою роботою студентів та її вплив на розвиток самостійної творчої діяльності особистості для поглибленого вивчення навчальних дисциплін.*

Ключові слова: *навчально-дослідницька робота, творчість, самостійна діяльність, професійна спрямованість, пошукова діяльність.*

Annotation. *The article presents materials on educational and research work of students. The article contains the experience of the teacher in this direction, aspects of guiding the research work*

of students and its impact on the development of independent creative activity of the individual for in-depth study of academic disciplines.

Keywords: *educational and research work, creativity, independent activity, professional orientation, search activity.*

Сучасний стан економічного розвитку України обумовлює необхідність підготовки студентів, які володіють системно-дослідницьким підходом до рішення проблем ринку. Метою проведення навчально-дослідницької роботи серед студентів є підвищення якості підготовки фахівців, що володіють самостійним творчим підходом та здібностями.

Результатом навчально-дослідницької роботи студентів є написання рефератів. Вони виконуються згідно певних умов, які розроблені викладачем і зазначені в методичних рекомендаціях щодо написання рефератів. Реферативні роботи складаються з трьох структурних частин: вступу, основної частини та висновків.

Тематика навчально-дослідницької роботи представлена в середньому у кількості 10–15 тем з кожної дисципліни: «Регіональна економіка», «Економіка підприємств різних типів», «Економіка та нормування праці», «Статистика» і відображає зміст робочої навчальної програми з кожної дисципліни. Викладач згідно з цим переліком пропонує студентам обрати собі тему навчально-дослідницької роботи. Обрана студентом тема повинна відповідати профілю навчання, який фахівець після закінчення навчального закладу буде мати змогу кваліфіковано використовувати в практичній діяльності. Однак це не означає, що в процесі дослідження тема не може виходити за межі основної спеціальної дисципліни. Навпаки, при виборі теми студент може використовувати знання із суміжних дисциплін. Відповідність обраної теми за профілем навчання студента найчастіше зумовлена необхідністю використання основних результатів дослідження при написанні курсових та дипломних робіт, звіту з практики, при виступах на семінарах, конференціях тощо. Досвід свідчить, що важливу роль при виборі теми студентом відіграє ступінь її відповідності тематичній спрямованості, перспективність та стабільність.

Кращі реферативні роботи студентів пропонуються на загальну навчально-дослідницьку конференцію коледжа на тижні популяризації обліково-економічних дисциплін.

Реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань: формування світогляду, оволодіння методологією і методами дослідження; надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань; прищеплення студентам навичок самостійної навчально-дослідницької діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору і ерудиції майбутнього фахівця.

Підсумовуючи, можна сказати, що викладачі повинні якомога більше залучати студентів для проведення навчально-дослідницької роботи, мотивуючи все більш широке коло студентів до участі у цій роботі, сприяючи тим самим розвитку їх самостійної творчої діяльності для поглибленого вивчення навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Микитюк О.М. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах освіти України в XIX ст.: Автореф. дис. доктора пед. наук / Інститут педагогіки АПН України, К., 2004. – 42 с.

2. Семеног О.М. Організація науково-дослідної роботи студентів філологічних факультетів педагогічних університетів. К. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2002. – 96 с.

3. Спіцин Є.С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти. – К., 2003.

4. Пономарьова Г.Ф. Наукові записки кафедри педагогіки Випуск XXIV. Харків – 2010.

УДК 378.046.4:: 373.58/.5.091.2.011.3-051:51]:004

Мар'єнко Майя

ЕТАПИ ПРОЄКТУВАННЯ ХМАРО ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ПРЕДМЕТІВ ДО РОБОТИ В НАУКОВОМУ ЛІЦЕЇ

Анотація. *Розглядаються етапи проєктування хмаро орієнтованих систем як педагогічна проблема, проаналізовані дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених етапів проєктування хмаро орієнтованих систем, висвітлені основні практичні рекомендації для визначення основних етапів проєктування хмаро орієнтованої системи підготовки вчителів природничо-математичних предметів до роботи в науковому ліцеї.*

Ключові слова: *Етапи проєктування; хмаро орієнтовані системи; вчителі природничо-математичних предметів; наукові ліцеї; підготовка вчителів.*

Annotation. *The stages of designing cloud-oriented systems as a pedagogical problem are considered, the researches of modern domestic and foreign scientific stages of designing cloud-oriented systems are analyzed, the main practical recommendations for determining the main stages of designing cloud-oriented system of teacher training in science are covered.*

Keywords: *Design stages; cloud-oriented systems; teachers of natural sciences and mathematics; scientific lyceums; teacher training.*

З появою нових закладів спеціалізованої освіти (наприклад, наукові ліцеї) постає питання щодо готовності вчителів природничо-математичних предметів до роботи в подібних закладах освіти. В зв'язку з цим існує проблема зміни змісту та організації курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів природничо-математичних предметів. Існує необхідність, зокрема, проєктування системи підготовки вчителів до роботи в науковому ліцеї.

Науковці вже достатньо дослідили проєктування як педагогічну проблему. Було з'ясовано, що педагогічне проєктування можна розглядати в широкому та вузькому розумінні. Окрім цього, найбільш вагомими підходами вважаються: проєктування, як перспективне планування (розгорнуте) та проєктування власне навчального процесу [1]. Проєктування ж хмаро орієнтованої системи, буде відрізнятись тим, що попередньо слід детально дослідити еволюцію формування і розвитку хмаро орієнтованих систем, сучасний стан розвитку і використання хмаро орієнтованих систем та концептуальні засади і принципи використання хмаро орієнтованих систем у педагогічних системах навчання.

М. Шишкіна в проведеному дослідженні [2] чітко окреслює етап пілотного проєктування та етап широкого впровадження. При цьому, етап пілотного проєктування охоплює експериментальну перевірку дослідного зразка, пілотне впровадження та визначається ефективність методик, визначаються складники необхідних ресурсів. При цьому науковець окремо наводить етапи пілотного проєктування [2]: цільовий, структурно-функціональний, ресурсний та результативний. Пілотне проєктування завершується аналізом результатів, щоб скоригувати окремі складники хмаро орієнтованої системи (дослідного зразка) та розпочинається етап широкого впровадження. Даний етап повністю базується на результатах одержаних на етапі пілотного проєктування та враховує усі виявлені закономірності та харектеристики хмаро орієнтованої системи. Дані властивості в подальшому узагальнюються під час широкого впровадження.

С. Литвинова в своєму дослідженні [3] наводить сім основних етапів проєктування: проблемно-освітній; змістово-цільовий; концептуальний; компонентно-оцінювальний; проєктно-моделювальний; експериментально-корекційний; оцінювально-узагальнювальний. При цьому, науковець попередньо аналізує саме поняття дидактичного проєктування та зазначає, що наразі не існує єдиного переліку етапів проєктування. Кожен науковець, в залежності від поставленої мети проєктування визначає свою кількість етапів та уточнює їх зміст.

Процедура проєктування хмаро орієнтованого навчального середовища підготовки бакалаврів інформатики представлена Т. Вакалюк [4] складається з семи етапів: аналіз, формулювання проблеми, формулювання вимог до хмаро орієнтованого навчального середовища, моделювання хмаро орієнтованого навчального середовища, розробка хмаро орієнтованого навчального середовища, використання у навчальному процесі, перевірка ефективності, впровадження.

Якщо узагальнити усі проведені дослідження, то можна сказати, що класичними етапами проєктування хмаро орієнтованої системи підготовки вчителів природничо-математичних предметів до роботи в науковому ліцеї є: аналіз досліджуваної проблеми, формулювання мети проєктування (задач, гіпотези, плану), побудова дослідного зразка, випробування дослідного зразка (хмаро орієнтованої системи), аналіз результатів випробування, коригування складників дослідного зразка в залежності з проведеним аналізом та широке впровадження спроєктованої системи.

Список використаних джерел

1. Ярошинська О.О. Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи як педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя,* 2014. № 10 (Ч. 1). С. 110–119.

2. Шишкіна М.П. *Формування і розвиток хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу* : монографія. К. : УкрІНТЕІ, 2015. 256 с.

3. Литвинова С.Г. *Проектування хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу* : монографія. К. : ЦК «Компринт», 2016. 354 с.

4. Вакалюк Т.А. Теоретико-методичні засади проектування і використання хмаро орієнтованого навчального середовища у підготовці бакалаврів інформатики : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10 / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання НАПН України. К., 2019. 614 с.

УДК 37.042

Марченко Наталія

ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ СТУДЕНТАМИ

Анотація. *У статті досліджено проблему готовності викладачів до роботи з обдарованими студентами; обґрунтовано необхідність спеціальної підготовки викладача до розвитку інтелектуальної обдарованості студентської молоді, представлено систему науково-методичного забезпечення підготовки викладачів до цього виду діяльності на прикладі конкретного закладу фахової передвищої освіти.*

Ключові слова: *викладач, обдарованість, обдарована молодь.*

Annotation. *The article examines the problem of teachers' readiness to work with gifted students; the necessity of special teacher training for the development of intellectual talent of student youth is substantiated, the system of scientific and methodological support of teacher training for this type of activity is presented on the example of a specific institution of professional higher education.*

Keywords: *teacher, talent, gifted youth.*

Адміністрація Новоград-Волинського промислово-економічного технікуму не перший рік працює над проблемою підготовки викладача до роботи з обдарованими студентами. Метою цієї діяльності є створення науково-методичного забезпечення системи роботи, спрямованої на оновлення і набуття спеціальних теоретичних знань з проблем розвитку обдарованості та технологічної й методичної підготовки педагогів для отримання ними оптимальних результатів в аспекті розвитку обдарувань і творчих здібностей студентів.

Зупинимось більш детально на роботі зазначеної системи в умовах конкретного закладу фахової передвищої освіти. Потенціал Новоград-Волинського промислово-економічного технікуму має можливості для організації підготовки педагогічних кадрів до роботи з

обдарованими студентами через систему різноманітних заходів на основі сучасних досягнень педагогічної та психологічної науки.

В основу підготовки педагога до роботи з обдарованою студентською молоддю закладаються сучасні освітні технології, що активізують творчі здібності педагогів і формують в них зацікавлене ставлення до науково-теоретичних знань, а аналіз перспективного досвіду сприяє засвоєнню ефективних способів виконання завдань, спрямованих на потужний розвиток обдарованості студентів [2].

Організаційними формами підготовки педагогічних працівників до роботи з обдарованими та здібними студентами в умовах НВПЕТ є підготовка у даному напрямку в процесі організації заходів, спрямованих на задоволення потреб педагогів. Основною метою таких заходів є забезпечення взаємодії всіх систем роботи, розкриття педагогам шляхів використання теоретичних знань у їхній практичній діяльності, ознайомлення із досягненнями сучасної педагогічної науки з даної проблеми, інноваційними технологіями та адресами перспективного досвіду. Слід зазначити, що така діяльність доречна на будь-яких заходах для будь-якої категорії педагогічних працівників.

Вона реалізується через викладання окремих лекцій і проведення практичних занять, тренінгів тощо. Варто зауважити, що в умовах такої підготовки є резерви, які можна і потрібно залучати в ході підготовки викладача до роботи з обдарованими студентами. Адміністрація ініціює, а педагоги беруть активну участь у проведенні різноманітних заходів. Це консультації, індивідуальні заняття, підготовка та захисти індивідуальних та колективних проєктів, конференції з обміну досвідом роботи тощо.

Саме в цих напрямках працюють методисти, реалізуючи проблему роботи з обдарованими студентами. У закладі освіти педагогами розроблені тестові завдання та завдання творчого характеру для використання в ході підготовки студентів до олімпіад. Педагоги за окремим графіком надають індивідуальні та групові консультації.

Проводяться відповідні тренінги та семінари-практикуми для ряду категорій педагогічних працівників – керівників дипломного проектування, курсових робіт, викладачів загальноосвітніх предметів, голів циклових комісій, просвітницькі тренінги для молодих педагогів, практичного психолога, презентації роботи з обдарованими студентами в рамках «Дня відкритих дверей» у Новоград-Волинському промислово-економічному технікумі.

Фахівці будь-якої педагогічної спеціальності, ознайомившись із цікавими оригінальними методами й формами роботи колег з обдарованими студентами, можуть запозичити окремі ідеї у свою педагогічну практику й ефективно використовувати у власній інтерпретації.

Забезпечити достатній рівень готовності викладача до роботи з обдарованими студентами зусиллями лише адміністрації неможливо. Знання і вміння, набуті педагогами, слід закріплювати та поглиблювати в процесі освітньої діяльності [4].

У загальному вигляді систему науково-методичного забезпечення підготовки викладачів до цього виду діяльності на рівні закладу можна подати таким чином (рис. 1).

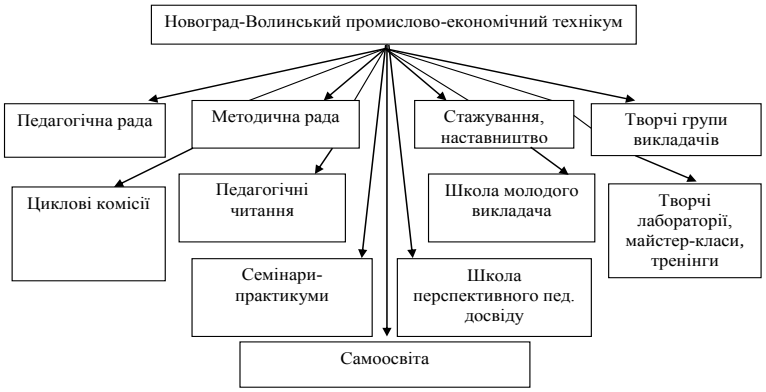

Рис. 1. Система підготовки педагогів до роботи з обдарованими студентами в умовах закладу фахової перед вищої освіти.

Говорячи про спільну роботу адміністрації Новоград-Волинського промислово-економічного технікуму та педагогічного колективу над проблемою підготовки викладачів до роботи з обдарованими студентами, необхідно згадати про вивчення, узагальнення й поширення перспективного досвіду.

Ми сподіваємося, що зусиллями всіх педагогів, зацікавлених у цій роботі й належним чином підготовлених до неї, будуть забезпечені необхідні результати.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті. – К.: «Шкільний світ», 2001.

2. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко ; гол. ред. С. Головко. – Київ: Либідь, 1997. – 373с.

3. Афанасьєва В. Є. Формування психологічної готовності педагогів до роботи з обдарованими школярами [Електронний ресурс] / В. Є. Афанасьєва // Матер. Всеукр. науково-практ. конфер. «Підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в системі післядипломної педагогічної освіти». – Режим доступу: http: //www.roippo.rivne.com/.

4. Барко В. І., Тютюнников А. М. Як визначити творчі здібності дитини? – К. : Україна, 1991. – 79 с.

5. Буряк С. Обдаровані діти.//Здібності. Обдарованості. Таланти. Бібліотека «Шкільний світ» – К.: 2009.

6. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Технологічний підхід до організації роботи з педагогічно обдарованою молоддю (на прикладі Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки) // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – N 14.– С. 3-6.

7. Концепція обдарованості // Обдарована дитина. – 2000. – №1 – С.5-9.

УДК 374.011.31

Місюра Вікторія

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті міститься матеріал, що стосується методів та прийомів формування обдарованої особистості учнів в системі позашкільної освіти, способів взаємодії з обдарованими дітьми.*

Ключові слова: *обдаровані учні, компетентність, співпраця, повага до дитини, підтримка та схвалення.*

Annotation. *The article contains materials relating to the methods and methods of forming the gifted personality of students in the system of extracurricular education, ways of interaction with gifted children.*

Keywords: *gifted students, competence, cooperation, respect for the child, support and approval.*

В.О. Сухомлинський казав: «Обдаровані і талановиті усі діти без винятку. Розпізнати, виявити, розкрити, виростити, виплекати в кожного учня його неповторно індивідуальний талант – це означає піднести особистість на високий рівень розвитку людської гідності». І в цьому полягає основне завдання вчителів як у загальноосвітніх школах так і в позашкіллі.

Вихідною передумовою для розвитку здібностей є природні задатки, з якими дитина з'являється на світ. У зв'язку з цим В.О. Сухомлинський зауважив, що навчально-виховна робота повинна базуватись на тому, щоб кожний учень «займався улюбленою працею, і чим глибше він вникне в цю працю, тим більше розвиватимуться його здібності і талант, тим щасливішим буде його життя». Завдяки творчій і практичній діяльності педагога, через навчання та виховання потрібно розвивати обдарування у дитини з раннього віку.

У Концепції «Нова українська школа» визначено такі ключові компетентності, на розвиток яких ми, вчителі системи позашкільної освіти, маємо впливати. Наприклад, навчання у освітньо-мистецькому закладі, яким є Фастівська школа народної майстерності, розвиває в учнів, насамперед, обізнаність та самовираження у сфері культури. Цьому сприяє те, що вчителі знайомлять дітей з творами народного мистецтва майстрів різних поколінь. Для кожного з них характерна власна манера виконання композицій, улюблена гама кольорів, улюблені мотиви. Наші вчителі аналізують з учнями творчість таких майстрів, знайомляться з традиційними схемами побудови композицій. Наслідуючи у власних малюнках їхні методи та прийоми, діти поступово напрацьовують свій арсенал улюблених елементів, кольорових поєднань, мотивів, формують власні мистецькі смаки, навчаються самостійно виражати ідеї. Це породжує у них впевненість у своїх силах, бажання досягати ще вищих щаблів у творчості.

І тут вже можна говорити про таку компетентність як підприємливість. Адже високий рівень майстерності спонукує окремих учнів брати участь на рівні з дорослими майстрами у всеукраїнських виставках-конкурсах, які щорічно проводить Спілка народних майстрів України, ставати членами цієї спілки. Наші вчителі особистим прикладом також заохочують своїх вихованців до творчого зростання, коли ті спостерігають, як вони з натхненням створюють власні мистецькі твори та організовують персональні виставки. Це сприяє тому, що учні також бажають підвищувати власний соціальний статус та добробут. Із задоволенням та великою охотою вони експонують та реалізують свої твори на мистецьких ярмарках.

В курсі історії та теорії народного мистецтва діти знайомляться як із національною культурою так і з особливостями культури інших народів. Так розвиваємо загальнокультурну компетентність, коли учні глибоко розуміючи та цінуючи власну національну культуру та себе у ній, водночас навчаються поважати та цінувати культурне надбання інших.

Кожен вчитель нашої школи прагне пробудити, розкрити в дитині її вроджений творчий потенціал. Але не з усіма дітьми це вдається. Яскраво виражена обдарованість вирізняється наполегливістю в досягненні результату у галузі, котра її цікавить .Такі учні допитливі, їм притаманні фантазія, оригінальність, невтомність у пошуках нових ідей, нестандартність мислення, творча активність. Обдаровані діти часто є оригінальними у поведінці та спілкуванні. Вони використовують особливі способи спілкування з дорослими й однолітками, чутливі до ситуації спілкування, виявляють уміння спілкуватися не лише словесно, а й за допомогою невербальних засобів (міміки, жестів, інтонації тощо), легко вступають у контакт з однолітками, прагнуть до лідерства у спільній діяльності. Вони не уникають відповідальності, пред'являють високі вимоги до себе, самокритичні; не люблять, коли до них ставляться із захопленням, обговорюють їхню винятковість, талановитість, адже самі знають собі ціну. Обдаровані учні із самого початку виявляють ініціативу. Навіть на репродуктивному рівні, який забезпечує високе вміння засвоювати знання, оволодівати діяльністю, такі учні намагаються вносити елементи творчості. Обдаровані діти є авторами цікавих ідей. Вони є невтомними шукачами сюжетів для нових художніх творів. Зазвичай, вони не обмежуються лише одним варіантом композиції.

І наше завдання, як педагогів, підтримати їх у цьому. Створити сприятливий психологічний клімат на заняттях, поєднуючи репродуктивні та творчі методи. Важливо поважати право учнів на вираження власної думки та позиції, підтримувати їхню впевненість у своїх силах, підкреслювати неповторність, оригінальність та цінність кожного зокрема. Ні в якому разі не варто бути критично-категоричними, коли даємо оцінку творчим задумам вихованців. З власного досвіду можу сказати, що, навіть на перший погляд, дивні або непривабливі ідеї у кінцевому результаті можуть оформитись у чудовий, креативний, художній твір.

В останні десятиліття у зарубіжній психології з'явилося багато робіт, присвячених трагедії невиявлених або заблокованих системою шкільного навчання талантів. За даними

одного з відомих вчених – П. Торренса, більше третини дітей, що були відраховані як невстигаючі, це – ***обдаровані діти***. Упередженість учителя відносно дитини впливала на ту навчальну **роботу з *обдарованими дітьми***, яку він з цими учнями проводив. Натомість, надії, які вчителі покладали на своїх учнів, навіть якщо вони не висловлені вголос, допомогли школярам повірити у себе і вчитися відповідним чином. Численні дослідження показали, що люди не усвідомлено прагнуть відповідати тому рівню розвитку, який від них очікується, причому як вищому, так і нижчому.

В сучасному світі інформаційних технологій ми також не можемо стояти осторонь процесів, які відбуваються. І хоча Фастівська школа народної майстерності дбайливо оберігає народні традиції попередніх поколінь, але на їх основі ми створюємо і нові сучасні твори народного мистецтва. В цьому велику допомогу нам надає інформаційний інтернет-простір. Ми та наші вихованці використовуємо інтернет для пошуку та обробки інформації, для поширення інформації про нашу діяльність, для створення відео уроків та онлайн виставок. Діти є нашими співпрацівниками, а, інколи, і вчителями у цій сфері. І тут можемо говорити про формування інформаційно-цифрової компетентності. До речі, на просторах інтернету учні навчаються самостійно популяризувати та реалізовувати свої творчі роботи.

Таким чином ми приділяємо велику увагу виявленню здібних та обдарованих учнів, працюємо над формуванням компетентностей у таких дітей, забезпечуємо оптимальні передумови для їхнього навчання та розвитку.

Список використаних джерел

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та сучасні перспективи / під заг. ред. О.В. Оварчук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с. – (Бібліотека освітньої політики)

2. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін // За заг. ред. М. Грищенко.– Режим доступу: http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935

3. Сагун О. Ключові компетентності учнів: технології й методи формування // Сучасна Школа України. – 2017. – № 11. – С. 33-49.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.

УДК 316.46

Морозова Віра

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ В УМОВАХ ДИТЯЧОГО ЦЕНТРУ

Анотація. *У статті аналізується особливості розвитку лідерських якостей у дітей в умовах оздоровлення та відпочинку. Автор розкриває основні форми роботи з дітьми, що потребують особливої соціальної уваги. Презентує проект «Позиція-Я», що був розроблений та впроваджений в Українському дитячому центрі «Молода гвардія»*

Ключові слова: *лідер, лідерська позиція, тимчасове дитяче об'єднання, тематична зміна, проектна діяльність, самоврядування.*

Annotation. *In Article analyzed features of development leadership qualities in children in terms of recovery and recreation. The author reveals basic forms of works with children who need special social attention. Presents «Position – I», that was developed and implemented in «Ukrainian Children's Center».*

Keywords: *leader, leadership position, temporary children`s association, Thematic change, activity self-government.*

Виховання громадянина України з яскравою лідерською позицією є вагомим напрямком виховної роботи в Державному Підприємстві Українського Дитячого Центру «Молода гвардія». Пріоритетами виховання в дитячому центрі – гармонійний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду; поваги до Конституції України, прав і та обов'язків громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед

законом за свої дії; виховання патріотизму, поваги до України, до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, а також інших націй і народів; виховання шанобливого ставлення до сім'ї, людей із особливими потребами та людей похилого віку; створення умов для креативного, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку відпочивальників; формування свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки.

Формування та реалізація в дитячому світогляді тих цінностей, які будуть найбільш актуальні та потрібні для сучасного юного лідера в суспільстві. Сучасний світ став прагматичним та меркантильним, що несе в собі знецінення духовності та моральності в суспільстві. Дитині важко розібратись в багатьох життєвих ситуаціях та явищах у суспільстві, які доводять дітей до розчарувань, конфліктів, стресів, ледарства тощо.

Український дитячий центр «Молода гвардія» протягом своєї багаторічної історії накопив досвід роботи з дітьми вразливих категорій, які потребують соціальної підтримки та уваги з боку держави, зокрема: діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, діти з особливими потребами, діти з малозабезпечених сімей, діти з тимчасово окупованої території, тощо [5]. Розвиток соціальних компетентностей є актуальним завданням для педагогічної служби. Педагогічна служба «Молодої гвардії» стала ініціатором в проведенні тематичних змін, спрямованої на розвиток лідерських якостей у дітей. Лідерство, відповідальність полягає в тому, щоб цікавитись не тільки собою, але й цікавитись життям оточуючих дітей, однолітків, людей, приймати участь в їхньому житті, діях, справах, бути відповідальним не тільки за себе, а й вміти піклуватись про чужих тобі осіб.

В УДЦ «Молода гвардія» впроваджується комплексно-освітня програма «Нова генерація» та ряд цільових соціально-орієнтовних програм, розроблених з урахуванням основних тенденцій розвитку сучасної системи виховання. Дані програми дозволяють вибудувати логічну та послідовну структуру педагогічного супроводу дітей в умовах рекреації, тим самим забезпечуючи комплексний освітньо-оздоровчий процес.

Один із проєктів, що реалізується в межах програми, запроваджується в кожну тематичну зміну дитячого центру є проєкт «Позиція-Я». Проєкт передбачає роботу з тематичним дитячим об'єднанням, що здійснюється протягом 21 дня тривалості зміни та націлений на навчання і реалізацію лідерського, творчого потенціалу дитини.

«Позиція-Я» – це низка заходів, які направлені на розвиток та вдосконалення лідерських якостей дитячої особистості, залучення дітей до розуміння та роботи в системі дитячого самоврядування табору, вміння працювати в команді, правильно застосовувати набуті навички в подальшому житті поза табором. А мета проєкту: розвиток, формування та пропаганда соціально важливих характеристик дитячої особистості через участь у самоврядуванні табору.

Завданнями проєкту є:

- Розвиток лідерських і організаторських якостей у дітей;
- Актуалізація свідомого та позитивного світосприйняття дитиною, як відповідального громадянина;
- Сприяння становленню активної життєвої позиції дітей через організацію творчої, інтелектуальної і фізичної діяльності;
- Формування та виховання у дітей моральних та духовних цінностей;
- Усвідомлення кожною дитиною соціальної й особистої значущості тієї діяльності, у яку вона включається з позиції лідера;
- Навчити дітей соціальної поведінки, культури спілкування, організаторської діяльності;
- Виявлення, заохочення та підтримка дитячих ідей та ініціатив.

Проєкт адаптований для підліткового віку, а саме дітей від 11 до 18 років. В основному в цьому віці у дітей активно розвивається та встановлюється: мислення, переважно критичне мислення, вмотивування, правильного світогляду, усвідомлення моральних чинників Діти

намагаються самостійно аналізувати свою поведінку, дії. Соціальне вмотивування стає більш стійке та впевнене.

Проєкт реалізовується протягом тематичної зміни, як індивідуально так і з групою дітей. В період зміни, яка триває 21 день, підліток ознайомлюється, вчиться, удосконалюється, розвивається завдяки переліку запропонованих заходів. Підсумком є власно створений проект та участь у прес-конференції.

Заплановані заходи програмою проєкту такі: тренінг на знайомство «Товариство лідерів», де діти знайомляться один з одним за допомогою інтерактивних ігор; презентація «Лідер – це..» – ознайомлення із програмою зміни; тренінг на командоутворення «Цікаво разом»; ділова гра «Багаж лідера» – старт заходів для роботи дитячої рейтингової системи; робота із щоденником лідера «Листівничок-витівничок»; інтерактивна бесіда «Час доВіри» створення алгоритму вирішення конфліктних ситуацій у тематичному об'єднанні; майстер-клас «Формула успіху лідера», на якому діти із педагогами-організаторами складають власну формулу на основі пропонованого; ворк-шоп «Вмію! Зможу! Буду!», діти вчаться працювати у команді за допомогою різних конкурсних завдань; виставка якостей людини «Живий музей «На світлому боці…», діти розглядають якості людини за допомогою театралізованих дійств; створення та презентація власного проєкту на тему «Лідер – це сьогодні важливо»; прес-конференція «Молода гвардія» – це майданчик кроку назустріч»; підсумки рейтингової системи

«Моя-Позиція-Я».

Очікуваний результат проєкту: сформованість у підлітків соціально-комунікативних компетенцій; вмотивованість до громадянського та особистісного самовизначення; здатність до самопізнання та самовдосконалення; придбання навичок самоврядувальної діяльності; підвищення активності та ініціативності дітей в суспільному житті, отримання досвіду створення, оформлення та презентації проектів.

Отже, даний проєкт заохочує дітей крокувати до успіху, особистісного зростання, бути цікавим для себе та оточуючих, а заходи спрямовані на високу результативність розвитку та виховання у підлітків активної лідерської позиції.

Отже, за допомогою системи самоврядування в таборі діти залучаються до різноманітних заходів, стають учасниками тимчасового дитячого об'єднання, що забезпечує комплексний виховний вплив та самовиховання і самореалізація – шляхом залучення до підготовки, планування і системної участі у справах табору (об'єднання), і є основою їх подальшої активної позиції у дорослому житті. шляхом комплексного самовиховання за допомогою самореалізації.

Самоврядування, як в освітніх закладах так і в дитячих центрах є важливою і невід'ємною складовою виховного процесу. Даний вид діяльності з дітьми має двонаправлену користь: він потрібен для організації тимчасового дитячого колективу та і для кожної дитини окремо, бо сприяє самореалізації та саморозвитку і формує життєво важливі особистісні цінності та вміння. Насамперед, самостійність – дитина сама для себе знаходить шляхи виходу із різних типових та нетипових ситуацій;

Самоствердження – дитина оцінює себе, свої вчинки, аналізує їх, вчиться знаходити в собі сили для особистого ствердження, але не за рахунок однолітків;

Саморегуляція – здатність дитини усвідомлювати та контролювати себе, свої почуття, поведінку у різних життєвих ситуаціях;

Самоповага – впевненість у собі, віра у свої сили, повага до своєї особистості, на основі успішно проведених виховних розмов, дій, справ;

Самоорганізація – дитина здатна організувати себе, тобто діяти по необхідному розпорядку, планувати роботу в рамках своєї компетентності, дотримуючись правильної позиції і дій.

Таким чином, в дитячому центрі «Молода гвардія» планом виховних заходів не тільки навчає, але й розкриває в дитині лідерські якості. Які в подальшому житті, по приїзду із центру, на жаль, юного лідера часто не реалізовуються необхідним чином.

Сьогодення вимагає від процесу виховання – молодих людей, які вміють правильно приймати рішення, не бояться відповідальності та керуватись інтересами оточуючих людей, тобто виховувати – «еліту» суспільства, які в подальшому стануть людьми з власною активною позицією заради Людини та Майбутнього.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: навч.-метод. Посібник: у 2 кн. / Бех І.Д. // Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К:Либідь, 2003. – Кн. 1. – 280 с.
2. Бехтенова Є.Ф. Педагогічні умови формування проектної діяльності учнів: на матеріалі навчально-регіонального компонента шкільної історичної освіти: дис. канд. пед. наук. [Текст] / Є.Ф. Бехтенова. – Новосибірск, 2006 – 276 с.
3. Коребо І.С., Малафєєв Р.І. Дослідження групових форм роботи як засіб розвитку самостійності і пізнавальної активності учнів. [Текст] / І
4. Практичний інструментарій професійної діяльності педагогічних кадрів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (з досвіду роботи ДП «Український дитячий центр «Молода гвардія»): навчально-методичний посібник. Вид. 2-ге, доповнене і перероблене / А.Г. Вольчева, О.О. Давидова, Н.В. Щубелка, О.В. Костюніна / упоряд. Г.А. Вольчева. – Одеса: ВМВ, 2017. – 200 с.
5. Програмно-проектний підхід до організації освітньо-оздоровчого процесу в УДЦ «Молода гвардія»: Методичний посібник / Г.А. Вольчева, Ю.Ю. Філатова, Н.М. Бербер та ін.; за ред. Г.А. Вольчевої, Ю.Ю. Філатової – Одеса: ВМВ, 2015 – 326 с.

УДК 37.091.212.3 «712» – 027.512 (045)

Науменко Оксана

КОНКУРСИ, ЗМАГАННЯ, ОЛІМПІАДИ, ЗАХИСТ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ ЯК СКЛАДОВІ РІВНЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. *У статті розглядається різні аспекти розвитку обдарованості учнів та розглянуто головні чинники, що відрізняють обдарованість від таланту.*

Ключові слова: *обдарованість, талант, розвиток, концепції, фахівець.*

Annotation. *Various aspects of gifted students development as well as major factors that distinguish giftedness from talent are considered in the paper.*

Keywords: *giftedness, talent, development, concept, specialist.*

Модернізація національної освіти в Україні визначила необхідність розвитку інтелектуального, духовного потенціалу українського народу, вихід вітчизняної науки та культури на світовий рівень. У зв’язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування української еліти. То ж виявлення розумової обдарованості (інтелектуальної чи творчої), спеціальних здібностей у дітей, їх розвиток і реалізація є однією з актуальних проблем на сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики.

Обдарованість – складне, багатогранне явище. Кожна обдарована дитина – індивідуальність, яка потребує особливого підходу. Під час роботи з такими дітьми постійно виникають педагогічні й психологічні труднощі, обумовлені розмаїтістю видів обдарованості, зокрема віковою та прихованою, безліччю суперечливих теоретичних підходів і методів, варіативністю сучасної освіти, а також малою кількістю фахівців, професійно та особистісно підготовлених до роботи з обдарованими дітьми. Саме діти з ознаками обдарованості вільно або мимоволі можуть створювати своєю поведінкою нестандартні ситуації, для розв’язання яких «учительські» стереотипи не лише даремні, але навіть шкідливі як для дитини, так і для самого вчителя. Однією з причин виникнення подібних ситуацій є те, що, наприклад, унаслідок високого темпу інтелектуального розвитку обдаровані діти (а за великим рахунком і будь-які інші діти) усвідомлено або неусвідомлено

вимагають до себе відношення як до повноправного суб'єкта навчальної діяльності, спілкування тощо.

Обдаровані люди завжди впливали й впливають на розвиток та характер суспільства. Тому талант, обдарованість вважають багатством кожної держави. Ще Конфуцій пропонував відбирати й інтенсивно розвивати дітей «поцілованих богом».

Учені припускають, що кількість обдарованих дітей становить не менше 15–25 % від загальної популяції. [1] Що ж відбувається з обдарованими дітьми в сучасній школі? Адже, якщо вважати, що принаймні від 15 до 25 % учнів у нашій школі є обдарованими, то де ж вони? Вимірювання рівня розвитку дитини за допомогою існуючих тестів не дає гарантії, що ми не прогледіли обдарованої дитини. Крім того, часто за основну ознаку обдарованості приймається високий рівень інтелектуального розвитку. Якщо учень невстигаючий, то про яку його обдарованість може йти мова?

Виявляється, видатні досягнення можливі і при середньому рівні розвитку інтелекту. За даними американського психолога Е. Торренса, близько 30 % дітей, відрахованих зі школи за неуспішність, були обдарованими дітьми. Тому не можна забувати, що дітей з прихованою обдарованістю значно більше, ніж з явною обдарованістю [1].

Школа, орієнтована на розкриття індивідуальних можливостей кожної дитини, не може не рахуватися з тим фактом, що близько 30 % учнів за час їх одинадцятирічного навчання знижують свої вихідні показники творчого розвитку. І якщо ми не будемо піклуватися про задоволення інтелектуальних та творчих запитів цих 30 % учнів, то нам залишиться тільки дивуватися тій легкості, з якою губляться найцінніші якості дитини – «відкритий розум і гнучкий інтерес дитинства. Виявлення і підтримка обдарованих дітей є важливою метою психолого-педагогічного супроводу дитини в системі освіти [2].

Обдаровані діти дійсно вимагають особливого підходу, тому що чим більша їхня відмінність від інших дітей, тим багатшими є перспективи їх професійного та особистісного розвитку. Але в той же час, чим вищий рівень досягнень, тим ширший і глибший у багатьох з цих дітей діапазон власних переживань, тим більший тягар власних проблем лягає на їхні плечі і тим важче їм прожити без психологічних втрат своє дитинство. Обдарованість – це не лише дар, а й випробування для учня. Обдарований учень – це теж дар і випробування для вчителя. У обдарованих дітей є свої психологічні особливості та труднощі розвитку, які найчастіше переживаються ними сильніше, ніж звичайними дітьми, що дозволяє говорити про них як про дітей групи ризику.

Епоха, що настала, – епоха змін, інновацій, епоха інтелекту, – диктує свої умови життя, висуває нові вимоги до людини. Якісно нові зміни в суспільстві переконують, що найбільшою цінністю є неповторна людська особистість з її нахилами, вподобаннями, обдаруваннями. [3]

Переживання дитиною світу у собі і себе у світі, що її оточує – це та об'єктивна реальність, яка набирає різних форм: і коли визначається успіх дитини у всіх її проявах, і коли дитина неповторна особистість, і коли дитина з першої хвилини її стосунків з педагогами почуває себе талановитою, обдарованою.

Під обдарованістю дитини розуміють вищу, ніж у її однолітків, спроможність до навчання і більш виражені творчі прояви, здатність до видатних досягнень у будь-якій соціально значущій сфері людської діяльності (Н. Лейтес) [3].

Зміст роботи з обдарованими дітьми включає низку завдань, а саме: якомога раніше виявлення обдарованості кожної дитини; максимальне сприяння її розвиткові. Обдарованими дітьми можна назвати тих, які за оцінкою досвідчених фахівців, демонструють високі досягнення чи мають потенціал.

Для того, щоб розвинути обдаровану дитину варто звернутися до вже перевірених методів, таких як: участь в різних розвивальних конкурсах, олімпіадах, захисті науково-дослідницьких робіт. Звернемося до кожного з цих видів діяльності учня [3].

Візьмемо для початку конкурси та змагання. Мова йде не тільки про фізичні змагання типу волейбол чи баскетбол, а змагання інтелектуальні, де дитина не тільки виражає свою

думку, а й намагається випередити суперника. Для чого все це потрібно? По-перше, дитина перестає боятися найголовнішого – суперництва. По-друге, для того, щоб підготовитись до конкурсу чи змагання їй варто перевернути кіпу книг, знайти потрібний матеріал, а потім ще й вдало її застосувати. У чому ж її обдарованість саме в такому виді діяльності? Перш за все, дитина починає швидко мислити, знаходити правильну відповідь у себе на підкірках головного мозку за лічені секунди, намагаючись випередити суперника. Вона мислить швидко, реагує на завдання і найголовніше – сприймає конкуренцію як засіб самореалізації, самовираження.

Наступний крок після конкурсів та змагань – олімпіада. Тут питання дещо складніше. З-поміж сотень учнів, в яких ми викладаємо, обираємо лише одиниці і старанно готуємо їх до олімпіади. Але тут постає питання: чи можна підготувати учня, який, скажімо, гарно малює до олімпіади з фізики? Відповідь однозначна: ні. Чому ж так, адже недаремно існує приказка: Талановита людина талановита у всьому.

Є маса різних прикладів з історії, де прекрасний художник був таким самим прекрасним винахідником. Хто це: Леонародо да Вінчі. Його твори, як і його винаходи, можна розглядати годинами і все рівно бути зачарованим цією неймовірно талановитою людиною.

Стоп! Талановитою, не обдарованою. Чому ж так? Чи може все таки обдарованою? Ні, саме талановитою, або, як ще кажуть, в тім'ячко поцілованою людино. Так, він саме і є цією унікальною, талановитою людиною, якій підвласне все: пензель, олівець, майстрування з дерева, і навіть, як це недивно звучить час [3].

Але повернемося до наших талантів, чи радше сказати, обдарованостей. Отже, поміж сотень дітей ми обираємо декілька справді обдарованих учнів саме з нашого предмету. Зі свого досвіду можу сказати, що ніколи не обираю дітей, які є абсолютними гуманітаріями. Відповідь очевидна: мозок дитини не розрахований для того, щоб в нього «пічкали» фізичні формули, означення та різні фізичні задачі, смислу яких вона не розуміє, тай ніколи не зрозуміє, як би не намагалась. Все, вибір зупинено і з класу обрано лише двоє. Вважатимемо, що це найобдарованіші діти з таких предметів як фізика, інформатика та астрономія. А тепер найголовніше. Потрібно розвинути саме цю її обдарованість, можна сказати навіть унікальність у розумінні даного предмету. Починає шукати задачі. Звичайні задачі зі шкільної програми не раджу давати дитині. Вони є типовими, сухими і навіть трохи нудними. Потрібно дати якусь родзинку, якийсь неймовірний поштовх, від чого мозок дитини прокинеться, розпочне працювати як скажений і знаходитиме масу варіантів розв'язку запропонованої задачі.

Працюючи з дітьми, неодноразово звертала увагу на те, що досліди, картинки, анімації запам'ятовуються дитиною набагато краще, ніж простий сухий текст. У таких випадках обов'язковим є ілюстрація задачі не тільки там де вимагає цього умова, а й в інших випадках. Звичайно, намалювати щось складне дитина не зможе, та й не в тому справа, щоб вона малювала витвори мистецтва. Головне в даному випадку, розвинути її уяву, мислення, спрямувати в потрібне русло. Тому олімпіадні завдання, різного типу завдання розвивають не лише точне мислення дитини, а й її уяву.

Ще один з видів роботи – це захист науково-дослідницьких робіт. Тут дитина вже повністю показує свої здібності. Науково-дослідницька робота сприяє розвитку пам'яті, мислення, дає можливість учневі висловити і захистити свою ідею [3]. Поміж цих робіт, на мою думку, найбільше розвиває обдарованість саме науково-дослідницька робота. Саме тут найкраще можна побачити її талант, вміння та навички.

Маючи невеликий досвід у написанні науково-дослідницьких робіт, можу з упевненістю сказати, що саме знаходження матеріалу, його сортування, знаходження щось нового, конструювання, моделювання та розроблення власних теорій як найбільше розвивають обдарованість дитини.

Тут дитина розкривається, знаходить нові шляхи вирішення стандартних задач, розвиває не лише обдарованість в одному предметі, але й розвиває логічне мислення. Тому,

на мою думку, найбільш вдало розвинути обдарованість можна завдяки різним конкурсам, змаганням, предметним олімпіадам та написання науково-дослідницьких робіт.

Навчальний процес сьогодні повинен бути орієнтований на особистість учня і враховувати його індивідуальні особливості та здібності. Людство сьогодні перебуває в технологічній фазі науково-технічної революції, коли стрімко змінюється техніка й технології, і щоб встигнути за запаморочливими новинками, щоб не відчувати себе викинутим за борт сучасного життя, треба постійно вчитися.

«Навчання» стає категорією, яка супроводжує людину протягом усього життя. Сучасне викладання в школі стикається з проблемою зниження інтересу учнів до вивчення предметів.

Такий шкільний предмет як фізика, суспільство давно віднесло до категорії найскладніших. Перед педагогом постає завдання – пробудити інтерес, не відлякувати дітей складністю. Особливо важлива в даний час проблема розвитку творчих здібностей учнів. Тому, дедалі частіше при викладанні фізики відходять від переважного використання традиційних методів навчання.

Серед основних питань, які стосуються впровадження сучасних інноваційних технологій навчання – пошуки можливостей органічного поєднання та взаємоузгодження традиційних методів реалізації навчального процесу з новими методами його інтенсифікації й активізації, що забезпечують формування необхідних якостей майбутнього фахівця.

Одним з пріоритетів розвитку освіти є впровадження сучасних технологій, які розширюють можливості учнів щодо якісного формування системи знань, умінь і навичок, їх застосування у практичній діяльності, сприяють розвитку інтелектуальних здібностей до самонавчання, створюють сприятливі умови для навчальної діяльності учнів.

«Інтерес до навчання з’являється лише тоді, коли є натхнення, що народжується від успіху в оволодінні знаннями, без натхнення навчання перетворюється для дітей на тягар» – писав В. Сухомлинський [4]. Тому визначальними рисами навчання є взаєморозуміння, взаємоповага, творче співробітництво. Відомо, що найкращий учитель той, хто пробуджує в учнів бажання вчитися. Щоб навчити дитину, треба не просто передати їй знання і вміння, а викликати в неї відповідну активність, пізнавальну чи практичну.

У традиційній практиці навчання ми більшу частину уроку пояснюємо, ілюструємо, запитуємо, ставимо завдання за зразком і дуже мало часу відводимо на активну пізнавальну діяльність учнів.

Проблемні, дослідницькі та практичні методи використовуємо недостатньо. Звідси слабкий розвиток самостійного мислення учнів, невміння вибирати ефективні прийоми роботи з пізнавальними об’єктами та підручником. Тому навчальний процес потрібно будувати таким чином, щоб заохочувати учнів до самостійної творчої діяльності, метою якої є засвоєння нових знань та їхнє успішне застосування на практиці.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу : [монографія] / О. Є. Антонова. – Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. – 456 с.

2. Муранова Н. П Особливості інтелектуального розвитку старшокласників / Н. Ф. Федорова, Н. П. Муранова // Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад : матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф., 27 квіт. 2017 р., м. Київ : зб. матер. конф. / наук. ред. Н. П. Муранова. – К. : НАУ, 2017. – С. 273–280.

3. Пронюк Н. П. Організація роботи Малої академії наук // Рідна школа. – № 6. – 2000. – С. 72–73.

4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський: Вибрані твори в 5-и т. – Т. 3. – К. : Рад.школа, 1976. – С. 7–279.

УДК 374.28(09)

Останіна Ніна

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ОРГАНІЗАТОРА ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

Анотація. *Сьогодні обдарована особистість є великою цінністю суспільства. Основні теоретичні питання, пов'язані з проблемою виявлення і розвитку обдарованих дітей, знаходиться у центрі уваги науковців, педагогів, працівників позашкільної освіти. Автори розкривають особливості роботи з проблеми оптимізації процесу соціалізації обдарованих дітей в умовах позашкільних закладів.*

Ключові слова: *обдарована особистість, соціалізація, позашкільний заклад.*

Annotation. *Today, a gifted person is a great value of society. The main theoretical issues related to the problem of identification and development of gifted children are in the center of attention of scientists, teachers, and out-of-school education workers. The authors reveal the features of the work on the problem of optimizing the process of socialization of gifted children in out-of-school institutions.*

Keywords: *gifted personality, socialization, out-of-school institution.*

Дивлячись на те, що Україна відчуває нагальну потребу у висококваліфікованих обдарованих працівниках в економічній, соціальній, політичній та інших сферах життєдіяльності суспільства, державна політика сьогодення спрямована на розвиток інтелектуального потенціалу країни, на підтримку обдарованих дітей та молоді, привернення уваги суспільства до проблеми обдарованості. Отже, створення умов для розвитку творчих здібностей людини набуває особливої актуальності, потребує якісно нового підходу до освіти на основі інтеграції зусиль учених, педагогів, громадськості всіх країн. Проблема обдарованості знаходиться у центрі уваги психологів та педагогів вже достатньо тривалий час. Основні теоретичні питання, пов'язані з проблемою виявлення і розвитку обдарованих дітей, висвітлено в науковій літературі багатьма вченими, зокрема, в ряді психолого-педагогічних публікацій С. Рубінштейна, Дж. Фрімана, А. Савенкова, В. Чудновського та ін., де відзначається, що обдарованість – це швидше приховані потенційні можливості особистості, цілісний вияв яких можливий завдяки наявності в педагога великого досвіду та спеціальних знань з цього питання. Характеризуючи обдарованих дітей різного віку провідні науковці зазначають, що такі діти вирізняються серед однолітків яскраво вираженими можливостями в досягненні результатів на якісно вищому рівні, який перевищує певний умовний «середній» рівень, їхні успіхи не є випадковими, а виявляються постійно [3, с. 10].

Вирішення питання щодо формування й розвитку у працівників позашкільних закладів професійної готовності до роботи з обдарованими дітьми ми бачимо саме в умовах навчальних закладів вищої школи, оскільки вся ця система спрямована на реалізацію запитів і актуальних потреб сфери позашкільної освіти. Зміст навчальних дисциплін передбачає: опанування нормативно-правової бази забезпечення роботи з обдарованими дітьми; формування практичних навичок із створення умов для обдарованих дітей до адаптації в сучасних реаліях розвитку суспільства; робота з обдарованими учнями як цілісна система; сучасні методи і форми роботи з обдарованими учнями; інноваційні підходи до організації роботи з обдарованими учнями; система діагностики готовності вчителя до роботи з обдарованими учнями.

Умови реалізації підготовки:

1. *Педагогічні умови*. Проектування оптимального змісту навчання слухачів, вибір адекватних методів, форм і засобів навчання. Визначення мотивації діяльності вчителів, способів рефлексії та корекції.

2. *Організаційно-методичні умови*. Розроблення системи підготовки вчителя до роботи з обдарованими учнями; використання різноманітних форм та методів навчання;

спрямування діяльності вчителів на поглиблення знань і розвиток умінь; моделювання та проектування способів дій, що зумовлені актуальністю формування особистості та задоволення вимог суспільства до рівня професійної компетентності педагогічних працівників.

Шляхами реалізації мети і завдань підготовки є: забезпечення викладання тематичних та авторських курсів, спецкурсу на фахових курсах підвищення кваліфікації; забезпечення проведення обласних науково-практичних семінарів учителів; координація діяльності районних (міських) методичних кабінетів (центрів) щодо впровадження системи підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями; надання методичної допомоги керівникам, методистам районних (міських) методичних кабінетів (центрів), керівникам та вчителям загальноосвітніх навчальних закладів з питань підготовки до роботи з обдарованими учнями; забезпечення організації й проведення на належному рівні самостійної роботи позашкільних закладів.

Очікувані результати. Вихователь повинен володіти знаннями і вміннями, необхідними для успішної та результативної роботи з обдарованими учнями:

- цілеспрямовано поєднувати різні види діяльності на занятті;
- правильно організовувати самостійну роботу учнів, раціонально використовувати завдання практичного й творчого рівнів;
- застосовувати диференційований та індивідуальний підхід до учнів;
- надавати учневі свободу вибору галузі застосування своїх здібностей, методів досягнення мети;
- заохочувати роботу над проектами, запропонованими самими учнями;
- надавати авторитетну допомогу учням, які висловлюють відмінну від інших точку зору.

Зважаючи на потребу суспільства у розвитку творчих здібностей дітей, важливою є педагогічна орієнтація для створення умов їх творчої діяльності. Обдарована особистість сама собі допоможе, якщо вчитель підтримає її творчість. Тому й організатор має бути творчим, щоб навчальний процес був цікавим, різнобічним та результативним. Він, з одного боку, повинен мати особисте бажання розвивати в учнів творчі здібності, а з другого, усвідомлювати, що в традиційний механізм підготовки й проведення заняття потрібно вносити суттєві зміни.

З цього погляду критеріями творчої діяльності організатора є:

1. Розроблення інноваційних підходів до навчально-виховного процесу, модернізація змісту, форм, методів і засобів навчання й виховання з метою розвитку здібностей і обдарувань учнів.
2. Здійснення систематичного самоаналізу своєї роботи та професійної діяльності інших колег з метою творчого узагальнення власного досвіду і досвіду своїх колег.
3. Вияв гнучкості під час вибору оптимальних методів і форм роботи з обдарованими учнями.

Важливою якістю є чуйність тих, хто поряд до переживань та потреб дітей, бо тільки такий організатор здатний допомогти їм впоратись з негативними емоціями.

Необхідно бути доброзичливим до відповідей дитини, вміти приймати і спокійно обговорювати навіть такі варіанти рішень, які, на перший погляд, здаються абсурдними. Невиправні негативні наслідки може мати байдужість педагога до успіхів дітей. Значне завищення чи заниження вимог до дитини, необ’єктивність в оцінках також не можуть заохочувати до прояву творчих здібностей [1], [2].

Таким чином, актуальність теоретичних і методичних проблем виявлення та підтримки обдарованих дітей на даному етапі розвитку суспільства висуває серед головних завдань освітніх закладів завдання з виявлення обдарованості у дитини, розвитку здібностей цієї особистості, її творчого становлення, формування уміння самоудосконалюватися: освітні заклади повинні створювати сприятливі умови для самовираження особистості в різних видах діяльності, розкриття її нахилів; залучити учня до такої діяльності, за якої б реалізувалися його можливості.

Погоджуючись з твердженням, що обдарованість – це явище, яке розвивається впродовж навчання, життя, не обходимо виходити на той рівень, коли всі учасники навчально-виховного процесу (батьки, психолог, викладачі, педагоги-організатори) мають, об'єднавшись, створити необхідні умови для розвитку обдарованої особистості: створення умов для виявлення і розвитку творчих здібностей – основна умова розвитку обдарованості [4].

Варто підкреслити, що в сучасних умовах заклади вищої освіти вже мають значну автономність. Вони вправі самостійно відкривати нові спеціальності та спеціалізації, визначати більш ефективні форми роботи, де питання роботи з творчого розвитку дітей може розглядатися з урахуванням специфіки організації всього навчально-виховного процесу шкільної системи. Тобто, вже у вищих педагогічних закладах має здійснюватися радикальна трансформація в галузі підготовки кадрів для позашкільної роботи з обдарованими дітьми.

До того ж, проблема дитячої обдарованості має важливе особистісне й соціальне значення: своєчасне виявлення та створення необхідних умов для розквіту дарувань дитини допоможе їй самореалізуватись, забезпечить досягнення успіху і відповідно емоційно-позитивне ставлення до себе і своєї діяльності. Для України, яка прагне до статусу розвиненої, правової і демократичної держави, створення системи пошуку, розвитку та підтримки обдарованої особистості є необхідною умовою досягнення успіху на цьому шляху. Обов'язково слід пам'ятати, що освіта обдарованих виступає об'єктивним гарантом подальшого соціально-економічного й культурно-політичного розвитку сучасного стану, й у практичній діяльності має робитись акцент на науково-педагогічному вирішенні цієї проблеми, зокрема: розроблення системи вияву й розвитку здібностей і таланту кожної дитини; дослідження теоретичних основ ефективної державної системи підтримки талановитої молоді; актуалізація гуманітарної корекції сфери освіти з метою стимулювання розвитку творчого потенціалу обдарованої особистості та формування енергійних, талановитих людей, які можуть підходити до розв'язання як поточних завдань, так й таких, що відносяться до майбутнього.

Список використаних джерел

1. Концепція обдарованості // Обдарована дитина. – 2000. – №1 – С.5-9

2. Остапчук В. Обдаровані діти. Які вони? / В.Остапчук // Шкільний світ. – 2009. – №19. – С.9-10.

3. Робота з обдарованими дітьми як педагогічна проблема. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uchni.com.ua/fizika/3576/index.html.

4. Савенков А. Одаренный ребенок дома и в школе / А. Савенков [Текст], – Екатеринбург, 2004) - С. 81–95.

УДК 804(05)

Островська Людмила

ОБДАРОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Анотація. *Стаття присвячена аналізу проблеми обдарованості особистості у контексті соціальних стереотипів, що існують в інформаційному середовищі сучасного суспільства. Розкривається психологічний зміст обдарованості особистості, виділено чинники, що визначають обдарованість. Розглядається сутність соціальних стереотипів, основні їх характеристики та функції у суспільстві.*

Ключові слова: *обдарованість, обдарована особистість, стереотип, стереотипне мислення, інформаційне середовище.*

Annotation. *The article is devoted to the analysis of the problem of personality giftedness in the context of social stereotypes that exist in the information environment of modern society. The psychological meaning of giftedness of the person is revealed, the factors defining giftedness are*

allocated. The essence of social stereotypes, their main characteristics and functions in society are considered.

Keywords: *giftedness, gifted personality, stereotype, stereotypical thinking, information environment.*

В умовах суспільних трансформацій актуалізується проблема формування стереотипів, шаблонів мислення, патернів поведінки тощо. Обдарована особистість інакше сприймає світ, ніж більшість звичайних людей. Вміння аналізувати інформацію, критично осмислювати її, творчо підходити до вирішення практичних ситуацій, дає можливість обдарованій особистості вийти за рамки шаблонного, стереотипного мислення та сприйняття. Тому вивчення обдарованості особистості у контексті проблеми соціальних стереотипів є актуальним в наш час.

Феномен стереотипу активно представлений у сучасних наукових дослідженнях О. Блинової, Л. Потапенко, Л. Огородник, О. Химович, О. Самкової та ін.

Мета статті – проаналізувати психологічний зміст та основні чинники обдарованості особистості, з'ясувати роль та місце стереотипів в сучасному інформаційному середовищі та їх зв'язок з обдарованістю особистості.

Обдарованість – це системна якість психіки, яка розвивається протягом життя і визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному чи декількох видах діяльності у порівнянні з іншими людьми. На думку О. Кульчицької, обдарованість – це комплексне явище психіки людини, яке включає єдність інтелекту, творчості і мотивації. Тому не можна говорити про обдарованість взагалі, вона може виявлятися лише у конкретній діяльності. Таким чином, основу обдарованості становлять здібності до конкретної професійної або допрофесійної діяльності і загальні психічні якості високого рівня розвитку: сенсорні, інтелектуальні, вольові. Існують дві крайні точки зору: «всі діти обдаровані» і «обдаровані діти зустрічаються дуже рідко». [3]

Вказана альтернатива знімається у рамках позиції: потенційна обдарованість по відношенню до різних видів діяльності властива багатьом дітям, тоді як актуальну обдарованість демонструє незначна частина дітей. Ознаки обдарованості – це ті особливості обдарованої дитини, які проявляються в її реальній діяльності і можуть бути оцінені на час спостереження за її діями. Про обдарованість дитини можна говорити в єдності категорій «хочу» і «можу», тобто ознаки обдарованості охоплюють два аспекти поведінки обдарованої дитини: інструментальний і мотиваційний.

Психологічний портрет обдарованої дитини – це питання яке давно хвилювало багатьох дослідників. Так, Дж. Уітмор виділяє такі особливості обдарованої дитини: 1. Прагнення до досконалості. 2. Відчуття незадоволення. 3. Обдаровані діти часто ставлять перед собою завищені цілі. Дуже добре користується власною пам'яттю, насичуючи жагу до пізнання, то обдарована особистість – це дитина яка має, перш за все, надранній розвиток мислення. Поняття «обда рованість», «обдарована особистість», «обдарована дитина» не зовсім відповідає поняттю, яке ми розглядаємо. Під категорію «обдарована дитина» підпадає 20-30% від загальної кількості дітей – це діти, які обдаровані в тій чи іншій мірі у визначеній галузі, як то: мовно обдаровані, літературно обдаровані, математично обдаровані, технічно обдаровані, музично обдаровані…

Обдарованість – це приналежність до верхнього відсотка, що статистично визначено. Альтодональність – це не ступінь обдарованості, інакше кажучи, кожна альтодональна особистість є високообдарованою, але не кожна високообда рована особистість є альтодональною. Необхідно, щоб обдаровані діти мали позитивне само сприйняття. У цьому випадку важливо адекватно оцінювати здібності: ні применшуючи, ні ігноруючи їх або, навпаки, ні надмірно акцентуючи на них увагу. Такий стан справ може призводити до порушень особистісного формування, страждає емоційна сфера дітей. В окремих випадках діти з високим рівнем розвитку здібностей стикаються з неприйняттям їх соціумом. Батьки не помічають таланту своєї дитини, намагаючись уникнути труднощів. Однолітки не

сприймають школяра, який «аж занадто» багато знає, обізнаний у всіх питаннях. Усвідомлення невідповідності очікуванням оточуючих, сприйняття себе «іншим» призводить до того, що дитина починає приховувати свої здібності, з'являються риси конформності особистості. [2, с.19]

Вундеркіндами не народжуються і навіть не стають за власної волі, переважно це бажання сім'ї, оточуючих. Можливо саме цим можна пояснити «зрівняння» в досягненнях з іншими дітьми у віці 10-14 років та не зовсім вдалу реалізацію у дорослому житті. Альтодональна особистість розвивається, не в залежності від соціального визнання, а швидше наперекір йому. Таким людям болісна надмірна увага, їх бажання: пізнати, зробити, визначити, проаналізувати, а не хизуватися і «спочивати на лаврах». В силу своєї природної допитливості і прагнення до пізнання обдаровані діти не рідко монополізують увагу вчителів, батьків та інших дорослих. Це викликає конфлікт з іншими дітьми, яких дратує потреба такої уваги. Обдаровані діти нерідко з недостатньою терплячістю ставляться до інших, які стоять нижче їх в інтелектуальному розвитку тощо.

Обдаровані люди навряд чи вирізняються з-поміж інших, коли йдеться про структуру чи способи задоволення вітальних потреб. А от щодо соціальних, когнітивно-творчих і, особливо, екзистенційних, то різниця має бути, оскільки обдарована особистість має особливі способи взаємодії з соціальним оточенням, розвиває особливі здібності для самореалізації та ціннісного самоствердження. Обдарована людина свої життєві відносини вибудовує на ціннісному ставленні до власних здібностей як основного способу задоволення своїх потреб, що й зумовлює її типологічну відмінність. Будь-які з особистісних потреб кожна обдарована особистість намагається задовольнити з допомогою «свого» сталого набору здібностей, звичайно розвиваючи їх і пристосовуючи до конкретної життєвої ситуації.

Розглянуті психологічні особливості обдарованої особистості та характеристика соціальних стереотипів дають змогу дійти певних висновків щодо досліджуваної проблеми. По-перше, висока пізнавальна активність, яка базується на високому рівні сенсорних та інтелектуальних здібностей у обдарованої особистості дає їй можливість уникати суб'єктивізму та шаблонності при сприйманні інформації. По-друге, характерна для обдарованої особистості, творча інтерпретація пізнавального досвіду дозволяє уникати спрощення і схематизації інформації, креативність дає можливість побачити в практичних, життєвих ситуаціях щось нове. По-третє, емоційна заглибленість обдарованої особистості у діяльність, розуміння сутності проблеми, знаходження багатоваріантності її рішень створює сприятливий емоційний фон для вивчення певного явища.

Стереотипи в загальних рисах відображають уявлення про об'єкт або клас об'єктів, формують відповідні когнітивні структури індивіда, що зумовлює схематизацію образів певних об'єктів або явищ. Вони виступають відносно стійкими формами реагування особистості на конкретну ситуацію, впливають на її ставлення до об'єкта, що проявляється як на свідомому, так і несвідомому рівнях, частіше в умовах обмеженого часу чи браку інформації. Стереотипи, що існують в сучасному інформаційному середовищі відіграють важливу роль у сприйнятті людиною навколишньої дійсності. Незважаючи на те, що стереотипи – вдалий спосіб класифікації і систематизації матеріалу, і те, що стереотипи полегшують сприйняття стабільних структур навколишнього світу, вони мають і негативний вплив. Так, в динамічних за своєю природою процесах творчості стереотипи стають перешкодою: вони закріпачують мислення, примушують його рухатися звичним, пройденим шляхом, що, звісно, не сприяє пошукові нового, виникненню оригінальних ідей та багатоваріантності рішень. [4]

Сучасний світ цінує обдаровану особистість. Підвищується попит на людей з неабиякою креативністю, нестандартним мисленням, особистість з великою силою волі та високою працездатністю. На протязі тривалого часу креативність, гнучкість мислення, нестандартний підхід до вирішення важкого завдання та оригінальність мислення вважались

основними рисами обдарованості. Це все забезпечує наполегливість досягнення мети, прогнозування та розвинені навички планування. [1, с.5]

Таким чином, можна зробити висновок, що сьогодні серед науковців не існує єдиного підходу до визначення поняття «обдарованість». У вітчизняній науці це ускладнюється ще й тим, що не існує поняття для визначення дітей, які відрізняються від однолітків високим рівнем розвитку інтелекту та особистісними якостями.

Список використаних джерел

1. Кульчицька О. Соціальне середовище у розвитку обдарованості / О. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2004. – № 8. – С. 2-9.

2. Максименко С.Д., Максименко К.С, Папуча М.В. Психологія особистості: Підручник. С.Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В. Папуча – К.: ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.

3. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Навч. посіб. / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.

4. Міщиха Л.П. Психологія творчості: Навч. посіб. / Л.П. Міщиха. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2007. – 448 с.

УДК 374.5.016

Панкратьєва Вікторія

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МЕДІАОСВІТНІХ ЕЛЕМЕНТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМКУ

Анотація. *У статті наведено аналіз практики інтеграції медіаосвітніх елементів в освітній процес та визначення їх впливу на результативність навчання під час освоєння тем курсу «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії».*

Ключові слова: *Позашкільна освіта, елементи медіаосвіти, наскрізні лінії, компетентності.*

Annotation. *As the title implies the article describes the practice of integrating mediaeducational elements in the educational process and identifying their impact on the effectiveness of learning during the development of topics of the course «Fundamentals of Research in Geography».*

Keywords: *Extracurricular education, elements of media education, competencies.*

Актуальність: упродовж останніх років у закладах шкільної та позашкільної освіти впроваджуються курси спрямовані на формування основ медіа-грамотності, але концепція «Нова українська школа» акцентує увагу на необхідності інтеграції елементів медіаосвіти, як однієї з наскрізних ліній більшості освітніх курсів та основи формування основних компетентностей сучасної особистості.

Мета: аналіз практики інтеграції медіаосвітніх елементів в освітній процес та визначення їх впливу на результативність навчання під час освоєння тем курсу «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії».

Завдання: визначити пріоритетність використання теоретичних і практичних здобутків у галузі медіаосвіти на навчальних заняттях гуртка «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії»; розробити систему завдань та вправ спрямованих на інтеграцію в освітній процес медіаосвітніх елементів та технологій; дослідити потенціал використання сучасних інтернет сервісів, як інструментів та засобів створення і корегування особистого медіапростору вихованців гуртка.

Наукова основа дослідження: значення та зміст медіаграмотності у своїх роботах досліджували українські науковці: Р. Бабій, М. Дорош, О. Волошенюк, В. Іванов,

Л. Кульчитська та інші. Перспективи розвитку медіаосвіти в України аналізували Н. Грабор, А. Литвина, Г. Онкович, І. Чемерис, Л. Хавкіна, Л. Копилова.

Другий рік поспіль, на заняттях гуртка «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії» елементи медіаосвітніх технологій використовуються постійно, у роботі гуртка «Юні географи дослідники» – здебільшого на навчальних заняттях, де проводиться навчальні практикуми.

Діаграма 1

Діаграма 2

Результати моніторингового опитування ефективності використання елементів медіаосвіти у навчальному процесі впродовж 2017-2019 років (діаграма 1, 2) вказують на значне підвищення рівня медіа-обізнаності, формування елементів «медіаімунітету» вихованців гуртка «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії», порівняно з вихованцями гуртка «Юні географи дослідники» (відповідної вікової категорії). Опитування вихованців та їх батьків показали, що практичні медіа-навички, отримані на заняттях гуртка, переносяться на всі сфери життя дітей та забезпечують їм розширення зони як навчальної, так і соціальної компетентності. Отже, проведені спостереження, свідчать, що використання медіа-освітніх елементів позитивно впливає на всебічний розвиток особистості вихованців, формування свідомого медіапростору майбутнього науковця.

Ознайомившись з напрацюваннями освітянської спільноти за даною темою, серед широкого спектру сучасних медіа-технологій було обрано медіаосвітні елементи, найбільш адаптовані до аналізу науково-спрямованих джерел та наукової інформації (таблиця 1). Далі наведено декілька прикладів їх упровадження на навчальних заняттях.

З метою формування основ усвідомлення наукового ***медіаспоживання*** майбутніх науковців під час проведення практичних занять на різних етапах курсу складається та поступово корегується динамічна модель ***«Мій науковий медіапростір»***, для створення якої вихованці використовують мобільний застосунок ***MindMeister.***

Вивчення тем розділу «Науково-дослідницька діяльність у галузі географії» інтегрує систему вправ направлених на формування поняття ***«Моє інформаційне поле»:*** науковий квест ***«Інформування чи пропаганда: практичні маркери», «Хто? Що? Кому?»*** – інтерактивна гра спрямована на розпізнавання лінійної та двоступінчастої подачі наукової інформації у мас-медіа. При опрацюванні теми «Специфіка роботи з літературою та іншими джерелами наукової інформації» було проведено інтерактивну інтернет подорож ***«Фейк чи наука?»*** спрямовану на формування понять про накопичувальний ефект фейкової наукової інформації, хвилеподібний характер її утворення, неможливість встановлення першоджерел.

Таблиця 1

Система інтеграції медіаосвітніх елементів до змістовного наповнення тем курсу «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії»*

Теми курсу	Медіаосвітні елементи							
	Формування поняття «Мій медіапростір»	Формування власного «Інформаційного поля»	Формування системи практичних маркерів виявлення пропаганди та маніпуляції	Свідоме відношення до моделей інформаційної взаємодії	Виявлення фейкової інформації	Формування поняття «достовірні джерела інформації»	Критичне ставлення до отриманої інформації	Виявлення фотофейків за допомогою мета даних
Вступ	+	+		+	+	+		
Науково-дослідницька діяльність у галузі географії (8 год.)	+	+	+	+		+	+	+
Загальнонаукові та спеціальні географічні методи досліджень (10 год.)	+	+	+		+	+	+	+
Написання та оформлення науково-дослідницької роботи (10 год.)	+	+		+	+	+	+	+
Презентація і захист науково-дослідницької роботи (4 год.)	+	+	+			+		
Підсумок (2 год.)	+	+		+			+	

* «ЗБІРНИК НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ. Дослідницько-експериментальний напрям. Науки про Землю» НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ «Основи науково-дослідницької діяльності у галузі географії» Основний рівень «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (лист ІМЗО від 08.07.2019 № 22.1/12-Г-587; протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 26.06.2019 № 2)

Проведення ***«Фестивалю свідомого користувача»*** за інноваційною технологією *подієва освіта* було спрямовано на знайомство юних науковців з поняттям *«наукової джинси»,* «замовлених» статей та псевдо-наукових досліджень, формування системи ***«питань-маркерів»*** виявлення даного типу інформації, критичного ставлення до інформації.

Практична робота ***«Фотофейки: географія чи підробка»*** знайомить вихованців гуртків з особливостями роботи з мета-даними фотографій за допомогою ресурсів ***Jeffrey's Image Metadata Viewe*** та ***Pic2Map.***

Заняття з теми «Збирання даних. Поняття про вихідну інформацію» було проведено з використанням технології інтерактивного навчання ***«Світове кафе»*** та було спрямовано на формування навичок роботи з виявлення фейків за допомогою інструментів для визначення геолокації: веб-сайту ***Panoramio*** та ***Google Earth***.

Зміст теми «Формування навичок роботи з літературними джерелами та інтернет-ресурсами» сприяє формуванню поняття про достовірні джерела наукової інформації, знайомить вихованців з роботою сервісу ***Google Scholar*** або ***Google Академія,*** знайомить з сервісом ***«Scopus»*** - інструментом для відстеження цитованості статей. Сприяє формуванню поняття ***«достовірні джерела»*** наукової інформації. Метою виконання практичної роботи у формі ***воркшоп*** «Науковометричні світові бази даних» допомагає юним науковцям скласти

бази достовірних джерел до яких вони будуть звертитися при виконання власних наукових досліджень.

Елементи медіаосвіти широко впроваджувалися у систему індивідуальної роботи з обдарованими вихованцями. У поєднанні з технологією ***збагачувального навчання,*** за якою на кожному з трьох рівнів вихованці засвоювали та практично застосовували елементи критичного ставлення до наукової інформації, отриманої з різних джерел, проводили власні наукові дослідження («Чи існує наука в Instagram?», «Екологічна криза чи всесвітня паніка?» та ін.) приймали участь у різноманітних конкурсах та освітніх заходах (I-II етапи Всеукраїнського конкурсу-захисту Малої академії наук, відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит», Всеукраїнський інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Дослідник», Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді «Дотик природи», Міжнародна природознавча гра «Геліантус», Міжнародна учнівська конференція «Різдвяні'читання», Міжнародна наукова конференції «Соціологія у (пост) сучасності», Всеукраїнська учнівська науково-практична *конференція* на тему: «Еколого-*валеологічна культура* – вибір XXI століття»).

Впровадження елементів медіаосвіти забезпечує підвищення пізнавальної активності вихованців, формування медіакультури особистості, наближує навчальні заняття гуртка до реального, повсякденного життя сучасних підлітків, що активно сприяє формуванню необхідних життєвих компетентностей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16.
2. Концепція впровадження медіа освіти в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
3. Г.В. Онкович «Медіаосвіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку», Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки, № 21, с. 235-239, 2010.
4. В. Іванов, О. Волошенюк, та Л. Кульчицька, Медіаосвіта та медіаграмотність. Київ, Україна: Центр Вільної преси АУП, 2011.

УДК 159.922.72

Піонтковський-Вихватень Богдан

ОБДАРОВАНА ОСОБИСТІСТЬ: ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ

Анотація. *У статті розглянуто психогенетичну основу побудови прогнозу розвитку обдарованості, прогноз розвитку в динамічному світі, вплив середовища на розвиток обдарованості. На сьогодні освітня практика свідчить про те, що часто діти, що кваліфікуються як обдаровані, виявляються неуспішні і на етапі дитинства, і в дорослому житті. При цьому можна констатувати, що з усього спектра питань, пов'язаних з обдарованістю, проблема прогнозування розвитку розумового потенціалу і ступеня життєвої успішності найбільш важлива і найменш розроблена.*

Ключові слова: *обдарована особистість, прогноз розвитку, креативність, успішність, генетична обумовленість, оточуюче середовище.*

Annotation. *The article considers the psychogenetic basis of the forecast of giftedness development, the forecast of development in the dynamic world, the influence of the environment on the development of giftedness. Today, educational practice shows that often children who qualify as gifted are unsuccessful in childhood and adulthood. It can be stated that of the whole range of issues related to talent, the problem of predicting the development of mental potential and the degree of success in life is the most important and least developed.*

Keywords: *gifted personality, development forecast, creativity, success, genetic conditioning, environment.*

У психології життєвого успіху і високих досягнень є особливий культурологічний аспект, пов'язаний з відмінностями в менталітеті різних народів. Це не може не впливати на спрямованість дослідницьких пошуків. Дана проблема заслуговує на особливу увагу. В українській культурі дар і успіх не стикаються між собою так тісно, як наприклад в англосаксонській культурі. Значною мірою тому в українській психології обдарованості і творчості проблема життєвого успіху практично не досліджується.

В рамках англосаксонської культурної традиції Роберт Стернберг вводить поняття «інтелект життєвого успіху». У своїй теорії інтелекту він виділяє три компонента: аналітичні, творчі, практичні навички. Дослідник пропонує таке визначення успішності – «...це здатність людини досягати в житті успіху, рівня заданих особистих стандартів, обумовленого конкретним соціально-культурним контекстом». Характеризуючи психологічну складову цього процесу, Роберт Стернберг зазначає, що мова йде про комплекс здібностей: «Здатність досягати успіху залежить від уміння людини акумулювати свої сильні якості і коригувати або компенсувати свої слабкості за допомогою рівноваги аналітичних, творчих, практичних здібностей, щоб можна було адаптуватися до навколишнього середовищі, формувати або змінювати його».

І вчених, і обивателів в усі часи цікавили передумови високих досягнень. Тому проблема прогнозування розвитку обдарованої особистості традиційно розробляється в ряду основних проблем психології обдарованості. Не що інше, як пошук базису навчальної успішності, а в подальшому і життєвої успішності привів психологів початку XX століття до розробки методів тестування інтелекту. Досить швидко з'ясувалося, що при відносно високій кореляції показників за тестами інтелекту і навчальної успішності як перший, так і другий показник слабо корелювали з життєвою успішністю в цілому.

В середині XX століття була зроблена спроба розглядати як основу життєвої успішності – креативність. При цьому, дослідникам цього підходу вже тоді було очевидно, що при традиційному навчанні креативність швидше буде перешкоджати, чим сприяти навчальній успішності. А її цінність для досягнення життєвого успіху виявилася ще більш сумнівною, ніж цінність високого коефіцієнта інтелекту. Паралельно переважно в лоні педагогіки сформувалося інше уявлення, згідно з яким абстракції на кшталт інтелекту і креативності повинні поступитися у першості рівню навченості індивіда. Глибокі різнобічні знання – вже досягнення, саме вони здатні стати базою для подальших життєвих успіхів, а тому саме їх слід розглядати як основу майбутніх видатних досягнень.

На сьогодні всі ці твердження можна визнати вірними лише частково. Відомо, наскільки важливі для переможця в життєвій гонці за успіхом і високий абстрактний інтелект, і розвинена креативність. Всі знають, яку відповідальну роль в досягненні життєвих висот грають глибокі і різнобічні знання. Але психологічні дослідження кінця XX століття переконливо свідчать про те, що успіх в житті визначається не цим: він в більшій мірі залежить від інших особистісних особливостей.

В кінці 90-х років все голосніше стали звучати голоси психологів, які стверджували, що для успішної реалізації особистості в житті і діяльності найважливіше – здатність ефективної взаємодії з оточуючими людьми. У неї включені здатність ефективно діяти в системі міжособистісних відносин, вміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні особливості та емоційні стани інших людей, вибирати адекватні способи спілкування з ними і реалізовувати все це в процесі взаємодії. Ці ідеї були започатковані спеціальними дослідженнями в областях вивчення емоційного інтелекту і соціальної компетентності [3].

Одним з часто обговорюваних є питання про генотипичну й середовищну обумовленість темпу або швидкості розвитку якостей індивіда і, в першу чергу – інтелекту та креативності. Відповідно до даних психогенетических досліджень ступінь генетичної зумовленості і середовищної залежності цього темпу та ж, що і підсумкового рівня розвитку.

Не можемо не зважати на той факт, що вплив середовища може бути настільки негативним, що при певному збігу обставин блокувати розвиток. Діапазон цих впливів може

бути дуже великий: від черепно-мозкових травм до негативних психолого-педагогічних впливів. Уявлення про те, що обдарована людина здатна подолати будь-який негативний вплив середовища, що виражається зазвичай в твердженні «талант завжди проб'ється», в корені невірно. Доцільніше говорити про деякий мінімум позитивних середовищних впливів. Чим цей мінімум вище, тим більше можливостей для реалізації обдарованості, її матеріалізації в видатні досягнення.

Сам факт визнання залежності темпу особистісного розвитку від генотипу пояснює на теоретичному рівні, чому дитяча обдарованість не завжди реалізується, тобто не призводить до високих творчих досягнень в зрілому віці. Крім негативного впливу середовища, на яке зазвичай в даному випадку намагаються все списати, тут цілком ймовірно працює програма, яка визначається генотипом. Темп дозрівання може бути генотипично прискорений, що і проявляється в практиці розвитку, і в певному віці сприймається як обдарованість. При цьому кінцевий результат розвитку може бути заданий генотипом в межах норми. Прискорення в попередній період може змінитися уповільненням в наступному, і все під впливом генотипу.

Дана проблема розглядалася і в рамках вивчення гендерних особливостей. За даними ряду робіт, серед дівчаток старшого дошкільного та молодшого шкільного віку обдарованих більше, ніж хлопчиків. Але в старшому віці (на етапі статевого дозрівання) процентне співвідношення вирівнюється. Можливо, спрацьовує якась генетична програма, а може причина у оточенні.

В результаті спостережень накопичилися статистичні дані, які свідчать про те, що діти видатних людей рідко досягають таких же результатів, як їх великі батьки. Всім відомі видатні політичні лідери, вчені, письменники, поети, музиканти, художники, які мали дітей, що пішли по їх стопах. Але, ставши дорослими, ці діти не часто піднімалися до висот, досягнутих їх батьками. Завдяки таким спостереженнями в суспільній свідомості сформувалося уявлення про те, що «на дітях природа відпочиває». А на видатні прояви у нащадків можна розраховувати лише в третьому поколінні.

Відповідь на питання про справедливість цих тверджень дає сучасна генетика, пропонуючи нам «феномен регресії до середнього». Генетики виявили даний феномен у всіх організмів, що розмножуються статевим шляхом. Спостерігати його можна на прикладі будь-якої з рис, що успадковується менш ніж на 100%. Мається на увазі тенденція батьків з яскраво вираженою рисою виробляти потомство, у якого ця риса менш виражена. У дуже високих батьків будуть народжуватися дуже високі діти, при цьому вони все ж будуть нижче батьків. Інакше кажучи, успадковані ознаки будуть регресувати до середнього рівня.

Світовий педагогічний досвід показує, що часто віра в можливості вихованця, помножена на майстерність батьків і педагогів, здатна творити педагогічні чудеса. У житті часто виявляється важливо навіть не те, що дала людині природа, а те, що вона сама зуміла зробити з тим даром, який має.

Одна з серйозних проблем, що ускладнюють завдання прогнозування розвитку обдарованості, полягає в тому, що вимоги до видатних людей істотно змінюються з плином часу. Стрімко народжуються і вмирають професії, з'являються і зникають види діяльності, істотно змінюються умови і вимоги життя. Вчора від видатної людини вимагали одних здібностей, а сьогодні – зовсім інших. Наприклад, людину, яка займалась наукою, аж до середини XX століття називали вченим. Таким чином, передбачалося, що ця людина багато знає, тому він і вчений. У наш час самі діячі науки все частіше намагаються називати себе не вченими, а дослідниками, підкреслюючи тим самим, що вони можуть і не володіти великим обсягом інформації в області, в якій ведуть свої дослідження. Функції науки в сучасному суспільстві змінилися, сучасний науковець – це не стільки той, хто багато знає, скільки той, хто знає де і як вести пошук нового [3].

Протягом XX століття проводилося безліч спеціальних досліджень, присвячених проблемам прогнозування видатних досягнень. Термін «видатні досягнення» ненауковий,

тому його визначення дуже розпливчасті. Однак, вимовляючи його, ми припускаємо, що людина досягла якихось блискучих результатів, домоглася виняткових успіхів.

У трактуванні цього поняття можливі варіанти. Одні вважають, що видатні досягнення – це лише епохальні відкриття генія, інші орієнтуються на престижні нагороди і звання. Є підхід, згідно з яким це поняття можна охарактеризувати статистично, як успіх, який перевищує певне значення за певною шкалою. Йдеться про рівень досягнень, які далеко перевершують середні показники. Дослідники в різних країнах намагалися з'ясувати питання про те, чи можна прогнозувати відносно близькі події: успіхи в школі, у поза-навчальній діяльності, у вищому навчальному закладі, на роботі.

Гюнтер Трост узагальнив результати ряду наукових робіт з означеної проблеми і прийшов до наступних висновків: успіхи в середній школі і результати шкільних тестів здібностей є кращими орієнтирами для побудови таких прогнозів; високі показники тестів інтелекту також мають задовільну передбачувану цінність. Інші фактори, особливо такі, як інтереси, мотивація, самооцінка, самі по собі мають низьку передбачувану цінність. Але вони вносять додатковий внесок у загальне пророкування академічних успіхів. Для студентів з високим інтелектом на їх основі можна провести відмінність між дуже добре встигаючими і блискучими студентами. Для передбачення позанавчальних досягнень, найбільш істотний інтерес представляють: відданість справі, різні аспекти креативності.

Важливо і те, що, вивчаючи прогнозування успіхів в роботі, Гюнтер Трост зазначає, що IQ є найкращим орієнтиром для прогнозу розвитку обдарованості. Але працює це правило тільки в тому випадку, якщо мова йде про майбутніх адміністраторів, учених, викладачів, лікарів, юристів. Передбачувальна цінність IQ для даної категорії майбутніх фахівців вище, ніж для малокваліфікованих або некваліфікованих робітників. Взаємозв'язок між середніми оцінками і успішністю роботи значно нижче [3].

В останні десятиліття все частіше доводиться стикатися з тим, що нові освітні технології відкривають невідомі раніше обрії людських можливостей. Завдяки цьому рівень досягнень, що сприймався спершу як видатний, стає звичайним і доступним кожному. Помічено, що діти, часто без сторонньої допомоги, навчаються користуванню гаджетами у віці 2-3 років.

Зростання уваги до ранніх етапів розвитку особистості стимулювало в дитячій психології підвищення інтересу до нових концепцій і методик виховання і навчання дошкільників. Інтенсивна розробка методик раннього навчання стала справжньою прикметою нашого часу. Однак слід розуміти, що нові педагогічні технології не в змозі зробити всіх дітей обдарованими, як це намагаються стверджувати педагоги. Проблема впливу середовища на розвиток інтелектуально-творчого потенціалу дитини не стає менш значущою. У зв'язку з цим виникає питання про те, чи можна збільшити можливості мозку педагогічним шляхом? Сучасна педагогічна психологія і педагогіка дають на це стверджувальну відповідь.

Отже, традиційно вважалося, що ранній розвиток дитини знаходиться під великим генетичним контролем, ніж розвиток в більш старшому віці, а тим більше – в періоди дорослого життя. Медична генетика і психогенетика переконливо довели зворотне. Генетичний вплив на розвиток психіки в дитячому віці мінімальний, але його значення помітно підвищується з віком і досягає максимуму у літніх людей.

Методики раннього навчання мають особливу значимість і з точки зору вдосконалення когнітивного досвіду дитини. Цінність їх в даному випадку в тому, що в результаті їх використання істотно розширюється зона дослідницького пошуку дитини. Природно, що маленька дитина, яка освоїла понад одну мову, вміє читати, набирати текст на комп'ютері, має значно ширші можливості в плані власних досліджень і придбання нового досвіду, ніж та, кого нібито з метою збереження її дитинства, залишили без розвитку.

Важливо розуміти і те, що ці методики зовсім не припускають грубо форсувати розвиток дитини. Інструментарій тут принципово відрізняється від традиційного для масової школи, він і дозволяє методикам раннього навчання, не руйнуючи психіки дитини, навчити її новому.

Список використаних джерел

1. Allen E. Ivey Intentional Interviewing and Counseling. Facilitating Client Development / University of Massachusetts. 1998 – 342 p.
2. Флемминг Фанч Преобразующие диалоги / Flemming Funch / Учебник по практическим техникам содействия личностным изменениям. «Ника-Центр» «Вист-С» / Перевод с английского Д. Ивахненко. К. 1997 – 379 с.
3. Савенков А. И. Психология детской одаренности / А. И. Савенков. – М.: Генезис, 2010. – 440 с.: с ил. – (Учебник XXI века).

УДК 374

Побужанська Анжела

МОДЕРНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНИХ ВЕКТОРІВ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЮНОГО ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ В МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті представлено матеріали щодо впровадження в системі закладів позашкільної освіти нової навчальної програми на оволодіння знаннями в галузі права для здобувачів позашкільної освіти «Мала юридична академія». Стаття містить мету, завдання програми, перелік компетенцій, кількість відведених годин на опрацювання матеріалу.*

Ключові слова: *юридична грамотність, формування компетентностей, нормотворення, наукові роботи з права.*

Annotation. *The article presents materials on the implementation of a new curriculum for mastering knowledge in the field of law for out-of-school education students «Small Law Academy» in the system of out-of-school education institutions. The article contains the purpose, objectives of the program, a list of competencies, the number of hours allocated for processing the material.*

Keywords: *legal literacy, formation of competencies, rule-making, scientific works on law.*

Реформа освіти «НУШ» передбачає новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації молодої людини в суспільстві. На часі постає питання щодо модернізації соціально-стратегічних векторів розвитку та становлення особистості юного громадянина України в мережі закладів позашкільної освіти. Цей процес має гармонійно вплітатися у загальнодержавні процеси реформування суспільства і потребує забезпечення педагогічними умовами ефективного формування соціально-стратегічних компетенцій, що забезпечують усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв’язувати конфлікти, досягати компромісів, а також розумітися на глобальних світових процесах.

У психолого-педагогічній літературі існує низка визначень понять «умова», «педагогічна умова». О. Пєхота педагогічні умови визначає як систему певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об’єктивно склалися чи суб’єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [6, С.5].

З іншого боку, педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування компетентної особистості. Відтак педагогічні умови забезпечують виконання державного стандарту з освітньої та виховної діяльності. Одним із складників забезпечення таких умов є навчальні програми.

Метою статті є розгляд пропозиції впровадження навчальної програми для закладів позашкільної освіти «Мала юридична академія» як умова формування покоління компетентних правозахисників у правовій державі.

В Україні, як і в світі, важливими є питання прав людини, захисту прав дітей, пошук шляхів виходу зі складних соціальних, політичних та економічних ситуацій, отже, на новий

рівень виходять запити на володіння знаннями в галузі права, особливо міжнародного та підвищена зацікавленість до юридичних професій. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини, але діти не завжди знають свої права і не вміють їх захищати, подекуди здобувши загальну середню освіту, не вміють повномасштабно орієнтуватися в соціумі та використовувати всі можливості, які надаються законодавством України.

З досвіду педагогічної діяльності ми дійшли висновку, що програми закладів загальної середньої освіти з основ правознавства, в межах існуючого погодинного навантаження (1 година на тиждень), не спроможні охопити весь спектр важливих практичних питань, до яких дотичне право. Рідко в якому позашкільному закладі освіти є гуртки правознавства.

На нашу думку, саме заклади позашкільної освіти мають можливість забезпечити потребу вихованців у додаткових знаннях із права, стати учасниками загальнонаціонального правопросвітницького проекту «Я маю право!», який має за мету – підвищити юридичну грамотність українців, сформувати нову правову культуру в суспільстві. Це масштабна реформа правової свідомості. Тому виникла ідея створення Малої юридичної академії, завдяки якій старшокласники зможуть отримати початкову допрофільну юридичну освіту.

В 2020 році було розроблено програму з позашкільної освіти «Мала юридична академія», яку представлено на Всеукраїнському конкурсі рукописів навчальної та навчально-методичної літератури для закладів позашкільної освіти Інституту модернізації змісту освіти, де доробок здобув звання Лауреата заключного етапу цього конкурсу.

Тематика програми вводить вихованців у світ юридичних професій, забезпечує допрофільну підготовку, враховуючи такі запити суспільства, як: запобігання правопорушенням, соціалізація дитини, мобільна комунікація. Навички і вміння, здобуті під час навчання, допоможуть юному поколінню у самореалізації, у формуванні правової культури, соціально-психологічних компетенцій, критичного мислення, володіння ораторським мистецтвом, вміти вести дебати, відстоювати власну точку зору на суспільні процеси і проблеми та має практичне спрямування для використання здобутих знань у життєвих ситуаціях юних громадян України.

У позашкільній освіті відсутні програми такого спрямування, широкого спектру охоплення світу юридичних професій та професій, де застосовуються знання в галузі права. Програма «Мала юридична академія» нова та оригінальна, включає в себе поєднання теоретичних знань, необхідних практичних навиків, формування соціальних зв’язків, розуміння системи взаємодії трьох гілок влади в державі та значення особистості в укріпленні правової держави та управлінні державою.

Метою програми є формування ключових компетентностей особистості засобами правознавчих наук. Завданнями програми є формування пізнавальної, практичної, творчої, соціальної, правової, полікультурної, комунікативної, інформаційної, громадянської компетентностей.

Навчальну програму передбачається реалізовувати в гуртках та інших творчих об’єднаннях гуманітарного напряму закладів позашкільної освіти, для вихованців віком від 13 до 17 років. Програмою передбачено навчання учнівської молоді у групах основного та вищого рівнів. На опрацювання матеріалу відводиться така кількість годин: 1-й рік навчання – основний рівень – 144 год., 4 год. на тиждень; 2-й рік навчання – основний рівень – 216 год., 6 год. на тиждень; 3-й рік навчання – вищий рівень – 216 год., 6 год. на тиждень.

Програма передбачає проведення занять, семінарів, кейс-методів (аналізу конкретних ситуацій), тренувальних ігор, майстерень, розв’язування правових задач; екскурсії до установ та організацій, що здійснюють правозахисну та юридичну діяльність; роботу з джерелами інформації; практику в області публічного виступу, логіки, розгляду судового процесу, правозахисних дій, нормотворення. Процес навчання включає також перегляд мультимедійних презентацій, обговорення відеоматеріалів, фільмів на правову тематику, участь у Міжнародних, національних, регіональних, міських правових турнірах, олімпіадах, захистах наукових робіт з права, конференціях, брифінгах, ігрові процеси (судовий, слідчий, договірний та інші).

Після завершення курсу передбачаємо, що здобувач позашкільної освіти скаже: «Я сам собі адвокат», «Я сам собі юрист» та зможе надати первинну юридичну консультацію. Створення мережі гуртків з правознавства у закладах позашкільної освіти «Мала юридична академія».

Впровадження вищезазначеної навчальної програми відкриє можливості модернізації соціально-стратегічних векторів розвитку та становлення особистості юного громадянина України в мережі закладів позашкільної освіти, сприятиме можливості нових наукових досліджень впливу правопросвітництва в середовищі громадян України підлітково-юнацького віку на процеси укріплення правової держави Україна.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
2. Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за ред. М. Грищенко [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
4. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О. В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2018. – 96 с.
5. Нетьосов С. Якісна характеристика рівнів сформованості предметних компетентностей з курсу «Основи правознавства» / Сергій Нетьосов // Історія в школах України. – 2010. – № 1. – С. 27-29.
6. Пєхота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О.М. Пєхота та ін. – К. : В-во АСК, 2003. – 240 с.
7. Ремех Т.О. Методичні засади навчання правознавства в процесі допрофільної підготовки школярів: дис. кандидата пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Олексіївна Ремех. – К., 2011. – 269 с.
8. Рябовол Л. Правова предметна компетентність: поняття, структура, правові предметні компетенції./ Ж. «Наукові записки» Серія: Педагогічні науки. Випуск 121(ІІ) С. 265-270.

УДК 502.3

Ревнюк Сергій

РОЛЬ МАНІВСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПОДОЛАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

Анотація. *У статті представлено матеріали щодо ролі МАНівських досліджень у подоланні екологічної проблеми. Стаття містить відомості про такий розділ хімічної науки як «Зелена хімія». У ній йдеться мова про добуті нами речовини хітин, хітозан, кверцетин, дигідрокверцетин, полілактид, які відповідають засадам Зеленої хімії та покликані звести до мінімуму використання штучних полімерів, що є забруднювачами навколишнього середовища.*

Ключові слова: *хітин, хітозан, полілактид, дигідрокверцетин, кверцетин.*

Annotation. *The article presents materials on the role of MAN research in overcoming the environmental problem. The article contains information about such a section of chemical science as «Green Chemistry». It deals with the substances we have obtained chitin, chitosan, quercetin, dihydroquercetin, polylactide, which meet the principles of Green Chemistry and are designed to minimize the use of artificial polymers that are pollutants in the environment.*

Keywords: *chitin, chitosan, polylactide, dihydroquercetin, quercetin.*

Бурхливий розвиток хімії та хімічних технологій минулого століття призвели до масового виробництва синтетичних органічних речовин. Багато з них мають суттєвий вплив на здоров'я людей, особливо дітей.

Серед новітніх напрямів хімії, які з'явились як відгук на глобальні екологічні проблеми, особливе місце займає «Зелена хімія». Мабуть, найважливіше тактичне завдання Зеленої хімії – використання відновлюваних ресурсів сировини, зокрема біомаси та біодеградація отриманих матеріалів.

Учні також повинні долучатися до вирішення завдань, які ставить перед собою Зелена хімія. Одним із таких прикладів долучення учнів до основ згаданого напрямку хімії є написання МАНівських робіт.

Я зі своїм учнем, Морозом Миколою, 3 роки працював над проблемами екологічного характеру. Велику допомогу у вирішенні цього питання нам надають на кафедрі хімії Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, зокрема кандидат хімічних наук, доцент та завідувач кафедри хімії Толмачова Валентина Сергіївна та доцент кафедри хімії Ковтун Олена Миколаївна, під керівництвом якої проходить наша робота.

Наше перше дослідження стосувалося хітину і його тема звучала: «**Хітин і хітозан – біополімери майбутнього**».

Хітин та хітозан відповідають основним принципам Зеленої хімії, бо біополімери виділяють із відновлюваної сировини й вони безпечні для людини та навколишнього середовища (повністю біодеградують).

Сировиною для отримання хітину та хітозану може служити підмор бджіл. (щорічно може складати 600-1000 т. хітину). Тому підмор бджіл – нове перспективне джерело хітину комах.

У організмі хітин здатний відокремлювати негативно заряджені жирними кислоти та перешкоджати їх всмоктуванню в кишечнику, і виводити з організму. Його волокна активізують перистальтику та зв'язують жирні кислоти і холестерин, перешкоджаючи їх всмоктуванню в кров. Також забезпечує зв'язування і виведення з організму шкідливих продуктів життєдіяльності.

Хітозан активізує діяльність клітин організму, налагоджує нервову саморегуляцію та гормональну секрецію. Він знижує рівень цукру в сечі у хворих з надмірною вагою, підвищує рівень імунітету шляхом регулювання pH тканин організму, має здатність адсорбувати і виводити з організму солі важких металів, мінеральні добрива, синтетичні барвники, лікарські засоби та радіонукліди, прискорюють загоєння ран, штучна шкіра, штучний кришталик ока не викликають реакції відторгнення, хірургічні шовні матеріали з хітином саморозсмоктуються. Застосовується у складі протизаплідних апаратів як засіб, що сповільнює діяльність статевих залоз. Відомі препарати для лікування захворювання кісток. Запропоновано використання хітину для фіксації знімних протезів, як наповнювачі для лунок після видалення зубів[1].

Рідке добриво «Нарцис» дозволяє збільшити врожайність на 25-30%. Препарат повністю захищає рослини від грибкових захворювань[1], не викликає звикання і дає можливість заощадити на гербіцидах, так як сходи, оброблені «Нарцисом», не дозволяють розвинутися бур'янам. Хітозан також застосовується як засіб обробки насіння з метою підвищення врожайності.

Метою роботи було дослідження історії відкриття, будови, властивостей та методів виділення біополімерів хітину та хітозану та їх добування.

Об'єктом дослідження були природні полісахариди хітин і хітозан.

Предметом роботи – дослідження властивостей і методів виділення хітину та хітозану з підмору бджіл.

---

[1] Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение / Под ред. К.Г Скрябина, Г.А. Вихоревой, В.П. Варламова. – М.: Наука. 2002. – 368с.: ил.

Завдання дослідження: проаналізувати літературні джерела про будову, властивості та методи виділення хітину та хітозану; експериментально перевірити та удосконалити відому методику виділення хітину та хітозану з підмору бджіл.

Новизна роботи полягає в удосконаленні методики виділення хітину та хітозану з підмору бджіл.

Практичне значення дослідження визначається можливістю впровадження результатів дослідження у виробництво.

Методи дослідження. У роботі використані такі теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення відповідної літератури і результатів діяльності щодо вивчення даної проблеми; хімічні методи виділення органічних речовин із природної сировини.

Результати дослідження. Нами було одержано хітин та хітозан із підмору бджіл та удосконалено методику їх добування.

Тема нашого другого дослідження звучала: «**Хімія минулого та майбутнього: молочна кислота та полілактиди».**

Із багатьох запропонованих біодеградуючих пластмас полілактати (ПЛ) є найбільш перспективним замінником традиційних пластмас, так як мають чудові фізико-механічні властивості й легко піддаються обробці [6].

За своїми властивостями високомолекулярний ПЛ подібний до поліетилентерефталату (ПЕТ) і відповідає усім технічним вимогам, що стосуються пакувальних матеріалів. На сьогодні, крім використання ПЛ, полісахаридів і деяких інших біодеградуючих полімерів.

Із PLA у медицині виготовляють кісткові протези, кісткові гвинти та імплантати для кісткових тканин. Також виготовляють гіпоалергенні комфортну білизну, модний одяг, занавіски, драпірувальні матеріали. Велике значення полілактид має також і при виготовленні сміттєвих пакетів, що біодеградують [2].

Метою роботи було дослідження історії відкриття, будови, властивостей та методів виділення молочної кислоти та біополімеру полілактиду та їх добування.

Об'єктом дослідження були природні молочна кислота та полілактид.

Предметом роботи – дослідження властивостей і методів виділення молочної кислоти та полілактиду.

Завдання дослідження: проаналізувати літературні джерела про будову, властивості молочної кислоти та полілактиду, створити методику виділення 2-гідроксипропіонової кислоти із молочної сироватки та синтезувати полілактид.

Новизна роботи полягає в створенні методики виділення 2-гідроксипро-піонової кислоти із молочної сироватки.

Методи дослідження. У роботі використані такі теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення відповідної літератури і результатів діяльності щодо вивчення даної проблеми; хімічні методи виділення органічних речовин із природної сировини.

Результати дослідження. Нами було одержано молочну кислоту і полілактид та удосконалено методику їх добування.

Практичне значення дослідження визначається можливістю впровадження результатів дослідження у виробництво.

Тема останньої роботи: «**Хітин, полілактати та дигідрокверцетин як сучасні, перспективні та актуальні об'єкти дослідження Зеленої хімії**».

Кверцетин ($C_{15}H_{10}O_7$) є сильним антиоксидантом, проявляє антиалергічну та імуностимулюючу дію, блокує дію деяких ферментів, має протинабрякову, спазмолітичну, антигістамінну, протизапальну, антиоксидантну дію, реактивує вітамін С, запобігає переходу адреналіну в токсичний адренохром, перешкоджає шкідливій дії вільних радикалів, гальмує процеси пероксидного окиснення ліпідів клітинних мембран і ліпопротеїдів сироватки крові, покращує внутрішньотканинне дихання застосовується як засіб для профілактики захворювань серця і судин [4–6]. Також він викликає апоптоз (загибель) ракових клітин за рахунок реабілітації «антиракового» гена.

Дигідрокверцетин гальмує дію гіалуронідази (ферменту, що порушує цілісність

судинної стінки), зменшує проникність і ламкість капілярів, покращує мікроциркуляцію й коронарний відтік, сприяє нормалізації збудливості й провідності серцевого м'яза, нейтралізує канцерогенні нітрозаміни, має гепатопротекторну дію, захищаючи печінку від тетрацикліну, тетрахлоретану, етанолу, гальмує передчасне старіння клітин і розвиток різних захворювань, розвиток дистрофічних і склеротичних процесів у очах, підвищує гостроту зору, нормалізує рівень холестерину і тригліцеридів у крові.

Дигідрокверцетин включений до Державного Реєстру лікарських засобів, відноситься до 6 класу безпеки, що означає його абсолютну нетоксичність.

Метою роботи є дослідження історії відкриття, будови, властивостей і методів виділення біополімерів хітину та хітозану, молочної кислоти, біополімеру полілактиду, кверцетину та дигідрокверцетину та їх добування.

Об'єктом дослідження є природні полісахариди хітин і хітозан, молочна кислота та полілактид, кверцетин та дигідрокверцетин.

Предмет роботи – дослідження властивостей і методів виділення хітину та хітозану з підмору бджіл, молочної кислоти та полілактиду, кверцетину та дигідрокверцетину із деревини модрини сибірської та сосни звичайної.

Завдання дослідження: проаналізувати літературні джерела про будову, властивості та методи виділення хітину та хітозану, молочної кислоти і полілактиду, кверцетину та дигідрокверцетину, експериментально перевірити та удосконалити відому методику виділення хітину та хітозану з підмору бджіл, створити методику виділення 2-гідроксипропіонової кислоти із молочної сироватки, синтезувати полілактид, добути кверцетин та дигідрокверцетин із деревини модрини сибірської та сосни звичайної.

Новизна роботи полягає в удосконаленні методики виділення хітину та хітозану з підмору бджіл, у створенні методики виділення 2-гідроксипропіонової кислоти із молочної сироватки та у виділенні кверцетину та дигідрокверцетину з кори та деревини модрини сибірської.

Методи дослідження. У роботі використані такі теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення відповідної літератури і результатів діяльності щодо вивчення даної проблеми; хімічні методи виділення органічних речовин із природної сировини.

Результати дослідження. Нами було одержано хітин та хітозан із підмору бджіл, молочну кислоту і полілактид, кверцетин та дигідрокверцетин та удосконалено методику їх добування.

Практичне значення дослідження визначається можливістю впровадження результатів дослідження у виробництво.

Тож мій досвід (хоч і невеликий) показує, що виконання наукових робіт учнями в галузі Зеленої хімії сприяє формуванню нового екологічного мислення, нового бачення процесів, що відбуваються на Землі. Тому пробуйте та дерзайте! Творчих успіхів вам і нових відкриттів!

Список використаних джерел

1. Л.А. Алешина, С.В. Глазков, Л.А. Луговская, М.В. Подойникова, А.Д. Фосфанов, Е.В. Силина. Современные представления о строении целлюлоз (обзор) // Химия растительного сырья. 2001. №1. С.5-36.

2. Бараков Р.Ю., Солодовнік Т.В., Мінаєв Б.П., Мінаєва В.О., Прокопенко В.М., Куриленко Ю.М. Дослідження геометричних параметрів та електронних спектрів молекул глюкозаміну та глюкози методами квантової хімії // Вісник ЧДТУ. – 2010. − №174. – С.80-91.

3. Быкова В.М., Немцев С.В. Сырьевые источники и способы получения хитина и хитозана // Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение. – М.: Наука. – 2002. – С.7-22.

4. Горовой Л.Ф. Косяков В.Н. Сорбционные свойства хитина и его производных // Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение. – М.: Наука. – 2002. – С.217-240.

5. Кайминь И.Ф., Озолиня Г.А., Плиско Е.А. // Высокомолекулярные соединения. – 1980. – Т.32. − №1. – С.151-156.

6. Каргин В.А. Структура целлюлозы и ее место среди других полимеров // Высокомолекулярные соединения. – 1960. – Т.2. - №2. – С.466-468.

7. Куприна Е.Э. Водолажская С.В. Способы получения и активации хитина и хитозана // Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение. – М.: Наука. – 2002. – С.44-61.

8. Немцов С.В., Зуева О.Ю., Хисматуллин Р.Г. и др. // Пчеловодство. – 2001. − №5.

9. Нудьга Л.А. Производные хитина и хитозана и их свойства // Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение. – М.: Наука. – 2002. – С.141-177.

10. Попов А.В. // Тара и упаковка. 2007. №3.

11. Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение / Под ред. К.Г Скрябина, Г.А. Вихоревой, В.П. Варламова. – М.: Наука. – 2002. – 368с.: ил.

12. Чирков С.Н. Противовирусные свойства хитозана // Хитин и хитозан: Получение, свойства и применение. – М.: Наука. – 2002. – С.327-336.

УДК 001.89–057.874(017)

Родіонова Олена

ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Анотація**: У статті представлено матеріали щодо виявлення неординарних обдарованих студентів в системі вищої освіти, які навчаються на спеціальності 186 Видавництво та поліграфія за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста для спрямування траєкторії їх освіти в напрямку підготовки дизайнерів. В статті описані етапи виявлення обдарованих студентів, їх становлення як професіоналів впродовж навчання. надано рекомендації щодо їх подальшої освітньої траєкторії та поставлена задача перед викладацьким складом не загубити обдаровану дитину, розвинути її можливості.*

***Ключові слова:** видавництво, поліграфія, дизайнер, технолог, професійна підготовка, оригінал-макет.*

***Annotation:** The statistic presents materials for the development of extraordinary gifted students in the system of food education, as they start on specialties. The article describes the stages of the emergence of gifted students, their formation as professionals in the future. A recommendation has been given to the public of the city, and the task has been set for the Vikladác warehouse not to ruin the gifted child, to develop the power.*

***Keywords:** type, polygraph, designer, technologist, professional training, original layout.*

В системі вищої освіти коледжів пошук обдарованої дитини набуває особливого значення; по-перше, з обдарованими учнями є можливість ставити та вирішувати неординарні задачі; по-друге, такі студенти є рушійною силою для всієї групи – за їх здобутками слідкують всі і відсотків 15-20 з групи намагаються досягнути подібних результатів, і навіть їх перевершити. Розглянемо пошук обдарованої дитини на прикладі групи студентів спеціальності 186 Видавництво та поліграфія, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст. Наша задача – знайти студентів, готових до подальшої професійної роботи дизайнерами поліграфічних видань. За нашими дослідженнями, які ведуться з 2004 року, до 2008 року в групі на 25-30 осіб знаходилося до 10-15% обдарованих людей, наша задача була: виявити, розвивати і отримувати високі результати. 2008 рік став переломним для системи освіти коледжів – було введено обов’язкове ЗНО для вступу в університети і як показав та довів наш песимістичний прогноз, школярі з високими результатами у навчанні продовжили здобувати освіту в системі шкільної освіти, здавали ЗНО, отримували високі бали і вступали в омріяні університети на бюджетну форму навчання. Але коледжам все рівно потрібно було рухатися вперед, розвиватися і доказувати переваги нашої системи освіти. Перш за все такі задачі можна було вирішити для старшокласників, які вже визначилися з подальшою траєкторією свого кар’єрного розвитку. Спеціальність 186 Видавництво та поліграфія готує фахівців галузі, які мають широкі можливості вибору –

є хист до малювання, оформлення видавничої продукції – готуємо фахових дизайнерів, а їх бракує на ринку праці і в Україні і в світі; є потреба вивчати сучасні друкарські технології – робимо все можливе для опанування цією групою здобувачів освіти сучасних друкарських технологій, готуємо професійних технологів.

Задача стояла наступна – починаючи з другого курсу, в період початку вивчення дисциплін фахової підготовки («Основи поліграфічного виробництва», «Поліграфічні матеріали», «Обробка текстової інформації», «Комп'ютерна графіка», «Навчальна практика») знайти обдарованого студента і надати можливість йому отримати максимум компетентностей з обраної майбутньої професії.

На другому курсі ключовою дисципліною, яка дає поняття щодо дизайнерського хисту студента є «Навчальна практика». Впродовж 5-ти тижнів під керівництвом викладачів коледжу студенти повинні вивчити функціональні можливості професійної програми верстання Adobe InDesign та розробити оригінал-макет повнокольорового журналу формату А4 з колонкою редактора, телепрограмою, кросвордом, гороскопом на 36 сторінок. Поставлена задача для студентів 2-го курсу стала викликом викладацькому складу, були побоювання щодо отриманих результатів. Але результати практичного навчання, створені оригінал-макети журналів на різноманітну тематику, але з обов'язковими елементами, були достатньо професійними. І за результатами практики – а це І етап пошуку обдарованих студентів – наші сподівання справдилися. По різній чисельності груп (загальна кількість студентів 20-30 осіб) ми отримали 15-20 відсотків робіт, які мали ознаки професійності, неординарності, і було очевидно, що траєкторія освіти таких студентів повинна бути направлена на набуття компетентностей для роботи дизайнерами. Розроблені професійні макети журналів є важливими для всіх студентів групи, навіть слабкі студенти в подальшому намагаються зробити не гірше, ніж талановита дитина, з'являється дух змагань в позитивному аспекті. А далі, задачі викладачів, які є фахівцями з дисциплін професійної підготовки, розвивати хист, ставити неординарні задачі для курсового та дипломного проєктування, практичної підготовки – це ІІ етап пошуку обдарованої дитини.

Третій курс для студентів спеціальності є важливим з точки зору професійної підготовки – позаду шкільні дисципліни, вивчаються фахові дисципліни, для майбутніх дизайнерів ключовими є «Дизайн друкованої продукції», «Обробка образотворчої інформації», «Навчальна практика» (студенти готують оригінал-макети журналів-таблоїдів, які є складними навіть для професіоналів, що працюють в цій галузі роками). І от парадокс, з тих 15-20 відсотків студентів другого курсу, на яких ми мали сподівання як на майбутніх дизайнерів. 5 відсотків показують на 3-ому курсі набагато гірші результати виконаних робіт в порівняння з їх першими дизайнерськими роботами. Причин цьому є багато – діти дорослішають, з'являються нові інтереси, починають працювать, не завжди за спеціальністю, зникає дух змагання – зробити краще за всіх, іноді вважають себе вже настільки професіоналами, що намагаються зробити роботи в останній момент перед здачею викладачу. Останній курс навчання розставляє всі акценти, впорядковує наші очікування, іноді не на нашу користь. Студенти приступають до дипломного проєктування, і досить часто результати створених макетів поліграфічних видань для дипломного проєкту є не набагато кращими, ніж їх перший макет журналу на другому курсі. За нашими оцінками з групи на 25-30 осіб, дипломних проєктів, які заслуговують не просто оцінки «відмінно», а є професійними, не гіршими, ніж ті журнали, книги, що є на полицях магазинів становить до 2-3 роботи, а це до 10 відсотків від загальної кількості представлених до захисту робіт. Як запобігти цьому явищу, як уберегти студентів від «студентського вигоряння», як залишити дух змагання – це задача для всіх викладачів, як фахових дисциплін так і дисциплін загальної підготовки.

УДК 159.923.2(045)

Сечейко Олена

РОЛЬ ПСИХІЧНОЇ АСИМЕТРІЇ В РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. *У статті представлений огляд теорії психічної асиметрії як нейродинамічної основи загальних та спеціальних здібностей людини. Визначені основні параметри психічної діяльності індивіда в залежності від його профілю асиметрії. Розглянуті прикладні задачі прогнозування та реалізації потенціалу індивідуальності, її здібностей відповідно до характеру асиметрії півкуль головного мозку.*

Ключові слова: *профіль асиметрії, психічна асиметрія, латералізація психічних функцій, загальні здібності, спеціальні здібності*

Annotation. *The article presents an overview of the theory of mental asymmetry as a neurodynamic basis of general and special human abilities. The basic parameters of mental activity of the individual depending on its profile of asymmetry are defined. Applied problems of forecasting and realization of individuality potential, its abilities according to character of asymmetry of hemispheres of a brain are considered.*

Keywords: *profile of asymmetry, mental asymmetry, lateralization of mental functions, general abilities, special abilities*

Міжпівкульова організація психічних процесів – найважливіша психофізіологічна характеристика мозкової діяльності. Її суть полягає, по-перше, у функціональній асиметрії півкуль мозку (функціональній спеціалізації), а, по-друге, – у характері взаємодії правої та лівої півкуль в процесі психічної діяльності людини. Варіативність такої взаємодії становить психофізіологічну основу індивідуальних розбіжностей у стратегіях саморегуляції й адаптації організму, а також стильових характеристиках пізнавальної активності людини та прояву її загальних та спеціальних здібностей.

Процес формування міжпівкульової організації психічних процесів називають латералізацією функцій головного мозку. Латералізація визначає специфіку внеску кожної півкулі в психічну діяльність. В процесі функціональної латералізації закріплюються певні механізми міжпівкульової взаємодії з характерним домінуванням однієї півкулі. Міра домінантності лівої або правої півкулі у кожної людини має свої значення, проте існує три основні варіанти асиметрії півкуль: домінантність лівої півкулі, домінантність правої півкулі та відсутність чіткої домінантності. Оскільки параметри домінантності проявляють себе комплексно, прийнято визначати різні види функціональної асиметрії: моторна, сенсорна та психічна асиметрії. Для прогнозування здібностей особливе значення має остання.

Термін «психічна асиметрія» у спеціальній літературі, присвяченій проблемі функціональної асиметрії мозку людини, зустрічається досить рідко. Психічна асиметрія розглядається, як правило, в двох аспектах. У першому вона являє собою нерівнозначні функцій півкуль мозку у формуванні цілісної нервово-психічної діяльності. Фактично йдеться про функціональну спеціалізацію правої і лівої півкуль.

Т.А. Доброхотова і Н.М. Брагіна запропонували інший підхід до інтерпретації терміну психічна асиметрія. Вони показали наявність тісного взаємозв’язку моторних і сенсорних асиметрій з психічними асиметріями. Психічні процеси, залежні від правої півкулі мозку, містять у собі сенсорні асиметрії. Їх можна позначити як психосенсорні процеси. Вони складають основу для сенсорного пізнання і формування чуттєвих образів зовнішнього світу й самого себе. Психосенсорная сфера, або чуттєве пізнання, є максимально індивідуалізованим: кожна людина сприймає й інтерпретує таку інформацію досить своєрідно [1].

Психічні процеси, залежні від лівої півкулі, тісно співвідносяться з моторними асиметріями. Їх можна позначити як психомоторні процеси. Про тісний взаємозв’язок психічних і моторних процесів, про єдність і цілісність психомоторної сфери людини свідчать,

наприклад, кореляції, встановлені між ступенем активності рухів очей і загальною руховою активністю, з одного боку, та ефективністю психічної діяльності – з іншого боку [1].

Отже, психічну асиметрією можна інтерпретувати як порушення симетрії психосенсорних і психомоторних психічних процесів або внесок чуттєвого й абстрактного компоненту в загальний процес пізнання й адаптацію людини до зовнішніх умов. Особливої практичної цінності зазначена теорія набуває в питанні прогнозування задатків та здібностей, оскільки існують суттєві відмінності психічної діяльності лівшів та правшів і характер взаємодії півкуль визначає індивідуальні стилі пізнання й адаптації [2].

Зокрема психічна асиметрія обумовлює особливості сприйняття та обробки інформації, своєрідність емоційних реакцій та характер вольової регуляції. Тому індивіди з лівим та правим профілем асиметрії істотно різняться між собою за зазначеними вище параметрами. Розглянемо найбільш суттєві особливості психічної діяльності лівшів та правшів.

Особливості психіки правшів повязані з домінуванням функціональної активності лівої півкулі головного мозку в загальному процесі забезпечення нервово-психічної діяльності. Тому для правшів характерними є дискретність сприйняття (частинами), раціональність, прогностичність, послідовність, аналітичність, аудистичність (провідна роль слухового аналізатора), домінування абстрактно-логічного мислення та орієнтація на знакове словесно-цифрове та формульне кодування інформації. Такий тип сприйняття та обробки інформації зумовлює високі показники розвитку вербального інтелекту та схильність до теоретико-аналітичної діяльності. Емоційний фон правшів зазвичай відрізняється стабільністю і має позитивну забарвленість, а поведінка в цілому та регуляція психічних процесів має яскраво виражений довільний характер.

Особливості психіки лівшів зумовлені більшою функціональною активністю правої півкулі головного мозку, що знаходить своє відображення у таких проявах своєрідності сприйняття та обробки інформації як синтетичність (цілісність), дедуктивність, комплексність, нелінійність, спонтанність, візуалістичність (провідна роль зорового аналізатора), домінування наочно-образного та наочно-дійового мислення. Особливе значення для лівшів має чуттєве пізнання та інтуїтивна орієнтація у навколишньому середовищі. Такий тип сприйняття та обробки інформації обумовлює високі показники розвитку невербального інтелекту, легкість просторової орієнтації, схильність до практичної діяльності. Емоційний фон лівшів часто має негативну забарвленість, а загальна вольова регуляція, як правило, слабша, порівняно з правшами.

Теорія міжпівкульової асиметрії і сьогодні знаходиться на етапі активного розвитку й наукового пошуку. Навколо неї час від часу розгортаються гострі дискусії. Зокрема ведуться дослідження, спрямовані на уточнення функцій, пов’язаних з правою півкулею. Є дані, які дають змогу гіпотетично стверджувати, що права півкуля відповідає за підтримку гомеостазу в організмі, контролює імунну систему та забезпечує загальні адаптивно-поведінкові здібності людини [1]. Останнє підтверджується даними про швидшу і кращу адаптацію лівшів до складних кліматичних умов.

Вивчення функціональної асиметрії великих півкуль головного мозку та вплив характеру міжпівкульової взаємодії на вияв індивідуальних особливостей має чимало прикладних аспектів.

Найбільшої актуальності сьогодні це питання набуває в *педагогічній практиці.* За статистикою близько 70% дітей, що мають труднощі у шкільному навчанні, лівші. Причин для цього декілька.

По-перше, чинна система освіти зорієнтована передусім на розвиток вербального інтелекту та абстрактно-логічного мислення, а розвиток невербальних здібностей залишається, як правило, поза увагою педагогів. Внаслідок такого підходу лівші мають досить обмежені можливості розкриття свого природного потенціалу.

По-друге, темпи дозрівання мозкових структур лівшів часто не збігаються із загальноприйнятими віковими стандартами (особливо у хлопчиків). Слід враховувати також невисокі показники вольової регуляції лівшів.

По-третє, лівші більш чутливі до емоційних та інтелектуальних навантажень і, як правило, мають невисокі показники стресостійкості та працездатності. Отже, такі діти швидко втомлюються і потребують особливого режиму фізичних і психічних навантажень. Необхідно організувати навчальний процес лівшів так, щоб він сприяв їх розвитку, розкривав природний потенціал за умов збереження психічного й фізичного здоров'я дитини. Сьогодні, на жаль, цю проблему в педагогіці не вирішено.

Проблема міжпівкульової асиметрії актуальна також у спорті. Особливості профілю асиметрії спортсмена впливають на характер і стиль техніки виконання ним спортивних завдань і мають враховуватись тренером при доборі тренувальних вправ і прийомів, спрямованих на розвиток психомоторних навичок. Засвоєння технічних дій і їхня реалізація матимуть високу ефективність тільки за умов їх узгодження з функціональними особливостями спортсмена.

Особливості профілю асиметрії мають обов'язково враховуватись також в процесі *профорієнтації та профвідбору* спеціалістів тих професій, де існують жорсткі вимоги до психофізіологічних характеристик кандидатів. Слід також зазначити, що особливості психічної діяльності лівшів – їх когнітивної, емоційної, перцептивної сфер можуть бути основою для успішного розвитку тих здібностей, які слабо виражені у більшості людей з правим профілем асиметрії. Отже, функціональна асиметрія півкуль головного мозку, зокрема психічна асиметрія та характер міжпівкульової взаємодії суттєво впливають на більшість характеристик перебігу психічної діяльності людини і виступають психофізіологічною основою індивідуальних особливостей пізнавальної стратегії, показників психомоторної, психосенсорної та емоційно-вольової сфер людини, її загальних та спеціальних здібностей. Вивчення даної наукової проблеми має винятково важливе значення для розв'язання практичних завдань у галузях напрямах людської діяльності.

Список використаних джерел

1. Доброхотова Т.А., Брагина Н.Н. Левши. – М.: Книга, 2004. – 232 с.
2. Сечейко О.В. Диференціальна психологія./ Підручник./ О.В.Сечейко. – К.: НАУ, 2014. – 300 с.

УДК 373.5

Сидорова Інна

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ – ОСНОВНИЙ СКЛАДНИК STEM-ОСВІТИ

Анотація. *У статті розглянуто необхідність інтегративного підходу для розвитку творчих здібностей гуртківця та показано актуальні переваги STEM-освіти, яка сприяє успішній реалізації нових освітніх завдань.*

Ключові слова: *STEM-освіта, творчі здібності, інтегративний підхід, освітній процес, позашкільна освіта.*

Annotation. *The article considers the need for an integrative approach in the development of creative abilities of the group and shows the current benefits of STEM-education, which contributes to the successful implementation of new educational tasks.*

Keywords: *STEM-education, creative abilities, integrative approach, educational process, out-of-school education.*

«Змінюймось! Інакше перестанемо існувати»

Стрімкий розвиток технологій вимагає від керівників гуртків досконаліших форм і методів проведення занять. З переходом на особистісно орієнтоване навчання та виховання вимоги до педагога підвищуються, а найважливішим засобом підвищення педагогічної майстерності педагогічних працівників є методична робота. Практика впровадження різноманітних форм методичної роботи показала, що саме у творчих педагогів, які використовують у своїй діяльності досягнення науки і передовий досвід,

як результат – їх особисті досягнення та високі показники у вихованців. Співпраця, обмін досвідом, спілкування спонукає до більш активної участі в творчих проектах та сприяє підвищенню професійного рівня, творчої активності керівників гуртків та їх вихованців у підвищенні рівня культурологічної свідомості педагогів і учнів [2].

Методична праця організовується та здійснюється з огляду саме на перспективу – тобто так, щоб випереджати час, вчасно помічати нові тенденції в педагогіці, методиці, освіті й завчасно впроваджувати їх в роботу. У багатьох розвинутих країнах світу все більшої популярності набуває STEM-освіта. Діти вчаться вирішувати проблеми, стають новаторами, винахідниками, розвивають логічне мислення. Знаходячись на шляху перебудови для нашого часу характерне підвищення інтересів вихованців до матеріалу, активізація їх пізнавальної діяльності та створення творчої атмосфери в колективі, яке здійснюється за допомогою основної складової «STEM-освіти» – багатоскладової інтеграції [3]. За STEM методикою, в центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Учні вчаться знаходити шляхи вирішення не в теорії, а прямо зараз шляхом спроб та помилок. На процес навчання набагато менше впливають стосунки, що склалися між гуртківцем та педагогом, що дає можливість більш об’єктивно оцінювати прогрес. Навички критичного мислення та глибокі наукові знання отримані в результаті навчання за STEM, дозволяють дитині вирости новатором – двигуном розвитку людства [4].

Інтеграція – це не лише вимога часу, це – творчість, самобутність, мистецтво педагога, але й важливий фактор, що сприяє підвищенню якості навчально-виховного процесу в закладі. Форма проведення інтегрованих занять нестандартна, а це активізує підлітків, зацікавлює оригінальністю, дає можливість проявити свою творчість, підвищити рівень навчання, розширити сферу пізнання; спонукає керівника гуртка до самоосвіти та сприяє розкриттю творчих здібностей та взаємодії з іншими викладачами, урізноманітненню методів та організаційних форм навчання для посилення інтересу вихованців до знань і, зрештою, підвищення результативності всієї навчально-виховної роботи. Такі заняття найкраще сприяють виявленню та розвитку творчих здібностей учнів, діти швидко захоплюються новою ідеєю і починають творити – вводити свої новації, зміни, доповнення – і задоволені тим, що зробили [5].

Можливості для інтеграції досить широкі, творчість керівника гуртка – породжує творчість вихованця. А систематична і злагоджена робота сприяє для подальшого професійного самовизначення. Від того, на скільки подобається вихованцям навчання, на скільки вони будуть зацікавлені в здобутті професії, а заклад позашкільної освіти дає цілий спектр можливостей у її виборі. Тому творіть, діліться, віддавайте, вчіться, озброюйтесь, грайтесь, співпрацюйте, підтримуйте, змінюйтесь, адже лише зміни торкнуться кожного, хто вирушив у творчу мандрівку, а це основа творчості.

Список використаних джерел

1. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах

2. Крутій К., Грицишина Т. журнал «Дошкільне виховання» «STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерно мислення» 2016, № 1, с. 3

3. Іванчук М.Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: Навч. - метод. посібник. – Чернівці: Рута, 2001. – 97 с.

4. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: https://hobbytech.com.ua/5-питань-про-stem освіту.

1. 5. Ільченко В.Р. Інтеграція змісту освіти та сучасні проблеми загальноосвітньої школи. // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 2(21). – С. 14-17.

УДК 159.0–316.6

Синякова Віра

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Анотація. *У статті представлено матеріали аналізу психологічних особливостей обдарованих дітей, визначено основні технології роботи та психологічного супроводу цієї категорії дітей.*

Ключові слова*: обдарованість, обдаровані діти, талановиті діти, психологічний супровід. наукова творчість, проєктна діяльність, метод проєктів,*

Annotation. *The article presents materials for the analysis of psychological characteristics of gifted children, identifies the main technologies of work and psychological support this category of children.*

Keywords: *giftedness, gifted children, talented children, psychological support. scientific creativity, project activity, project method.*

Глобальні соціально-економічні перетворення у нашому суспільстві виявили потребу в людях творчих, активних, неординарно мислячих, які здатні нестандартно вирішувати поставлені завдання та на основі критичного аналізу ситуації формулювати нові перспективні задачі.

Обдарована особистість є великою цінністю суспільства. Відтак, освіта обдарованих виступає об’єктивним гарантом його подальшого соціально-економічного й культурно-політичного розвитку. Відповідно актуалізується гуманітарна корекція сфери освіти, переглядаються її концептуальні та методологічні засади, уможливлюється її реформування і дотичні до нього зміни у вихованні особистості в напрямі орієнтування на її різносторонній потенціал, розвиток обдарованості й таланту.

Отже, метою нашої статті і аналіз психологічних особливостей обдарованих дітей та визначення особливостей їх психолого-педагогічного супроводу.

Обдарованість – індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності.

Обдаровані діти – діти, в яких у ранньому віці виявляються здібності до виконання певних видів діяльності.

Обдаровані діти характеризуються порівняно високим розвитком мислення, тривким запам’ятовуванням навчального матеріалу, розвинутими навичками самоконтролю в навчальній діяльності, високою працездатністю то¬що, їм властива висока розумова активність, підвищена схильність до розумової діяльності, неординарність, свобода самовияву, багатство уяви, сформованість різних видів пам’яті, швидкість реакції, вміння піддавати сумніву і науковому осмисленню певні явища, стереотипи.

Обдарованість можна розглядати як високий розвиток здібностей людини, що дає їй змогу досягти особливих успіхів у діяльності.

Загальна обдарованість – високий розвиток інтелектуальних здібностей за умови достатнього обсягу знань.

Творча обдарованість – високий розвиток творчих здібностей, схильностей і прагнень до творчої роботи [2].

У своєму дослідженні ми відзначаємо, що *обдарована дитина* – це дитина, яка виділяється серед своїх колег яскраво вираженими успіхами в досягненні результатів на якісно вищому рівні, який перевершує певний умовний «середній» рівень.

У результаті досліджень науковцями виділено такі характерні особливості обдарованих дітей:

- часто «перескакують» через послідовні етапи свого розвитку;
- у них чудова пам’ять, яка базується на ранньому мовленні;
- рано починають класифікувати інформацію, що надходить до них;

- із задоволенням захоплюються колекціонуванням, при цьому їхня мета не приведення колекції в ідеальний порядок, а її реорганізація, систематизація на нових підставах;
- мають великий словниковий запас, із задоволенням читають словники та енциклопедії, придумують нові слова і поняття;
- можуть займатися кількома справами одразу, наприклад, стежити за декількома подіями, що відбуваються навколо них;
- дуже допитливі, активно досліджують навколишній світ і не терплять жодних обмежень своїх досліджень;
- у ранньому віці здатні простежувати причинно-наслідкові зв'язки, робити правильні висновки;
- можуть тривалий час концентрувати свою увагу на одній справі, вони буквально «занурюються» у своє заняття, якщо воно їм цікаве;
- мають розвинуте почуття гумору;
- постійно намагаються вирішувати проблеми, які їм поки що не під силу;
- відрізняються різноманітністю інтересів, що породжує схильність починати кілька справ одночасно;
- часто роздратовують ровесників звичкою поправляти інших і вважають себе такими, що завжди мають рацію;
- їм бракує емоційного балансу, вони часто нетерплячі та поривчасті [3].

Відповідно до цих особливостей технологія психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей спрямована на:

• виявлення обдарованих та здібних дітей;

• створення умов для реалізації індивідуальних творчих здібностей дітей [1].

Теоретичне обґрунтування

Характерними особливостями обдарованих дітей є висока пізнавальна активність і розвинений інтелект, багата фантазія, творчість, винахідливість емоційна безпосередність, високий енергетичний рівень, чітка моторна координація, фізична стабільність.

Реформування системи освіти зумовило необхідність формування й розвитку інтелектуального та духовного потенціалу нації. Особливо актуальною є проблема створення української еліти. А для цього слід створити найсприятливіші умови для всебічного розвитку дитини.

Технологія передбачає:

• інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток особливості дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей, стану здоров'я, потреб суспільства;

• оптимальну реалізацію цілісного розвивального впливу навчання, виховання та освіти на особистість учня;

• мобілізацію психічних ресурсів особистості, спрямовану на інтенсивний саморозвиток, що водночас забезпечуватиме і повну самореалізацію, творчу налаштованість..

Мета технології: максимальний розвиток особистості дитини з високим рівнем здібностей в одній чи декількох сферах з урахуванням її індивідуальних особливостей.

Завдання:

1. Забезпечити умови для самореалізації особистості, використовуючи сучасні технології навчання та виховання.
2. Спрямувати роботу з батьками на виявлення та розвиток здібностей їхньої дитини.
3. Скоординувати роботу фахівців, викладачів щодо надання кожному учневі індивідуальних рекомендацій, створення карт просування здібностей дітей.

Умови застосування технології

Технологію супроводу обдарованих та здібностей дітей слід використовувати за умови взаємодії, взаєморозуміння, узгодженої діяльності всіх учасників навчального процесу.

Опис технології

Цей процес має планомірний і системний характер, він передбачає:

• комплексне діагностування;
• інформацію;
• консультування;
• проектування індивідуально-орієнтованих програм;
• аналітичну роботу з реалізації цієї проблеми.

Способи визначення результату

• Анкетування;
• Спостереження (зокрема психологічне).
• Аналіз індивідуальних карт досягнень.

Застереження

• Помилковий прогноз стосовно обдарованості конкретної дитини може призвести до негативних наслідків.

• Надмірна увага і спонукання до успіхів може спричинити стрес [4].

Отже, обдаровані діти мають низку психологічних особливостей розвиток та удосконалення яких сприяє розвитку сфери індивідуальної обдарованості кожної дитини та Української держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Буряк С. Обдаровані діти.//Здібності. Обдарованості. Таланти. Бібліотека «Шкільний світ» – К.: 2009. – С.5.

2. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Технологічний підхід до організації роботи з педагогічно обдарованою молоддю (на прикладі Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки) // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – N 14. – С. 3-6.

3. Лоткова І.В. Плекаймо обдарованість / І.В.Лоткова // Завучу. Усе для роботи. – 2009. – №11-12.

4. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості.// Обдарована дитина. – 1998, № 1, с. 3-5; № 2, с. 2-6; № 3, с. 2-5.

4. Робота з обдарованими дітьми. – /М.О. Володарська, А.І. Настенко.ю О.М. Півлаєва, С.М. Полугіна, В.М. Сисоєва. – Х.: Видавнича група «Основа», 2010. – 190 с.

УДК 001.89–057

Станкович Вікторія

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА СПІВПРАЦЯ ПЕДАГОГА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті представлено матеріали щодо сучасних особистісно орієнтованих технологій в роботі з обдарованими дітьми на заняттях гуртків МАН у позашкільних освітніх закладах. Стаття висвітлює дитиноцентричне спрямування освітнього процесу в позашкіллі щодо всебічного розвитку обдарувань творчої і талановитої дитини, результативного спрямування дослідницької роботи гуртківців МАН.*

Ключові слова: *науково-дослідницька діяльність, обдаровані учні, дитиноцентризм, особистісно орієнтована методологічна орієнтація.*

Annotation. *The article have been presented materials of modern personality-oriented technologies, which are used in studying of gifted children in The Young Academy of Sciences as extracurricular education. The article have been highlighted the child-centered direction of the educational process in extracurricular education on the comprehensive development of the talents and creative skills of child, the effective direction of research work of the students of The Young Academy of Sciences.*

Keywords: *research activities, gifted students, child-centeredness, personality-oriented methodological orientation.*

Зараз очевидним стає той факт, що людство прогресуватиме тоді, коли всебічного розвитку зазнає кожна окремої людина на основі її здібностей. Особливо відчутним це стає в умовах переходу до науково-інформаційних технологій. Проблема обдарованості в наш час стає все більш актуальною. Це насамперед пов'язано з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях [1]. У зв'язку з цим істотно *актуалізується* потреба наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, здібностей та особливостей.

І тут на перший план виступає принцип дитиноцентризму, але не в значенні уваги до дитини як такої, до дитини абстрактної, узагальненої, а до конкретної дитини з її сутнісними характеристиками. Це важливо на всіх етапах освітньої діяльності, починаючи від дошкілля, продовжуючи у базовій та старшій школі, позашкіллі, у вищих навчальних закладах, та й упродовж усього життя людини, адже андрагогіка зараз привертає чималу увагу фундаментальної педагогіки [2].

Позашкільні навчально-виховні заклади є тими широкодоступними установами освіти, які дають дітям і юнацтву освіту, що відповідає їх інтересам, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації. Творча діяльність, якою дитина займається у позашкільних закладах, стимулює її пізнавальну активність та особистий творчий розвиток. Свобода й можливість вибору улюблених занять у позашкільній діяльності впливають на характер, самоорганізацію учня, його спроможність уже в ранньому віці визначити своє місце в житті, повноцінно реалізувати свої здібності [3].

Залучення учнів до занять у гуртках Малої академії наук сприяє розвитку і становлення майбутніх дослідників, науковців. Діти люблять творити, досліджувати, відкривати для себе світ. Тому охоче йдуть займатися наукою – тим напрямком, який їх цікавить, є для них найбільш бажаним. Педагогу-позашкільнику потрібно тільки вміло підказати дитині, де розквітне її талант, розумно спрямувати учнівську жагу до знань у потрібне русло, яке дасть свої результати і буде націлене на розвиток талантів і обдарувань школяра.

У сучасних умовах істотно актуалізується ще одна функція навчального процесу – навчити людину використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності: професійній, громадсько-політичній, побуті [4].

У сучасному світі, в якому особливої цінності набувають інтелект, творчість, інформація, інноваційні технології, роль обдарованої особистості в забезпеченні суспільного прогресу є безперечною. Творчі здібності підростаючого покоління потребують усебічного розвитку та повноцінної реалізації, оскільки саме талановита молодь є головним чинником успішності нації в умовах економічних та соціально-політичних перетворень у суспільстві. Саме на здібних і талановитих представників молодого покоління суспільство в першу чергу покладає надію у вирішенні актуальних питань сучасності [5].

Діяльність філії Малої академії наук в місті чи районі сприяє рівному доступу до якісної освіти учням із малих містечок чи сіл. Це забезпечує їм набуття вихованцями техніко-технологічних та естетичних умінь і навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасними методами комунікації. В основу педагогічної моделі діяльності установи закладені інтеграція змісту, форм і методів освітнього процесу, створення креативного навчального простору для учнівської молоді.

Система позашкільної освіти має величезний потенціал професійної орієнтації, допрофесійної підготовки школярів. Через систему роботи МАН, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт педагоги-позашкільники проводить роботу з пошуку і підтримки обдарованої молоді.

У гуртках та секціях МАН успішно займаються діти з різними можливостями і здібностями. Педагогічний колектив, адміністрація установи намагаються створити оптимальні умови для творчого процесу. А творчий процес – це радість, яка дає впевненість у своїх силах, можливість знайти своє місце в житті.

Зрозуміло, що успіхи здобувачів освіти безпосередньо пов'язані з високим рівнем освіченості і компетентності педагогічних кадрів, їх професіоналізмом і культурним реноме,

працелюбством та творчим потенціалом. Саме ці якості є тією домінантою, яка стає привабливою для учнів. Такий педагог спонукає учня вчитися. І не нарікають вихованці гуртків на те, що їм нелегко, вони просто працюють над собою і знаходять у цьому задоволення, вони прагнуть до вдосконалення. Бо не є легким шлях до вершин знань, тому долають труднощі талановиті школярі, здобувають перемоги, беручи активну участь у конкурсах, виставках, змаганнях.

Головна мета позашкільної установи – підвищення мотивації особистості до пізнання і творчості, створення умов для креативного, індивідуального, духовного та фізичного розвитку дітей та молоді у вільний від навчання час, задоволення освітніх потреб через залучення до науково-експериментальної, дослідницької роботи

В періоди дії локдауну чи адаптивного карантину вихованці та керівники гуртків МАН переходять на дистанційну форму навчання. Тим самим вони можуть показати свою наполегливість до саморозвитку, адже вдосконаленню немає меж. Для якісної організації освітнього процесу в гуртках керівники вільно обирали різні платформи, створили власні онлайн-групи із назвами відповідних гуртків на різних платформах – Viber, Telegram, Google, Messenger, інші спільноти в мережі Facebook. Потім активно адаптували теми гурткових занять до нового викладу навчального матеріалу, використовуючи різні інтернет-ресурси та відеолекції сучасних освітніх платформ «EdEra», «BeSmart», «interactive.ranok», «На Урок», «Ерудит», «Всеосвіта», Ютуб тощо. У створених групах педагоги публікували теми гурткових занять (де наявний відповідний теоретичний матеріал та покликання на відеоуроки) і завдання, які учні повинні виконати для закріплення теми. Найдоступнішими засобами зв’язку з вихованцями та проведення з ними онлайн-занять стали не тільки Телеграм або Вайбер (керівники створювали групи для переписки та обміну файлами чи голосовими повідомленнями); YouTube-канали, а і добре знаний серед користувачів соціальних мереж Zoom – найзручніший сервіс для організації онлайн-конференцій та відеозв’язку, через який часто працювали керівники гуртків МАН.

Свою роботу керівники гуртків та працівники закладу позашкільної освіти можуть активно висвітлювати на своїй офіційній сторінці у соціальній мережі «Facebook», а також публікувати статті на сайті установи чи засновника.

Відрадно стає, коли авторами постів виступають і самі гуртківці, які у своїх відеоповідомленнях захоплено розповідають про заняття в гуртку, демонстрували навики, методи своєї роботи, ділилися планами на майбутнє.

Важливою умовою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес є *рівень інформаційної культури педагога.* Головною її метою є підготовка особистості до повноцінного життя і діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності [6]. Дистанційне навчання в гуртках закладу, запроваджене у зв’язку з пандемією коронавірусної хвороби, спонукало педагогів оволодіти педагогічними методами іншого рівня – сучасного, нового, доступного і цікавого дітям.

Методисти закладу не залишають поза увагою новітні майстер-класи, вебінари, конференції, семінари, які стосуються різнобічного педагогічного розвитку. Вони активно залучають педагогів установи до впровадження нових форм і методів навчання, використовуючи сучасні технології.

Мала академія наук – це атмосфера творчого спілкування, товариство однодумців, світ інтелектуального, духовного розвитку та формування компетентної, впевненої в собі особистості.

Протягом року, що включає і канікулярний період, МАНівці установи долучилися до ряду масових заходів:

-Всеукраїнський національний відбір учасників *«IJSO-2020»* – Міжнародної молодіжної наукової олімпіади.

-Всеукраїнська науково-технічна виставка-конкурс молодіжних інноваційних проєктів «Майбутнє України».

-Всеукраїнський інтернет-турнір з природничих дисциплін «Відкрита природнича демонстрація».

-Всеукраїнського конкурсу «Еко-Техно Україна».

-Всеукраїнська олімпіада з філософії «Філософія як гедоністична пригода».

-Інтерактивна зустріч для підлітків із проєктної фотографії «Фото: сила говорити кадрами».

-Всеукраїнські інтернет-олімпіади *«Всеосвіта Осінь – 2020» та* «На урок».

-Всеукраїнський конкурс «Будьмо гідними!» з нагоди відзначення Дня гідності та свободи від спільноти активних освітян «Всеосвіта».

-Школа медіаграмотності від НЦ «МАН України».

-Всеукраїнський конкурс мультимедійних проєктів «Врятувати від забуття»

-Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства».

-Всеукраїнський конкурсу ім. Сергія Кемського, що проводився НЦ «МАНУ» до Дня Гідності та Свободи.

-І, ІІ та ІІІ етапи Всеукраїнського конкурсу-захисту проєктних робіт МАН.

-Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит».

-Всеукраїнська наукова хімічна школа Малої академії наук України.

-Соціальний проект фото та відео *робіт «Безпечна країна»*.

-Всеукраїнський літературно-мистецький фестиваль присвячений 200-річчю П.Куліша.

Система роботи з обдарованою молоддю має бути органічною сукупністю змісту, методів, форм, прийомів та засобів, які ставлять у центр уваги суб'єкт творчої діяльності й забезпечують формування його особистості як пошуковця, дослідника [7].

Висновки. Узагальнений теоретичний матеріал з питань розвитку природних обдарувань і талантів дітей та проведені практичні дослідження і вивчення системи роботи нашого закладу позашкільної освіти дозволяють відмітити наступне.

1. Позашкільна освіта є унікальним освітнім середовищем, дружелюбним до дитини, яке дає можливість їй якісно змінюватись, упевнено просуватися вперед і спонукати до цього інших, любити все цікаве, вчитися отримувати знання, долучатися до науково-дослідницької та експериментальної роботи, розширювати досвід спілкування, бути носієм корисної інформації і взагалі почувати себе потрібною людиною в суспільстві.
2. Позашкільний навчальний заклад – складова система позашкільної освіти, яка поряд із наданням ґрунтовних знань своїм вихованцям, формує вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації й інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток, підготовку до активної професійної й громадської діяльності.
3. Система позашкільної освіти має величезний потенціал професійної орієнтації, допрофесійної підготовки школярів.
4. Реалізація принципу особистісно орієнтованого навчання і виховання – це насамперед створення сприятливих умов для активних і допитливих, для тих, хто бажає самовдосконалитися, самореалізуватися, та долучитися до наукових досліджень у секціях МАН.
5. У гуртках та секціях МАН працюють досвідчені педагоги, які покликані формувати творчу, ініціативну особистість, яка б зуміла зайняти гідне місце в розбудові нашої держави.
6. Віддавати дітям свої знання, уміння, передавати їм позитивний досвід життєтворення, розвивати їх інтелект, виховувати в них високі гуманістичні ідеали, готувати їх до самостійного життя – ось одні з головних завдань сучасної освіти.
7. Педагогічна місія позашкільного навчального закладу МАН особлива, а саме: знайти способи переконати дитину, яка прийшла на заняття гуртка чи секції, що вона неповторна й талановита, що педагоги готові ділитися з нею своїм інтелектуальним і духовним багатством та досвідом творчої діяльності.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Обдарованість: сутність, структура, перспективи розвитку. // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології обдарованості: зб. наук. пр. / за ред.

С.Д. Максименко та Р.О. Семенової. – Т. 6. – Вип. 3. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 48-51.

2. Дитиноцентризм – провідна лінія в педагогічній спадщині О.А.Захаренка. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 4. – С.63-66.

3. Александровська Г.Л. Розвиток творчих здібностей учнів у позашкільних закладах. // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 3 (47). – С.63-67.

4. Обдарована дитина в сучасному освітньому просторі: бібліографічний покажчик літератури /Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, кабінет школознавства, курсової підготовки та ППД; уклад.: Лазар І.В., Турок К.Ю., Райхель Г.Є. – Ужгород: Інформ.-видав. центр ЗІППО, 2012. – 52с.

УДК 001.89

Форноляк Інна

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

Анотація. *Змістом статті розкриваються теоретичні і прикладні аспекти організації психологічного супроводу розвитку готовності вчителів до роботи з обдарованими дітьми. Стаття містить теоретичні позиції щодо такої роботи та сценарій тренінгу для вчителів, які займаються підготовкою учнів до участі в олімпіадах та різних конкурсах.*

Ключові слова: *обдаровані учні, психологічна готовність вчителя до роботи з обдарованими учнями, тренінг.*

Annotation. *The content of the article reveals the theoretical and applied aspects of the organization of psychological support for the development of teachers' readiness to work with gifted children. The article contains theoretical positions on such work and a training scenario for teachers who prepare students to participate in competitions and contests.*

Keywords: *gifted students, psychological readiness of the teacher to work with gifted students, training.*

Проблема формування психологічної готовності педагогів до роботи з обдарованими учнями стає у суспільстві все більш актуальною. Кожна дитина народжується з певними задатками та здібностями, тому завдання педагога полягає у виявленні, навчанні та розвитку такої дитини. Учитель повинен стимулювати мотивацію розвитку здібностей, забезпечити кожній дитині рівні стартові можливості для реалізації інтересів; збільшення кількості учнів, які б займалися інтелектуальною та творчою діяльністю.

Тому перед системою загальної середньої освіти стоїть завдання забезпечити всі умови для всебічного розкриття потенціалу обдарованої особистості, створити такі можливості, щоб учень міг стати суб'єктом самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. Наразі в освітній практиці має місце протиріччя між соціально-педагогічною потребою у розв'язанні проблеми розвитку здібностей і обдарувань учнів та відсутністю цілеспрямованої підготовки педагога до цієї роботи.

Одним зі шляхів вирішення питання формування у педагогів психологічної готовності до роботи з обдарованими учнями може стати організація у закладі освіти такої системи психологічного супроводу, яка б спрямовувалася на реалізацію запитів і актуальних потреб педагогів. Тому нагальною є проблема відбору змісту, форм і методів формування психологічної готовності вчителів до роботи з обдарованими учнями, потребує активізації діяльності психологічної служби щодо впровадження у практику ефективних технологій і засобів виявлення, навчання, виховання і розвитку обдарованих дітей і молоді, моделювання, вивчення і поширення перспективного педагогічного досвіду.

Психологічна готовність учителя до роботи з обдарованими учнями, насамперед, виявляється у високому рівні професійної і психолого-педагогічної компетентності фахівця до даного виду діяльності, що базується на сукупності спеціальних знань і вмінь та стійкому вмотивованому бажанні здійснювати цю діяльність. Зважаючи на це, було напрацьовано та апробовано тренінг розвитку психологічної готовності вчителя до роботи з обдарованими учнями «Успіх учителя – в успіхах учнів».

Мета тренінгу полягає у формуванні психологічної готовності вчителів до підготовки учнів до участі в конкурсах, олімпіадах, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт; мотивації особистості вчителів до пошуку внутрішніх ресурсів; розвитку навичок самопрезентації.

Завдання:

- актуалізувати та поглибити знання вчителів стосовно розвитку обдарованості як науково-педагогічної та психологічної проблем;
- сприяти усвідомленню вчителями особливостей і проблем обдарованих дітей задля врахування їх у процесі безпосередньої роботи з розвитку особистості;
- розвивати здатність здійснювати кваліфікований особистісно зорієнтований підхід до обдарованої дитини;
- створити сприятливі умови для формування психологічної готовності вчителів до підготовки учнів до участі в олімпіадах, конкурсах, змаганнях, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт;
- підвищувати рівень мотивації участі в конкурсах;
- розвивати стресостійкість через ознайомлення зі способами боротьби зі стресом, підвищення впевненості у собі та власних можливостях тощо.

Цільова група – категорія учасників: педагоги.

Кількість учасників тренінгового заняття: 7-12 вчителів.

Орієнтовна тривалість тренінгу – 2 години.

Обладнання для проведення тренінгу: папір для записів, стікери, стенди, роздатковий матеріал – картки, ручки, маркери, фломастери, медалі, грамоти, папір А 4, А3, капелюх.

Хід заняття

І. Вступ

Удосконалити освітній процес з обдарованими дітьми, дати їм ґрунтовні, міцні знання, озброїти їх практичним розумінням основ наук допомагає, насамперед, проведення олімпіад, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, КВК, турнірів, конкурсів знавців, вікторин, інтелектуальних змагань, ігор, марафонів тощо.

Процес підготовки учнів до олімпіад безпосередньо пов’язаний з наявністю у закладі освіти вчителів, які готові і здатні взяти на себе відповідальність за роботу з обдарованими учнями. У педагогічній діяльності творчість вчителя займає особливе місце. Адже лише неформальне, творче ставлення до своїх обов’язків може дати позитивні результати.

Тому підготовка «учня-олімпіадника» починається з підготовки вчителя.

1. Знайомство. Вправа «Мене на роботі цінують за ...»

Кожен учасник по черзі називає своє ім’я і говорить фразу, починаючи зі слів: «Мене на роботі цінують за...» (передаючи один одному м’ячик, іграшку).

2. Очікування

Учасники отримують кольорові папірці і завдання написати на них, чого саме вони чекають від заняття – «Від тренінгу я очікую…». Потім всі по черзі промовляють свої очікування та прикріплюють на плакаті.

3. Вправа «Правила співробітництва»

Мета: прийняття правил роботи групи.

Обладнання: Папір для записів, ручки, капелюх.

Хід проведення вправи: учасникам пропонується написати по два правила, дотримання яких допоможе успішно справлятися з будь-яким завданням. Аркуші з правилами збираються до купи у шляпу, тренер усі зачитує вголос, після чого проходить їх обговорення.

Запитання для обговорення:

– Як ви гадаєте, яких правил нам потрібно дотримуватись, щоб наш тренінг пройшов успішно?

– Які правила нам буде легко виконувати, а які важко (чому)?

– Які з цих правил ми можемо узяти за основу зводу законів роботи з обдарованими дітьми?

ІІ. Основна частина

4. Мозковий штурм

Учасникам пропонується словом чи словосполученням на асоціацію продовжити наступні речення: «Олімпіада – це …».

Обговорення асоціацій та внутрішніх почуттів, що пов'язані зі словом «олімпіада». Визначення за ступенем складності складових моментів олімпіади.

5. Вправа «Суперучень»

Поділити учасників на 2 групи. Кожна група одержує завдання: скласти портрет «суперучня», який успішно пройде будь-який конкурс. Зробити це треба, дотримуючись двох умов:

- кожна якість повинна належати комусь із членів групи;
- у кожного учасника слід запозичити хоча б одну якість.

Портрети «суперучня» обговорюються.

Узагальнення: олімпіадні риси групи вивішуються на дошці.

6. Вправа «Корисні та шкідливі поради»

Учасники діляться на дві групи. Перша група отримує завдання розробити корисні поради, як правильно підготуватися до конкурсу, а друга – шкідливі поради (що треба робити, щоб провалитися на конкурсі). Обговорення результатів.

7. Вправа «Мої ресурси»

Інструкція: «Поділіть лист паперу на дві частини. В одній частині напишіть: «Чим я можу похвалитися». У цій частині запишіть ті свої якості та характеристики, якими ви можете гордитися та вважаєте своїми сильними сторонами. Коли перша частина вправи буде виконана, у другій частині листа напишіть «Чим це може допомогти при участі в конкурсі (олімпіаді)». Навпроти кожної своєї сильної сторони напишіть, чим вона зможе допомогти вам. Бажаючі можуть озвучити результати виконання вправи.

8. Вправа «Аргумент»

Уявіть, що вам потрібно переконати вашого друга, що конкурс – це лише конкурс, а олімпіада – це лише олімпіада. Знайдіть слова для аргументованої критики панічних думок. Зробіть це за такою схемою:

Участь моїх учнів у конкурсі (олімпіаді тощо) буде успішною: 1) тому що…; 2) навіть, якщо…; 3) не зважаючи на…; 4) так, як…; 5) завдяки…; 6) так само, як і …; 7) спираючись на…; 8) бо я прагну…; 9) разом з…

Можливо, ці слова стануть дієвою формулою вашого оптимістичного конструктивного настрою у підготовці до конкурсу (олімпіади тощо).

9. Практична вправа «Формула успіху на олімпіаді»

Сформулюйте собі формулу побажання успіху на олімпіаді, запишіть його на аркуші паперу. Зробіть з нього літак та відправте своїм друзям. Нехай ці побажання здійсняться!

ІІІ. Підсумки заняття.

10. Вправа «Телеграма»

Підсумовуючи роботу на сьогоднішньому занятті, спробуйте у вигляді телеграми, яка складається з 10 слів, описати те, що відбувалося на сьогоднішньому занятті: що робили, що корисного дізналися, що вразило, що запам'яталось, що відчували тощо.

Після закінчення написання телеграм, учасники зачитують їх та обмінюються враженнями.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва В. Є. Формування психологічної готовності педагогів до роботи з обдарованими школярами [Електронний ресурс] / В. Є. Афанасьєва // Матер. Всеукр. науково-практ. конфер. «Підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в системі післядипломної педагогічної освіти» [м. Рівне, 22–23.11.2007 р.]. – Режим доступу: http: //www.roippo.rivne.com/.

2. Дєдов О.А. Психолого-педагогічні семінари з педагогами як складова психологічного супроводу обдарованих дітей / О.А. Дєдов // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2011. – №4. – С. 18–20.

3. Корецька Л.В. Підготовка вчителів до роботи з обдарованими учнями : [навч.-метод. посіб. для сист. післядипл. освіти] / Л.В. Корецька, О.Е. Жосан. – Кіровоград : Вид-во Кіровоградського обл. інст. післядипл. пед. освіти ім. В.Сухомлинського, 2008. – 137 с.

4. Тригубець Г.Є. Розвиток мотиваційної складової психологічної готовності педагогів до роботи із творчо обдарованими [Електронний ресурс] / Г.Є. Тригубець // Матер. Всеукр. науково-практ. конфер. «Підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в системі післядипломної педагогічної освіти» [м. Рівне, 22–23.11.2007 р.]. – Режим доступу : http://www.roippo.rivne.com/.

УДК 374:159.928-053.5

Хлєбік Світлана

ФАСИЛІТАТИВНИЙ ПІДХІД У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ СУПРОВОДІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті актуалізовано проблему фасилітативного супроводу обдарованих дітей контексті гуманістичних перспектив розвитку виховних процесів у закладах позашкільної освіти. Необхідність застосування фасилітації як гуманістичного підходу в роботі з емоційними бар'єрами у міжособистісному спілкуванні обдарованих дітей підліткового віку з урахуванням їх специфіки і особливостей розвитку емоційної сфери.*

Ключові слова*: обдарована дитина підліткового віку, психічний розвиток, фасилітація емоційного розвитку, фасилітаційний супровід обдарованої дитини.*

Annotation. *This article describes the problem of facilitation support of talented children in the context of humanity perspectives of education process development within extracurricular aspect. It also emphasizes the necessity of facilitation usage as a humanity approach in breaking of emotional barriers in communication between talented teenagers keeping in the loop peculiarities of their emotional sphere.*

Keywords: *talented teenager, mental development, facilitation of emotional development, facilitation support of talented child.*

Одним з основних завдань сучасної позашкільної освіти є не лише виявлення резервів здібних і обдарованих школярів, але й забезпечення спрямованості навчально-виховного процесу на формування та розвиток гармонійно-розвиненої особистості обдарованого учня, його здатності до впевнених і самостійних дій у різноманітних ситуаціях, які виникають у процесі взаємодії із суспільним середовищем.

Саме позашкільний навчальний заклад дає своїм вихованцям спеціальні знання та навички з тих сфер діяльності, які не охоплені шкільною програмою, та створює умови для розвитку творчого потенціалу особистості.

До творчої діяльності дитину може спонукати, як зовнішнє середовище, так і створення відповідного психоемоційного, життєтворчого клімату. Це забезпечується шляхом співпраці педагога з дитиною за законом від серця до серця.

Навчально-виховний процес планується на основі компетентнісного підходу і передбачає формування компетентностей у різних сферах: *пізнавальній, практичній, творчій, соціальній* (розвиток естетичної культури, моральних якостей, громадянської позиції; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери – самостійності, наполегливості, працелюбства, доброзичливості).

Обдаровані діти складають специфічну групу осіб, що характеризуються розвитком, який відрізняється від умовної норми, і чиї освітні потреби виходять за рамки загальноприйнятих стандартів. Вони мають суттєві відмінності в психічному і особистісному становленні завдяки наявності значних можливостей.

Українські науковці (О. Бевз, Т. Яншина та ін.) залежно від типу психічного розвитку виділяють дві групи обдарованих. Перша категорія – з гармонійним (благополучним) розвитком пізнавальних, психомоторних, регуляторних, особистісних та інших сторін психіки (успішні в особистісному й професійному самовизначенні; «щасливий» варіант життя дитини). У такому випадку обдарованість нікому не заважає, навіть навпаки, дитина може допомагати іншим учням тощо.

Друга категорія характеризується дизгармонійним розвитком, який відрізняється нерівномірністю психічних процесів і нерідко супроводжується складним набором різного роду психологічних, психосоматичних і навіть психопатологічних проблем; характеризується як прискоренням, так і уповільненням. Такі діти є більш складною категорією, в них обдарованість частіше супроводжується цілим комплексом різних проблем як для дитини, так і для оточуючих її людей (поведінкових, навчальних, внутрішньо психологічних). Вони наближаються до дезадаптованої дитини в поведінці, навчанні та внутрішньому стані. Як правило, розумовий розвиток таких дітей випереджує емоційний, вольовий, соціальний і фізичний. У такому контексті підлягають оцінюванню не лише надзвичайні здібності й високі успіхи обдарованої дитини у відповідній діяльності, але й потреби особистості, які визначаються нетиповим розвитком, низкою кількісних і якісних відмінностей.

Проведене дослідження особливостей прояву емоцій у поведінці обдарованих підлітків на базі Ніжинського БДЮ на вибірці з 38 респондентів у віці 12-14 років, дозволило виявити, що 61,2% респондентів демонструють високий і дуже високий рівень емоційних перешкод у міжособистісному спілкуванні та взаємодії. Емоції дітей явно ускладнюють, і дезорганізують спілкування, заважають встановлювати контакти з однолітками. Зокрема, обдарованим підліткам, що складали контингент досліджуваних закладів позашкільної освіти (ДБЮ) характерні риси: неадекватний прояв емоцій (50,0%), невміння управляти емоціями (42,8%), небажання зближуватися з людьми на емоційній основі (38,8%), негнучкість і нерозвиненість емоцій (20,4%), домінування негативних емоцій (14,3%).

За результатами опитування батьків обстежуваних 44,2% підлітки у взаємодії з оточуючими нерідко переживають напружені психічні стани, які негативно позначаються на спілкуванні, 80,0% – уникають спілкування з певними однолітками і 67,2% – з близькими родичами, 76,3% підлітків не підтримують тривалі стосунки з однолітками.

Система психолого-педагогічної підтримки в ЗПО включає роботу з учнями побудована на основі принципів компетентності, поетапності, диференціації та індивідуалізації особистісної орієнтації [3]. Головна мета інноваційного супроводу вихованців пов’язана з перспективним напрямом їхньої діяльності та орієнтована на максимальне сприяння особистісному і професійному розвитку.

На відміну від традиційних поглядів, ми спираємося на гуманістичну ідею у вихованні і розвитку обдарованих дітей. У контексті нашого дослідження її сутність полягає в особистісно-орієнтованому супроводі (фасилітації) емоційного розвитку вихованців закладів позашкільної освіти шляхом створення сприятливих умов для соціалізованого (соціально і особистісно прийнятного) переживання негативних явищ. У результаті обдаровані підлітки здобувають досвід співволодіння, який дозволить «відрегулювати» емоційну і поведінкову саморегуляцію, виробити конструктивні стратегії щодо характеристик власного емоційного

життя і явищ зовнішнього середовища, що є заставою вироблення стратегій соціально прийнятної поведінки.

Фасилітативний супровід, як складова психолого-педагогічної роботи з вихованцем закладу позашкільної освіти асоційований з ініціацією, стимулюванням, актуалізацією саморозвитку особистості в процесі навчання і виховання. Мета ФС – це співпраця з дитиною направлена на його самопізнання, пошук шляхів самоврядування внутрішнім світом і системою відносин.

Застосування фасилітативного підходу у соціально-педагогічній роботі з підлітками в умовах закладу позашкільної освіти служить не тільки актуалізації можливостей саморозвитку особистості обдарованої дитини, але й фасилітатора – педагога – наставника, що здійснює процес супроводу. У результаті такого взаємовпливу змін зазнають обидві сторони, дає можливість учасникам взаємодії не тільки набуття життєво важливих сенсів, але й поглиблення «фасилітативної свідомості», що, по суті, відповідає принципам гуманістичної педагогіки в цілому.

Екологічність фасилітативного підходу в роботі з обдарованими дітьми в умовах закладу позашкільної освіти забезпечується неухильним дотриманням комплексу умов: виключенням готових способів рішень, ініційованих педагогом фасилітатором; опорою на множинність виборів у вирішенні проблем самим вихованцем; цілеспрямованим відходом від фіксації на проблемі і пошуку способів безконфліктного її вирішення; безоцінним ставлення до специфічної дитини, заснованим на повній довірі її власному досвіду й актуалізації потенційних можливостей подолання проблем і негативних емоційних станів.

Результати аналізу діяльності позашкільних навчальних закладів дозволяють стверджувати, що оволодіння педагогами сучасними формами і методами психолого-педагогічної підтримки вихованців закладу є тією фундаментальною соціально-педагогічною та соціокультурною умовою, яка забезпечує оптимізацію навчально-виховної, організаційної та методичної роботи. Модернізація цілей, використання інноваційних форм і методів психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей в діяльності педагогічних колективів позашкільних навчальних закладів має стати одним із визначальних засобів підвищення якості позашкільної освіти в регіоні.

Список використаних джерел

1. Кідалова М.М. Емоційні бар’єри підлітків : психологічні особливості прояву. Всеукраїнські психолого-педагогічні Демиденківські читання «Навчання, виховання та розвиток» : тези доповідей, м. Бердянськ, 11-12 березня 2011 р. Бердянськ, 2011. С. 93-9б.

2. Кідалова М.М. Психологічний зміст емоційних бар’єрів у підлітковому віці // Розвиток особистості в сучасному освітньому просторі : монографія. Донецьк: ЛАНДОН-ХХІ, 2013. 300 с.

3. Ковбасенко Л.І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу : методичний посібник. Київ, 2000, 53 с.

4.Сиротюк А. Л. Научно-методическое сопровождение интеллектуальной одаренности: учебн. пос., Москва: Директ-Медиа, 2014. 135 с.

УДК 374:355.01

Шапошник Наталія

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті викладено короткий огляд роботи Фастівського Центру військово-патріотичного виховання «Гарт». Одним із видів діяльності якого є позашкільна освіта, що представлена гуртками військово-патріотичного та фізкультурно-спортивного спрямування.*

Ключові слова: *позашкільна освіта, самовизначення дітей, гуртки, військово-патріотичні гуртки.*

Annotation. *The article provides a brief overview of the work of the Fastiv Center for Military and Patriotic Education «Gart». One of the activities of which is extracurricular education, represented by military-patriotic and sports clubs.*

Keywords: *extracurricular education, self-determination of children, mugs, military-patriotic circles.*

Позашкільна освіта відіграє важливу роль в становленні особистості. Адже часто буває так, що в закладі освіти дитина не проявляє себе, а от за допомогою захоплення може відкритися і знайти в собі не один, а навіть декілька талантів. Завдяки позашкільній освіті відбувається особистісне і професійне самовизначення дітей та підлітків.

Сучасна позашкільна система багатогранна і допомагає дітям реалізовуватися за допомогою роботи в першу чергу різних гуртків. Напрямків гурткової роботи на сьогоднішній день багато. Традиційні – типу – художньо-естетичні, науково-технічні, еколого-натуралістичні, туристсько-краєзнавчі, фізкультурно-спортивні. Особливе місце серед них займає відносно нове спрямування – військово-патріотичні гуртки.

У Центрі військово-патріотичного виховання «Гарт» цей напрям представлений такими гуртками, як: «Юний захисник Вітчизни», «Джура», «Юний рятувальник», «Стрільба з традиційного лука та основи історичної реконструкції».

На заняттях гуртка «Юний захисник Вітчизни» учні поглиблюють свої знання з військової справи та тренують свої вміння з кульової стрільби. У навчальному тирі ЦВПВ «Гарт» кожного року відбуваються шкільні та міські змагання, які проводяться з трьох конкурсів: «Знавець стрілецької зброї», «Спорядження магазину» та «Кульова стрільба». Також, кожного року команда гуртківців бере участь у святі урочистого відкриття І (міського) етапу дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), що присвячується Дню Захисника України та Дню Українського козацтва. На святі команда демонструє показовий номер з тактичної підготовки.

Вивченням історії козацтва, козацько-лицарського виховання, а ще можливістю долучитися до оволодіння військовою справою захоплюються учні гуртка «Джура». Опановуючи навчальний матеріал, вихованці ознайомлюються з визначними подіями з історії рідного краю, вивчають історію запорозького козацтва, займаються туристсько-краєзнавчою роботою, військово-прикладними видами спорту, відродженням військово-спортивного мистецтва та народних мистецьких традицій, готують себе до служби в лавах Збройних сил України.

Використання рухливих та спортивних ігор для комплексного розвитку фізичних якостей лучника; популяризація навичок вміння стріляти із традиційного лука; залучення учнівської молоді до збереження історико-героїчної спадщини свого народу; демонстрація зразків різних видів бойового мистецтва та фехтування відповідних історичних епох; заохочення юних громадян України до вивчення історії краю та ознайомлення з місцями бойової слави предків – ось неповний перелік того, чим наші учні займаються на заняттях гуртка «Стрільба з традиційного лука та основи історичної реконструкції». Лицарі і прекрасні дами, стародавня зброя і справжні обладунки, феєричні костюми і фехтування на тямбарах, стрільба з лука і арбалета усім цим захоплюються вихованці цього гуртка. Тут вони можуть поринути в епоху середньовіччя та відсторонитися від буденності.

«Юний рятувальник» – на заняттях цього гуртка учні мають змогу оволодіти знаннями про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, їх властивості, можливий вплив на життя і здоров’я людини та сформувати необхідні вміння і навички для їх запобігання і ліквідації, захисту людей та навколишнього середовища. Учні освоюють навики надання першої домедичної допомоги, серцево-легеневої реанімації, робити перев’язки та накладати шини. Один із випускників гуртка врятував життя

непритомному чоловіку, якому вправно зробив серцево-легеневу реанімацію до прибуття невідкладної допомоги.

Це неповний перелік того чим живе і займається наш Центр. Ми завжди раді новому досвіду, цікавій співпраці та свіжим ідеям.

Робота військово-патріотичних гуртків не лише забезпечує всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, а й розвиває здібності та обдарованість, збагачує інтелектуальний потенціал молоді – надії генерації. Підвищують духовність і культуру, виховують громадянина здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О.С. Навчальна програма з позашкільної освіти «Джура». «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання Науково-методичної комісії з позашкільної освіти від 25.05.2018 року № 1; лист ІМЗО від 06.06.2018 № 22.1/12-Г-311).

2. Галагуза Ю.М. Навчальна програма з позашкільної освіти військово-патріотичного напряму «Юний захисник Вітчизни». «Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах» (протокол засідання науково-методичної комісії з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН України, протокол № 3 від 22.12.2017).

3. Голота Н.Б., Курінна І.В., Коц О.І. Навчальна програма «Юні рятувальники». «Схвалено науково-методичною комісією з позашкільної освіти науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України» (протокол №3 від 29.12.2015).

4. Шапошник Н.В., Кухарська І.П. Навчальна програма з позашкільної освіти Військово-патріотичного напряму «Стрільба з традиційного лука та основи історичної реконструкції».

УДК 001.89–057.874

Шульга Юлія

НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *У статті розглядаються основні напрями формування інформаційно-цифрової компетентності учнівської молоді під час навчання в позашкільному закладі в умовах Нової української школи (з досвіду роботи Роменської міської МАН учнівської молоді).*

Ключові слова: *позашкільна освіта, інформаційно-цифрова компетентність, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), Нова Українська школа.*

Annotation. *In this article we examine the main directions formation of information and digital competencies of schoolchildren while studying in extracurricular institution under the conditions of the New Ukrainian school (from the experience of the Romensky city MAN of student youth).*

Keywords: *extracurricular institutions, information and digital competencies, information and communication technologies (ICT), New Ukrainian school.*

XXI століття – це ера інформаційного суспільства. На сьогоднішній день «аналітики все більше і більше починають говорити про інформацію як про головну відмітну ознаку сучасного світу. Нам кажуть, що ми входимо у інформаційну еру, що домінують нові способи передачі інформації, що ми живемо в електронному суспільстві і рухаємось до віртуальної економіки, рушійною силою якої стала інформація, і що уже зараз ми живемо в умовах глобальної інформаційної економіки» [1, с. 6].

Для такого світу «цифри» та «інформаційної економіки» через 20-30 років затребуваними стануть нові професії, сформовані на стику bio- та IT-технологій. За даними

Міжнародного кадрового порталу майбутні спеціалісти з-поміж великої кількості вмінь та навичок [2] мають оволодіти саме інформаційно-цифровими компетентностями.

Відповідно до «Рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2016) та Концепції Нової української школи інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та в приватному спілкуванні [3].

Інформаційно-цифрова компетентність визнана ЄС однією з ключових для повноцінного життя та діяльності людини, тому в Законі України «Про освіту» зафіксовано, що формування інформаційно-комунікаційних умінь та навичок є обов'язковими [4]. З огляду на це важливо впроваджувати та застосовувати інформаційно-комунікативні технології навчання в усіх ланках освіти. Цікавим та малодослідженим залишається досвід закладів позашкільної освіти.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та експериментально проаналізувати можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому просторі закладів позашкільної освіти (на прикладі діяльності Роменської міської МАН учнівської молоді).

В умовах буремного розвитку інформаційної ери на сьогоднішній день значно розширилися напрямки впровадження ІКТ в освітньому процесі ЗПО. Серед них слід виділити: створення інформаційного середовища позашкільного закладу; створення педагогічних програмних засобів (ППЗ); здійснення профорієнтаційної роботи в закладах освіти; застосування інформаційних технологій в управлінні закладом; застосування мультимедійних засобів навчання; розробка дистанційних курсів; використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій; розробка ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту; моделювання процесів і явищ; забезпечення дистанційної форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; побудова систем контролю й перевірки рівня досягнень вихованців (використання контролюючих програм-тестів); створення і підтримка сайту позашкільного закладу; створення презентацій навчального матеріалу; здійснення проективної і дослідницької діяльності; використання засобів Інтернет з метою пошуку інформації, розробки програмно-методичного забезпечення, професійного та психологічного консультування; створення електронних бібліотек, медіатек тощо. Детальніше розглянемо основні напрямки впровадження ІКТ в освітньому процесі ЗПО на прикладі діяльності Роменської міської МАН [5, с. 256].

Важливою складовою глобалізації є використання інформаційних технологій, особливо Інтернету. Інформаційні технології та Інтернет формують інформаційний простір, на шляху формування якого адміністрація Роменської міської МАН здійснила ряд заходів: було розширено парк комп'ютерної техніки до 12 ноутбуків та 3 ПК; в закладі діє локальна мережа, яка об'єднує робочі місця адміністрації та педагогічних працівників; з іншими закладами налагоджено стабільний документообіг електронною поштою; заклад підключений до мережі Інтернет, що дає можливість забезпечити рівний доступ педагогів та учнів до якісної освіти.

В умовах глобалізації сучасного світу дедалі важливішу роль серед ІКТ займають **мережеві технології**, зокрема можливості мережі Інтернет. Однією з перспективних технологій, яка дозволяє спілкуватись у вебпросторі, обговорювати проблеми, обмінюватись досвідом, створювати та використовувати різноманітні освітні вебресурси, є вікіенциклопедія колективного авторства.

Вікіенциклопедія – це сайт довідкового характеру, наповнення якого здійснюється спільними зусиллями великої кількості учасників. Наприклад, вихованці гуртка «Історія України» найцікавіші та маловисвітлені дослідження публікують на даному ресурсі.

Мережні соціальні сервіси стали основним засобом спілкування, підтримки та розвитку соціальних контактів; спільного пошуку, зберігання, редагування та класифікації інформації; творчої діяльності мережного характеру; виконання безліч інших завдань. Така

їх група, як соціальні мережі надають такі інструменти для здійснення вищенаведених функцій: групи (науково-дослідні, за інтересами); обмін файлами (теоретичні матеріали, завдання, програми); публікація матеріалів (відео, фото, посилання на зовнішні ресурси); обговорення, опитування, оповіщення, додатки (перекладач, калькулятор, стікери тощо).

Найпопулярнішими соціальними мережами на сьогодні є Facebook, Twitter, Viber та ін. Вони дозволяють створювати віртуальні співтовариства (з відкритим та закритим доступом), що об'єднують користувачів з спільними інтересами (група у Facebook «Роменська міська Мала академія наук»). У такому форматі педагог може організовувати та координувати роботу секцій та груп.

Сьогодні неможливо уявити освітній процес без застосування мультимедійних технологій – апаратних та програмних засобів комп'ютерних технологій, що забезпечують одночасну роботу з текстом, звуком, статичними та динамічними графічними зображеннями, відео сюжетами. Мультимедійна презентація – засіб, без якого не обходиться захист жодної роботи МАН.

Під час роботи над науковим дослідженням гуртківці зі своїми керівниками в основному використовують такі види програмних засобів: текстові процесори, видавничі системи, електронні таблиці, системи управління базами даних, електронні календарі, інформаційні системи функціонального призначення, комп'ютерні графічно-інформаційні технології (КГІТ), які дозволяють створювати графічні зображення (графіки, функції, діаграми, схеми тощо) [6].

Інформаційно-комунікаційні технології тісно переплітаються з **проектними технологіями**. Саме проектна діяльність є однією з результативних видів учнівської діяльності, в процесі якої відбувається розвиток пізнавальних навичок, уміння орієнтуватися у потоці інформації, самостійно конструювати свої знання, вдосконалювати навички роботи з електронними комунікаціями, розвивати творчі здібності, формувати практичні знання і вміння, перевіряти отримані знання на практиці, робити висновки, шукати найоптимальніші шляхи вирішення різних питань, і, головне, самостійно приймати рішення. Вихованці Роменської міської МАН створюють та реалізують свої проекти у формі сайтів (Рис. 1), мобільних додатків, програм, плакатів, буклетів, постерів тощо.

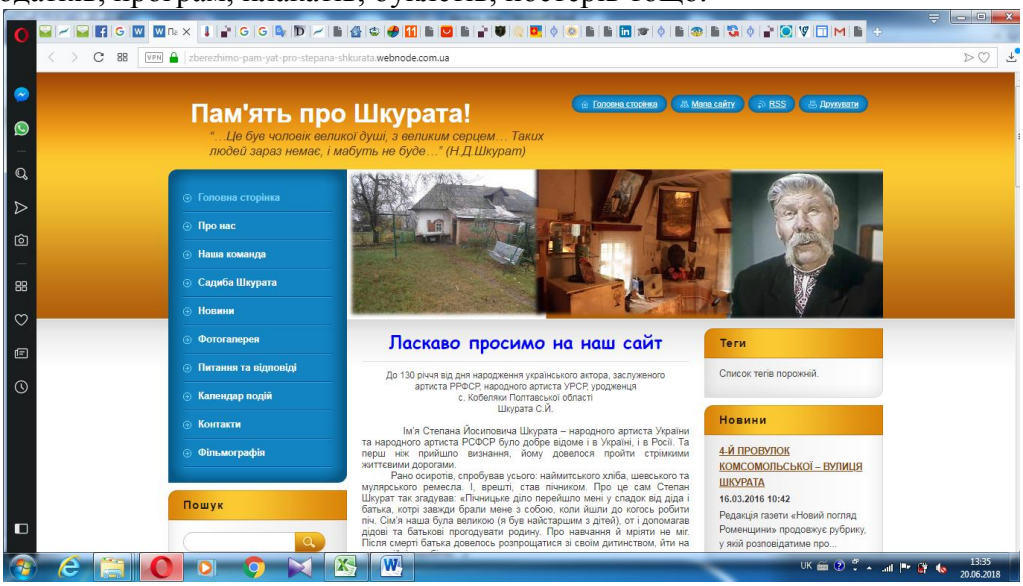

Рис. 1. Учнівський проект «Збережемо пам'ять про Степана Шкурата»

З метою забезпечення моніторингу досягнень учнів навчальних закладів міста у Всеукраїнських олімпіадах з базових предметів, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів МАН, всеукраїнських і міжнародних інтелектуальних конкурсах та створення рейтингу інтелектуальних досягнень учнів ЗОШ міста у 2015 р. відділ освіти виконавчого комітету Роменської міської ради спільно з Роменською міською МАН за допомогою онлайнового офісу Google Docs створили новий проект «Олімп знань» (Рис. 2).

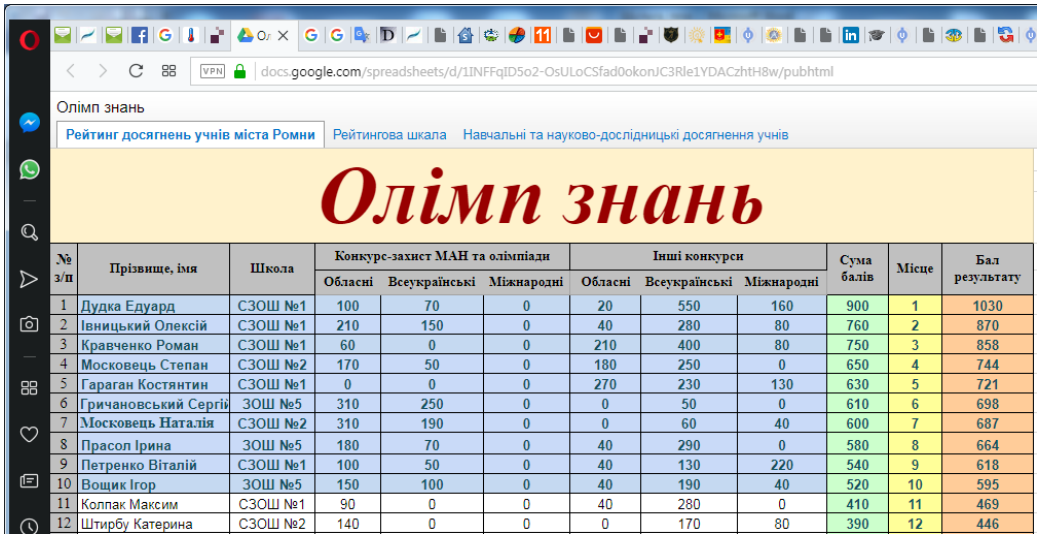

Олімп знань

Рейтинг досягнень учнів міста Ромни | Рейтингова шкала | Навчальні та науково-дослідницькі досягнення учнів

Олімп знань

№ з/п	Прізвище, імя	Школа	Конкурс-захист МАН та олімпіади			Інші конкурси			Сума балів	Місце	Бал результату
			Обласні	Всеукраїнські	Міжнародні	Обласні	Всеукраїнські	Міжнародні			
1	Дудка Едуард	СЗОШ №1	100	70	0	20	550	160	900	1	1030
2	Івницький Олексій	СЗОШ №1	210	150	0	40	280	80	760	2	870
3	Кравченко Роман	СЗОШ №1	60	0	0	210	400	80	750	3	858
4	Московець Степан	СЗОШ №2	170	50	0	180	250	0	650	4	744
5	Гараган Костянтин	СЗОШ №1	0	0	0	270	230	130	630	5	721
6	Гричановський Сергій	ЗОШ №5	310	250	0	0	50	0	610	6	698
7	Московець Наталія	СЗОШ №2	310	190	0	0	60	40	600	7	687
8	Прасол Ірина	ЗОШ №5	180	70	0	40	290	0	580	8	664
9	Петренко Віталій	СЗОШ №1	100	50	0	40	130	220	540	9	618
10	Вощик Ігор	ЗОШ №5	150	100	0	40	190	40	520	10	595
11	Колпак Максим	СЗОШ №1	90	0	0	40	280	0	410	11	469
12	Штирбу Катерина	СЗОШ №2	140	0	0	0	170	80	390	12	446

Рис. 2. Рейтинг учнівських досягнень «Олімп знань»

Основним програмним інструментарієм, що використовується керівниками гуртків при розробці занять наукових секцій – це, насамперед, пакет MS Office. Так, за допомогою різноманітних редакторів, що входять до цього програмного комплексу, зручно та швидко готувати мультимедійні презентації та майстер-класи у вигляді слайд-шоу (MS PowerPoint), готувати індивідуальні та яскраві інструкційні картки, тестові листи, збірники тез, аналітичних звітів, методичних рекомендацій (MS Word, MS Excel), готувати зразки презентаційних буклетів, технологічних карт, газети «МАНіЯ» (MS Publisher) тощо. Розмаїття готових програмних рішень допомагає викликати в учня особисту зацікавленість в успішному виконанні покладеної задачі.

Web-сайт Роменської міської МАН учнівської молоді (http://www.romny-man.sumy.sch.in.ua) – це своєрідний інтерфейс між закладом та його оточенням, який виконує чітку **місію** – пропагує наші ідеї в суспільстві, віртуальний представник закладу, популяризує наші послуги та віддзеркалює успішну роботу.

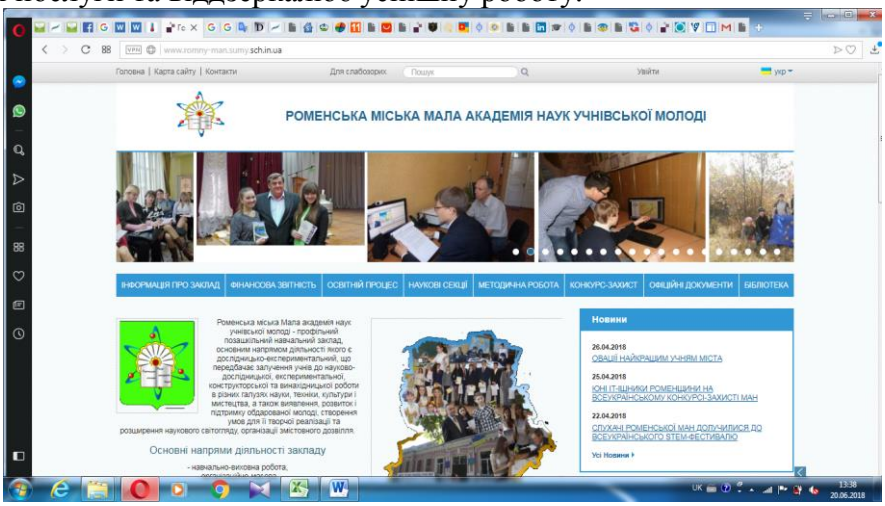

Рис. 3. Офіційний сайт Комунального закладу
«Роменська міська Мала академія наук учнівської молоді»

Висновки. У цифрову еру перемагатиме той, хто не боїться змінюватися та мислити масштабно. Досвід використання інноваційних інформаційних технологій у роботі Роменської міської МАН показує, що ІКТ допомагають всім учасникам освітнього процесу ефективно та результативно вирішувати різноманітні життєві завдання та проблеми.

Подальше ж застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі позашкільного закладу має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи, адже ІКТ суттєво розширюють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси та рішення, формуюють в учнівської молоді важливі для інформаційного століття технологічні компетентності.

Для ефективного розв'язання проблем розроблення та подальшого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інновацій в освітній процес Роменської міської МАН учнівської молоді адміністрація закладу виділила такі напрями своєї діяльності:

– проведення науково-педагогічних досліджень і створення науково-методичної бази з означеної проблеми;

– упровадження психологічного супроводу навчально-виховного процесу з використанням ІКТ;

– формування сучасного навчального середовища шляхом модернізації матеріально-технічної бази позашкільного закладу.

Список використаних джерел

1. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. М.: Аспект Прес, 2004. 400 с. С. 6.

2. Про інформацію та інформаційне суспільство. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache: Q6gRyiyKIEUJ: www.osvitata.com/ 08-00-01-ekonomichna-teoriya/pro-informatsiiu-ta-informatsiyne-suspilstvo-10-tsitat.html+&cd= 5&hl= ru&ct=clnk&gl=ua

3. Закон України «Про освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

4. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ ukrainska-shkola-compressed.pdf

5. Тихенко Л. В. Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у позашкільній освіті // Інноватика у вихованні. 2016. Вип. 4. С. 264-271.

УДК 159.923:378.4(045)

Яковицька Лада

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. *В статті вивчаються психологічні чинники розвитку креативності особистості в системі взаємодії студент – освітнє середовище; умови становлення креативного відношення до фахової діяльності та життєдіяльності, загалом, у майбутніх фахівців; способи навчальної взаємодії.*

Ключові слова: *освітнє середовище, креативність, креативне ставлення, суб'єктність, соціально-психологічна адаптація.*

Annotation. *The article studies the psychological factors of personality creativity in the system of interaction student - educational environment; conditions for the formation of a creative attitude to professional activity and life, in general, in future professionals; ways of educational interaction.*

Keywords: *educational environment, creativity, creative attitude, subjectivity, socio-psychological adaptation.*

Через то, що сучасні технологічні досягнення можуть бути реалізовані тільки за умов натхненної, творчої діяльності людини, сучасна система підготовки фахівців передбачає посилення креативної складової навчального та виховного процесів, поступовий ріст індивідуальної та соціальної свідомості. Таким чином, молодь, що навчається у вищих навчальних закладах, повинна мати високий рівень загального розвитку особистості, тобто якості, які дозволять їй виконувати професійну, інноваційну соціально значиму діяльність. Саме в межах освітнього середовища молоді люди разом з фаховими знанням засвоюють професійно важливі якості, соціокультурні цінності, соціальні ролі, норми поведінки, які допоможуть продукувати нові стратегічні рішення і тактики розвитку як особистості, так і

обраної нею сфери діяльності. Саме креативне ставлення до світу формує свій особливий ціннісний та професійний континуум, специфічні форми спілкування в його межах.

Відомо, що креативність збагачує інтелект та особистісні стосунки людини, полегшує адаптацію людини до світу. Якщо розглянути особистість кожного окремого студента, то жоден з них не зможе існувати не відтворюючі цінностей актуального освітнього середовища. Таким чином, освітнє середовище детермінує свідомість, мислення, ціннісну сферу і, тим самим, вчинки молодої людини.

Сучасне розуміння креативності в контексті життєдіяльності студентської молоді розглядає її як систему установок особистості щодо власних можливостей, динаміки дій та вчинків. Креативність забезпечує суб'єктність молодої людини, щодо спільної з викладачем організації начальної, духовної, ціннісної, комунікативної складової освітнього простору, вона надає більш широкі можливості вибору щодо думок, дій, почуттів в різних значущих ситуаціях.

Мета цієї роботи: вивчення психологічних чинників розвитку креативності особистості в системі взаємодії студент – освітнє середовище.

Натепер креативність є соціально запитаним, нормостворюючим, адаптаційним феноменом, який сприяє найбільш динамічному, послідовному та продуктивному виконанню діяльності особистістю, зокрема навчальної чи виробничої.

Поліпшення процесів соціально-психологічної адаптації, розвиток здатності до прийняття іншого та інших, сприяють більш повному та гармонійному вживленню в систему професійної діяльності є одними з найголовніших завдань системи освіти. Креативне ставлення до діяльності передбачає усвідомлення всіх особливостей умов роботи та їх необхідності, тим самим воно дозволяє вийти за межі уявлень та норм, що раніше склалися. Так в нестандартних ситуаціях молода людина постає перед умовами, коли для неї все трапляється вперше. Саме в цих умовах необхідно проявляти здібності до передбачення, вміння розгледіти те, що треба буде познати. Однією з таких якостей, що можуть виконувати задане функціональне навантаження, ми вважаємо креативне ставлення особистості до світу. Ідея вивчення взаємодії особистісної креативності та здатності до соціальної та професійної адаптації виникла невипадково, методологічною основою є роботи В.А. Роменця, де пояснюється загальна природа творчого процесу. «Регулятивні механізми доцільної поведінки живих істот можна розділити на адаптивні і творчі. Адаптація полягає в такому пристосуванні до середовища, коли організм змінюється, а середовище залишається незмінним. Творчість передбачає активну зміну середовища людиною. Все її життя складається з процесів адаптації і творчості, які взаємодіють між собою» [1, с. 175].

Необхідність відповідати стандартам освітнього середовища спричиняє підвищення вимог до студентської молоді, свідома самодетермінація все частіше стає необхідною та всезагальною формою діяльності: темп буття постійно зростає, тим самим вимагає змін, навіть, в межах побутової сфери. В структурах фахової діяльності стрімкі трансформації вимагають від особистості, незалежно від віку, постійного напруження. Якщо молодий фахівець обирає легший шлях та вдається до зовнішнього наслідування під тиском вимог освітнього середовища, він просто створює для себе ілюзію дійсності, але зовнішнє наслідування дій та рішень не є першим кроком по шляху їх інтеріоризації, воно не збагачує внутрішній світ особистості. Складність навчально-виховної роботи за таких умов полягає в тому, що розвиток професійних та культурних якостей особистості майбутнього фахівця безпосередньо не пов'язаний з засвоєння предметних знань, але не може і не враховувати їх, бо вони є показником загального розвитку особистості [2].

Здатність до засвоєння знань, зразків мислення, поведінки проявляється індивідуально, але вона тісно зв'язана не тільки із змістом предмету, а і ставленням до навчання та життєдіяльності, тобто загальна здатність до засвоєння знань в навчальних ситуаціях перетворюється на спеціальну, а за певних зусиль і в інноваційну. Таким чином, хоча наповнення змістом понять значною мірою залежить від специфіки предметів, що

викладаються, але не породжується ними однозначно, і викладач може створювати додаткові сенси, які відповідають його власному досвіду, освітнім та соціальним вимогам.

Витоком становлення способів навчальної взаємодії є особистість, її індивідуальні установки. Кожен такий спосіб є не тільки нормативно заданим освітнім середовищем прийомом, але й особистісним утворенням, яке може впливати на будь-який вид діяльності, зокрема навчання, та перетворювати його; забезпечувати його активність, креативність, цілісність, щодо зовнішніх та внутрішніх вимог. До таких способів в нашому дослідженні ми відносимо прийоми творення ціннісних орієнтирів, бачення суб'єкт-суб'єктних взаємодій, здатність до діалогізму, особистісну та ситуативну рефлексію, які створюють базу для розвитку креативності студентів в межах освітнього середовища.

Розвиток креативності майбутнього фахівця в освітньому середовищі буде тим містком, що зближує буденну, навчальну та професійну діяльність через її змістовну та ціннісну спрямованість. Студент, що ставиться до себе, як до суб'єкту професійної діяльності, усвідомлює соціальну, функціональну, економічну та культурну значимість своєї професії, розвивається як особистість, майбутній професіонал, член певної соціальної групи та суспільства. Таким чином, в житті не можна бути лише споживачем; кожна людина, яка бере активну участь у створенні виробничих, навчальних осередків розвитку, є співтворцем результатів, які будуть нею в майбутньому одержані.

Список використаних джерел

1. Роменець В.А. Психологія творчості: Навч. Посібник. 2-ге вид., доп. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.

2. Яковицкая Л.С. Опыт изучения влияния образовательной среды на творческие способности подростков // Обдарована дитина. – 2004. – № 4. – С. 14-18.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Антощук Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ

Божко Інна Григорівна, провідний фахівець Центру обдарованої учнівської молоді, Національний авіаційний університет, м. Київ

Бондаренко Галина Богданівна, кандидат історичних наук, консультант з науково-дослідної роботи КЗ ФМР «Центр ПРПП», учитель історії, основ правознавства, громадянської освіти ОЗЗСО «Ковалівський ліцей», м. Фастів Київська обл.

Бут Володимир Анатолійович, кандидат наук з державного управління, директор Інституту інноваційних освітніх технологій, Національний авіаційний університет, м. Київ

Володченко Жанна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Габрусенко Євген Ігорович, кандидат технічних наук, доцент, координатор з профорієнтаційної роботи Факультету аеронавігації, електроніки та телекомунікації, Національний авіаційний університет, м. Київ

Гомоляко Роман Андрійович, магістрант, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Дараганова Ніна Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративно, фінансового та інформаційного права, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

Демченко Олена Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Долганова Вікторія Віталіївна, Відмінник освіти України, директор, КПНЗ «Центр науково-технічної творчості учнівської молоді Металургійного району» Криворізької міської ради, м. Кривий Ріг Дніпропетровська обл.

Дьяченко Марина Павлівна, керівник гуртка, Комунальний позашкільний навчальний заклад «Центр дитячої та юнацької творчості «Гармонія» Криворізької міської ради, аспірантка, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг Дніпропетровська обл.

Дяденчук Альона, кандидат технічних наук, старший викладач кафедри «Вища математика і фізика», Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь Запорізька обл.

Закусило Анатолій Іванович, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри спеціальних і базових дисциплін, Національний авіаційний університет, м. Київ

Кільченко Алла Віленівна, науковий співробітник, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ

Клименко Леся Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи, Іршиківський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад», с. Іршики Хмельницька обл.

Копилець Євгеній Вікторович, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи, Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради», м. Полтава

Косар Ярослава Григорівна, Відмінник освіти України, завідувач методичного відділу, Долинська станція юних техніків, м. Долина Івано-Франківська обл.

Костиря Аліна Юріївна, директор, Сєвєродонецький міський Центр дитячої та юнацької творчості, м. Сєвєродонецьк Луганська обл.

Кремінський Борис Георгійович, головний науковий співробітник відділу роботи з обдарованою молоддю, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

Криловець Микола Григорович, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Лахтіонова Людмила Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Інституту інноваційних освітніх технологій, Національний авіаційний університет, м. Київ

Лисиця Олена Анатоліївна, керівник студії образотворчого мистецтва, Комунальний позашкільний навчальний заклад «Палац творчості дітей та юнацтва», м. Павлоград Дніпропетровська обл.

Литовченко Анастасія Олегівна, магістрантка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Лісовець Олег Васильович, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Лук'янчикова Тетяна Володимирівна, аспірантка кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій, Університет менеджменту освіти, м. Київ

Ляхоцька Лариса Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ

Майорова Олена Сергіївна, викладач економічних дисциплін Краматорського коледжу, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Краматорськ Донецька обл.

Мар'єнко Майя Володимирівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ

Марченко Наталія Миколаївна, методист, старший викладач, Новоград-Волинський промислово-економічний технікум, м. Новоград-Волинський Житомирська обл.

Місюра Вікторія Олександрівна, член Спілки народних майстрів України, учитель декоративного розпису, Фастівська школа народної майстерності, м. Фастів Київська обл.

Морозова Віра Сергіївна, директор табору «Сонячний», ДП «Український дитячий центр «Молода гвардія», м. Одеса

Науменко Оксана Вікторівна, учитель фізики, математики та інформатики, Фастівський НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 7 – Центр військово-патріотичного виховання та допризовної підготовки «Гарт», м. Фастів Київська обл.

Останіна Ніна Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Островська Людмила Іванівна, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель біології та географії, Рокитняський комунальний заклад загальної середньої освіти №2, смт Рокитне Київська обл.

Панкратьєва Вікторія Вікторівна, кандидат географічних наук, учитель географії, Комунальний заклад «Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 49 Харківської міської ради Харківської області імені Харківських дивізій», керівник гуртка, Комунальний заклад «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради», м. Харків

Піонтковський-Вихватень Богдан Олександрович, кандидат педагогічних наук, психолог Центру обдарованої учнівської молоді Інституту інноваційних освітніх технологій, Національний авіаційний університет, м. Київ

Побужанська Анжела Василівна, культорганізатор, Будинок творчості школярів Полонської об'єднаної територіальної громади, м. Полонне Хмельницька обл.

Ревнюк Сергій Миколайович, учитель хімії, заступник директора з навчально-виховної роботи, Великоолександрівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Бориспільського району Київської області, с. Велика Олександрівка Київська обл.

Родіонова Олена Володимирівна, заступник директора з навчальної роботи ВСП «Фаховий коледж інженерії та управління Національного авіаційного університету», Національний авіаційний університет, м. Київ

Сечейко Олена Віталіївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології, Національний авіаційний університет, м. Київ

Сидорова Інна Анатоліївна, методист по роботі з обдарованими дітьми, Комунальний позашкільний навчальний заклад «Центр дитячої творчості «Дивосвіт» Криворізької міської ради, м. Кривий Ріг Дніпропетровська обл.

Синякова Віра Богданівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та технології соціальної роботи, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

Станкович Вікторія Дмитрівна, методист, завідувач відділу МАН, Центр науково-технічної творчості учнівської молоді Хустської міської ради, м. Хуст Закарпатська обл.

Форноляк Інна Володимирівна, кандидат психологічних наук, заступник директора з науково-методичної роботи, Академічний ліцей №3 Обухівської міської ради Київської області, м. Обухів Київська обл.

Хлєбік Світлана Ростиславівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Черкаська Людмила Станіславівна, завідуюча сектором відділу роботи з обдарованою молоддю, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

Шапошник Наталія Віталіївна, методист, Фастівський НВК «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 7 – Центр військово-патріотичного виховання та допризовної підготовки «Гарт», м. Фастів Київська обл.

Шейко Олеся Володимирівна, магістрантка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин Чернігівська обл.

Шульга Юлія Геннадіївна, методист, Комунальний заклад «Роменська міська Мала академія наук учнівської молоді» Роменської міської ради Сумської області, м. Ромни Сумська обл.

Яковицька Лада Савеліївна, доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології, Національний авіаційний університет, м. Київ